

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra psychologie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Empatia u mladistvých delikventov

Empatie u mladistvých delikventů

Empathy of Juvenile Delinquents

Bc. Klaudia Barabášová

Vedoucí práce: PhDr. Petr Goldmann

Studijní program: Psychologie

Studijní obor: N PSYCH

Odevzdáním této diplomové práce na téma Empatia u mladistvých delikventov potvrzují, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzují, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, 20. 4. 2018

Touto cestou by som rada poďakovala vedúcemu mojej diplomovej práce PhDr. Petrovi Goldmannovi a jej konzultantovi Mgr. Jakobovi Onderovi za ich cenné rady, ochotu, trpezlivosť a pomoc pri tvorbe tejto práce. Moje poďakovanie ďalej patrí MUDr. Zuzane Pindákovej za nedocniteľnú pomoc pri vytváraní podmienok pre vznik tejto práce. Takisto by som rada poďakovala personálu diagnostického ústavu pre mládež, v ktorom som realizovala zber dát, za ústretový prístup a umožnenie realizácie výskumu, ako aj jej klientom, ktorí sa ochotne stali respondentami môjho výskumu. V neposlednej rade by som chcela poďakovať tiež svojej rodine, priateľom a skupine V25 za ich neutíchajúcu psychickú podporu počas písania tejto práce.

ABSTRAKT

Táto diplomová práca sa zaoberá výskumom empatie u mladistvých delikventných chlapcov- konkrétne jej emocionálnej a kognitívnej zložky, hodnotením egoizmu či altruizmu týchto jedincov a ich úrovne súcitu. Hlavným cieľom tejto práce je teda zistiť, aká je úroveň a štruktúra empatie u mladistvých delikventných chlapcov. Dáta boli získané pomocou projektívneho testu TAT a vyhodnocované pomocou piatich subškál vyhodnocovacieho systému SCORS, ktorých podobnosť s empatiou a istých s ňou súvisujúcich pojmov je v práci preukázaná. Taktiež bola prevedená obsahová analýza získaných TAT protokolov. Výsledky hodnotení protokolov pomocou systému SCORS ukazujú na nízke, ale nie patologické hodnoty emocionálnej a kognitívnej empatie u mladistvých delikventov, ako aj na ich prevažne egoistické motívy naprieč sociálnymi interakciami a patologicky nízku úroveň súcitu s druhými. Výsledky vypovedajúce o úrovni kognitívnej a emocionálnej empatie sú v tejto práci tiež porovnávané s teóriou Smitha (2006), v rámci ktorej je poukázané na možnosť prítomnosti poruchy spôsobenej celkovým nedostatkom empatie u mladistvých delikventov. TAT protokoly respondentov boli tiež podrobované obsahovej analýze, ktorej výsledky poukazujú napr. na neistotu v prejave respondentov, „čiernobiele“ videnie druhých, časté pripisovanie príčin svojich činov druhým, častú iniciáciu tém ako konflikt, agresia, násilie at., sú rovnako súčasťou tejto práce.

KLÍČOVÁ SLOVA

Empatia, kognitívna empatia, emocionálna empatia, Tématicko- apercepčný test (TAT), Škála sociálnej kognície a objektných vzťahov (SCORS), obsahová analýza

ABSTRACT

This thesis copes with the research of empathy of delinquent youngsters-specifically their emotional and cognitive part, it also evaluates the egoism or altruism of these individuals and their compassion level. The main purpose of this thesis is therefore to find out, what is the level and structure of empathy in these delinquent youngsters. The data was acquired by a specific TAT test and was evaluated according to the five subscales of SCORS, which resemblance to empathy is proven in this work. Moreover, the content analysis of the acquired TAT protocols was carried out. The results of protocol evaluation according to SCORS system show low, yet not pathological values of emotional and cognitive empathy of youngster delinquents, additionally, they show their mainly egoistic motives across their social interactions as well as a pathological low level of compassion with others. In this thesis, the results, describing the level of cognitive and emotional empathy, are being compared to the Smith's theory (2006), which copes with the possibility of having a disorder caused by general lack of empathy in youngster delinquents. TAT protocols of respondents were also subjects of the content analysis, and its result show for example uncertainty in the external manifestation of respondents, "black and white" perspective of others, rather frequent putting down of their acts to the acts of others, frequent initiation of themes such as conflict, aggression and violence etc., all above are the components of this thesis.

KEYWORDS

Empathy, cognitive empathy, emotional empathy, Thematic Aperception Test (TAT), Social Cognition – Object Relation Scale (SCORS), content analysis

Obsah

TEORETICKÁ ČASŤ:.....	10
1. Úvod.....	10
2. Delikvencia.....	12
2.1. Vysvetlenie pojmu.....	12
2.2. Pravdepodobné príčiny.....	12
2.2.1. Biologické faktory.....	12
2.2.2. Psychické faktory.....	13
2.2.3. Sociálne faktory.....	14
2.3. Osobnosť delikventa.....	15
3. Empatia.....	17
3.1. Empatia v odbornej literatúre.....	17
3.2. Vlastná analýza pojmu empatia.....	22
3.2.1. Emócie verzus kognícia v rámci empatie:.....	22
1.1.1. Empatia ako vlastnosť verzus empatia ako schopnosť:.....	26
1.1.2. Empatia ako altruizmus verzus empatia ako uskutočňovanie vlastných záujmov:.....	27
1.1.3. Empatia verzus súcit.....	28
1.1.4. Empatia ako „emočná nákaza“ verzus empatia ako odstup od situácie druhého:.....	28
1.1.5. Empatia ako škála:.....	29
1.2. Definícia empatie:.....	29
4. Empatia u delikventných jedincov.....	31
EMPIRICKÁ ČASŤ.....	42
5. Ciele výskumu a výskumné otázky.....	42
6. Výskumný súbor.....	43

7.	Metódy zberu dát	44
8.	Metódy spracovania a analýza dát	46
8.1.	SCORS a jeho využitie v hodnotení empatie	46
8.2.	Obsahová analýza	51
9.	Interpretácia výsledkov	58
9.1.	Výsledky SCORS	58
9.2.	Výsledky obsahovej analýzy	61
10.	Závery	75
10.1.	Aká je úroveň empatie mladistvých delikventných chlapcov?	75
10.1.1.	Aká je úroveň kognitívnej zložky empatie mladistvých delikventných chlapcov?	75
10.1.2.	Aká je úroveň emocionálnej zložky empatie mladistvých delikventných chlapcov?	76
10.1.3.	Nakoľko egoistické či altruistické sú motívy mladistvých delikventných chlapcov?	76
10.2.	Aké sú osobnostné aspekty a javy prejavujúce sa pri tvorbe projektívnych príbehov mladistvých delikventných chlapcov?	77
11.	Diskusia	79
11.1.	Limity výskumu	82
12.	Záver	84
13.	Zoznam použitých informačných zdrojov	86
14.	Prílohy	90
14.1.	TAT protokoly respondentov	90
14.1.1.	Respondent 1	90
14.1.2.	Respondent 2	91
14.1.3.	Respondent 3	93
14.1.4.	Respondent 4	94

14.1.5. Respondent 5	97
14.1.6. Respondent 6	99
14.1.7. Respondent 7	101
14.1.8. Respondent 8	103
14.1.9. Respondent 9	106
14.1.10. Respondent 10	109
14.1.11. Respondent 11	115
14.1.12. Respondent 12	116
14.1.13. Respondent 13	118
14.1.14. Respondent 14	120
14.1.15. Respondent 15	121
14.1.16. Respondent 16	123
14.1.17. Respondent 17	124
14.1.18. Respondent 18	126
14.1.19. Respondent 19	127
14.1.20. Respondent 20	128
14.1.21. Respondent 21	129
14.1.22. Respondent 22	131
14.1.23. Respondent 23	134
14.1.24. Respondent 24	136
14.1.25. Respondent 25	138
14.1.26. Respondent 26	140
14.1.27. Respondent 27	143
14.1.28. Respondent 28	144
14.1.29. Respondent 29	146
14.1.30. Respondent 30	148
14.2. Prítomnosť kategórií obsahovej analýzy u jednotlivých respondentov	150

14.3.	Obsahová analýza a hodnotenie SCORS jednotlivých respondentov	163
14.3.1.	Respondent 1	163
14.3.2.	Respondent 2	164
14.3.3.	Respondent 3	165
14.3.4.	Respondent 4	166
14.3.5.	Respondent 5	167
14.3.6.	Respondent 6	168
14.3.7.	Respondent 7	169
14.3.8.	Respondent 8	170
14.3.9.	Respondent 9	171
14.3.10.	Respondent 10	171
14.3.11.	Respondent 11	172
14.3.12.	Respondent 12	173
14.3.13.	Respondent 13	174
14.3.14.	Respondent 14	175
14.3.15.	Respondent 15	176
14.3.16.	Respondent 16	177
14.3.17.	Respondent 17	178
14.3.18.	Respondent 18	179
14.3.19.	Respondent 19	180
14.3.20.	Respondent 20	180
14.3.21.	Respondent 21	181
14.3.22.	Respondent 22	182
14.3.23.	Respondent 23	183
14.3.24.	Respondent 24	184
14.3.25.	Respondent 25	185
14.3.26.	Respondent 26	186

14.3.27. Respondent 27	187
14.3.28. Respondent 28	188
14.3.29. Respondent 29	189
14.3.30. Respondent 30	190

TEORETICKÁ ČASŤ:

1. Úvod

Z výsledkov štatistických údajov Ministerstva vnútra Českej republiky (Policie ČR, 2018) sa kriminalita páchaná na území Českej republiky minimálne za obdobie posledných piatich rokov znižuje. Stále však tento spoločenský fenomén v pomerne vysokej miere existuje (15 582 trestných činov spáchaných vo februári 2018) a i napriek snahám odborníkov nie je doposiaľ možné úplne vznik takéhoto protispoločenského jednania, alebo jeho recidívy u jednotlivcov zabrániť. To je jeden z, domnievam sa, hlavných dôvodov, prečo sa neustále objavujú výskumy snažiace sa objasniť rôzne aspekty osobnosti jedincov správajúcich sa rizikovo. Jedným zo všeobecne panujúcich presvečení je, že osoby, ktoré sa správajú protispoločensky a ubližujú tak druhým ľuďom, sú neodstatocne, málo empatické, čo im umožňuje spôsobovať druhým bolesť či trápenie. V tejto práci sa budem bližšie venovať empatii ako vlastnosti či schopnosti ako všeobecne, tak v aplikácii týchto všeobecných poznatkov na populáciu delikventne jednajúcich mladistvých chlapcov. Dôvodom je podrobné objasnenie tohto javu u mladistvých správajúcich sa antisociálne, za cieľom jednak priblížiť isté všeobecnosti v osobnosti týchto jedincov a jednak za cieľom výberu čo najadekvátnejšej možnosti terapeutickú intervenciu zo strany odborníkov pracujúcich s týmito jedincami.

Pridanou hodnotou tejto štúdie by mohla byť taktiež špecifikácia ďalších prejavov a javov prítomných u mladistvých delikventných chlapcov zistené obsahovou analýzou získaných dát, ako aj načrtnutie možnosti využitia Tématicko-apercepčného testu spolu s vyhodnocovacím systémom SCORS (*Social Cognition – Object Relation Scale*) ako spôsoby diagnostiky úrovne empatie u testovaných osôb.

Diplomová práca je rozdelená na dve časti- teoretickú a empirickú časť. V teoretickej časti je čitateľovi priblížený pojem delikvencia, ako aj jej konkrétne prejavy v osobnosti delikventa a pravdepodobné príčiny vzniku takéhoto správania u ľudí. Ďalej je v práci predstavený pojem empatia z hľadiska rôznych autorov a psychologických smerov, ktorý je následne podrobený analýze, z ktorej je nakoniec vytvorená vlastná definícia tohto pojmu. V závere teoretickej časti sa venujem predstaveniu niekoľkých výskumov a teoretických štúdií, ktoré sa empatiou zaoberajú.

V úvode empirickej časti tejto práce sú predstavené ciele výskumu a výskumné otázky, ktoré sú zamerané na úroveň a štruktúru empatie u mladistvých delikventov, ako aj na ďalšie javy prítomné u respondentov získateľné z obsahovej analýzy dát. Ďalej je predstavený výskumný súbor 30 mladistvých delikventných respondentov; metóda zberu dát ktorou bol Tématicko apercepčný test a metódy spracovania a analýzy dát, ktorými boli SCORS (resp. jeho prvých päť subškál) a obsahová analýza zozbieraných TAT protokolov. Časť tejto kapitoly je taktiež venovaná porovnávaniu poznatkov získaných z analýzy pojmu „empatia“ v teoretickej časti práce s použitými subškálami SCORS a odôvodneniu použitia tohto vyhodnocovacieho systému k zisťovaniu úrovne empatie u respondentov. V ďalšej časti práce je pozornosť venovaná výsledkom získaným zo spracovania dát pomocou oboch metód a v kapitole „Záver“ je, v súlade so získanými výsledkami, odpovedané na výskumné otázky formulované na začiatku empirickej časti. V diskusii sú výsledky, ktoré by mohli vypovedať o úrovni empatie respondentov, porovnávané s teóriou modelu empatie a jej porúch Smitha (2006). Takisto sú tu načrtnuté isté limity výskumu, ktoré mohli, okrem skúmaných javov, na výsledky výskumu vplývať.

2. Delikvencia

Na úvod tejto práce sa budem venovať delikvencii ako takej. V tejto kapitole bude pojem delikvencia predstavený a definovaný. Taktiež sa budem zaoberať možnými príčinami vzniku delikventného správania a osobnosťou jedinca páchajúceho delikty alebo trestnú činnosť.

2.1. Vysvetlenie pojmu

Delikvencia je širší pojem ako kriminalita (trestná činnosť v spoločnosti) a okrem trestnej činnosti sa za delikventné správanie taktiež považujú rôzne priestupky a činy inak trestné. V podstate sa jedná o sociálne nežiadúce a neprijateľné jednanie často spájané s deťmi a adolescentmi. (Fischer a Škoda, 2014) Delikvenciou môžeme teda nazývať aj menej závažné previňovanie sa voči spoločenským normám. (Novotný, 2006)

2.2. Pravdepodobné príčiny

V čom teda takéto jednanie pramení- prečo má niekto tendenciu jednať proti spoločenským pravidlám a iný zase nie? Možných faktorov a vysvetlení je množstvo, pravdepodobne sa tu však nebude jednať o jedinú oblasť, ktorej odchylenie sa od bežnej normy bude plne vysvetľovať protispoločenské správanie, ale o kombináciu rôznych faktorov individuálne zastúpených v rôznej miere.

2.2.1. Biologické faktory

Do tejto kategórie faktorov, ktoré môžu prispievať k delikventnému správaniu, môžeme podľa Fischera a Škodu (2014) zahrnúť napríklad pohlavie a vek (keďže štatisticky častejšími páchatelmi trestných činov a priestupkov sú mladší muži a mladiství chlapci), vyššiu mieru impulzivnosti a nižšiu mieru tolerancie k frustrácii podmienené štrukturálnymi a funkčnými vlastnosťami nervovej sústavy, vývinové odchýlky od normy v rámci centrálnej nervovej sústavy v oblasti správania a emócií- špecificky teda poruchy správania a poruchy aktivity, prípadne existujú taktiež dôkazy svedčiacie v nižšiu dráždivosť autonómneho nervového systému a narušenú funkčnosť a reguláciu dopamínu (kompenzácia zníženej úrovne prežívania bežných zážitkov podnetmi a zážitkami silnejšími) u kriminálne jednajúcich jedincov. Do tejto kategórie faktorov patrí taktiež anomália spôsobená pridaným chromozómom Y u mužov (tzv. XYY syndróm). (Večerka a kol. 2000)

K hypotéze genetickej dedičnosti delikvencie prispievali rôzne výskumy dvojčiat a adoptovaných detí, ktoré často túto hypotézu potvrdzovali, tzn. ukázala sa vyššia pravdepodobnosť protispoločenského správania oboch súrodencov v prípade, že to boli monozygotné dvojčatá než keď sa jednalo o dizygotné, alebo bola potvrdená vyššia miera výskytu kriminálneho správania u jedincov, ktorých biologický rodič jednal kriminálne než u tých, kde tak jednal rodič adoptívny. (Mednick; Trasler in Matoušek a Matoušková, 2011)

2.2.2. Psychické faktory

Medzi psychické faktory prispievajúce k delikventnosti správania môžeme priradiť nižší intelekt. V porovnaní s normálnym rozložením úrovne inteligencie v populácii majú kriminálne a delikventne jednajúci jedinci väčšinou nižší intelekt, s čím súvisí napríklad aj impulzivita správania, kedy tieto osoby vopred nedomyslia, aké následky ich konanie prinesie. Nie je tomu však tak, že by sa medzi delikventnými jedincami nenašli osoby s nadpriemerným, alebo naopak viac podpriemerným intelektom. (Fischer a Škoda, 2014) Martínek a Kameníčková (2008) hovoria v oblasti šikany taktiež o nižšej úrovni intelektu a sociálneho cítenia u agresorov, ktorí takýmto jednaním deklarujú svoju fyzickú silu. Naopak však zastávajú názor, že úroveň intelektu v tejto oblasti ovplyvňuje len spôsob, akým je šikana na školách realizovaná a nie jej výskyt. To znamená, že agresori s vyššou úrovňou intelektových schopností dokážu takéto svoje jednanie lepšie premyslieť a skrývať. Môže tomu byť teda aj tak, že vo väzniciach sú osoby s nižšou inteligenciou z dôvodu, že inteligentnejší jedinci odhaleniu a trestu často uniknú. (Tomášek, 2010)¹

Taktiež niektoré poruchy osobnosti môžu patriť medzi tieto psychické faktory. Väčšinou sa jedná o emočne nestabilnú, alebo disociálnu poruchu osobnosti vzhľadom k ich charakteristikám ako výbušnosť, sklony k agresívnemu a antisociálnemu správaniu apod. (Fischer a Škoda, 2014; Labáth, 2001)

Temperament sa ako zložka psychického sveta jedinca taktiež podieľa na správaní jedinca a jeho reakcií na okolie. „Vyššiu pravdepodobnosť k poruchám správania, teda aj k delikvencii, má jedinec s cholericým ladením (emočne labilný extrovert).“ (Fischer a Škoda, 2014, str. 172) Bežné je, že sa temperamentové charakteristiky človeka v priebehu dospievania menia. Javí sa však, že extrémne osobnostné charakteristiky majú všeobecne väčšiu stabilitu v čase, ako tie bežné. Znamená to teda príležitosť k úspešnejšej predikcii

¹Vid' taktiež kapitolu „Kriminalita bílých límečků versus mládež“ (in Jedlička a kol., 2004).

delikvencie pomocou zaznamenania správania vymykajúceho sa norme. (Matoušek a Matoušková, 2011).

2.2.3. Sociálne faktory

Z oblasti sociálnych faktorov ovplyvňujúcich prípadný rozvoj delikventného správania patrí medzi najdôležitejšie prostredie primárnej rodiny. Jedinci, ktorých rodičia z nejakého dôvodu (závislosť, trestná činnosť, neschopnosť dostatočne naplňovať potreby dieťaťa či už emocionálne, kognitívne alebo fyziologické vedúce k subdeprivácii či deprivácii dieťaťa²) neplnia dostatočne svoju rodičovskú funkciu, majú vyššiu pravdepodobnosť, že sa budú správať delikventne. Toto taktiež platí pre jedincov z neúplných rodín, pre deti v ústavnej výchove a pre deti so syndrómom CAN. (Fischer a Škoda, 2014) K protispoločenskému jednaniu jedinca môže z pohľadu výchovy v rodine prispievať taktiež nedostatočný dohľad nad tým, ako dieťa trávi voľný čas, príliš prísna disciplína, ako aj absencia tejto disciplíny. (Matoušek a Matoušková, 2011) Pre dieťa môžu pravidlá nastolené v rodine a v domácnosti reprezentovať sociálne normy, pravidlá a zákony, ku ktorým sa skúsenosťou v rodine učí istým spôsobom pristupovať. Podľa Fischera a Škodu (2014) je okrem podmienok nastolených v primárnej rodine dôležitá aj stabilita sekundárnej rodiny a zázemie jedinca v dospelom veku.

Ďalším dôležitým aspektom sú tiež vrstevnícke skupiny a partie, do ktorých sa deti a mladiství združujú. Je prirodzené, že u jedincov, ktorí sú členmi skupiny ďalších mladistvých páchajúcich delikty je vyššia pravdepodobnosť, že sa začnú správať rovnako. (Fischer a Škoda, 2014) Môžeme však uvažovať o tom, či sa mladistvý s kvalitným rodinným zázemím, dobrou rodičovskou výchovou a ukotvenými morálnymi hodnotami do takejto partie pridá.

S intelektom taktiež súvisí vzdelanie, pričom u delikventných jedincov môžeme pozorovať väčšinou nižšie dosiahnuté vzdelanie (základné, alebo vyučenie sa remeslu). Pozorovateľná je tiež vyššia miera nezamestnanosti (Fischer a Škoda, 2014) a teda pravdepodobne nižšia finančná zabezpečenosť a vyššia frustrovanosť, čo môže taktiež prispievať k motivácii jednať delikventne či kriminálne. Novotný (2006) však uvádza, že aj nadmerný ekonomický blahobyť môže podnecovať k protiprávnemu jednaniu, keďže jedinec v ňom žijúci trpí

²S tým súvisí taktiež väzba medzi matkou a dieťaťom v ranom období detstva, o ktorej hovorí vo svojej teórii Bowlby a Ainsworthová. (Matoušek a Matoušková, 2011)

neustálou obavou o svoju budúcnosť v zmysle prípadného zníženia svojho životného štandardu.

Podľa Novotného (2006) k delikvencii v spoločnosti prispieva taktiež jej vzostup v zmysle materiálnom, virtuálnom apod., keďže podnecuje svojich členov k priamo úmernému vzostupu konzumu a egoistického naplňovania vlastných potrieb na úkor druhých. Autor hovorí o niekoľkých vonkajších okolnostiach, ktoré povzbudzujú delikvenciu v spoločnosti ktorými sú napríklad morálny a hodnotový úpadok spoločnosti na čele s vysokými predstaviteľmi štátov alebo nefunkčnosť štátnych zákonov.

2.3. Osobnosť delikventa

Napriek faktu, že preukázateľne neexistuje jednotný model osobnosti delikventa, môžeme pozorovať isté osobnostné charakteristiky, ktoré sa u týchto jedincov často vyskytujú. (Fischer a Škoda, 2014) Delikventní jedinci majú často sklony k agresivite, či už ako prostriedok dosahovania svojich cieľov³, alebo dôsledok ich impulzivity v emočne vyhrotených situáciách. (Matoušková, 2013) Taktiež sa vyznačujú odklonom od spoločenských noriem a pravidiel (Matoušek a Matoušková, 2011) v dôsledku ich často nedokončeného sociálneho vývinu a morálnych hodnôt, ktoré nemôžu byť spoločensky akceptovateľné. (Matoušková, 2013) U delikventov môžeme ďalej hovoriť o tendencii nerešpektovať autority, klamať (Večerka, 2010), nebrať v úvahu svoje zavinenie a následky svojich činov, čo znižuje taktiež pravdepodobnosť „poučenia sa z vlastných chýb“ a z trestu. Často sú to jedinci samotárski, citovo plochí a emocionálne nestáli s nízkou mierou empatie, impulzívne odvážni, poburujúci svoje okolie. (Fischer a Škoda, 2014) Oproti väčšinovej populácii bývajú delikventi taktiež znevýhodnení v oblasti komunikačných schopností. (Matoušek a Matoušková, 2011)

Mnohí z delikventne sa správajúcich jedincov disponujú sebadôverou a vierou vo svoju neomylnosť. (Matoušek a Matoušková, 2011). Bývajú ľahostajní k okoliu s absenciou pocitu viny. Zameriavajú sa často na prítomný okamih a nie sú ochotní premýšľať príliš do budúcnosti a svojej sebarealizácii v nej. S ich často nízkou schopnosťou kriticky myslieť súvisí aj ich vyššia miera ovplyvniteľnosti (Fischer a Škoda, 2014), na druhú stranu rigidná negativita a opozičnosť v postojoch k niektorým sociálnym skupinám a autoritám. (Fischer

³Delikventné osoby majú často nižšiu schopnosť odkladať uspokojovanie svojich potrieb, čo môže byť základnou pohnútkou pre voľbu agresívneho jednania ako prostriedku k rýchlejšiemu dosahovaniu svojich cieľov. (Fischer a Škoda, 2014; Matoušek a Matoušková, 2011)

a Škoda, 2014; Matoušková, 2013) Jedinci s delikventními sklonmi takýmito antisociálními činy zvyšují svoje často nízké sebahodnocení. (Matoušek a Matoušková, 2011)

3. Empatia

V tejto kapitole sa budem venovať empatii z pohľadu rôznych autorov za cieľom zamyslieť sa nad získanými informáciami, podrobiť tieto vedecké poznatky analýze, získať vlastné pochopenie problematiky a na základe toho vytvoriť vlastnú definíciu empatie pre účely tejto práce a výskumu v nej prezentovaného.

3.1. Empatia v odbornej literatúre

Čálek a Růžička (2016) vo svojom diele previedli pomerne rozsiahlu analýzu pojmu „empatia“ od jeho zavedenia v nemeckej filozofii a estetike 19. storočia ako „*Einfühlungsvermögen*“ a Titchenerovho anglického ekvivalentu „*empathy*“ cez definíciu tohto pojmu v ponímaní C. Rogersa, H. Kohuta, kognitívne- behaviorálnych psychoterapeutov, až po *daseinsanalytische* a fenomenologické vnímanie empatie, jej porovnávanie s pojmami ako „súciť“, alebo autormi zavedeným „vrozumievaním“.⁴

Pôvodný pojem „*Einfühlungsvermögen*“ bol v preklade myslený ako „môcť sa v-cítiť (neskôr skrátený na „*Einfühlung*“ ako „v-cítenie“). (Čálek a Růžička, 2016) Podľa Lippsa je tento proces spontánnym napodobovaním prejavov objektu a predstavovaním si vlastných prežitkov v týchto prejavoch. Deje sa to na základe pozorovania a uvedomovania si druhého človeka. Titchener a Lipps zdieľali názor, že na báze nápodoby motorického správania druhého sú v empatickom jedincovi vyvolávané kvalitatívne rovnaké, avšak menej intenzívne emočné reakcie ako v pozorovanom objekte. (Mlčák a Zášková, 2009). Neskôr sa po preložení pojmu začal používať ako empatia. (Hartl a Hartlová; Tardy in Čálek a Růžička, 2016). Podľa Hartla (1994, str. 45) je empatia „*schnopnost' vcítit' sa do pocitov a jednania druhej osoby*“.

Názory mnohých odborníkov na význam toho, čo empatia ako vlastnosť zahrňuje a na čo by mal byť kladený dôraz sa rôznia. Čálek a Růžička (2016) zmieňujú v súvislosti s týmto pojmom mienky rôznych autorov o príbuznosti empatie so súcitom, stotožnením sa, citovo angažovaným záujmom a starosťou o druhého človeka, s hľadaním podobností a rozdielov medzi sebou samým a druhým. K definíciám sa ďalej pridáva napríklad nutnosť vedieť

⁴Autori v tejto knihe empatiu často vzťahujú k psychoterapii, resp. k diáde psychoterapeut – klient/ pacient (čo ostatne korešponduje s hlavnou témou celého diela, ktoré sa zaoberá výkladom snov v *daseinsanalýze*), napriek tomu prinášajú mnoho podnetov k analýze pojmu ako takého.

rozpoznať, čo je psychický stav druhého človeka a čo je vlastný, aká je motivácia druhého človeka. V tomto prípade by empatia nemusela byť nutne spájaná so súcitom, pretože rozpoznanie motivácie druhého človeka môže byť podložené aj záujmami, ktoré môžu byť negatívne, napríklad pokus manipulovať s druhým jedincom vo svoj prospech. Každopádne je evidentné, že sa k emocionálnym aspektom pojmu empatia v definíciách postupne pridáva kognitívna zložka, na základe ktorej môže empatický jedinec rozpoznať napríklad neverbálne prejavy druhého, porozumieť jeho pocitom a jeho situácii, jeho individuálnemu prežívaniu a myšlienkam v danom situačnom kontexte a to nielen objektívnom, ale aj subjektívnom.

V ponímaní Rogersa a jeho psychoterapeutickej koncepcie (Rogers in Čálek a Růžička, 2016) je empatia podložená rešpektovaním subjektívnych vnútorných kontextov druhého človeka, a to s dôrazom na jeho hodnoty a vnímanie seba samého bez toho, aby empatický jedinec vytváral nároky na druhého. V podstate ide o rešpekt a prijímanie inakosti druhých. Z Rogersovej definície empatie (Rogers, 1998) vyvstáva, že sa jedná o porozumenie významov rôznych prežitkov druhého jedinca, tzn. o „vstupovanie“ do jeho percepčného sveta, „dívanie sa na svet očami druhého“. Jedinec schopný takejto empatie si musí byť podľa Rogersa istý sám sebou natoľko, že v priebehu tohto procesu odloží vlastné self bez toho, aby vo svete druhého stratil sám seba a svoje vnímanie sveta.

„Empatia je najčastejšie definovaná ako schopnosť jedinca cítiť emócie druhých ľudí, ako by to boli jeho vlastné emócie. V podstate sa jedná o simuláciu.“ (Čálek a Růžička, 2016, str. 84). Autori uvádzajú dve metódy, ktorými je možné takto definovanú empatiu praktizovať. Prvá z nich je podmienená nielen osobnostnou dispozíciou, ale aj cvikom a spočíva v tom, že si jedinec musí čo najvierohodnejšie predstaviť, že je tým druhým. V druhom prípade postačuje pociťovať emócie druhého jedinca, pričom tu nie je potreba predošlého tréningu. (Čálek a Růžička, 2016)

„Empatiu je možné chápať nielen ako cítenie, ale tiež uvedomovanie si vnútorných stavov druhej osoby vrátane emócií, jej myšlienok, duševných stavov, motívov a zámerov.“ (Čálek a Růžička, 2016, str. 85) V tejto definícii sa k emočnému naladeniu pridáva aj kognitívna stránka a intuícia, vďaka čomu je, okrem zachytenia momentálneho stavu druhého, možné čiastočne predvídať aj to, k akému duševnému stavu druhý jedinec dospeje v budúcnosti. V prípade empatie ako nástroja komunikácie (napríklad v psychoterapii) má byť trénovaný a autentický jedinec druhým človekom len „ako“, nie skutočne, aby sa predchádzalo

identifikácii s druhým jedincom. Empatia je taktiež niekedy spojovaná aj s altruizmom. (Čálek a Růžička, 2016)

V ranej psychoanalýze nebola empatia považovaná za nijak dôležitú.⁵ Prvý z psychoanalytikov, ktorý tomuto pojmu začal pridávať na váhe bol Heinz Kohut vo svojej analýze self. *„Kohut ju (empatiu) chápe raz ako emočné súznenie s pacientom, v inej verzii považuje empatiu za predpoklad a súčasť self-objektnej funkcie.“* (Čálek a Růžička, 2016, str. 85) K pochopeniu pojmu empatie z hľadiska Kohuta je nutné dodať, že psychoterapia v jeho ponímaní spočíva v „prepožičaní“ časti svojho self terapeutom, aby ním pacient/klient mohol dočasne dobudovať self vlastné, ktoré bolo do tej doby nedovyvinuté, alebo poškodené. K tomu, aby terapeut tento nedostatok u pacienta/klienta bol schopný evidovať a následne poskytnúť presne tú časť vlastného „self“, ktorú druhý jedinec potrebuje, musí byť vybavený empatiou. Tú nakoniec potrebuje aj k procesu separácie svojho self od pacienta/klienta- aby to bolo v tú správnu dobu a správnym spôsobom. (Kohut, 1991) *„Empatia mu slúži ako detektor pacientovho handicapu „self“ či ako ukazateľ a navigátor psychoanalytickej stratégie i ako analytická metóda, intervenujúci činiteľ v situáciách, v ktorých sa spolu s pacientom snaží chýbajúcu časť self „dostavať“.“* (Čálek a Růžička, 2016, str. 87) V tomto ponímaní empatie sa už, na rozdiel od podmienky v predchádzajúcej definícii, jedná o identifikáciu, aj keď v opačnej réžii- pacient/klient by sa mal určitú dobu s terapeutom identifikovať.⁶

Vo všeobecnom ponímaní kognitívne- behaviorálnej terapie, alebo racionálnej psychoterapie nie je empatia v komunikácii dôležitým aspektom, aj keď v poznámke autori dodávajú, že sa tento názor môže líšiť u konkrétnych zástupcov týchto smerov a ako dôkaz uvádzajú osobný rozhovor s kognitívne- behaviorálnym terapeutom Praškom, ktorý považuje empatiu za užitočnú. (Čálek a Růžička, 2016) Jej využitie v psychoterapii ani jej definícia optikou tohto zástupcu smeru však už nie sú ďalej rozvídzané.

Nakoniec sa autori pomerne obsérne venujú empatii z pohľadu fenomenologického chápania človeka a daseinsanalytickej metódy psychoterapie. Keďže tu je empatia vnímaná ako

⁵Ako popisuje Verducciová (in Mlčák a Zášková, 2009), napriek tomu, že Freud uznal, že má empatia (resp. vcítenie) veľký význam v procese pochopenia psychiky druhej osoby, sa tomuto fenoménu podrobne nevenoval.

⁶Autori sa ďalej krátko venujú ponímaniu empatie v kontexte termínu „emočná inteligencia“, čomu sa budem venovať v tejto kapitole neskôr.

prirodzená a samozrejmá súčasť ľudského bytia, autori sa stavajú skepticky k definovaniu empatie ako istej izolovanej schopnosti či vlastnosti. Tento svoj pohľad taktiež podkladajú tvrdením, že v tomto duchu žije človek svoj život sám a nikto mu do jeho „bytia“ nemôže vstupovať. (Čálek a Růžička, 2016) „*Aj keď sme v rovnakej situácii spoločne, nemôžeme v nej byť totožne. Každý z nás je inou osobou.*“ (Čálek a Růžička, 2016, str. 110) V diele je vzápätí spochybňovaný pozitívny prínos empatie jedného jedinca druhému kladením otázok po užitočnosti a pomoci druhému tým, že sa budeme empaticky cítiť napríklad rovnako úzkostní alebo prázdni ako on sám – dostali by sme sa do situácie, kedy taktiež potrebujeme pomoc a zároveň prestávame byť schopní poskytovať druhému užitočné perspektívy⁷; po tom, či je empatia zárukou porozumenia a vracajú sa k možnosti, že empatia so svojimi všeobecne pozitívnymi konotáciami môže byť naopak vycibrenou stránkou sadistov, zločincov apod. (Čálek a Růžička, 2016) Koniec koncov, Goleman (2000) vo svojom popise rôznych aspektov empatie zmieňuje „pochopenie“, kedy je jedinec na základe správneho odhadu pocitov ostatných ochotný aktívne ich ovplyvňovať.

Shapiro (1998) tvrdí, že jednou zo zložiek empatie je emočná reakcia, ktorá sa rozvíja v primárnej rodine do šiesteho roku veku dieťaťa a druhou je kognitívna reakcia, ktorá umožňuje nazerať na situácie perspektívou druhého jedinca. Myšlienke empatie s oddelenými stránkami- emočnou a kognitívnu je Čálkom a Růžičkom (2016) vytýkaná práve separovanosť týchto aspektov. Z pohľadu autorov nemôžu emócie prebiehať sami o sebe bez ich prepojenia so situáciou, porozumením, ich usporiadaním a osobnostným ladením jedinca. V kontexte týchto pochybností autori považujú za to, čo je užitočnejšie a v komunikácii druhému nápomocnejšie práve súcitiť, ktorý jedinca nenúti stotožniť svoje emócie s emóciami druhého, ale skôr porozumieť a vyjadriť pochopenie pre jeho situáciu a prežívanie. (Čálek a Růžička, 2016) „*Súcitom sa rozumie citovo podložené vnímanie núdze, strádania a utrpenia druhého človeka, ktoré vyzýva k nejakej forme útechy a pomoci. Súcit býva úzko spätý s postojmi a orientáciou zameranou na pomoc a podporu druhým, s altruizmom.*“ (Čálek a Růžička, 2016, str. 102) V prípade, keď je empatia zamieňaná za

⁷Ako odpoveď, alebo argument k tejto myšlienke môžeme považovať názor Výrosta a Slaměníka (1998), že blízke až identické prežívanie emočných stavov druhého človeka vrátane fyziologických prežitkov môže viesť k snahe tieto nepríjemné pocity zmierniť a tým druhého motivovať k tendencii svoj nepríjemný stav redukovať podobným spôsobom. Týmto sa autori dostali, okrem altruizmu, aj k egoistickému aspektu empatie. Avšak myšlienka prežívania rovnakých emočných stavov dvomi jedincami sama o sebe odporuje filozofickému podkladu daseinsanalytického pohľadu Čálka a Růžičku (vid'. str. 14)

súcit⁸, je považovaná za mravnú hodnotu a dochádza k vnímaniu tohto pojmu výlučne pozitívne, pričom sa opomína možné zneužitie empatie bez súcitu napríklad k už spomínanej manipulácii, sledovaniu osobných záujmov apod. (Čálek a Růžička, 2016)

Ako už bolo vyššie spomínané, Čálek a Růžička (2016) zaviedli do daseinsanalytickej metódy rozhovoru pojem „vrozumievanie“, ktorým zachovávajú jednotu citu, rozumu, situovanosti a vzťahovej angažovanosti. Pomáhajúci by mal vstupovať do situácie druhého človeka, aby jej porozumel a následne zo svojho pohľadu, postavenia, situácie tomuto človeku ukázal možnosti, ktoré vo svojej situácii nevidí a zároveň mohol tieto možnosti vo forme seba vlastnej prípadne aplikovať. Takto môže každý jedinec za pomoci iného meniť svoje voľby, jednanie i sám seba. (Čálek a Růžička, 2016) „...*pri vrozumievaní sa jedná o osobné vzťahové nasadenie, o osobne angažovaný výkon, v ktorom prekonávame vzdialenosť, ktorá nás od druhého oddeľuje, čím sme tomu, čím práve žije bližšie a tak aj druhého človeka v situačných kontextoch lepšie chápeme.*“ (Čálek a Růžička, 2016, str. 100)

V texte je však ďalej upozorňované na to, že vzhľadom k dôvernosti toho, že jedinec nahliada do situácie a životných kontextov druhého, môže byť nakoniec druhým vnímané ako manipulácia, poníženie, vpád do súkromia apod. Preto sa považuje za nutné túto metódu trénovať (rovnako ako tomu bolo pri jednej z metód aplikácie empatie spomínané v texte vyššie), aby nedošlo k poškodzovaniu druhého jedinca. Podobne ako u rogeriánskeho uchopenia empatie ako terapeutického nástroja je pri vrozumievaní nutné vychádzať z istých osobných postojov, ako je rešpekt k druhému a jeho odlišnostiam, tolerantnosť, trpezlivosť, partnerský prístup a úcta k druhému človeku. (Čálek a Růžička, 2016)

Podľa Golemana (2000) je schopnosť empaticky rozpoznať a chápať emócie druhých ľudí podmienená našou vlastnou otvorenosťou k svojim emóciám. Ďalej, v kontexte emočnej inteligencie, tento autor rozširuje definíciu empatie na „*uvedomovanie si pocitov, potrieb a záujmov ostatných ľudí*“. (Goleman, 2000, str. 37) V tomto ponímaní sa empatia skladá zo schopnosti pochopiť (odhadnúť, prihliadať a ovplyvňovať) pocity a tendencie ostatných; v správnu chvíľu stimulovať a podporovať schopnosti druhého; predvídať, rozpoznať a uspokojiť potreby druhého; využiť rozdielov medzi ľuďmi k lepšiemu uplatneniu v požadovanom smere; orientovať sa v emočných prúdoch skupiny ľudí a v mocenských vzťahoch v rámci skupiny. (Goleman, 2000) V naviazanosti na to je možné empatiu

⁸Napríklad Mareš a Křivohlavý (in Wedlichová, 2011) uvádzajú empatiu ako odborný ekvivalent pojmov vcítanie, súcitenie.

v komunikácii aplikovať tak, ako ju vykladá Nakonečný (in Wedlichová, 2011) – skrz vnímanie mimického výrazu jedinca porozumieť jeho prežívaniu.

Z diela Wedlichovej (2011) venovaného emočnej inteligencii implicitne vyplýva, že empatia je pozitívne vnímanou vlastnosťou človeka napomáhajúcou prosociálnemu jednaniu a budovaniu interpersonálnych vzťahov. Ku kvalite tejto vlastnosti prispieva úroveň porozumenia neverbálnym signálom, kladný vzťah k druhým ľuďom, porozumenie ich emočným stavom, snaha a schopnosť pomáhať im v emočnej tiesni. Toto všetko sa u detí podľa autorky buduje láskavým a rozumným prístupom rodičov a učiteľov v detstve.

Podľa Buda (2006) je empatia *„taká vlastnosť osobnosti, pomocou ktorej sa na základe priamej komunikácie s druhým dokáže táto osoba vžiť do duševného stavu druhého. Na podklade takéhoto vžitia je schopná pochopiť a cítiť také emócie, motívy a snahy druhej osoby, ktoré priamo verbálne neprejavuje a ktoré zo sociálneho kontaktu nevyhnutne nevychádzajú. Hlavným prostriedkom pochopenia a pocítenia je to, že prostredníctvom empatie sa vo vlastnej osobnosti objavia pocity a rôzne napätia druhého. Je to možné vyjadriť aj tak, že sa osobnosť vžije do druhej, prípadne sa do nej premietne.“* (Buda, 2006, str. 55) Autor ďalej vysvetľuje, že samotný pojem „vžiť sa“ do niekoho je zavádzajúcou metaforou, keďže nie je možné skutočne opustiť svoje telo, a preto sa jedinec nie „vžije“ do druhého, ale naopak druhého „zahrne“ do seba samého prostredníctvom vzájomného „naladenia na rovnakú vlnu“. Ďalej taktiež hovorí o tom, že samotný akt „vžitia sa“ nie je dostačujúci k tomu, aby sa z neho stala empatická reakcia. Vžitie sa stáva empatiou vtedy, keď prežitok vedome spracujeme a súvislosti tak, ako sme ich pochopili, sami pre seba pomenujeme a dáme im význam. (Buda, 2006)

3.2. Vlastná analýza pojmu empatia

K účelu tejto práce sa v tejto podkapitole pokúsím popísané poznatky o empatii zhrnúť pre účely výskumu, ktorý bude prezentovaný v tejto práci. Na základe tohto zhrnutia bude výsledná definícia tohto pojmu východiskom pre výber vhodného skórovacieho systému k vyhodnoteniu získaných výpovedí respondentov pri zadávaní tematického apercepčného testu.

3.2.1. Emócie verzus kognícia v rámci empatie:

Spájanie empatie so súcitom, vcit'ovaním, vyvolávaním podobných, príp. rovnakých emócií u subjektu, aké cíti objekt, jednoznačne apelujú na myšlienku, že empatia je nejakým spôsobom spojená s emočným prežívaním jedinca, že má svoju emočnú zložku. Na druhej

strane porozumenie neverbálnym prejavom objektu; predstavenie si toho, že sme tým druhým, aby sme si boli schopní jeho pocity čo naj dôveryhodnejšie vyvolať; uvedenie si vnútorných stavov druhého a svojich vlastných; ich pomenovanie a pripojovanie významov; samotné slovné spojenie „emočná inteligencia“; apod. kladie na tento pojem, bežne vnímaný v spojitosti s emóciami, nárok pripojiť aj zložku kognitívnu.

Myšlienka dvoch spôsobov aplikácie empatie v interpersonálnom kontakte- aktívne vyvolávanie predstáv, že sme tým druhým, ktoré vyžaduje skúsenosti a nácvik a pasívne pociťovanie emócií druhého bez nároku predošlého tréningu- vyvoláva otázky. Je možné naučiť sa, alebo skvalitniť schopnosť empatie u jednotlivcov? Ak áno, jednalo by sa len o jednu zo zložiek, ktoré je možné posúvať na vyššiu úroveň- tú kognitívnu, alebo je možné posilňovať aj emočnú zložku a tým empatiu celkovo ako komplex týchto dvoch zložiek? Podľa názoru Shapira (viď. str. 15) sa tieto dve zložky empatie dokonca tvoria a rozvíjajú v rôznych obdobiach a rôznych situáciách v detstve, pričom emočná stránka empatie sa tvorí a vyvíja v primárnej rodine pred nástupom do školy. Otázkou teda je, či je emočná báza získaná v primárnej rodine nejakou presne danou hranicou, ktorá určuje jeho maximálne možnosti vývinu v tejto oblasti. Ako ďalej uvádza Shapiro (1998), po tom, ako sa rozvinie emočná stránka empatie a tzv. kognitívna empatia dosiahla istej úrovne, začína sa u detí medzi ôsmim a dvanástym rokom života objavovať tzv. abstraktná empatia, čo znamená, že deti začínajú vyjadrovať empatický záujem o osoby, ktoré nepoznajú a ktoré nemajú rovnaké podmienky ako ony. Všeobecne sa o empatii Shapiro vyjadruje ako o prirodzenej, fyziologickej vývinovej tendencii každého jedinca rovnako, ako je tomu pri vývine motorických alebo intelektových schopností a ideálnymi podmienkami pre rozvoj empatie u detí je kombinácie tejto prirodzenej tendencie a dobrých rodinných pomerov, vzťahov, vhodných výchovných štýlov apod. V duchu týchto poznatkov by sa dalo predpokladať, že štádium abstraktnej empatie je obdobím intenzívnejšieho prepojovania jej emočnej a kognitívnej stránky.

Daseinsanalytický pohľad na empatiu evokuje ďalej ešte iný spôsob nahliadania na empatiu v zmysle jej rozdeľovania na emočnú a kognitívnu rovinu (viď. str.13). Emócie ako také neexistujú bez kognície, tzn., že je prirodzené, že jedinec svojim emóciám a pocitom racionálne pripisuje významy, spája ich s istými situáciami a spomienkami, emócie rozpoznáva, pomenováva (hovorí o radosti, smútku, hnevu atď.) a taktiež predjíma. S touto myšlienkou do istej miery korešpondujú emocionálne kognitívne koncepcie empatie, v ktorých je vyzdvihovaná úzka previazanosť emocionálnych a kognitívnych procesov a to

tak, že na základe kognitívnych procesov vznikajú emocionálne reakcie. (Mlčák a Zášková, 2009)

Podľa Mlčáka a Záškovnej (2009) existujú ešte ďalšie štyri kategórie koncepcií empatie v súvislosti s kognitívnou/ emočnou zložkou empatie. Emocionálne koncepcie hovoria o tom, že empatia je „*emocionálna reakcia pozorovateľa na pozorované emócie inej osoby. ... Empatia je najčastejšie vymedzovaná ako schopnosť, stav či proces, na ktorého základe je možné dosiahnuť citového porozumenia správania a prežívania psychických javov u druhých ľudí, predvídať ich reakcie najmä prostredníctvom procesov identifikácie a projekcie.*“ (Mlčák a Zášková, 2009, str. 111)⁹ Kognitívne koncepcie naopak vylučujú emočnú rovinu empatie. Tú popisujú ako racionálne pochopenie prežitkov, rolí a perspektívy druhého jedinca bez prežívania jeho pocitov.¹⁰ Ďalšou kategóriou sú multifázové koncepcie empatie vypracované hlavne pre psychoterapeutické účely, v ktorých je kladený dôraz na oddelenosť emočných a kognitívnych fáz v empatickom procese. Tieto modely sú často rozčleňované na po sebe naväzujúce kroky, v ktorých sa odzrkadľuje postoj terapeuta k vyjadreniam klienta/ pacienta, expresia empatických prejavov terapeuta a prijatie týchto prejavov klientom/ pacientom. (Mlčák a Zášková, 2009) Zdá sa, že sa posledné zo spomínaných koncepcií vyznačujú reguláciou procesu empatie a celej terapeutickéj situácie terapeutom, kedy sú ako pocity, tak myšlienkové procesy empatického jedinca plne reflektované a riadené. Taktiež vyvstáva otázka, či sa v empatii jedná len o tieto dve zložky a či by sme nemali uvažovať aj o rovine napríklad sociálnej- bolo by vôbec možné empatiu uspokojujúcim spôsobom aplikovať v interpersonálnej situácii či vzťahoch bez toho, aby bol emočne a kognitívne kvalitne vybavený jedinec dostatočne zručný napríklad v komunikácii s druhými osobami? Na podobné podnety zrejme reagujú aj tvorcovia multidimenzionálnych koncepcií empatie popísaných Mlčákom a Záškovou (2009), ktorých ťažiskovou myšlienkou je, že sa k zložke kognitívnej a emocionálnej v empatii pridružujú aj ďalšie, ako napríklad komunikačná a vzťahová (Williams in Mlčák

⁹ Je možné zamyslieť sa nad tým, nakoľko je v rámci týchto koncepcií empatia prostá kognície v prípade, že je v priebehu empatického procesu potrebné využívať kognitívne procesy ako pozorovanie, porozumenie, či predvídanie reakcií druhých.

¹⁰ Otázkou zostáva, či si pri vernom „*vykonštruovaní mentálneho stavu inej osoby*“ (Hogan in Mlčák a Zášková, 2009, str. 113) jedinec je schopný udržať emocionálny odstup a neutralitu. Z týchto koncepcií vyplýva nezávislosť empatie od emócií v zmysle, že empatický jedinec neprejíma emócie druhej osoby. Nakoľko je však empatický jedinec bez prežitkov vlastných pocitov vyvolaných situáciou druhého?

a Záškodná, 2009), morálna a behaviorálna (Morse in Mlčák a Záškodná, 2009) apod. Podľa autorov sú však tieto koncepcie vypracované odborníkmi z iných vedných disciplín, než z psychológie (napríklad ošetrovatelstvo) a zároveň sú empiricky a štatisticky nedostatočne podložené. Inak je tomu v koncepcii Davisa, ktorej sa autori podrobne súvislosti s empatiou venujú a v ktorej bolo empiricky overené, že v empatii hrá rolu „prijímanie perspektívy“ (ochota, alebo tendencia nazerať a situácie očami druhých), „empatický záujem“ (sympatie alebo súcitiť k druhým v ich nešťastí), „fantázia“ (schopnosť vcítiť sa do pocitov fiktívnych postáv v literatúre, filmoch apod.) a „osobný distres“ (úroveň prežívania nepríjemných pocitov v interpersonálnych situáciách a pri vnímaní diskomfortu druhých).¹¹ Empatia podľa Davisa (in Mlčák a Záškodná, 2009, str. 120) „*súvisí s kognitívnymi, emocionálnymi a behaviorálnymi reakciami jedinca*“. V tomto modeli, ktorý je psychologický a výskumne overený, jeho autor ako ďalšiu zložku empatie pridáva práve behaviorálnu. To, ako sa odráža v medziľudskom kontakte naše empatické cítenie a myslenie určite zohráva svoju úlohu v komunikácii s druhou osobou. Otázkou ale zostáva, či behaviorálne reakcie empatického jedinca smerom k druhému iba facilitujú dôvernú interpersonálnu komunikáciu a vzťahy (príp. im bránia), sú indikátorom kvality empatických schopností jedinca, alebo prostredníctvom sociálneho učenia pomáhajú empatiu ako schopnosť ďalej rozvíjať a kultivovať. Je teda interpersonálne vyjadrenie empatických reakcií v správaní ďalšou zložkou empatie, alebo ide už o tendenciu k podpore druhého v ťažkej situácii a k altruizmu? V tomto prípade by behaviorálna zložka bola istou „nadstavbou“ a nemusela by byť nutne pilierom tohto osobnostného rysu, bez ktorého by empatia ako taká nebola empatiou, ale nástrojom v komunikácii. Tomuto názoru sa prikláňa taktiež napríklad Smith (2006) v popise empatie u autistických jedincov. Tvrdí, že osoby s autizmom môžu byť na emocionálnej rovine empatické, aj keď túto vlastnosť nevyjadrujú navonok sociálne obvyklým spôsobom.

V súčasnosti sa teda psychológia prikláňa k názoru, že existuje tzv. emocionálna (afektívna) a kognitívna empatia (príp. ešte behaviorálna). Rozchádzajú sa už ale postoje k tomu, nakoľko sú tieto druhy empatie prepojené do jedného komplexu, alebo na sebe nezávislé. V tejto práci budem ďalej pracovať s myšlienkou úzkeho prepojenia emócií a kognície, keďže ich striktná oddelenosť môže vyvolávať isté pochybnosti.

¹¹ Vo všetkých týchto komponentoch môžeme pozorovať, že majú emocionálne- kognitívny podklad.

1.1.1. Empatia ako vlastnosť verus empatia ako schopnosť:

Ďalší spôsob, ktorým sa nad empatiou môžeme zamýšľať je, nakoľko je empatia vlastnosťou, čiže osobnostnou dispozíciou a nakoľko je možné ju rozvíjať ako schopnosť aplikovateľnú v interpersonálnej sfére. Neurovedkyňa Rebecca Saxe (2009) svojim výskumom dokladá, že v mozgu každého človeka fyziologicky existuje oblasť (konkrétne temporo- parietálne spojenie umiestnené nad pravým uchom), ktorá slúži k mysleniu o myšlienkach druhých, vnímaniu ich duševných stavov. Preto tvrdí, že každý jedinec sa rodí s centrom pre empatiu. Taktiež Buda (2006) tvrdí, že človek je prirodzene empatický, ale túto vlastnosť je nutné rozvíjať prostredníctvom skúseností v medziludských vzťahoch. Ako teda môžeme empatiu rozvíjať? Už v prvej časti tejto kapitoly bol zmienený názor Čálka a Růžičku, že existujú dve metódy, ktorými môže empatický proces prebiehať- buď prostredníctvom predstáv toho, že sme „v koži“ toho druhého, čo vyžaduje nácvik, alebo prostým pociťovaním emócií druhého, tzv. „nechať emócie prúdiť“, čo môže prebiehať i bez predošlého tréningu. V prvej z metód prevládajú kognitívne procesy, pričom druhá je na báze emočnej. Autori taktiež hovoria o tom, že empatický jedinec by sa s druhým nemal plne identifikovať, avšak ním byť len „ako“, k čomu je potreba vedomej sebareflexie a regulácie získaných nácvikom. Nadväzuje to na empatiu ako psychoterapeutický nástroj (napr. vyššie spomínaní Kohut, Rogers, zástancovia multifázových koncepcií empatie). Správne riadené a sledované empatické prežívanie a reakcie psychoterapeuta sú vo vzťahu terapeut – klient/pacient žiaduce a k ich teoretickému i praktickému nácviku dochádza v odbornej príprave a životných i profesionálnych skúsenostiach terapeuta. Podľa už spomínaného popisu empatie podľa Nákonečného a teórií emočnej inteligencie sa empatia a emočné vcítenie deje skrze interpretácie mimických výrazov druhého. Z toho taktiež vyplýva, že osobné skúsenosti a prípadný tréning v rozpoznávaní týchto výrazov sprevádzajúcich rôzne emócie, môže taktiež byť spôsobom, ako empatiu individuálne rozvíjať. Nakoniec aj k emočnému súzneniu s inou osobou a vierohodnému prežívaniu podobných emócií, ako ona sama, je za potreby, aby empatický jedinec takéto, alebo podobné emócie poznal v rovine prežívania. Takýto nácvik emócií sa môže udiť splnením dvoch kritérií- jedinec musí mať životné skúsenosti – zažiť situácie, v ktorých má možnosť isté emócie zakúsiť a musí byť svojim emóciám prístupný a otvorený, tzn. mať schopnosť tieto emócie a prežitky vôbec pociťovať. Z predchádzajúceho textu teda vyplýva, že človek zrejme prirodzene do istej miery disponuje vlastnosťou empatie, ktorú dokáže ako schopnosť trénovať a rozvíjať

prostredníctvom empatických interakcií s druhými. Tomuto nácviku a rozvoju učením podrobujeme zrejme hlavne kognitívnu stránku empatie, prípadne je možné trénovať taktiež efektívne prepojenie jej emocionálnej a kognitívnej zložky (napríklad pre účely psychoterapie). Pestrosťou životných skúseností i emocionálnu stránku empatie. S týmto korešponduje taktiež popis emocionálneho a kognitívneho komponentu v Morseovej koncepcii empatie (in Mlčák a Záškodná, 2009).

1.1.2. Empatia ako altruizmus verzus empatia ako uskutočňovanie vlastných záujmov:

V prvej časti tejto kapitoly bolo zmienené, že podľa niektorých autorov (napr. Čálek a Růžička, Výrost a Slaměník) môže empatia, napriek svojim všeobecne pozitívnym konotáciám, prameniť aj z iných ako altruistických motívov. Pripúšťa to už Stern, ktorý sympatiu (pojem, ktorý predchádzal pojmu empatia a v jeho vtedajšom význame ho môžeme považovať za synonymum k dnešnej empatii) za „významný vývinový mechanizmus, ktorý je behom vývinu dieťaťa zodpovedný za rozvoj dynamiky jeho egoistických a altruistických tendencií“. (Mlčák a Záškodná, 2009, str. 102) Naopak napríklad Lipps neskôr o empatii zmýšľal ako o vodítku k altruistickému jednaniu podobne ako už vyššie spomínaný Morse so svojou koncepciou empatie, do ktorej zahrnul okrem iných aj morálny komponent, ktorý vyvíja na empatického jedinca tlak jednať altruisticky. (Mlčák a Záškodná, 2009) Keď zmeníme uhol pohľadu na empatiu a upustíme od nároku, že pohnútkou empatického jedinca je podporiť, alebo pomôcť druhému v jeho náročnej situácii, tak môžeme pripustiť, že empatia ako schopnosť môže slúžiť aj k plneniu egoistických záujmov. Emocionálna zložka empatie ako vcítenie sa do pocitov druhého, pociťovanie podobných emócií, ako cíti druhá osoba môže v tomto prípade napomáhať v tom lepšie sa orientovať v duševnom svete druhého, tým rozpoznať jeho potreby a ich naplňovaním si získať jeho dôveru a jedinca napríklad zmanipulovať. K takémuto pochopeniu perspektívy druhého a facilitácii procesu môže poslúžiť aj kognitívna zložka empatie- pochopenie situácie jedinca, pripisovanie významov ako emóciám vyvolaným v sebe, tak sekundárne aj emóciám druhého, predvídanie emócií a potrieb druhého atď. Taktiež však môžeme zmiernením úzkosti druhého zmierniť zároveň aj svoju empatiou navodenú úzkosť.

Ak teda uvažujeme o empatii ako o nástroji (za predpokladu, že pripojíme taktiež behaviorálnu zložku), môže byť schopnosťou dobre využívanou ako k altruistickým, tak aj egoistickým cieľom. Javí sa, že dôležitými sú v tomto smere motívy jedinca, ktoré

k empatickému jednaniu osobu „ženú“; ciele, ktoré skrz empatiu ako nástroj osoba sleduje a ktorých chce dosiahnuť; potreby, ktoré chce naplniť (či už svoje, alebo druhých).

1.1.3. Empatia verzus súcít

Ako už bolo zmieňované, empatia niekedy býva úzko spájaná, či dokonca zamieňaná za pojem súcít. Ako príklad uvádzam teóriu sympatie (pojem sympatia ako predchodca empatie vysvetlené na str. 21) Schelera, ktorý sa domnieval, že súcít je vyššou formou sympatie (kvalitnejší spôsob realizácie ľudskej podstaty ako napríklad vcítene a menej kvalitný ako napríklad kozmický cit). (Mlčák a Zášková, 2009) Podľa Čálka a Růžičku (vid'. na str. 15) je súcít vnímaním nešťastia druhej osoby vedúca k podpore, pomoci druhému, pričom tu nie je nutné, aby súcítnej jedinca preberal jeho pocity. Autori súcít vnímajú v interpersonálnom vzťahu za užitočnejšiu vlastnosť či schopnosť, než empatiu, pričom argumentujú práve tým, čím sme sa zaoberali v predošlej podkapitole- že súcít zo svojej podstaty nemôže byť zneužitý k poškodeniu či manipulácii druhého jedinca, ani samého seba. Užitočnosť ako taká sa však vzťahuje k aplikácii empatie a súcítu, tzn. opäť k ponímaniu týchto schopností ako nástroja v komunikácii, v psychoterapii apod. Keby sme sa zamýšľali nad porovnaním empatie a súcítu z pohľadu ich funkcie v prosociálnom správaní, tak by súcít možno mohol empatiu nahradiť ako bezpečnejší nástroj bez rizika jeho použitia antisociálnym spôsobom. Na druhú stranu sú tieto dva pojmy vo svojej komplexnosti však kvalitatívne odlišnými vlastnosťami a schopnosťami, aj keď môžu fungovať spoločne. Pre účely tejto práce preto budem s empatiou a súcítom operovať ako s rôznymi fenoménmi.

1.1.4. Empatia ako „emočná nákaza“ verzus empatia ako odstup od situácie druhého:

„Popredný anglický filozof H. Spencer pojem sympatia (pojem sympatia ako predchodca empatie vysvetlené na str. 21) ponímal ako schopnosť človeka súcít s druhými a vyjadrovať svoju spoluúčasť na ich osude. Tento filozof rozlišoval medzi inštinktívnou sympatiou (tzn. emocionálnou nákazou) a intelektuálnou sympatiou (tzn. súcítom).“ (Mlčák a Zášková, 2009, str. 101) Ak na empatiu nahliadame ako na schopnosť prevziať vyvolať v sebe rovnaké, alebo podobné emócie, aké má osoba, s ktorou komunikujeme, oprávnené vyvstáva otázka Čálka a Růžičku (vid'. str. 15), k čomu je takáto „emočná nákaza“ užitočná, keď samotného empatického jedinca napríklad zúzkostní, zosmutní apod., čo môže značne komplikovať napríklad jej efektívne využitie v psychoterapii. Podľa týchto autorov je preto, ako už bolo spomenuté vyššie, vhodnejšie kombinovať súcít a pochopenie situácie druhej osoby. Podľa McDougalla je sympatia proces založený na inštinkte, pričom súcít je typicky

ľudskou aktívnou formou empatie a emočná nákaza jej pasívnou formou príslušnou zvieratám. (Mlčák a Zášková, 2009) Taktiež som však už zmenila názor (vid'. str. 12), že aj keď súcit a empatia môžu byť v interpersonálnych vzťahoch a komunikácii kombinované, oboje znamená niečo iné. Mareš a Křivohlavý (in Wedlichová, 2011) napríklad zastávajú názor, že by sa emócie druhého jedinca mali v empatickej osobe odrážať, ale nemalo by dôjsť k „emočnej nákaze“ - človek by si od daných emócií mal udržať odstup. O kognitívnom odstupe za cieľom terapeuta zachovať si svoju objektivitu a kontrolu hovorili aj psychoanalytici ako Freud, Fliess a Reik. Pre neskorších psychoanalytikov však už táto myšlienka prestala byť akceptovateľná. (Mlčák a Zášková, 2009) Ďalší spomínaní autori (napr. Goleman, Kohut, zástancovia multifázových koncepcií empatie) zastávajú názor, že by pocity a emócie mali byť v empatickom procese prežívané spolu s druhou osobou, ale jasným náhľadom na to, ktoré z emócií sú vlastné a ktoré sú vcítením sa do druhého.

1.1.5. Empatia ako škála:

Mlčák a Zášková (2009, str. 105) pri popise empatie ako vlastnosti zmieňujú jej kognitívnu a emocionálnu povahu a tvrdia, že *„jej úroveň podlieha interindividuálnej variabilite, takže sa ľudia z hľadiska tejto vlastnosti môžu vzájomne kvantitatívne či kvalitatívne odlišovať.“* To, že každý jedinec disponuje empatiou bolo v práci popísané už so zmieneným výskumom Saxeovej (vid'. str. 21). Z toho implicitne vyplýva, že sa skúsenosťami, vzdelávaním a sociálnym učením táto schopnosť individuálne rozvíja a v úrovni empatie existujú medzi ľuďmi rozdiely. Taktiež už bolo niekoľkokrát spomenuté, že v prípade využitia empatie ako nástroja, napríklad v psychoterapii, je potreba jej rozvíjania a schopnosti jej regulácie, náhľadu na samotný proces a špecifického zachádzania ako s vlastnými pocitmi, tak s reakciami vyjadrovanými navonok. Rovnako môžeme hovoriť o tom, že sa kognitívna a emocionálna zložka empatie rozvíja iným spôsobom, niekedy aj v inom vývinovom období.

Pravdepodobne teda môžeme uvažovať o tom, že je možné empatiu nejakým spôsobom merať na škále, ktorej jednotlivé body by reprezentovali kvalitatívne či kvantitatívne odchylky. Ďalšou variantou je určovanie úrovne kognitívnej a úrovne emocionálnej zložky empatie, úrovne zvedomovania, príp. prepojovania týchto procesov jedincami.

1.2. Definícia empatie:

Pre účely tejto práce som na základe teoretického vhl'adu do problematiky empatie získaného na základe informácií zahrnutých v tejto kapitole vytvorila definíciu empatie:

Empatia je psychická vlastnosť, schopnosť, proces, alebo nástroj umožňujúci jedincovi pociťovať emócie podobné emóciám druhého, týmto emóciám porozumieť a pripisovať im významy v kontexte životnej a momentálnej situácie druhého, prípadne na druhú osobu v závislosti na tom reagovať. Empatia má svoju emocionálnu a kognitívnu zložku (v prípade jej povahy nástroja aj konatívnu), ktorých úroveň je interindividuálne variabilná a merateľná.

4. Empatia u delikventných jedincov

Na poli skúmania empatie u jedincov, ktorí majú tendencie, alebo predpoklady k agresívnemu, antisociálnemu a kriminálnemu jednaniu bolo dodnes zverejnených množstvo odborných štúdií a výskumov. V tejto kapitole bude predstavených niekoľko z nich. Podrobnejšia prezentácia týchto štúdií posluži k ich záverečnému zhodnoteniu a porovnaniu.

Miller a Eisenbergová (1988) vo svojej metaanalýze na základe dát z iných empirických výskumov zisťovali, ako súvisí empatia s agresiou a externalizovaným/ antisociálnym správaním. Zozbierané štúdie zoskupili do troch kategórií podľa toho, k akému jednaniu v nich bola empatia vzťahovaná:

1. Vzťah empatia – agresia: v rámci tejto kategórie boli výskumy rozčlenené ďalej podľa toho, aká kategória metód merania empatie v nich bola použitá:
 - Obrázkové/ príbehové metódy škálované podľa toho, nakoľko sa zhodovali vyjadrované emócie respondentov s emóciami protagonistov týchto obrázkov či príbehov. Tieto metódy boli často používané u menších detí a detí na základnej škole. Empatia je tu definovaná ako zhoda medzi emočnou odpoveďou respondenta a postáv na obrázkoch alebo v príbehoch. (Eisenberg a Miller, 1988)
 - Reakcie na emócie či stavy druhých ľudí vyobrazených na obrázkoch či filmoch vyjadrené mimikou/ gestikuláciou respondentov. Taktiež boli tieto metódy najviac používané u menších detí ako alternatíva k predchádzajúcej kategórii metód. Tieto metódy pri detekcii empatie posudzujú rozsah afektívnych reakcií vrátane emočnej zhody subjektu s protagonistom, súcitné reakcie a úzkostné reakcie. (Eisenberg a Miller, 1988)
 - Škály a dotazníky merajúce sympatické/ empatické reakcie naprieč rôznymi udalosťami a situáciami. Metódy boli najčastejšie použité u starších detí, adolescentov a dospelých. V tomto prípade (rovnako ako aj v nasledujúcom) definície empatie obsahujú posudzovanie sympatií a obáv, ako aj emočnú zhodu a úzkostné reakcie. (Eisenberg a Miller, 1988)
 - Vystavenie respondentov experimentálnej situácii vyvolávajúcej empatické reakcie. Metódy boli najčastejšie používané u dospelých subjektov. (Eisenberg a Miller, 1988)

2. Externalizované správanie (napr. poruchy správania, antisociálne, alebo problematické sociálne prejavy), ktoré nie je explicitne agresívne. Autori sa pri týchto výskumoch zaujímali o koreláciu medzi externalizovaným/ antisociálnym správaním a empatiou a výsledky porovnávali s úrovňou empatie kontrolnej skupiny pozostávajúcej zo zástupcov z bežnej populácie. (Eisenberg a Miller, 1988)
3. Úroveň empatie u jedincov, ktorí sa stali buď obeťami, alebo páchatel'mi týrania. Analyzované boli zvlášť štúdie zahŕňajúce obeť týrania (vždy to boli detskí respondenti) a štúdie, ktorých respondentmi boli dospelí páchatelia týrania (rodičia). Prejavovanie emócií u jedincov účastných na týchto štúdiách bolo taktiež porovnávané s kontrolnými skupinami. (Eisenberg a Miller, 1988)

Na základe prevedenej štatistickej analýzy všetkých kategórií výskumov autori dospeli k záverom, že existuje negatívna závislosť medzi empatiou a agresiou/ externalizovaným a antisociálnym správaním/ páchaním a zažívaním fyzického týrania. To znamená potvrdenie hypotézy, že agresívni a externalizované/ antisociálne jedinci vykazujú nižšiu mieru empatie ako tí, ktorí tieto znaky správania nevykazujú. Štatistická významnosť výsledkov bola rôzna- vplyv na to mali: vek respondentov (menej jednoznačné boli štúdie skúmajúce deti predškolského veku), metóda zisťovania miery empatie (najjasnejšie výsledky priniesli dotazníkové štúdie) a spôsob určovania agresivity voči druhým. (Eisenberg a Miller, 1988)

Nevýhodou obrázkových/ príbehových metód merania empatie bolo podľa Eisenbergovej a Millera (1988) ich využitie výhradne u mladších detských respondentov¹², nerozlišovanie medzi empatizovaním s pozitívnymi a negatívnymi emóciami druhých a požiadavka na rýchle zmeny emočného ladenia, keďže emočný náboj sa menil každým príbehom a obrázkom. Posledná z nevýhod bola rovnaká aj u mimických/ gestických metód, ktorých výhodou však bol ich neverbálny charakter.¹³ Výhodou dotazníkových metód oproti ostatným použitým bolo, že nevyžadovali aktuálnu empatickú odpoveď jedinca, ale len vyjadrenie o jeho všeobecnej tendencii v istých situáciách istým spôsobom reagovať- ako jedinca teda zisťovali úroveň empatie ako osobnostnú dispozíciu a nie ako situačnú reakciu. Vo výskumoch používajúcich dotazníky boli subjekty taktiež vekovo staršie než u obrázkových/ príbehových alebo mimických/ gestických metód.

¹² Ktorých sebaopisovacie empatické odpovede sú všeobecne menej konzistentné.

¹³ Keďže u mladších detí nebýva dostatočne vyvinutá schopnosť verbalizovať svoje psychické stavy.

Výsledky metaanalýzy týkajúce sa vzťahu empatie a externalizovaného a antisociálneho správania sú rovnaké, ako výsledky vzťahujúce sa k agresii, tzn. empatia významne negatívne korelovala s externalizovaným/ atisociálnym správaním v meraniach dotazníkmi. V prípade obrázkových/ príbehových metód bol síce tento trend zachovaný, ale výsledky neboli štatisticky významné. Autori na základe výsledkov analýz vyslovujú možnosť, že by u ľudí mohol byť sklon k empatickým odozvám inhibítorom agresie, ako aj externalizovaného a antisociálneho správania. (Eisenberg a Miller, 1988)

Výskumom zahrnutým do tejto metaanalýzy autori vytýkajú nasledovné:

1. Kombináciu skúmania empatických reakcií na pozitívne a zároveň negatívne emočné stavy druhých- domnievajú sa, že oddelené hodnotenie empatických reakcií na pozitívne a negatívne emočné stavy druhých by mohlo zaznamenať silnejší vzťah empatie a agresie. (Eisenberg a Miller, 1988)
2. Niektoré spôsoby detekcie agresívneho správania respondentov. (Eisenberg a Miller, 1988)
3. Nerozdeľovanie empatie na jej kognitívnu a emocionálnu zložku- každá z nich môže mať na agresívne a antisociálne správanie iný vplyv. (Eisenberg a Miller, 1988)

Autori ďalej pripúšťajú, že na inhibícii agresívneho správania môžu spolupracovať aj ďalšie iné faktory, než len sklon k empatickým odpovediam:

1. Schopnosť správne interpretovať sociálne situácie. (Eisenberg a Miller, 1988)
2. Sympatia a úzkosť- ak je dôvodom inhibície agresívneho správania voči druhej osobe to, že s ňou jedinec sympatizuje, ide vlastne o altruistické pohnútky. V prípade, že jedinec pociťuje úzkosť v reakcii na úzkosť druhého, jeho motívy sú naopak egoistické- odstránením agresivity prestane byť druhá osoba úzkostná, čo zmierni úzkostný stav taktiež u agresora. (Eisenberg a Miller, 1988)

Metaanalýzou výskumov zaoberajúcich sa vzťahom empatie a týrania došli autori k záverom, že týrajúci rodičia, rovnako aj týrané deti vykazujú nižšiu mieru empatických odpovedí ako respondenti z kontrolných skupín. Korešponduje to s predpokladmi, že týranie má vplyv na sociálne interakcie a emočné prepojenie sa s druhými u jeho obetí. U týrajúcich rodičov bolo zistené, že majú oproti kontrolnej skupine nižšiu schopnosť identifikovať a pochopiť pocity a potreby svojich detí najmä v situáciách, kedy ich deti pociťujú úzkosť; prevziať perspektívu svojich detí; adekvátne reagovať na emočné stavy svojich detí a podporovať ich v pozitívnych reakciách k druhým. (Eisenberg a Miller, 1988)

Okrem pripomienok autorov k výskumom podrobeným metaanalýze a k metaanalýze samotnej by sa taktiež dalo uvažovať o rozlišnom definovaní pojmu empatia v každom z výskumov ako o faktore vplývajúcom na celkové výsledky danej štúdie.¹⁴

Novodobejší egyptský výskum sa taktiež okrajovo zaoberá témou empatie. Výskum je primárne zameraný na emočnú inteligenciu páchatel'ov trestných činov, ktorej súčasťou bolo taktiež zisťovanie empatie týchto jedincov v porovnaní s kontrolnou skupinou. Metódou zisťovania emocionálnej inteligencie bola EQ-i (Emotional Quotient Inventory), ktorej súčasťou je meranie úrovne empatie jedinca v časti zaoberajúcej sa interpersonálnou inteligenciou. Empatia je v tomto prípade chápaná ako „*povedomie a pochopenie toho, ako sa iní cítia*“ (Megreya, 2015, str. 85) a je teda zrejmé, že jej kognitívna a emocionálna zložka nie sú skórované zvlášť. Každopádne, čo sa týka empatie, výsledky výskumu korešpondovali s predpokladmi, tzn. páchatelia trestných činov skórovali nižšie ako kontrolná skupina. Individuálne rozdiely sa objavili aj medzi jednotlivými skupinami páchatel'ov- najnižšia úroveň empatie bola nameraná u osôb spáchajúcich vraždu, o niečo vyššia u dílerov drog a ešte o málo vyššia u páchatel'ov krádeží. (Megreya, 2015)

Ako bolo v predošlom texte (viď v kapitole „Empatia“) uvedené a vysvetlené, empatia ako taká je zrejme komplexom minimálne dvoch zložiek, ktorými sú kognitívna a emocionálna empatia. Adam Smith (2006) vo svojej štúdií o empatii prezentoval sedem konceptov, modelov toho, aký by mohol existovať u človeka vzájomný vzťah medzi týmito zložkami. O kognitívnej empatii hovorí ako schopnosti umožňujúcej človeku porozumieť a predpokladať správanie druhého, facilitujúcej komunikačné procesy medzi jednotlivcami, ale taktiež ako o možnosti s druhými manipulovať, alebo rozpoznať ich lož. Emocionálna empatia zase motivuje ľudí správať sa altruisticky, umožňuje výber vhodných partnerov (aj sexuálnych), priateľov, facilituje skupinovú kohéziu, upevňuje väzbu rodičov a detí a môže byť taktiež kľúčovým mechanizmom bránenia násiliu.

Modely vzťahu kognitívnej (KE) a emocionálnej empatie (EE) podľa Smitha (2006, str. 5):

1. „*Model 1: KE a EE sú neoddeliteľné aspekty jednotného systému.*
2. *Model 2: KE a EE sú dva oddelené systémy.*
3. *Model 3: EE systém ako potenciálne rozšírenie KE systému.*

¹⁴ V štúdií síce nie je zmieňované, ako je pojem empatie v jednotlivých výskumoch zakotvený, pravdepodobne sa však dá predpokladať, že vzhľadom k rôznosti jej definovania a ponímania rôznymi autormi a smermi nebude tento pojem v týchto textoch koncipovaný jednotne.

4. *Model 4: KE systém ako potenciálne rozšírenie EE systému.*
5. *Model 5: EE systém ako potenciálne rozšírenie KE systému so spätnou väzbou.*
6. *Model 6: KE systém ako potenciálne rozšírenie EE systému so spätnou väzbou.*
7. *Model 7: KE a EE ako dva oddeliteľné, komplementárne systémy.“*

Podľa mienky autora je Model 7 jediným, ktorý sa zdá byť evolučne stabilným, keďže umožňuje použiť KE bez EE, EE môže predchádzať KE a tieto dva systémy môžu byť taktiež uplatnené spoločne. Umožňuje rovnováhu medzi altruistickým a sebeckým jednaním, dispozičnú flexibilitu empatie, ako aj použitie KE alebo EE zvlášť v závislosti na okolnostiach. V štúdiu sa teda predpokladá, že ľudská empatia je v skutočnosti podobná Modelu 7, pričom vo všeobecnosti tento model pripúšťa istú flexibilitu, ktorá sa odráža napríklad v rozdielnosti mužskej (Model 7 približujúci sa k Modelu 2) a ženskej (Model 7 približujúci sa k Modelu 1) empatie. (Smith, 2006)

V rámci konceptuálneho rámca Modelu 7 sa na základe patologických vývinových podmienok môžu rozvinúť štyri hlavné poruchy empatie, z ktorých prvé dve sú zároveň poruchami spôsobenými nevyváženosťou empatie (*empathy imbalance disorders*):¹⁵

1. „*Porucha spôsobená nedostatkom kognitívnej empatie (CEDD)*¹⁶ – nízka miera KE, ale vysoká senzitivita EE.“ (Smith, 2006, str. 9) – Títo jedinci by mohli vykazovať známky emocionálnej precitlivenosti a naivity, keďže u druhých ťažko rozpoznávajú podvod, nízku úroveň porozumenia správania druhých. Mali by tendenciu vyhľadávať spoločnosť osôb vyjadrujúcich prevažne pozitívne a predvídateľné emócie, naopak vyhýbať sa vystavovaniu negatívnych a nečakaných emócií. (Smith, 2006)
2. „*Porucha spôsobená nedostatkom emocionálnej empatie (EEDD)*¹⁷ – nízka senzitivita EE a vysoká miera KE.“ (Smith, 2006, str. 9) Osoby s touto poruchou by mohli byť nadmieru schopní v porozumení sociálnym situáciám, správania druhých ľudí a ich myslenia. Taktiež by mohli vykazovať dobrú schopnosť manipulácie, predstierania a podvádzania druhých. V komunikácii s druhými by mohli pôsobiť ako charizmatičtí spoločníci. Mohli by racionálne chápať emócie druhých, avšak bez vlastnej

¹⁵ Za predpokladu istých rozdielov v empatii medzi mužmi a ženami, ktorí bol v texte načrtnutý, by niektoré z týchto porúch mohli byť silnejšie prejavované v závislosti na pohlaví- konkrétne CEDD u žien a EEDD u mužov. Prípadne by pohlavie jedinca mohlo v tomto zmysle znamenať (v prípade výskytu poruchy empatie) vyššiu pravdepodobnosť jednej z variant- naopak CEDD u mužov a EEDD u žien. (Smith, 2006)

¹⁶ Cognitive empathy deficit disorder

¹⁷ Emotional empathy deficit disorder

emocionálnej odozvy. Problémy by mohli mať v budovaní dlhodobých priateľstiev a verných partnerstiev. (Smith, 2006)

3. „*Porucha spôsobená celkovým nedostatkom empatie (GEDD)*¹⁸ – nízka miera KE a nízka senzitivita EE.“ (Smith, 2006, str. 9) Títo ľudia by mohli mať potiaž ako v porozumení druhým, tak v oblasti emocionálnych odoziev na pocity druhých, vďaka čomu by mohli druhým ľuďom neúmyselne ubližovať. Naopak by nemuseli mať potrebu budovať si obrany voči emóciám druhých. (Smith, 2006)
4. „*Porucha spôsobená celkovým prebytkom empatie (GESD)*¹⁹ – vysoká miera KE a vysoká senzitivita EE.“ (Smith, 2006, str. 9) Jedinci s touto poruchou by mohli na jednu stranu veľmi dobre rozumieť a fungovať v interpersonálnych vzťahoch a sociálnych situáciách. Záťažou by však pre nich, na druhú stranu, mohla byť hypersenzitivita v oblasti emócií a preťaženosť ich mentálnych schopností. (Smith, 2006)

Autor ďalej aplikoval svoje hypotézy o poruchách empatie ako súčasť niektorých známych klinických porúch. V prípade autizmu predpokladá výraznú hypersenzitivitu emocionálnej empatie a nižšiu mieru kognitívnej (CEDD), u disocálnej poruchy osobnosti ide podľa autora naopak o nízku senzitivitu emocionálnej empatie a prevahu kognitívnej empatie (EEDD)²⁰, celkovým nedostatkom empatie (GEDD) podľa neho trpia jedinci so schizoidnou poruchou osobnosti a celkový prebytok empatie (GESD) je možné pozorovať u jedincov trpiacich Williamsovým syndrómom. (Smith, 2006)

Rysy osôb s disocálnou poruchou osobnosti majú blízko k charakteristike respondentov výskumu, ktorý bude v tejto práci prezentovaný, preto môže byť Smithov (2006) pohľad na ich empatickú nerovnováhu zaujímavým prínosom. Autor vo svojej štúdií predkladá hypotézu, že dobré racionálne porozumenie myšlienkam, emóciám, motiváciám a situáciám druhých v kombinácii s nízkou schopnosťou cítiť ich negatívne emócie môže vplyvať na tendenciu chovať sa k druhým bezohľadne, ubližovať im, manipulovať s nimi a podvádzať ich. Vyššiu mieru kognitívnej empatie u jedincov s disocálnou poruchou osobnosti než u kontrolnej skupiny z bežnej populácie zaznamenal aj výskum Blaira a kol. (in Smith,

¹⁸ General empathy deficit disorder

¹⁹ General empathy surfeit disorder

²⁰ Charakteristika osôb trpiacich poruchou spôsobenou nedostatkom emocionálnej empatie korešponduje skôr so špecifickými psychopatickými znakmi disocálnej poruchy osobnosti (Fowler a Lilienfeld, 2014), pričom odborníci diskutujú, či by diagnóza psychopatia mala byť od disocálnej poruchy osobnosti oddelená a osamostatnená. (Látalová, 2013)

2006), ktorý sa domnieval, že táto porucha osobnosti je výsledkom porušeného mechanizmu bránenia násiliu. Smith (2006) sa ďalej domnieva, že hyposenzitivita emocionálnej empatie u osôb s disociálnou poruchou osobnosti je plošná, tzn., že s druhými nezdieľajú ako negatívne, tak ani pozitívne emócie. Preberanie pozitívnych emócií druhých by totiž mohlo byť rovnako dobrým motivačným aspektom správať sa prosociálne, ako napríklad snaha vyhnúť sa úzkosti.²¹ Autorovu teóriu nerovnováhy zložiek empatie podporuje taktiež fakt, že disociálnou poruchou osobnosti trpia prevažne muži (viď. poznámku číslo 4).

Smith vo svojej práci potvrdil predpoklad Eisenbergovej a Millera, že pre skúmanie empatie môže byť dôležité jej rozdelenie na jej komponenty. Na teoretickej báze podrobne rozpracoval rôzne koncepty fungovania empatie a jej zložiek u rôznych známych porúch vrátane disociálnej poruchy osobnosti a poskytuje zaujímavé podnety pre budúce empirické výskumy. Jedným takým je i holandský výskum de Sonnevilla, Platjeovej, Swaabovej, van Goozenovej a van Zonneveldovej (2017), ktorý bude v ďalšom texte predstavený. Jeho výhody oproti metaanalýze Eisenbergovej a Millera (viď. Eisenberg a Miller, 1988) sú nasledovné:

1. Zaoberá sa emocionálnou empatiou, kognitívnou empatiou a sociálnou pozornosťou u detí s vysokým rizikom kriminálneho jednanja, tzn. že rozdeľuje zložky empatie a navyše sa ako prvý zaoberá sociálnou pozornosťou, ktorá empatickým reakciám predchádza. (viď de Sonnevill a kol., 2017)
2. Experimentálna skupina respondentov je homogénna- jedná sa o deti medzi 8. a 13. rokom života (80% z nich boli chlapci)²² účastné na preventívnom programe zameranom na deti, v ktorých rodinách sa objavili delikty, alebo školsky zlyhávajú z dôvodu častých absencií a antisociálneho správania. (viď de Sonnevill a kol., 2017)
3. Využíva objektívne metódy merania empatie:
 - emocionálna empatia bola zisťovaná z tepu, hladiny a reakcií kožnej vodivosti;
 - kognitívna empatia bola zisťovaná kódovaním odpovedí na otázky ohľadne emócií behom premietania videoklipov;

²¹ Tomuto však neodpovedajú výsledky holandského empirického výskumu predstaveného v ďalšom texte (viď. de Sonnevill a kol., 2017).

²² Kontrolná skupina spočívala taktiež väčšinou z chlapcov (72%).

- sociálna pozornosť bola meraná sledovaním očných pohybov a ich rôznych vzorov vo chvíľach, keď sa v premietaných klipoch objavili oči, alebo tváre. (viď de Sonneville a kol., 2017)
4. Autori tu používali taktiež sprostredkovanie istých emočne nabitých príbehov, ale v porovnaní s obrázkovými/ príbehovými a mimickými/ gestickými metódami z predošlého výskumu tieto klipy obsahovali iba tri druhy emócií (strach, šťastie a bolesť) a taktiež emočne neutrálne.²³ (viď de Sonneville a kol., 2017)
 5. Daný výskum je novší, vďaka čomu je možné očakávať použitie modernejších metód a aktuálnejšie výsledky.

Vo výskume boli ako stimuly použité štyri videá – ako prvé bolo respondentom premietané video na neutrálnom základe pričom výskumníci zisťovali základnú kardiovaskulárnu aktivitu a elektrickú kožnú aktivitu jedincov. Ostatné tri emočne nabité videoklipy boli respondentom premietané v náhodnom poradí. Každý z respondentov sa na videá díval zvlášť.²⁴ (de Sonneville a kol., 2017)

Sociálna pozornosť a emocionálna empatia boli v priebehu premietania videoklipov merané prístrojmi. Kognitívna empatia bola zisťovaná otázkami- v odpovediach bolo skórované správne rozpoznanie cieľovej emócie, korektnosť ostatných emócií respondenta, intenzita emócií a vysvetlenie dôvodu vzniku týchto emócií. V štúdiu bol taktiež testovaný intelekt respondentov prostredníctvom Wechslerovej inteligenčnej škály pre deti (WISC- III)- korelácia týchto hodnôt s ostatnými premennými však nebola skúmaná. (de Sonneville a kol., 2017)

Rozdiely medzi experimentálnou a kontrolnou skupinou probandov sa ukázali v oblasti emocionálnej empatie. Ich srdečný tep a elektrodermálna aktivita boli nižšie než u bežných detí konkrétne v prípade premietania videoklipov zameraných na emócie strachu a bolesti. Rozdiely medzi skupinami respondentov sa neukázali v oblasti kognitívnej empatie, sociálnej pozornosti ani v emocionálnej empatii v oblasti šťastných emócií. (de Sonneville a kol., 2017)

V oblasti sociálnej pozornosti sa dané výsledky nezhodujú s pozorovaním detí s rysmi emocionálnej necitlivosti v štúdiu Daddsa a kol. (2006) kde bolo preukázané, že tieto deti

²³ Eisenbergová a Miller (1988) sa vôbec nezmieňujú o tom, či boli v metódach zahrnuté aj obrázky, filmy, alebo príbehy s neutrálnym emočným obsahom.

²⁴ Dobré tým experimentátory predchádzali emočnej nákaze a ďalším vplyvom sociálnej skupiny na jedinca.

svoju pozornosť zameriavajú menej na oči jedinca zažívajúceho strach. Autori sa teda domnievajú, že emocionálne mechanizmy jedincov s nízkou citlivosťou k emóciám sú rozdielne od tých, ktorí vykazujú agresívne a antisociálne rysy správania. (de Sonnevile a kol., 2017)

Naopak zistené poznatky potvrdzujú teóriu nevyváženosti empatie (*empathy imbalance theory*) Smitha, konkrétne prítomnosť poruchy spôsobenej nedostatkom emocionálnej empatie u týchto jedincov. (viď Smith, 2006) a apelujú na myšlienku, že deti s rizikom rozvinutia antisociálneho správania majú napriek normálnej úrovni sociálnej pozornosti a porozumenia situácii druhých nižšiu schopnosť vcítiť sa do emócií strachu a bolesti druhej osoby.

Poruchami emocionálne zložky empatie u jedincov s antisociálnym jednaním sa zaoberá taktiež Baron- Cohen (2014). Za jednu z príčin vzniku disociálnej poruchy osobnosti rovnako považuje nedostatok, alebo absenciu emocionálnej empatie. Za ďalšie poruchy zahŕňajúce narušenú schopnosť empatie považuje tento autor hraničnú poruchu osobnosti a narcistickú poruchu osobnosti.

Nemecký psychológ Pfetsch (2017) skúmal empatiu u mladých dospelých- konkrétne porovnával jej úroveň a rozdiely v spojitosti s kyberšikanou a „offline“ šikanou (tzn. šikanou mimo virtuálny priestor). Autor vo svojom výskume rozlišuje medzi kognitívnou (ako preberanie perspektívy druhého) a emocionálnou zložkou (ako súcitenie s druhým prežívajúcim negatívne emócie) empatie, zaoberá sa však aj jej špecifickejšími formami- empatickou presnosťou (ako presnosť odvodzovaného obsahu skrytých myšlienok a pocitov druhého) a emocionálnou kongruenciou (ako zhoda medzi aktuálnymi emóciami dvoch testovaných osôb). Kognitívna a emocionálna empatia respondentov bola určovaná Interpersonálnym indexom reaktivity (*Interpersonal Reactivity Index*) spolu s mierou okúsenej a páchanej kyberšikany v prípade každého respondenta vopred pomocou online dotazníka. Po absolvovaní hlavnej časti experimentu participanti taktiež vyplňali dotazník zameraný na ich skúsenosti s „offline“ šikanou (*Revised Olweus Bully/ Victim Questionnaire*) a mieru využívania rôznych médií. Hlavná časť experimentu spočívala v náhodnom vytvorení dvojíc respondentov, z ktorých jeden rozprával svoj príbeh na danú tému a druhý počúval- role si potom niekoľkokrát vymenili. Po každom z príbehov „rozprávač“ písomne zaznamenal, ktoré z 20 predložených emócií (7 pozitívnych a 13 negatívnych) cítil a ako silno. „Naslúchač“ sa takisto jednak vyjadroval k svojim emóciám a jednak k domnienkam o emóciách „rozprávača“. Úroveň emocionálnej presnosti

„naslúchača“ potom bola určovaná zrovnáním reflektovaných emócií „rozprávačom“ a jemu pripísaných emócií „naslúchačom“. Úroveň emocionálnej kongruencie „naslúchača“ bola zase zisťovaná porovnaním emócií, ktoré pripisoval „rozprávačovi“ a ktoré reflektoval u seba.

Výsledky tohto výskumu (Pfetsch, 2017) preukázali, že vyššia miera empatickej presnosti súvisí s nižšou mierou „offline“ šikany, neplatí to však pre kyberšikany. Vzťah sa taktiež nepotvrdil medzi šikanou ako takou a emocionálnou kongruenciou, kognitívnu ani emocionálnou empatiou. Ďalšou analýzou bola určená emocionálna kongruencia ako jediný prediktor kyberšikany. Výstupom tejto štúdie teda je, že z daných premenných je empatická presnosť jedinou vlastnosťou, ktorá napomáha predchádzať „offline“ šikane a emocionálna kongruencia kyberšikane.

Výstupy tohto výskumu teda potvrdzujú, že v empatickom procese hrá dôležitú úlohu aj bezprostredná prítomnosť druhého jedinca, vďaka ktorej je možné vizuálne vnímať jeho aktuálne mimické výrazy, gestikuláciu, tón hlasu atď. Na výsledky Pfetschovho výskumu mohlo mať vplyv vymedzenie emocionálnej empatie, podľa ktorého je táto zložka zameraná výlučne na negatívne emócie druhých osôb. Prínosným pre výskum role empatie pri kyberšikane by taktiež mohlo byť porovnanie daných premenných v dvoch odlišných experimentálnych situáciách- pri vizuálnej percepcii cieľovej osoby a bez nej. Na situácie (okrem iného), v ktorých sa empatický proces deje sa zameriavajú aj Barnettová a Mannová (2012), ktoré podobne ako predošlý výskum empatický proces „rozmieňajú na drobné“. Vo svojej teoretickej štúdiu venovanej empatii u páchatel'ov sexuálne motivovaných trestných činov prezentujú názor, že jednanie týchto jedincov by mohlo byť čiastočne vysvetlené ťažkosťami v jednej, alebo viacerých komponentoch súvisiacich so schopnosťou zažívať empatiu:

1. Emocionálna odpoveď – tendencia emočne sa angažovať v situáciách, ktoré sú pre druhých emočne nabité.
2. Preberanie perspektívy – schopnosť predstaviť si, ako sa druhý vo svojej situácii cíti, prípadne ako by sme sa my cítili v jeho koži.
3. Súcit a rešpekt – schopnosť vnímať druhých ako indivíduá hodné nášho rešpektu a súcitu.
4. Situačné faktory – aktivácia týchto faktorov (1. – 3.) v situáciách, kedy druhý zažíva úzkosť.
5. Schopnosť riadiť svoje úzkostné pocity – a nenechať sa nimi pohltiť.

Skúmanie týchto jednotlivých procesuálnych zložiek empatie môže byť taktiež zaujímavou inšpiráciou pre ich ďalšie skúmanie v rámci iných cieľových skupín respondentov, páchatel'ov iných kategórií trestných činov a deliktov.

EMPIRICKÁ ČASŤ

5. Ciele výskumu a výskumné otázky

Táto výskumná štúdia sa zameriava na úroveň empatie, resp. dispozície k empatii u mladistvých delikventných chlapcov. V súlade s prevedenou analýzou pojmu „empatia“ (viď. kapitolu „*Empatia*“) je tomuto výskumu kladené za cieľ zaoberať sa jednotlivými zložkami empatie u výskumnej skupiny respondentov zvlášť. Výskum sa teda zaoberá ako kognitívnu zložkou empatie²⁵, tak jej emocionálnou zložkou²⁶, charakterom motívov jedinca na škále „egoistické – altruistické“, ktoré môžu ovplyvňovať schopnosť a prejavy empatie u jedinca a súcitom. Tieto výsledky budú zisťované prostredníctvom vyhodnocovania protokolov Tematicko-apercepčného testu (TAT) získaných od respondentov, pomocou vyhodnocovacieho systému SCORS (*Social Cognition – Object Relation Scale*), pričom odôvodnenie vhodnosti použitia tohto systému k meraniu vlastnosti empatie bude taktiež súčasťou tejto štúdie (viď. kapitola „*Metódy spracovania dát*“).

Ďalším dielčím cieľom výskumu je obsahová analýza dát získaných z TAT protokolov delikventných respondentov a prepojenie výstupov z tejto analýzy s výstupmi získanými vyhodnotením rovnakých protokolov pomocou systému SCORS.

Výskumné otázky tejto štúdie sú, teda, nasledovné:

1. Aká je úroveň empatie mladistvých delikventných chlapcov?
 - a. Aká je úroveň kognitívnej zložky empatie mladistvých delikventných chlapcov?
 - b. Aká je úroveň emocionálnej zložky empatie mladistvých delikventných chlapcov?
 - c. Nakoľko egoistické či altruistické sú motívy mladistvých delikventných chlapcov?
 - d. Nakoľko sú mladiství delikventní chlapci súcitní?
2. Aké sú osobnostné aspekty a javy prejavujúce sa pri tvorbe projektívnych príbehov mladistvých delikventných chlapcov?

²⁵ Jednak ako schopnosťou (príp. ochotou) dívať sa z perspektívy druhého človeka a vnímať či interpretovať jeho emócie a myšlienky, jednak ako schopnosť (príp. ochotu) presnej percepcie a porozumenia sociálnych situácií a situácie druhého jedinca.

²⁶ Ako emočná objektivita, tzn. presnosť rozpoznávania emócií druhých.

6. Výskumný súbor

Zvolenou metódou výberu výskumného súboru bol zámerný výber cez inštitúciu (Miovský, 2006). Všetci respondenti boli v dobe, kedy bol zber dát realizovaný, umiestnení v diagnostickom ústave pre mládež v Prahe.

Kritériá k účasti každého respondenta na výskume bolo určených niekoľko:

1. Vek respondenta medzi 15. a 18. rokom života, keďže sa daný výskum zameriava na adolescentnú mládež.
2. Pohlavie respondenta- štúdia sa zameriava na osoby mužského pohlavia.
3. Delikventná minulosť respondenta²⁷ taktiež vzhľadom k výskumným cieľom.
4. Ústne vyjadrená ochota respondenta zúčastniť sa na výskume.²⁸

Daného výskumu sa zúčastnilo 30 respondentov, ktorými boli chlapci vo veku 15 až 18 rokov²⁹. Počet respondentov bol ustálený na danom počte z dôvodu čiastočne kvantitatívneho spracovania získaných dát a zovšeobecniteľnosti výsledkov. Prípadné predchádzajúce štúdium vybraných respondentov bolo z dôvodu ich umiestnenia v diagnostickom ústave prerušené, prípadne predtým ukončené. Najväčší počet respondentov malo v dobe zberu dát predčasne ukončené štúdium na strednej škole alebo strednom odbornom učilišti a nejavili záujem v štúdiu pokračovať, alebo takéto štúdium ani nezapočali.

²⁷ Splnenie tohto kritéria bolo zabezpečené výberom respondentov zástupcom danej inštitúcie, ktorému bola táto požiadavka sprostredkovaná.

²⁸ Medzi oslovenými chlapcami bol jeden, ktorý sa odmietol výskumu zúčastniť.

²⁹ priemerný vek= 16,4; modus= 16; medián= 16

7. Metódy zberu dát

Dáta potrebné k výskumu boli od respondentov získavané prostredníctvom Tematicko-apercepčného testu (TAT), ktorý bol zadávaný mnou, ako autorkou štúdie každému respondentovi individuálne. Respondenti boli pred samotným testovaním zoznámení so zadávateľom testu a oboznámení s účelom, ku ktorému budú od nich získané dáta využité. Ďalej boli od nich získané základné informácie- ich vek a vzdelanie. Taktiež boli respondenti ubezpečení, že vo výskume bude plne zachovaná ich anonymita.

Pre lepšie porozumenie metóde zberu dát a jej využitia v tejto práci následne v krátkosti uvediem jej princíp a možnosti. Tematicko-apercepčný test je projektívnou metódou v psychologickej diagnostike, pomocou ktorej je možné sledovať a usudzovať na vedomé a nevedomé potreby testovanej osoby, jej dynamiku a rysy osobnosti, postoje, charakter interpersonálnych vzťahov, konflikty, fantázie apod. Pri jeho zadávaní a vyhodnocovaní sa predpokladá, že sa testovaná osoba identifikuje s postavami vyobrazenými na predložených tabuliach a ich interpretácie a tvorené príbehy budú konštruované v závislosti na jej individuálnych skúsenostiach. (Čáp, Loneková, Najbrtová a Šípek, 2017)

Pred predložením podnetového materiálu boli, v súlade s Manuálom k Tematicko-apercepčnému testu (Murray a kol., 1971), respondenti informovaní, že sa jedná o metódu, ktorá je testom predstavivosti. Inštrukcia k tvorbe príbehov bola u každého respondenta rovnaká: *„Budu Ti ukazovať obrázky. Tým úkolem bude ke každému obrázku vytvoriť príbeh tak, abys zahrnul to, čo sa odehrávalo predtým, čo sa odehráva práve na obrázku a jak to bude dál, jak příběh dopadne. Příběhy by také měly obsahovat co si jednotlivé postavy myslí a co cítí. Neexistuje žádná správná ani špatná odpověď- všechno co řekneš je správně. Bylo pro Tebe všechno srozumitelné?“. Po tom, ako respondenti potvrdili, že inštrukcii porozumeli, nasledovalo postupné predkladanie tabúl. Každému respondentovi bola predložená po jednom sada 12 rovnakých tabúl ktorých používanie sa osvedčuje Goldmannovi a Soukupovej, ktorí sa *„systematicky TAT u nás (v ČR) venujú“* (Čáp, Loneková, Najbrtová a Šípek, 2017, str. 84). Konkrétne sa jedná o tabule označené ako 1, 2, 3BM, 4, 6GF, 6BM, 18BM, 8BM, 10, 13MF, 18GF, 5. Tabule boli predkladané v uvedenom poradí. V prípade, že respondenti vynechali niektoré časti príbehov, boli výskumníkom požiadaní, aby tieto informácie doplnili. V závislosti na tom, ktorú časť inštrukcie respondent nedodrжал, boli kladené doplňujúce otázky: *„Co se odehrávalo předtím?“*; *„Co se odehrává na obrázku?“*; *„Jak to bude dál, jak příběh dopadne?“*; *„Co si postavy myslí?“*;*

„*Co postavy cítí?*“. Doplnujúce otázky týkajúce sa myšlienok a pocitov postáv boli v priebehu testovania pokladané každému z respondentov maximálne trikrát. V prípade dotazov zo strany respondentov im na ne bolo zadávateľom odpovedané. Takýmito dotazmi boli najčastejšie otázky na pohlavie postáv vyobrazených na tabuliach (odpoveď obsahovala informáciu, že celý príbeh záleží na tom, ako ho pojme respondent sám); na počet zostávajúcich tabúl (odpoveď obsahovala neurčitú informáciu o tom, že testovane už nepotrva príliš dlho); na to, o čom má respondent ďalej hovoriť (podľa potreby bola ako odpoveď použitá niektorá z doplnujúcich otázok popísaných vyššie). Zdelenia respondentov boli v priebehu ich testovania priamo doslovne elektronicky zapisované zadávateľom testu. Testovanie prebiehalo v tichej miestnosti, kde respondent a zadávateľ mohli sedieť pohodlne naproti sebe. Testovanie respondentov nebývalo prerušované inými osobami okrem výnimočných prípadov, kedy si takéto prerušenie žiadali režimové opatrenia diagnostického ústavu (napr. doba spoločného obeda).

8. Metódy spracovania a analýza dát

V tejto štúdií bol použité dve hlavné metódy spracovania dát. Prvou z nich je skórovanie získaných TAT protokolov pomocou vyhodnocovacieho systému SCORS a ich následné kvantitatívne spracovanie a druhou je kvalitatívna analýza tých istých protokolov inšpirovaná metódou obsahovej analýzy. V úvode každej podkapitoly bude v krátkosti každá z metód teoreticky predstavená, čomu bude nasledovať popis aplikácie týchto metód v tejto výskumnej štúdií.

8.1. SCORS a jeho využitie v hodnotení empatie

SCORS, alebo Škála sociálnej kognície a objektných vzťahov je vyhodnocovací systém, ktorého autorom je Westen a slúži k meraniu individuálnych rozdielov v dimenziách „sociálna kognícia“ a „objektné vzťahy“, používaný, okrem iného, ako jedna z možností vyhodnocovania protokolov získaných zadávaním TAT. (Goldmann a Soukupová, 2008)

Táto škála obsahuje 8 subškál, z ktorých každá je sedembodovou stupnicou, pričom skóre 1 a 2 naznačujú možnosť prítomnosti patológie; 6 a 7 naopak zdravé reagovanie testovaného jedinca. Subškálami SCORS teda sú:

- a. Diferencovanosť self a komplexnosť reprezentácie druhých
- b. Afektívna kvalita reprezentácií (kvalita očakávaných vzťahov)
- c. Kapacita k emočnému vkladu do vzťahov (kvalita vyjadrovaných vzťahov)
- d. Emočný vklad do hodnôt a morálnych štandardov (vzťah k morálnym hodnotám)
- e. Porozumenie sociálnej kauzalite (schopnosť porozumieť tomu, prečo ľudia jedajú tak, ako jedajú)
- f. Prežívanie a zvládanie agresívnych impulzov
- g. Sebadôvera
- h. Identita a súdržnosť Self (Goldmann a Soukupová, 2008)

V tejto výskumnej štúdií bolo použitých len prvých 5 subškál tejto škály (tzn. subškály a. – e.). Úlohou nasledujúceho textu tejto podkapitoly bude charakterizovať použitých subškály pomocou kritérií, na základe ktorých sú naratívne materiálu prisudzované rôzne hodnoty skóre. Takisto bude ukázaná možnosť prepojenie medzi SCORS a empatiou, ktorá vychádza z porovnania vlastnej interpretácie základných charakteristík každej použitej subškály SCORS a analýzy pojmu „empatia“. Ako podklad k tomu bude slúžiť uchopenie pojmu „empatia“ tak, ako je prezentované v kapitole „*Empatia*“ v teoretickej časti tejto práce.

Subškála a.: Diferencovanosť self a komplexnosť reprezentácií druhých:

V tejto subškále dosiahne jedinec najnižšieho skóre (1), ak je z ním poskytnutého naratívneho materiálu zrejmé, že má výraznú tendenciu byť egocentrický alebo zamieňať svoje myšlienky, pocity a atribúty s myšlienkami, pocitmi a atribútmi druhých. Naopak najvyššie skóre (7) označuje jedincovu schopnosť psychologicky uvažovať a vidieť druhých bohato, komplexne a diferencovane. Skóre medzi týmito extrémnymi hodnotami sú priradované na základe nižšej komplexity a diferencovanosti videnia seba a druhých, prípadne konvenčnosti tohto nahliadania; jednoduchosti, úspornosti, jednodimenziálnosti a nízkej integrovanosti popisov ľudí, alebo štepenia týchto popisov na dobré a zlé, prípadne schopnosti vidieť ako pozitíva, tak aj negatíva ľudí a preberať „uhol pohľadu“ druhého. (Goldmann a Soukupová, 2008)

Z týchto kritérií je možné usudzovať na to, že výška skóre v tejto subškále sa bude odvíjať aj od schopnosti testovaného jedinca vnímať a interpretovať emócie a myšlienky ako svoje, tak druhých oddelene; ako negatívne, tak aj pozitívne komplexne vo svojej variabilite. Taktiež od schopnosti preberať perspektívu druhého, „vžiť“ sa do jeho myšlienok a „vcítiť“ do jeho emócií bez toho, aby sa jedinec prestal orientovať a reflektovať, ktoré myšlienky a pocity sú jeho a ktoré sú druhého. Z analýzy pojmu „empatia“ (vid'. kapitola „*Empatia*“) môže vyplývať niekoľko dôkazov o tom, že by túto subškálu bolo možné použiť na čiastočné vyhodnotenie úrovne kognitívnej empatie, konkrétne tej jej časti, ktorá je zabezpečená schopnosťou dívať sa z perspektívy druhého jedinca, presne vnímať (tieto vnemy kognitívne spracovávať) a interpretovať jeho myšlienky a emócie. Ako je uvedené na str. 19 tejto práce, v empatii hrá rolu prejímanie perspektívy druhého. Ďalej, na str. 20 je zmienené, že kognitívny empatický proces môže prebiehať aj prostredníctvom predstáv toho, že sme „v koži“ druhej osoby. Tento faktor hrá rolu i v subškále „a.“ systému SCORS, keďže je schopnosť dívať sa z perspektívy druhého jedným z možných kritérií pre prisúdenie testovanému jedincovi skóre 5. Taktiež sa na str. 13 a 22 uvádza, že by sa kognitívna zložka empatie mala zameriavať na myšlienky druhého, presnosť rozpoznávania týchto myšlienok a emócií, pridávanie významov týmto emóciám apod. Navyše vyplýva taktiež z neurologických výskumov (vid'. str. 20), že existuje dokonca oblasť v mozgu, pomocou ktorej môže človek premýšľať o myšlienkach druhých a vnímať ich duševné stavy. Paralelou k týmto poznatkom o empatii v rámci hodnotiaceho systému SCORS by mohlo byť, že v subškále „a.“ záleží zvyšujúca sa hodnota prideleného skóre aj na schopnosti testovaného jedinca vidieť a popisovať ľudí komplexne a s určitou hĺbkou a bohatosťou. Naopak

v prípade, že jedinec má túto schopnosť slabú, či nízku a svoje pocity, myšlienky a atribúty zamieňa s pocitmi, myšlienkami a atribútmi druhých, je mu prisudzované skóre 1. Mohlo by to svedčiť totiž o plnej identifikácii jedinca s druhým, čo by sa, ako je popísané na str. 21, nemalo v empatickom procese diať. Tomuto je však možné sa nácvikom sebareflexie a sebaregulácie vyvarovať, schopnosť oddeľovania vlastných stavov a procesov od stavov a procesov druhých vycibriť (viď. str. 21).

Subškála b.: Afektívna kvalita reprezentácií (kvalita očakávaných vzťahov):

Na tejto subškále sú testovanej osobe priradované skóre od najnižšieho po najvyššie podľa toho, nakoľko má tendenciu buď očakávať druhé osoby a vzťahy ako zlovoľné, zneužívajúce, zámerne ubližujúce, prípadne nepríjemné a hostilné, cez emočne zmiešané očakávania od vzťahov a druhých, alebo nezreteľnosť, nejasnosť, absenciu, alebo prehnaný optimizmus v očakávaniach, až po pozitívne a realistické očakávania od vzťahov a schopnosti vidieť druhých takých, akí naozaj sú. (Goldmann a Soukupová, 2008)

Hodnota prisúdeného skóre sa teda na tejto subškále môže odvíjať od schopnosti jedinca emočne objektívne nahliadať na druhých ľudí a ich zámery, s ktorými do vzťahov vstupujú, alebo v nich fungujú. Jednalo by sa teda o presnosť a objektivitu v rozpoznávaní emócií druhých. Mohlo by to odpovedať emocionálnej zložke empatie (viď. kapitola „*Empatia*“, str. 18), keďže emocionálne koncepcie empatie ju definujú tak, že vďaka nej možno dosiahnuť citového porozumenia správania a prežívania druhých. V súlade s tým možno vnímať túto subškálu ako škálu hodnotiacu schopnosť jedinca vidieť ľudí takých, akí sú, so svojimi pozitívnymi aj negatívnymi očakávaniami od vkladu druhých ľudí do vzťahov s nimi. Nižšie skóre sú testovaným jedincom prisudzované v prípade, že sú tieto očakávania jedinca jednostranné a negatívne³⁰.

Subškála c.: Kapacita emočného vkladu do vzťahov (kvalita vyjadrovaných vzťahov):

Tato subškála hodnotí, či má jedinec tendenciu vo vzťahoch sústrediť sa v prvom rade na seba a svoje potreby a mať málo, alebo žiadne nestabilné a konfliktné vzťahy, prípadne mať vzťahy povrchné a plytké, či sú jeho city priateľstva, starosti o druhých, lásky a empatie k druhým konvenčné, alebo až hlboké a vyjadrované zdieľaním, emočnou blízkosťou, rešpektom, nezávislosťou a oceňovaním druhých. (Goldmann a Soukupová, 2008)

³⁰ V tomto kontexte by bolo možné zamýšľať sa nad tým, že takéto očakávania neodrážajú skutočnosť, keďže všetky vzťahy nebývajú zlovoľné (mohlo by to odpovedať paranoidnému založeniu či predstavám jedinca), či nadpriemerne nepríjemné (tu by sme mohli uvažovať napríklad o sociálnej fóbii u takéhoto jedinca).

Hodnota prisudzovaného skóre na tejto subškále teda môže závisieť aj od toho, s akým motívom, zámerom jedinec k ineterpersonálnym vzťahom pristupuje- či mu vo vzťahoch záleží primárne na naplňovaní svojich potrieb, alebo prihliada aj k individuálnym potrebám druhých ľudí. Táto škála môže do istej miery vypovedať o umiestnení jedincovej motivácie, vyjadrovanej vkladom do medziludských vzťahov, na škále od egoistických po altruistické. V kapitole „*Empatia*“ tejto práce je zmienené, že empatické reakcie môžu prameniť ako z altruistických, tak z egoistických pohnútok (viď. str. 21 a str. 22), pričom cieľom, za ktorým jedinec empaticky jedná, môže byť teda okrem snahy druhému pomôcť, alebo vyjadriť účasť v jeho nešťastí, aj napríklad snaha druhého zmanipulovať, alebo zmierniť vlastnú úzkosť (viď. str. 22). V charakteristike danej subškály by bolo možné protikladnosť egoizmu a altruizmu vidieť v protikladnosti kritérií pre prisudzovanie najnižšieho a najvyššieho skóre. Skóre 1 sa jedincovi prisudzuje v prípade, že sa väčšinou vo vzťahoch s druhými sústreďuje na svoje potreby (čo by mohlo vypovedať o jeho tendencii k egoistickým pohnútkam) a skóre 7 ak sú jeho vzťahy charakterizované vzájomnou emocionálnou intimitou, zdieľaním, rešpektom, ocenením (kde môžeme uvažovať o potrebe jedinca v takomto prípade prihliadať na potreby druhých a podľa nich sa správať, čo by mohlo naznačovať motiváciu do vzťahov skôr altruistickú).

Subškála d.: Emočný vklad do hodnôt a morálnych štandardov (vzťah k morálnym hodnotám):

Prisúdeným skóre na tejto subškále je možné vyjadriť, nakoľko testovaný vyjadrenia jedinca svedčia o relatívnej neprítomnosti morálnych hodnôt, sebeckom, bezohľadnom, agresívnom správaní so slabými pocitmi viny, alebo o postupnej internalizácii noriem, rigidite, povinnosti dodržiavať morálne hodnoty, až po abstraktné premýšľanie o morálnych normách, spochybňovanie alebo ochotu držať sa konvencií a skutočný súcit a ohľaduplnosť voči druhým. Taktiež sa so zvyšujúcim sa skóre postupne pridáva schopnosť zrelým spôsobom prežívať pocity viny, výčitky svedomia a regulovať svoje správanie v dôsledku potlačovania vlastných priání. (Goldmann a Soukupová, 2008)

Táto subškála by teda mohla vyjadrovať tiež mieru súcitu jedinca s druhými osobami. Súcit je síce pojmom odlišným od empatie, ale môže sa k vlastnosti či schopnosti empatie u jedincov pridružovať³¹. Ako je popísané v kapitole „*Empatia*“, súcitný jedinec má tendenciu vnímať nešťastie druhej osoby, čo ho vedie k jej podpore (viď. str. 22). Okrem

³¹ Tieto dva pojmy bývajú často zamieňané, alebo používané ako synonymá (viď. str. 12).

toho, že medzi kritériami pre prisúdenie hodnoty skóre 7 v tejto škále sa priamo nachádza kritérium „skutočného súcitu“, tak stúpajúce skóre na tejto škále môže byť vnímané znižovanie tendencie jedinca jednať bezohľadne k druhým a jeho zrelejšie pocity viny za ubližovanie druhým. So zvyšujúcim sa skóre by sme teda mohli tiež hovoriť o zvyšujúcej sa schopnosti, ochote či tendencii k vnímaniu nešťastia druhého a tým vyvolanými pocitmi viny, či vyhýbaniu sa takéto pocity u druhých vyvolávať.

Subškála e.: Porozumenie sociálnej kauzalite (schopnosť porozumieť, prečo ľudia jednajú tak, ako jednajú):

Najnižšie skóre v tejto subškále je k naratívne materiálu priradované, ak je prezentovaný tak, že jedinec vysvetľuje ľudské správanie a významy medziľudských skúseností zmätene, zdeformovane, odcudzene a tieto príbehy je náročné sledovať- chýba im dostatočná koherencia. Skóre 2 je udeľované vtedy, keď sú udalosti jedincom popisované bez ich príčiny, prípadne je príčina málo logická- jedinec príčine rozumie nedostatočne. Skóre sa zvyšuje so zvyšujúcou sa schopnosťou jedinca uvádzať vysvetlenia ľudského správania a významy interpersonálnych udalostí zrozumiteľne, logicky, ako dôsledok interpretácie situácie danou postavou, bohato, koherentne a presne. (Goldmann a Soukupová, 2008)

V hodnotení tejto subškály sa môže odrážať miera a presnosť percepcie sociálnych situácií porozumenia situácii druhej osoby, čo je považované za súčasť kognitívnej zložky empatie, ako to implicitne vyplýva zo Smithovho ponímania kognitívnej empatie (viď str. 29). Taktiež v definícii empatie vytvorenej pre účely tejto práce (viď. str. 24) na základe skúmania pojmu v literatúre je empatia závislá okrem iného na porozumení životnej a momentálnej situácie druhého (čo môže zahŕňať aj interpersonálne situácie, v ktorých sa druhý jedinec nachádza, alebo nachádzal).

V tomto výskume bol každý jeden z protokolov oskórovaný na základe kritérií skórovania každej jednej subškály a výsledky boli zaznamenané do tabuliek ako individuálne, tzn. boli vytvorené zvláštne tabuľky pre skóre každej z použitých subškál u každej z interpretovaných tabuľ probandom, ako aj tabuľka s priemernými skóre každého probanda v každej subškále.

³² Z týchto údajov bolo následne vypočítané priemerné skóre všetkých respondentov pre každú z použitých subškál. Z týchto údajov by sme mohli usudzovať ako na úroveň diferencovanosti self a komplexnosti reprezentácií druhých, kvalitu afektívnych

³² Jednotlivé tabuľky ku každému z respondentov, ako aj jednotlivé TAT protokoly sú k nahliadnutiu v prílohách k tejto práci a súhrnná tabuľka bude prezentovaná v kapitole „Interpretácia výsledkov“.

reprezentácií, kapacitu k emočnému vkladu do vzťahov, úroveň emočného vkladu do hodnôt a morálnych štandardov a úroveň porozumenia sociálnej kauzalite v populácii mladistvých delikventov, tak možno na ich úroveň a kvalitu kognitívnej a emocionálnej zložky empatie, úroveň súcitu a egoistické či altruistické motívy v interpersonálnych vzťahoch.

8.2. Obsahová analýza

Obsahová analýza je jednou z metód analýzy kvalitatívnych dát. „*Obsahovú analýzu chápeme ako veľmi široké spektrum dielčích metód a postupov slúžiacich k analýze akéhokolvek textového dokumentu s cieľom objasniť jeho význam, identifikovať jeho štylistické a syntaktické zvláštnosti, prípadne určiť jeho štruktúru.*“ (Miovský, 2006, str. 238) Je možné ju použiť ako v rámci kvalitatívnej, tak v rámci kvantitatívnej metódy, kedy sa isté javy, znaky, symboly ai. v analyzovaných materiáloch počítajú- kvantifikujú. Autor pripúšťa, že na každý text je možné nahliadať z rôznych uhlov pohľadu (a teda výsledky do istej miery môžu odrážať „optiku“ výskumníka), dôležité je však oboznámenie čitateľov s perspektívami, ktorými výskumník na získané dáta nahliada a prípadné vysvetlenie dôvodu ich voľby. (Miovský, 2006)

Plichtová (in Miovský, 2006) hovorí o dvoch možných prístupoch v obsahovej analýze, a to o manifestnej a interpretatívnej. Manifestná obsahová analýza textu skúma jeho explicitné obsahy a formy, interpretatívna obsahová analýza k obsahom a formám textu pridáva implicitné významy. Prezentovaný výskum je kombináciou týchto dvoch prístupov. Niektoré javy a kategórie sú interpretované – je k nim priradený istý význam, osobnostný rys či aspekt respondenta, ktorý by z daného javu a jeho frekvencie v texte (jeho forme či obsahu) mohol byť dedukovaný, iné zas zostávajú explicitnými.

Jedna z častí analýzy materiálov získaných ako dáta k tejto výskumnej štúdii je inšpirovaná práve obsahovou analýzou. V rámci obsahovej analýzy bolo na naratívne materiály, tzn. na každý príbeh každého TAT protokolu získaného od respondentov nahliadané z rôznych perspektív³³, ktoré následne slúžili k tvorbe nadradených kategórií v rámci tejto analýzy:

³³ Dôvodom pre voľbu týchto konkrétnych perspektív, resp. nadradených kategórií, bolo, že bolo možné nájsť ich v nejakej forme v príbehoch každého z respondentov. Považovala som teda za pravdepodobné, že v rámci týchto nadradených kategórií bude charakter kategórií vykazovať určité spoločné znaky, alebo naopak individuálne variovať a vďaka ich vysoko frekventovanému výskytu naprieč dátami výskumu, bude možné výsledky obsahovej analýzy do istej miery zovšeobecňovať a tým buď potvrdiť doposiaľ známe fakty o delikventných jedincoch, a/ alebo prípadne dospieť k novému poznaniu ohľadne tejto cieľovej skupiny osôb.

1. Formálna stránka tvorby príbehov - V rámci tejto nadradenej kategórie boli v prejavoch respondentov sledované znaky ako napríklad časté opakovanie istých slov alebo fráz; celková zrozumiteľnosť prejavu; prípadné používanie slov s nesprávnym, s kontextom nekorešpondujúcim, významom; ponorovanie sa do deja, alebo naopak povrchný spôsob hovoru; prípadné používanie vulgarizmov; celkový spôsob uchopenia príbehov (napr. rozprávanie príbehov podobné literárnemu dielu, tzn. vymýšľanie mien postáv, časov apod.).
2. Obsahová stránka tvorby príbehov – Pri sledovaní tejto perspektívy bola pozornosť výskumníka zameraná napríklad na mieru prípadnej inšpirácie respondenta realitou; obsahové nejasnosti v príbehoch; na rôzne obsahové zaujímavosti, ako neprimeraný optimizmus, spôsob pomenovávania a popisovania myšlienok a emócií (a ich zdrojov) respondenta či postáv, obsah vyjadrení mimo zadanú úlohu tvoriť príbehy; na šírku a hĺbku popisovania kontextu daných postáv či obrazov na tabuliach; na časté témy, ktoré respondenti do príbehov vnášajú.
3. Postavy v príbehoch – V rámci tejto nadradenej kategórie bolo sledované, aké správanie, jednanie, vlastnosti emócie a myšlienky sú postavám respondentmi prisudzované; ako a či vyjadrujú vlastné názory a postoje k týmto prisudzovaným aspektom postáv; aké následky má jednanie postáv v príbehu, ako sa postavy vzťahujú k svojmu sociálnemu okoliu.
4. Copingové stratégie – V tomto prípade boli sledované prisudzované spôsoby a stratégie reakcií postáv na frustrujúce a náročné situácie nastávajúce v deji príbehu.
5. Závery príbehov – V tejto nadradenej kategórii bola pozornosť výskumníka upriamená tendencie respondentov istým spôsobom príbehy ukončovať, napr. nakoľko sú závery unáhlené, aký majú emočný náboj.
6. Práca s emóciami a myšlienkami – Táto nadradená kategória podchycovala spôsob, akým respondenti vo svojom hovore pracovali s myšlienkami a emóciami či už svojimi, alebo u postáv (nie čo sa týka ich obsahu, ale skôr formálne), to znamená napr. nakoľko ochotne emócie a myšlienky popisovali; či myšlienky a emócie vzájomne zamieňali.

Na dáta, ktoré boli v tomto výskume analyzované (tzn. na TAT protokoly každého respondenta) bolo optikou týchto nadradených kategórií nahliadané a vyhľadávané boli spomínané javy. Následne boli tieto javy, ktoré sa v každom jednom protokole nachádzali

častejšie, než náhodne či sporadicky, ku každému protokolu zaznamenané.³⁴ Niektorým z týchto javov boli priamo priradované ich možné interpretácie. Po takejto analýze každého protokolu jednotlivo bolo pristúpené k prepojovaniu týchto javov naprieč všetkými protokolmi, pričom boli javy rovnaké či podobné priradované k sebe, aby bolo možné z variability podôb podobných javov sledovať a dedukovať ich spoločné znaky a významy.³⁵ Následne bola vytvorená tabuľka 1, ktorá slúžila ako zoznam všetkých kategórií v rámci nadradených kategórií. Kategórie, ktoré sa javili byť protikladnými, boli umiestnené do stĺpcov vedľa seba. Označenia konkrétnych kategórií obsahovej analýzy vznikali pomocou kľúčových slov, ktoré daný jav v textoch charakterizovali, a slov, alebo symbolov, ktoré boli kľúčovými v prípadnej interpretácii daného javu. Farby, ktorými sú v tejto tabuľke vyznačené nadradené kategórie slúžia k identifikácii príslušnosti konkrétnych kategórií k nadradeným kategóriám v tabuľke vzniknutej následne³⁶, ktorá vznikla následne a slúžila k vyznačeniu prítomnosti danej kategórie u konkrétnych respondentov.

SPÔSOB TVORBY PRÍBEHOV - FORMA	
NEISTOTA, ASI, TŘEBA, PODLE MĚ, VIAC ZÁVEROV	ŠOKOVAŤ, PREDVÁDZAŤ KONTROVERZNÉ TÉMY, VÝSMECH
NEVÍM, MÄTÚCI HOVOR, NEISTOTA, JAZYKOVÝ TIK	UVOLNENOSŤ, PÍSKANIE
POVRCHNOSŤ/ PRÍBEHOV, IDENTIFIKÁCIE	PLYTKOSŤ POPIERANIE PROZAICKÉ ROZPRÁVANIE + NESPRÁVNY VÝZNAM SLOV, ↓ VYBAVOVANIE SLOV Z PAM ÄTI
REPETITÍVNOSŤ	
	ODBRZDENOSŤ, VULGARIZMY, ODBIEHANIE OD TÉMY, IMPULZIVITA

³⁴ Tieto záznamy k jednotlivým protokolom sú spolu s tabuľkami individuálnych skóre SCORS uvedené v prílohe k tejto práci.

³⁵ Konkrétne príklady z analyzovaných textov budú súčasťou nasledujúcej kapitoly „Interpretácia výsledkov“.

³⁶ Táto tabuľka je súčasťou príloh k tejto práci, viď. „Tabuľka: Prítomnosť kategórií obsahovej analýzy u jednotlivých respondentov“.

NEUVÁDZANIE DO PRÍBEHU, NEDESKRIPTÍVA-ZDIEĽANÉ VNÍMANIE, ↓ MOTIVÁCIA OBJASNIŤ PRÍBEH	PROZAICKÉ ROZPRÁVANIE
SPÔSOB TVORBY PRÍBEHOV - OBSAH	
NEREÁLNE SITUÁCIE, ODPSTUP	SPÁJANIE PRÍBEHOV S REALITOU, IDENTIFIKÁCIA, ZVYŠOVANIE SEBAISTOTY
NEJASNOSTI A ZMENY (ZÁVERY, PRÍČINY, POSTAVY, VZŤAHY, ZÁMERY) A VŠEOBECNOSŤ (NEJAKÝ)- ↓ MOTIVÁCIA/ SCHOPNOSŤ ŠTRUKTUROVAŤ A ROZVÍJAŤ, TENDENCIA UNIKAŤ, ASOCIÁCIE, IMPULZIVITA, NEISTOTA	FANTÁZIA, ISTOTA
PRÍBEH↑ NEŽ OBRAZ	DESKRIPTÍVA, DETAILNOSŤ- PROBLÉM DISTRIBÚCIE POZORNOSTI, ANALÝZA DETAILOV= STRATÉGIA TVORBY DEJA
VYNECHÁVANIE POSTÁV	PRIDÁVANIE POSTÁV
DESKRIPTÍVA BEZ EMÓCIÍ	VEDOMÝ ZDROJ EMÓCIÍ POSTÁV A SITUÁCIÍ
KONTEXT= ÚZKY/ BEZPROSTREDNÝ	KONTEXT= KOMPLEXNÝ
KONTEXT= ČASOVO ŠIROKÝ	
PRELÍNANIE MEDZI SKUTOČNOSŤOU A PRÍBEHOM IDENTIFIKÁCIA, ZVYŠOVANIE SEBAISTOTY	
KOLÍSAVÉ SEBAHODNOTENIE, PO ROZPRÁVANÍ	

OSPRAVEDLŇOVANIE- IMPULZIVITA, HANBA KOLÍSAVÉ SEBAHODNOTENIE, PO ROZPRÁVANÍ OSPRAVEDLŇOVANIE- IMPULZIVITA, HANBA (+ NEPRIAME POMENOVÁVANIE SEXU)	
IZOLOVANOSŤ SITUÁCIÍ, BEZ DOPADOV NA ĎALŠÍ ŽIVOT	NEIZOLOVANOSŤ SITUÁCIÍ- TRVALOSŤ (NÁSLEDKOV)
NEPRIMERANÝ OPTIMIZMUS	NEIZOLOVANOSŤ SITUÁCIÍ- TRVALOSŤ (NÁSLEDKOV)
TÉMA- NÁSILIE/ AGRESIVITA, TÉMA- KONFLIKT, TÉMA- KONFLIKT S AUTORITOU , TÉMA- DOMINANCIA, TÉMA- SAMOVRAŽDA, TÉMA- NEVERA	TÉMA- PREDCHÁDZANIE KONFLIKTOM, TÉMA- STAROSŤ, TÉMA- POMOC, TÉMA- TREST
TÉMA- SMRŤ, TÉMA- STRATA, TÉMA- STRACH, TÉMA- BEZMOC, TÉMA- ZÚFALSTVO, TÉMA- SMÚTOK, TÉMA- LÚTOSŤ, TÉMA- OPUSTENOSŤ, TÉMA- SKLAMANIE, TÉMA- STRATA DÔVERY/ NEDÔVERA,	
TÉMA- HOMOSEXUALITA, TÉMA- SEX	
POSTAVY	
AMORÁLNOSŤ BEZOHLADNOSŤ, NESVEDOMIE, ZRADA, LAHOSTAJNOSŤ, POSTAVY SA NECHOVAJÚ PODĽA PRAVIDIEL, KTORÉ ALE RESPONDENT POZNÁ	PREDCHÁDZANIE KONFLIKTOM/ LÚTOSŤ, UZMIERENIE DEHUMANIZÁCIA/ ODSUDZOVANIE NÁSILNÝCH POSTÁV
KONFLIKT → PAS. AGRES.→ ZMIERENIE	

EXTERNÉ VPLYVY, EXT. LoC, POSTAVA ZA TO NEMÔŽE, VYVIŇOVANIE PÁCHATEĽA, OBVIŇOVANIE OBETE (NESPRAVODLIVOSŤ)	
SEPARÁCIA/ PROTIKLADNOSŤ POSTÁV, DOMINANCIA VS. SUBMISIVITA	
POSTAVY POLARIZOVANÉ / NEUTRÁLNE- ROZPRÁVKOIDNOSŤ	
NEADEKVÁTNE REAKCIE/ AGRESIVITA → PRÍP. VRAŽDA → ĽÚTOSŤ → PRIZNANIE	
PREVAŽNE NEGATÍVNE EMÓCIE POSTÁV	
NESPRAVODLIVOSŤ- VINNÝ BEZ NÁSLEDKOV	
STRACH Z TRESTU	
OBETE BEZ MYŠ., EM., ČINOV, ↓ SCH. VCÍTŤ/ POCHOPIŤ DRUHÝCH/ OBETE	KOMPLEXNOSŤ EMÓCIÍ, EMÓCIE + MYŠ.
INFANTILNOSŤ, IDEALIZÁCIA SEBA A OTCOVSKÉJ POSTAVY V PRÍBEHOCH	
DISKONTINUITA, NEADEKVÁTNE POŽIADAVKY OD POSTÁV	
SUBMISÍVNE POSTAVY- EM. SMÚTOK, HNEV	
COPINGOVÉ STRATÉGIE POSTÁV	
COPING= ÚNIK	COPING= SNAHA VHODNE VYRIEŠIŤ

COPING= REZIGNÁCIA COPING= ZMIERENIE SA SO SIT. COPING= PASIVITA COPING= PASIVITA + PRIANIE, ABY SA SIT. VYRIEŠILA	COPING= ZMIERENIE SA SO SIT. + ODLOŽENÉ RIEŠENIE
COPING= AGRESIVITA COPING= PASÍVNA AGRESIVITA	
COPING= ŽIADNA	
ZÁVERY	
TRAGICKÉ ZÁVERY	ISTÝ HAPPY END
AMBIVALENTNÉ ZÁVERY	
	SPRAVODLIVOSŤ, VINNÝ NÁSLEDKY, NEVINNÝ HAPPY END
UNÁHLENÉ, NEPODROBNÉ VYRIEŠENIE/ ZÁVERY + PRÍP. PREKAZENIE PLÁNOV POSTÁV	
EMÓCIE A MYŠLIENKY	
PROBLÉM POPÍSAŤ EMÓCIE/ MYŠLIENKY, ZAMIEŇANIE EM. A MYŠ., ↓ SCH. VCÍTŤ/ POCHOPIŤ DRUHÝCH/ POMENOVAŤ MYŠ. A EM.	TABUĽA= PRIZNANÉ EMÓCIE

Tabuľka 1: Zoznam kategórií obsahovej analýzy dát

Ďalšie fázy obsahovej analýzy budú prezentované v nasledujúcej kapitole (viď. kapitola „Interpretácia výsledkov“).

9. Interpretácia výsledkov

V tejto kapitole budú prezentované a interpretované výsledky ako vyhodnocovania TAT protokolov subškálami SCORS, tak obsahovej analýzy týchto protokolov.

9.1. Výsledky SCORS

V nasledujúcej tabuľke 2 sú predstavené priemery výsledkov všetkých použitých subškál SCORS (u ktorých by sme, podľa porovnaní charakteristík týchto subškál s analýzou pojmu empatia z kapitoly „*Metódy spracovania a analýzy dát*“ mohli usudzovať na ich schopnosť istým spôsobom vyjadriť úroveň empatie u respondentov) u všetkých testovaných respondentov individuálne, ako aj celkovo. V tabuľke 3 sú uvedené ďalšie stredné hodnoty (modus a medián) skóre každej z použitých subškál u každej tabule.

Respondent	A	B	C	D	E
1	2,5	2,9	2,5	2	4,5
2	2,4	3	2,6	2	3,5
3	2,1	3,5	1,7	1,7	3,2
4	5,3	2,7	2,3	2	5
5	2,2	3,4	2	2	3,5
6	2,8	4	3,5	2,7	3,1
7	2,4	3,8	3,1	2,5	3,2
8	2,8	3,6	2,5	2,1	4,6
9	2,7	3,2	3,1	2,4	4,4
10	2,8	3	2	1,5	3,4
11	2,1	3,5	1,9	1,1	4,2
12	2,2	3,3	2,6	2,3	4
13	2,6	3	2,3	2,6	4,2
14	2,2	2,5	2	1	3,1
15	2,5	2,1	1,6	1,4	3,9
16	2,2	2,9	2,2	1,6	3,5
17	2,3	3,6	3,1	-	3,6
18	1,8	3,1	2,5	2	3
19	2,3	3,4	2,8	2,4	3,1
20	2,3	3,5	2,4	1,5	4,1
21	2,7	3,9	2,8	3	4,4

22	2,8	3,4	2,5	2,3	4
23	2,6	3,7	2,3	1,7	3,9
24	1,9	3,8	2,8	2,3	3,8
25	2,4	3,4	2,4	2,8	3,3
26	1,9	2,6	2,9	3,4	3,2
27	2,3	3,9	3,3	3,8	3,8
28	2,5	3,2	2,2	3,3	3,5
29	2,4	3,5	2,3	1	3,4
30	2,3	3,2	2,8	1,8	3,9
Σ	74,3	98,6	75	62,2	112,3
Priemer	2,47667	3,28667	2,5	2,14483	3,74333

Tabuľka 2: Výsledky SCORS

	1	2	3BM	4	6GF	6BM	18BM	8BM	10	13MF	18GF	5
Modus												
A	1	3	2	3	3	3	2	3	3	3	3	2
Medián												
A	2	3	2	3	3	3	2	2,5	3	2,5	3	2
Modus												
B	4	4	2	4	4	4	4	4	4	4	4	4
Medián												
B	3	4	2	4	3	4	4	4	4	4	3,5	2,5
Modus												
C	2	3	1	1	1	2	1	2	5	1	1	1
Medián												
C	2	3	1	2	2	2	2	2	5	2	3	2
Modus												
D	1	1	1	1	1	3	1	1	3	1	1	1
Medián												
D	1,5	3	1	2	2	2,5	1,5	1	3	1	2	1

Modus													
E	4	3	4	4	4	4	4	4	4	5	4	4	4
Medián													
E	4	3	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4

Tabuľka 3: Modus a medián

Subškála a.:

Zaokrúhľená priemerná hodnota skóre všetkých respondentov v subškále, ktorá vypovedá o diferencovanosti self respondentov a o komplexnosti ich reprezentácií druhých, je 2,5, pričom najčastejšie bolo respondentom v tejto subškále naprieč tabuľkami pridelované skóre 3. Z charakteristiky danej subškály vyplýva, že respondenti majú viacmenej tendenciu vidieť málo komplexne, alebo málo diferencovane svoje self a druhých. Majú sklony k popisovaniu osôb jednoducho, jednodimenzionálne, málo integrovane, či tieto popisy štepiť na dobré a zlé.

Subškála b.:

Po zaokrúhlení priemernej hodnoty skóre respondentov v subškále, ktorá hovorí o kvalite afektívnych reprezentácií vyšla hodnota skóre 3,3. Najčastejším skóre respondentom v tejto subškále pridelovaným bolo skóre 4. Znamená to teda, že majú respondenti väčšinou tendenciu buď zažívať vzťahy s druhými ako nepríjemné, hostilné či indiferentné, môžu sa cítiť veľmi osamotení, alebo môže byť ich emocionálne kvalita reprezentácií nezreteľná, obmedzená, môže chýbať, či sa môžu brániť neprimeraným optimizmom. V rámci emocionálnej zložky empatie môžu tieto výsledky svedčiť o nízkej úrovni emocionálnej objektivity alebo presnosti vnímania a rozpoznávania emócií druhých.

Subškála c.:

Priemerným skóre pridelaným všetkým respondentom v subškále, ktorá vypovedá o tom, aká je kapacita jedinca k emočnému vkladu do vzťahov, je 2,5. Najčastejšie tu respondentom bolo pridelované skóre 2. Z charakteristiky tejto subškály je zrejmé, že väčšina respondentov mala tendenciu popisovať svoje emočné vklady do vzťahov ako medzistupeň medzi skóre 1 (čo by znamenalo tendenciu primárne sa sústreďovať na vlastné potreby a mať vzťahy búrlivé, nestabilné a sporadické) a 3 (ktoré hovorí o vzťahoch jedinca ako o povrchných, plytkých, založených na účasti na spoločnej aktivite či predávaní si

informácií). Z perspektívy empatie (viď. str. 41) by sme na základe týchto výsledkov mohli usudzovať na motívy delikventných jedincov väčšinou viac egoistické, ako altruistické.

Subškála d.:

Po zaokrúhlení priemeru skóre respondentov v subškále vyjadrujúcej sa k emočnému vkladu jedinca do hodnôt a morálnych štandardov je priemerným skóre 2,1, pričom najčastejšie prisudzovaným skóre naprieč výskumným súborom je skóre 1. Respondenti teda najčastejšie interpretovali tabule tak, že z ich hovoru bolo možné usudzovať na ich relatívnu absenciu morálnych hodnôt a záujmu o potreby druhých, sebecké, bezohľadné alebo egoistické správanie a minimálne výčitky svedomia. Ak by sme o týchto výsledkoch uvažovali v súlade s popisom subškály a jej využitia pri hodnotení súcitu testovaných osôb (viď. str. 42) mohli by sme tvrdiť, že delikventní respondenti najčastejšie vykazovali veľmi nízku mieru súcitu s druhými. Zaujímavým pri hodnotení tejto subškály tiež bolo, že často táto dimenzia v príbehoch nebola hodnotiteľná, keďže ju respondenti do svojich príbehov málokedy zahrňovali (viď. tabuľky hodnotení SCORS jednotlivých respondentov v prílohách k tejto práci).

Subškála e.:

Zaokrúhleným priemerným skóre všetkých respondentov na škále hodnotiacej porozumenie sociálnej kauzalite u testovanej osoby, bolo skóre 3,8, pričom najčastejšie boli respondenti na tejto subškále hodnotení skóre 4. Znamená to teda, že sa väčšinou schopnosť delikventných mladistvých porozumieť tomu, prečo osoby jednajú tak, ako jednajú pohybuje medzi mierne mätúcim a inkongruentným popisom interpersonálnej kauzality a uvádzaním zreteľných významov interpersonálnych udalostí.

9.2. Výsledky obsahovej analýzy

V tejto podkapitole uvediem špecifiká delikventných respondentov tejto štúdie, ktoré sú výsledkami obsahovej analýzy TAT protokolov v perspektíve jej nadradených kategórií (ktorých voľba je rozvedená v kapitole „*Metódy spracovania a analýza dát*“.

Tvorba príbehov – forma

Čo sa týka spôsobu tvorby príbehov delikventnými respondentmi, väčšina z nich (90%) vo svojom hovore vykazovala isté známky neistoty, či už tým, že ju priamo verbalizovali (napr. respondent 4, tabuľka č. 2: „...o ty slečne mě nějak nic nenapadá, nevím, co by mohla cítit.“, „Fakt netuším.“; respondent 7, tabuľka č. 4: „Dál nevím. /pauza/ To taky nevím. /pauza/ A pak,

taky nevím.“), alebo nechávaním priestoru pre prípadné iné interpretácie obrazov na prezentovaných tabuliach častým používaním slov a slovných spojení ako „asi“, „treba“, „podľa mňa“ apod. (napr. respondent 4, tabuľa č. 5: „*Tak to bude matka a tohle bude syn, teda pokoj jejího dítěte třeba. Mmm, tensyn, dejme tomu, tam bude dělat třeba /smích/ třeba tam bude dělat něco, co vadí tý matce, co nechce, aby dělal, třeba kouřit.*“; respondent 8, tabuľa č. 3BM: „... *asi se kvůli něčemu trápí, protože ckastné má takovou polohu, že jakože brečí asi, anebo tak nějak.*“) príp. tvorba viacerých možných záverov príbehov (mohli si byť neistí prvým záverom, preto uviedli aj iné). Niektorí z týchto respondentov (37% z nich) vo svojom hovore často používajú slová ako „prostě“, „jakoby“, „jakože“ apod. (napr. respondent 22, tabuľa č. 8BM: „*Asi nějaká policajtko, co trefila nějakého kluka, jakože zastřelila a jsou v nemocnici a operujou ho, jakože operace. A ten jakože první doktor, to je další doktor, ten doktor se jenom kouká a jeden jakože už jakože řeže, že jak bych to řekl, že už mu tak jakože operuje.*“; respondent 24, tabuľa č. 6GF: „*Předcházela tomu jakoby neočekávaná návštěva, takový překvapení. A skončit to mohlo tak, že si jakoby sedli a povídali si, že se jakoby dlouho neviděli.*“), ktoré však, ako sa zdá, iba vyplňujú vety na náhodných miestach bez ohľadu na svoj skutočný význam. Môžeme tu hovoriť o zvyku, alebo „jazykovom tiku“ respondenta a príčinou tohto javu by mohla byť tenzia respondenta vyvolaná testovou situáciou alebo tabuľami. Niektorí z týchto respondentov taktiež často hovor odľahčujú humorom, popiskovaním, snahou šokovať kontroverznými témami alebo vulgarizmami, čo by bolo možné považovať za spôsob kompenzácie neistoty a odbúravania napätia. (respondent 29, tabuľa č. 6BM: „*Maminka si pozvala její syna, že jo, že má ryche přijít, že má pro něj špatnou zprávu. Synáček přišel k ní, ona mu oznámila, že se něco stalo bráchovi jeho, že jo. ... Pak najednou zazvonil telefon a zjistili, že jich brácha je teplejš. Brácha se ohnul po mejdlo a paní má syna gay-e, to pochopila.*“, tabuľa č. 5: „*Užili si to všichni, všem se to líbilo. Incest, zábava pro celou rodinu.*“). Časté vulgarizmy by sa u respondentov dali považovať taktiež za známku istej odbrzdenosti, neslušnosti či impulzivitu. Oproti tomu sa objavili dvaja respondenti, ktorých príbehy boli vopred dobre premyslené a dramaticky prerozprávané- vymýšľali si mená postáv, časy udalostí, (napr. respondent 9, tabuľa č. 6BM: „*Jsou tři hodin odpoledne a paní Salajová uklízí ve svém velkém baráku.*“, „... *jednoho dne se stalo...*“, „... *našli housle a o pár metrů dál mrtvé tělo.*“) Môžeme z toho usudzovať na rozvinutú fantáziu týchto respondentov, ktorú pri rozprávaní príbehov využívajú. Vykazovali istotu vo svojom rozprávaní a pomerne širokú slovnú zásobu. Takýto spôsob rozprávania by mohol znamenať respondentovu vysokú mieru

motivácie a snahy dobre splniť zadanú úlohu, alebo sa „predviest“, zvyšovať si sebavedomie apod.

Napriek tomu, že príbehy delikventných respondentov boli väčšinou pomerne krátke, niektorí z nich prezentovali príbehy väčšieho rozsahu. Tejto výnimky bolo v protokoloch dosahované buď opakovaním myšlienok v príbehu (jedna myšlienka opakovaná v jednom príbehu niekoľkokrát), alebo hovorom, v ktorom mali daní respondenti snahu príbehy prerozprávať pútavo, poeticky, sofistikovane. Často však bola u respondentov takáto ich snaha spojená s používaním slov s nesediacim významom, alebo častým opakovaním konkrétnych slov. Niektorí respondenti mali často potiaže s vybavením si konkrétnych slov, čo spôsobovalo neplynulosť hovoru, popisovanie významu daného slova, alebo podchytenie významu slova pomocou priamej reči. (napr. respondent 10, tabuľa č. 4: „*Přemýšlí nad tím, jak z toho asi, jak se z toho vyvarovat, aby v tom nebyl třeba až po uši, anebo přemýšlí nad tím, jestli má zůstat se svou důvěryhodnou rodinou ...*“; respondent 18, tabuľa č. 6BM: „*Ta si myslí*“ „*Sakra, co to tam je?*“. *A tenhleten si myslí: „Mně je to všechno jedno. ...*“) Tieto javy mohli byť u respondentov spôsobené ich tenziou, alebo ťažkosťami v procese reprodukcie zo sémantickej pamäti.

Niektoré z protokolov sa taktiež vyznačujú tým, že respondent poslucháča neuvádza do príbehu, ale rovno „skáče“ do deja, príp. obraz na tabuli vôbec nepopisuje (napr. respondent 5, interpretácia tabule č. 6BM začína: „*Prostě zjistil, že o něco přišel v životě, třeba o děti.*“, interpretácia tabule 6 GF začína: „*Strach, prostě, tý ženský...*“). Tento jav by sa dal interpretovať ako istota respondenta v tom, že tabuľu vníma každý rovnakým spôsobom a preto nemá potrebu obraz na tabuli podrobne líčiť, alebo má daný respondent nízku motiváciu objasňovať príbeh, činiť svoje rozprávanie pre druhého zrozumiteľnejším.

Tvorba príbehov – obsah

Určité špecifiká spôsobu tvorby príbehov vykazovali delikventní respondenti okrem ich formy aj v ich obsahu. V tejto oblasti sa najviac respondentov (70%) zhodovalo v tom, že v ich príbehoch môžeme často nájsť rôzne nejasnosti, ako nejasné závery (napr. respondent 2, tabuľa č. 5, kedy manžel nepríde domov, ale respondent neuvádza dôvod), nejasné príčiny udalostí (napr. respondent 2 popis tabule č. 6GF, kde nie je jasné, prečo žena muža odmietne; respondent 5, tabuľa č. 4, kde nie je objasnená príčina hnevu mužskej postavy), nejasné zámery a motívy postáv (napr. respondent 26, tabuľa č. 6GF: „*To je nějaký pán v hodně zakouřený místnosti, kterej něco říká ženský nějaký. Ta se na něho otočila a tak si povídá*

s ním. Myslí si, že to není dobrý nápad, tím pádem odchází...“). Čo sa týka vzťahov medzi postavami, v príbehoch týchto respondentov často nie sú jasné (napr. respondent 6, tabuľa č. 18GF: „*nějaké dvě paní*“), postavy sú často nedostatočne charakterizované, napr. „ten chlap“, „jí“, „ta ženská“. Tieto fakty môžeme interpretovať tak, že buď respondent necíti potrebu (alebo nie je schopný) príbehy jasne štrukturovať, má snahu rýchlo uniknúť zo situácie, resp. z príbehu/ jeho tvorby, alebo má nedostatočnú motiváciu k rozvíjaniu príbehov. Môžeme tu hovoriť o tendencii vyhýbať sa konkrétnym zdeleniam o konkrétnej charakteristike postáv a príbehu- rozprávanie sa často vyznačuje všeobecnosťou (napr. respondent 15, tabuľa č. 6BM: „*Předtím tam byla asi nějaká hádka, tak se pohádali...*“; respondent 17, tabuľa 6GF: „*Předtím asi něco řešili, se na sebe dívají.*“).

U niektorých probandov sa ich príbehy vyznačovali neprímeraným optimizmom (napr. respondent 3, tabuľa č. 2: „*Tak asi cítí jako smutek, že jako za ním nemůže, že si nejsou souzení. Dopadne to, že se tajně budou scházet.*“; respondent 27, tabuľa č. 4: „*Manželka přemlouvá manžela, aby neodcházel. Že ho miluje a udělala by pro něj všechno, ať s ní zůstane. Ať se uklidní a jde si lehnout. Tak se z toho vyspal a bylo to zase dobrý.*“). V rozprávání rovnakého počtu respondentov bolo taktiež možno sledovať, že reflektovali a verbalizovali zdroj, z ktorého usudzujú na emócie postáv a popisované situácií. Konkrétne to znamená, že títo respondenti zmieňovali, že na situácie či emócie postáv usudzujú z ich mimiky³⁷ (napr. respondent 28, tabuľa č. 4: „*Podle toho chlapova výrazu není šťastnej, ale naštvanej.*“; respondent 30, tabuľa 4: „*Tak asi podezírá svého manžela z nevěr, nevím, podle toho, c ojí, tak hrozně probodává tím pohledem.*“), alebo z detailov vyobrazených na tabuli (napr. respondent 28, tabuľa 6BM: „*Má v ruce kapesník, nejspíš pláče.*“). Niektorí z týchto respondentov sa vyjadrovali všeobecnejšie a verbalizovali, že informácie čerpajú a na situácie či emócie postáv usudzujú prevažne z vizuálnych vnemov (respondent 7, tabuľa č. 3BM: „*...vidím tam nějakou paní...*“, „*No ta paní, jak vidím, tak ho má ráda, miluje ho.*“), alebo skrz vlastné emócie (respondent 7, tabuľa č. 6 GF: „*A co cejtím? Že ta paní cejtí něco špatného...*“). Naopak sa objavili aj respondenti, ktorých príbehy boli všeobecne málo emočne nabité- popisovali sled udalostí jednoducho, bez emócií alebo hodnotení, alebo

³⁷ „*Podľa už spomínaného popisu empatie podľa Nákonečného a teórií emočnej inteligencie sa empatia a emočné vcítenie deje skrze interpretácie mimických výrazov druhého. Z toho taktiež vyplýva, že osobné skúsenosti a prípadný tréning v rozpoznávaní týchto výrazov sprevádzajúcich rôzne emócie, môže taktiež byť spôsobom, ako empatiu individuálne rozvíjať.*“ (viď. str. 21 v kapitole „*Empatia*“)

postavám prisudzovali výlučne negatívne emócie (napr. respondent 6, tabuľa č. 8BM: „*Tak je tam nemocnice, kde leží zraněný, zraněná osoba a nějaký malej kluk, asi to bude jeho syn, dál už nevím. Tak předtím se stalo to, že dostal mrtvici a ten jeho syn zavolal záchranku. Dopadlo to tak, že to dopadlo dobře, chlápek je v nemocnici a syn je doma.*“). Mohli by sme z toho usudzovať na tendenciu týchto respondentov popierať svoje emócie, hlbšie sa nad rozprávanými situáciami nezamýšľať, alebo na ich neistotu vo vyjadrovaní emócií. Všetci títo respondenti však neboli rovnakí ako respondenti uvádzajúci príbehy neprímerane optimistickým spôsobom.

Niektorí zo skúmaných probandov taktiež do svojich príbehov zahrňovali svoje všeobecné poznatky a predstavy o fungovaní ľudskej psychiky (napr. respondent 4, tabuľa 3BM: „*Ona si to vyčítá, protože většinou jsou ty ženy, si myslí většinou, že udělaly chybu ony a ve skutečnosti to tak většinou není.*“, tabuľa 13MF: „*...takže půjde do vězení, anebo, jak to bejvá, došlo mu co udělal, tak se sám zastřelí.*“), alebo zmieňujú, že u deja sa inšpirujú vlastnou skúsenosťou (napr. respondent 18, tabuľa č. 13MF: „*Dopadne to, že se udělá. Taky z vlastních zkušeností.*“; respondent 29, tabuľa č. 10: „*Můžu tam říct jméno toho pana učitele? Ruda tady, že jo, na desítce nahore...*“). Jeden z respondentov sa „mstil“ alebo posmievať reálnym ľuďom posmeškami škodoradosťou, alebo agresivitou v príbehu (respondent 29, napr. tabuľa č. 13MF, kde prepojuje príbeh s realitou a postavy popisuje ako reálne osoby zo svojho života, ktorým bolo v príbehu ublížené treťou osobou/ postavou: „*Oni spolu todle, že jo, přišel ředitel a dopadlo to tak, že je oba profackoval a on měl z toho dobrej pocit, že zjistil, že jsou teplušové.*“). S tým môže taktiež súvisieť tendencia niektorých respondentov do príbehov vkladať spojitosti so sebou, alebo s inými reálnymi osobami, ktoré poznajú (napr. respondent 29, tabuľa č. 18BM: „*Jemu se to líbilo, to byl náš učitel matiky.*“; respondent 27, tabuľa č. 10: „*Mojí mamince umřel děda...*“). Vzťahy postáv a respondenta popisované u jedného z nich sú často komplikované (respondent 27, tabuľa č. 8BM: „*Mýho kamaráda kamarád...*“, tabuľa č. 18GF: „*Mý kamarádky sestra...*“). Zrejme by sme z týchto stratégií mohli usudzovať na silnú a priznanú (reflektovanú) identifikáciu s postavami a príbehom. Môže to znamenať, že sa respondent vedome inšpiruje udalosťami z vlastného života, alebo sprostredkovanými. Mohlo by to pridávať na sebaistote respondenta v jeho rozprávaní. Oproti tomu niekoľko respondentov zvyklo popisovať situácie, ktoré sa skutočne nedejú- popisovali príbeh ako divadelnú hru, ako obsah fantazijných myšlienok, alebo bol celý príbeh či postavy nápadne rozprávkové. (napr. respondent 13, tabuľa č. 18BM:

„*Asi chlap, kterej hrá nějaký divadlo. Má takovouhle roli, že sem má tohle stát...*“). Mohlo by to značiť odstup respondenta od príbehu, snahu predchádzať identifikáciám.

Ďalej sa rozprávanie niektorých respondentov vyznačovalo buď tým, že u sa postáv uvádzaných v príbehoch rôzne strieda vysoké a nízke sebahodnotenie, mienka postavy o sebe (napr. respondent 12, tabuľa č. 18BM: „*Nakonec vstane ráno celej mokrej a půjde domů, vysprchuje se a půjde si lehnout. A myslí si, že je to úplnej vožrala.*“ a tabuľa č. 13MF: „*Frajer se ráno probudil, vůbec nevěděl, co se stalo. Myslel si, že je frajer, že tam měl takovou kočku.*“), v priebehu rozprávania sa respondent niekedy ospravedlňuje za svoje výroky (napr. respondent 29, tabuľa č. 5: „*Ne, pardon, jáj sem nevďěl, že jo, co mám říct.*“, tabuľa č. 3BM: „*Ne, pardon, já nevím, fakt. Abyste nebyla na mě naštvaná. Já vás nechci naštvat, že jo. Nechci vám udělat problém, zavařit vám vaší práci, že jo.*“), alebo tým, že v prípade, že je v príbehu vyjadrení sexuálny kontext, respondent ho verbalizuje nepriamo (napr. respondent 6, tabuľa č. 13MF: „*...uvědomil si co tam dělá...*“, tabuľa č. 6GF: „*...žena, která si ráda užívá.*“; respondent 7, tabuľa č. 13MF: „*... že spolu leželi a měli to spolu.*“). Môžeme z toho usudzovať to, že títo respondenti zažívajú pocit zahanbenia z niektorých tém, alebo niektorých svojich vyjadrení, napríklad v dôsledku ich impulzívneho rozprávania bez predošlého premyslenia spôsobu svojho hovoru, voľby slov, prípadne obsahu príbehu.

U niektorých respondentov sa ukázali rozdiely v tom, akým spôsobom pracujú s príbehom z perspektívy dopadu popisovanej situácie na budúcnosť respondenta. Niektorí z respondentov používajú slovné spojenia ako „jít dál“, alebo „žít svůj život dál“, čo môže znamenať, že situácie popisované v príbehoch nemajú vplyv na ďalší život postáv. (napr. respondent 6, tabuľa 18BM: „*...tam ležel na zemi, přišla záchranná sužba, vytahou ho ven. Pak se probere a půjde dál.*“; respondent 8, tabuľa č. 3BM: „*...třeba jí zemřela matka, nebo tak a ona je z toho teď jakože smutná. No a v budoucnu se z toho jakože dostane a bude žít dál v pohodě.*“) Výpovede iných však majú naopak často trvalý charakter, napr. „furt“, „do konce života“, „nikdy“, apod. (napr. respondent 1, tabuľa č. 10: „*... a nechtějí se od sebe od sebe vůbec nějak odtrhnout a takhle budou asi žít do konce života.*“; respondent 5, tabuľa č. 13MF: „*Člověk prostě, kterej ztratil třeba manželku nebo to a prostě ztratil i důvod žít s tím. Prostě už nemá další důvod žít.*“) Popisované udalosti teda podľa respondenta majú dlhotrvajúce následky- nie sú izolované.

Ďalším z javov, ktorý bol v rámci tejto kategórie u niektorých z respondentov prítomný, bolo prílišné zameriavanie sa respondenta na detaily vyobrazené na tabuli. Následkom toho boli príbehy jedného z týchto respondentov z veľkej časti deskriptívou obrazu na tabuli, s

nízkou tendenciou k interpretáciám obsahu tabulí, k tvorbe zápletiiek apod. (napr. respondent 7, tabuľa č. 2: „*Vidím tam nějakou paní v šatech, má v ruce nějakí dvě knížky, kouká se na stranu, tam vidím druhou paní jak tam je opřena u stromu, má na hlavě šátek, nějaký šaty, kouká se rovně, myslím, že na něco myslí nebo přemýšlí. Tam vidím nějakýho chlapa v půl těle, má u sebe koně, vidím tam dva baráky, nějaký pole nebo co to je. Pak u těch domečků vidím dalšího koně a nějakýho pána. Ak tam vidím přírodu. No a dál nevím. Tam byla ta paní, potom byla ta druhá paní s tím šátkem, naposled byl ten druhý pán s tím koněm. No a pak tam byla příroda. To je asi všechno. Myslím si, že to dopadne dobře, No. Dál nevím. Myslí si, že je něco špatný a něco dobrý, no a dál nevím.“). Z tohto javu by sa dalo uvažovať o schopnosti týchto respondentov rozdeľovať pozornosť medzi rôzne impulzy. Každopádne sa môžeme domnievať, že analýza obrazu do detailov bude zrejme stratégiou týchto probandov k usudzovaniu na možný dej príbehu. V opozícii k tomu sa objavil aj jeden respondent, ktorý sa vo svojom rozprávaní primárne sústreďoval na príbeh a menej na obraz na tabuli (napr. respondent 9, tabuľa č. 4: „*Kari pracuje jako horník a jeho plat není zrovna vysoký. Doma má dvě děti a manželku, o které se, patrně, nemůže postarat. Ale rodina ho má ráda, tak se naží s penězi vyjít. Jeho manželka dělá, co se dá, ale jednoho dne Kari přijde o práci, marně hledá jinou...“ - z príbehu nie je zřejmé, ktorá časť príbehu sa vzťahuje k obrazu na tabuli).**

Jeden z respondentov mal tendenciu vo svojich príbehov vynechávať postavy, tzn. do príbehov nezahrňovať niektoré postavy, ktoré boli na tabuliach jasne vizuálne vnímateľné, nepopisovať ich (zameriaval sa len na niektorú z vyobrazovaných postáv- iné úplne vynechal, alebo zahrňoval do istej kategórie, napr. „rodina“, „druzí“, „jiní“ apod.) (napr. respondent 1, tabuľa 6GF: „*Tak podle mě to je nějaká bohatá ženská, která asi není vdaná a furt má asi nějakí nápadníky.*“ – tzn. že druhá postava na tabuli bola zahrnutá do širšej kategórie „nápadníci“). Naopak iný respondent pridával do príbehov postavy nevyobrazené na tabuliach. Hlavná postava príbehu však často nakoniec zostávala v nešťastnej situácii osamotená (napr. respondent 9, tabuľa č. 1: „*Takže chlapec měl sestru, která mu hrávala na housle před spaním, Potom jednoho dne sestra umřela a chlapec si jí ztělesnil do houslí. Celý hodiny tráví tím, že se sedí u stolu a kouká na ty housle. Jednoho dne se z toho chlapec zblázní. Jeho riduče nevědí, co s ním je. O pár dnech našli housle a o pár metrů dále jeho mrtvé tělo.*“).

Niektorí z respondentov sa taktiež líšili v spôsobe, akým pracovali s kontextom príbehu, popisovaných situácií, postáv. Jeden z respondentov príbehy často zasadzoval do

individuálnych historických a socioekonomických kontextov vyobrazených postáv (napr. respondent 4, tabuľa č. 2: „*To je z nejaký starý doby. Nějaká rodina, asi se nemají dobře, jsou z chudší oblasti, jako chudší rodiny.*“), iný často rozvíjal príbehy časovo široko, tzn., že siahali do vzdialenej minulosti a budúcnosti (napr. respondent 8, tabuľa č. 4: „*To je pár, někde spolu tančí. Jsou spolu na plese někde a jsou jakože spolu šťastní. Mmm, předtím plesem vlastně spolu žili už a jsou spolu třeba od střední. On vypadá nějak jakože nastvaně a ona jakože nechápe. A skončí to tak, že spolu nebudou, že každé si půjde vlastní cestou...*“). Naopak však u dvoch iných respondentov bolo patrné popisovanie dejov príbehov ako bezprostredného sledu udalostí bez širšieho kontextu (napr. respondent 6, tabuľa 1: „*Tak je tam kluk, kterej se kouká na hudební nástroj a myslím, že ho čistí. Před tím obrázkem ten kluk si vzal ten nástroj a dal si ho na stůl, teď se na něj kouká a přemýšlí, že ho začne čistit, pak ho uklidí.*“; respondent 17, tabuľa č. 10: „*Jsou tam dva pánové, objímají se. Předtím si asi říkali, jak se mají rádi, teď se objímají.*“).

Najčastejšími témami, ktoré respondenti do svojich príbehov vnášali, boli agresivita, násilie a konflikt (+ u niektorých prevažoval aj konflikt s autoritou) (napr. respondent 3, tabuľa č. 3BM: „*Pohádala se třeba s manželem nebo s klukem. Ten jí uhořil, jí to vzalo a šla do koupelny.*“; respondent 4, tabuľa č. 6BM: „*To vypadá na babičku a vnuka... možná předtím byla nějaká hádka...*“). Ďalšími pomerne častými témami boli aj smrť a dominancia (napr. respondent 9, tabuľa 8BM: „*George je sedmnáctiletý chlapec, který v autonehodě přišel o rodinu.*“; respondent 14, tabuľa č. 1: „*...kluk, který nechce hrát asi na housle a dopadne to tak asi, že bude muset hrát. A předtím mu o tom asi dal táta nebo učitel.*“). Menej častými, ale predsa prítomnými témami boli strata dôvery a nedôvera, bezmocnosť, sklamanie, ale aj starosť o druhého (napr. respondent 5, tabuľa č. 8BM: „*Ten kluk vlastně, vidí jeden člověk vlastně bolest ostatních. A nemůže s tím udělat vůbec nic.*“; respondent 20, tabuľač. 18GF: „*Vidím tam dvě ženský, jedna jak drží tu druhou v náručí... No a myslí na to, že třeba doufá, aby se probrala.*“). Individuálne sa u respondentov ďalej objavovali často vnášané témy straty, strachu, zúfalstva, opustenosti, smútku, ľútosti, samovraždy, nevery, sexu a homosexuality, ako aj témy trestu, pomoci a predchádzania konfliktom.

Závery príbehov

Z kvalitatívnej analýzy príbehov respondentov vyplynuli taktiež isté špecifiká týkajúce sa záverov týchto príbehov. Pomerne častým javom u respondentov (30% z nich) bolo, že závery nastávali v rozprávaní náhle- bez uvedenia konkrétnych krokov, ktoré k nemu postavy viedli (napr. respondent 15, tabuľa č. 10: „*Tak se asi pohádali kvůli nějaký kravině,*

nebo blbosti teda, pohádali.... Jak to dopadne? Dopadne to třeba, budou spolu.“; respondent 24, tabuľa č. 6BM: „No a dopadnout to může tak, že buď se to všechno urovná...“). U jedného z týchto respondentov sa taktiež objavila tendencia závery príbehov tvoriť niekedy tak, aby radikálne ukončili to, čo postavy v príbehu budovali (respondent 12, napr. tabuľa č. 4: „... obadva jsou asi šťastní a nakonec se rozejdou a nic nebude...“).

Dvaja zo skúmaných respondentov mali tendenciu uvádzať závery, v ktorých postavy často za svoju nemorálnosť, alebo nedodržanie pravidiel niesli následky, bývali vo výpovedi respondentov nejakým spôsobom potrestaní (napr. väzenie, šialenstvo, samovražda) (napr. respondent 4, tabuľa č. 18GF: „...ta matka, když se pohádali, toho syna strčila ze schodů, tak spadnul a zlomil si vaz... A dopadne to tak, že, jako předtím, já si myslím, že ta žena, ta matka to psychicky neustojí, anebo spáchá sebecraždu nebo se z toho zblázní psychicky totálně a ůjde do blázince.“, tabuľa 13MF: „... ten manžel jí možná jakoby nějak otrávil, dal jí nějakou jed do pití, ta žena to vypila a umřela... se na to určitě přijde, takže půjde do vězení...“). Naopak však postavy, ktoré za svoju nepriaznivú situáciu (sčasti, alebo vôbec) nemohli sa nakoniec dočkať optimistického záveru (napr. respondent 21, tabuľa č. 8BM: „...že ho třeba srazilo auto a teď skončil prostě v nemocnici. A dopadne to tak, že ho nakonec zachrání.“). Z tohto trendu by bolo možné usudzovať na zmysel pre spravodlivosť týchto respondentov.

U jedného respondenta bolo možné pozorovať, že v prípade, že uvádza šťastné závery príbehov, predchádza im slovo „určité“. Môžeme predpokladať, že má vieru v šťastné konce (respondent 17, napr. tabuľa č. 1: „...určitě na to přijde, že mu to půjde.“, alebo tabuľa č. 18BM: „...dopadne to určitě dobře.“). Naopak bolo u jedného z respondentov pozorovateľné, že jeho príbehy končia často tragicky, alebo nešťastne (respondent 8, napr. tabuľa č. 6BM: „Dopadne to tak, že mu umře máma, on se z toho zblázní, stane se z něj alkoholik, začne brát drogy a zemře.“, tabuľa č. 6GF: „... a skončí to tak, že ta holka vlastně skončí špatně, že bude týraná, že se bude prodávat a skončí špatně.“), čo je možné interpretovať ako pesimistické založenie respondenta. Závery iného z respondentov mávali často ambivalentný charakter (respondent 7, tabuľa č. 8BM: „No cejtím, že něco dopadlo špatně, ale bude to dobrý.“).

Postavy

Ďalšou kategóriou javov, ktorou sa budem zaoberať sa odvíja od spôsobu, akým respondent hovorí o postavách v príbehoch, ako o nich premýšľa, aké vlastnosti im prisudzuje.

V rozprávání respondentov boli v tomto ohľade najčastejšie pozorovateľné dva javy (každý z nich v zastúpení približne 17% respondentov). Prvým z nich je, že v príbehoch respondenti často popisovali udalosti tak, že sa postavám dejú bez ich vlastného zavinenia (napr. respondent 5, tabuľa 18BM: „*Nemůže z toho ven, do čeho spadl.*“, tabuľa č. 18GF: „*...za to mohla ona (iná postava)..*“), príp. im respondent neprisudzoval snahu dostať sa zo svojej nešťastnej situácie, postavy v nej zotrúvali (napr. respondent 10, tabuľa 6GF: „*Vypdá to, že něco zákeřného řekl té ženě, která vypadá zastrašeně a úzkostně... Kdežto žena bude dále přemýšlet nad tím, zda je to pravda nebo ne, jestli neměla čekat na tom místě delší dobu, než čekala*). To, ako to s postavami dopadne je v týchto príbehoch závislé na externých vplyvoch a príbehy boli rozprávane tak, že to v nich postavy nemohli ovplyvňovať (napr. respondent 24, tabuľa č. 18BM: „*Skončit to mohlo tak, že buď se z toho dostane, jakoby že v práci to začalo bejt lepší i doma to začalo bejt lepší. Nebo to bude zůstatvat všechno při tom samým.*“). O podobnom princípe môžeme hovoriť u respondentov, ktorí majú tendenciu zbavovať viny či zodpovednosti za svoje činy postavy správajúce sa násilne a neohľaduplne, príp. respondent prisudzuje príčinu takéhoto správania postáv náhode, snahe uniknúť zo svojej nešťastnej situácie, alebo pomste (napr. respondent 10, tabuľa č. 18GF: „*...matka zabila to dítě, jelikož k tomu byla nucena... to dítě neposlouchalo, anebo že to finančně nezvládala.*“; respondent 4, tabuľa č. 13MF: „*...ta manželka toho manžela nějak, nějak mu ubližovala, nebo ho sekýrovala jakoby furt, ten manžel jí možná nějak otrávil...*“). Tu by bolo možné uvažovať o externom *locus of control* respondenta, prípadne o jeho tendencii zbavovať sa zodpovednosti za svoje činy, viniť za ne druhých ľudí, náhodu, osud apod.

Druhým z najčastejších javov v tejto kategórii je kladenie postáv respondentmi do opozície či protikladu, prípadne tendencia niektoré postavy v príbehoch separovať od iných (napr. respondent 13 tabuľa č. 2, kde popisuje dve postavy ako manželský pár a jednu úplne nezávisle na tomto páre, tabule č. 8BM, alebo 10, kde sa jedná o postavy rodičia verus ich dieťa). U ďalších respondentov sú často postavy rozdeľované na dominantné a submisívne (napr. respondent 14, tabuľa 6GF: „*Ten pán jí asi k něčemu navádí, k čemu ona nechce. Dopadne to tak, že to stejně bude muset dělat.*“; respondent 27, tabuľa č. 1: „*Tatínek dal svému synovi úkol, aby se začal učit na housle. Akorát, že jeho syna to nebavio. No tak furt u toho seděl a koukal na to, no... nakonec, po několika měsících se na to naučil hrát.*“). U jedného z týchto respondentov bolo možné pozorovať, že týmto submisívnym postavám v reakcii na agresívne správanie mierené voči nim prisudzoval emočné reakcie smútku a nahnevanosti, avšak bez ich prejavovania smerom von, alebo k agresorovi (respondent 15,

napr. tabuľa č. 3BM: „*Je smutná. Něco se jí stalo. Někdo jí asi zmlátil, nebo něco udělal... Ona co si myslí? Je nastvaná, myslí si třeba, že kdo jí to udělal je asi hloupej, nebo tak.*“). Podobným javom bola tendencia jedného z respondentov polarizovať postavy svojich príbehov – postavy boli buď výrazne kladné, výrazne záporné, alebo neutrálne. Postavy teda neboli charakterizované komplexom kladných i záporných vlastností (respondent 16, napr. tabuľa č. 6GF: „*...on jí říkal, jak jí strašně miluje a pak ho třebaš načapala s nějakou jinou ženskou...*“, tabuľa č. 18GF: „*...třeba kámošky, nebo a že, že jí zradila třeba v tom, že jí přebila, nebo jakože že jí svedla muže.*“). Takáto polarizácia je typická u postáv z rozprávkových príbehov.

Niektorí z respondentov taktiež často prisudzujú postavám svojich príbehov správanie amorálne, bezohľadné, ľahostajné k druhým postavám, sebecké, často iné postavy zrádzajú bez pocitov viny a výčitiek svedomia (napr. respondent 29, tabuľa č. 18BM: „*Pán si jede po parku, že jo a za chvíľku k němu přijde druhý a začne ho znásilňovat.*“; respondent 8, tabuľa 13MF: „*To je nějaký chlap, zavraždil mladou dívku, kterou, se kterou se noc předtím vyspal a nechtěl, aby se to dozvěděla jeho přítelkyně, protože s ní má děti a její otec je mafián a potom by ho zabil.*“). Postavy v príbehoch taktiež zo situácií unikajú bez výrazného nesenia zodpovednosti za svoje jednanie (napr. respondent 3, tabuľa 13MF: „*Nějaký chlap znásilnil mladou holku, pak utíká, aby ho nepoznala.... A povede se mu to.*“). Jeden z respondentov spolu s touto tendenciou zvykol v hovore reflektovať, že by sa postavy mali zachovať inak, ale príbehy tvoril tak, že sa napriek tomu postavy zachovali nevhodným spôsobom (respondent 22, napr. tabuľa č. 6BM: „*... místo toho, aby udělal gentlemanské chování, tak odejde z baráku, místo aby sej jakože omluvil takhle, tak odejde z toho baráku a bouchne dveřmi.*“). Napriek tomu mal posledný zo zmieňovaných respondentov zároveň sklony hovoriť o postavách v príbehu spôsobom, že predchádzali konfliktom, alebo sa po konflikte postavy zmierili, konflikt urovnali, pociťovali ľútosť, alebo priznali svoju chybu. Priebeh konfliktu respondent popisoval ako konfliktné vzplanutie » doba na ukľudnenie » uzmierenie³⁸ (respondent 22, napr. tabuľa č. 6BM: „*... se pohádala se synem... odejde z baráku, bouchne dveřma.. A pak ten kluk se nák uvědomí, že udělal chybu a pak třeba po týdnu, po týdnu se přijde omluvit. Tak si uvědomí, že udělal chybu sám třeba.*“). U iného

³⁸ Podobný vzorec priebehu konfliktov popisoval vo svojich príbehoch aj iný respondent, ktorý však „doba na ukľudnenie“ u postáv využíval, nahradzoval pasívnou agresiou (respondent 19, napr. tabuľa č. 2: „*Že se pohádali prostě a spolu nemluví teď... že chvíli spolu nebudou mluvit, nevím, třeba den a pak se usmíří.*“).

z respondentov boli postavy, ktoré v príbehoch popisoval ako násilne jednajúce a toto násilie im prinášalo pozitívne pocity, nakoniec respondentom odsudzované, dehumanizované (napr. „zvíře“, „krysa“) (respondent 4, napr. tabuľa č. 3BM: „*Manžel musí bejt určitě, jakoby, jak to říct, zvíře, špatnej člověk...*“, 8BM: „... možná tohle bude největší krysa jako ze všech, co jsou na tom obrázku...“).

Spoločným rysom popisovaných postáv v príbehoch troch respondentov je taktiež to, že im pripisuje väčšinou negatívne emócie a pocity, ako sklamanie, strach, výčitky svedomia, prepracovanosť, úzkosť, smútok, hnev a neistotu (napr. respondent 10, tabuľa č. 1: „...*kluk si chtěl zahrát na ty housle a nemohl, protože byly nějak poničené, nebo na to neumí, proto je zklamáný.*“; respondent 16, tabuľa č. 6BM: „*Určitě budou cítit smutek.*“).

Dvaja z respondentov postavám svojich príbehov tiež často prisudzovali neadekvátne reakcie, v prípade konfliktu neadekvátnu agresivitu. V príbehoch jedného z nich ústila takáto agresivita do vraždy, ľútosti nad svojim činom a nakoniec dochádzalo u postáv k priznaniu (, napr. respondent 22, tabuľa č. 18GF: „...*spíš ten kluk jí nemusel. Třeba jí nechtěl. Když jí potkal na chodbě baráku, tak se naštvál, začal jí škrtit.*“; respondent 28, tabuľa č. 13MF: „...*oni se pohádali. Ten muž jí nejspíš zabil.... A nejspíš utekl do svého bytu... Čím dál, tím víc toho litoval a pak vstal a šel se přiznat na policejní stanici.*“).

Postavám príbehov, ktoré nejakým spôsobom ublížili inej postave, jeden z respondentov často prisudzoval strach z dolapenia, trestu (respondent 20, tabuľa č. 13MF: „*No a že asi myslí na to, aby na něj nepřišli.... strach, aby ho nechytily.*“). Ďalší respondent emócie postáv popisoval precízne, do hĺbky a prepojoval s ich myšlienkami (respondent 4, napr. tabuľa č. 6GF: „*Řekl bych, že to nebude pár, že to bude dcera a syn. Mm, ten pán se směje, takže třeba se ý slečně něco, něco jakoby stalo, něco vtipného nebo trapného, ona se cítí trapně, takže mu jakoby vysvětluje, že to tak nebylo. Ten táta do ní rejpe. Předtím se mohlo stát třeba, třeba jí viděl s nějakým přítelem nebo s nějakým klukem, nebo myslí si, že to byl její přítel a byl to třeba jenom kamarád, ona mu to vysvětluje, že to byl jenom kamarád a on si myslí, že to byl její přítel a díky tomu do ní jakoby do ní rejpe.... Ted'ka jak se cítí, tak ta ta, dejme tomu, že to je dcera, tak ta se cítí naštvane, že do ní rejpe bezdůvodně, že je jí to líto možná, spíš ten hněv a ten táta si z toho dělá srandu.*“).

U jedného z respondentov bolo možné špecificky pozorovať dva javy. Jednak do príbehov vnášal postavu „tatínka“, alebo seba samého a tieto postavy bývali často heroické- pomáhali druhým v ťažkostiach (respondent 27, napr. tabuľa č. 18BM: „*Tatínka kamarád byl*

v hospodě a zničehonic dostal infarkt. Začá padat na záda a tatínek ho chytil, zavolał záchranku...“). Bolo by z toho možné usudzovať na respondentovu tendenciu hovoriť infantilne a idealizovať si mužov, otcovskú autoritu alebo seba samého. V dejoch jeho príbehov môžeme tiež často pozorovať nedostatočnú kontinuitu (respondent 27, napr. tabuľka č. 18GF- zmena pohlavia postavy v priebehu rozprávania príbehu) a neadekvátne požiadavky jednej postavy na druhú vzhľadom k jej veku (respondent 27, napr. tabuľka č. 6BM, kedy matka požaduje od syna, ktorý „...dělá ve škole blbosti... houpe se na židli, nenosí domácí úkoly...“, aby si „...našel práci, pořídil byt, aby se usadil.“).

Copingové strategie

V priebehu rozprávania respondentov bolo taktiež možné vypožorovať, aké copingové strategie najčastejšie postavám svojich príbehov prisudzujú, aké majú postavy postoje k frustrujúcim situáciám a ako sa postaví k ich riešeniu. Respondenti svojim postavám najčastejšie (jedná sa približne o 43% respondentov) prisudzovali snahu situáciu nejakým vhodným, alebo prijateľným spôsobom vyriešiť (napr. respondent 26, tabuľka č. 5: „...kouká, jestli někdo nevykráda její byt... tam spadla váza, nebo něco spadlo na zem, ale potom přišla na to, že to byl pes, tak to bylo v pohodě, ale cítila prostě furt, že tam v tom baráku někdo je, tak to šla zkontrolovat znovu a tam byl zloděj...“; respondent 25, tabuľka č. 4: „No a podle mé ta žesnká chce zjistit jakože, co ho trápí, toho přítele.... ten muž jí to řekne, nebo prostě, co se mu děje a že to nějak vyřešej.“). Zaujímavé však je, že druhou najčastejšie prisudzovanou copingovou stratégiou (približne u 37% respondentov), ktorá sa navyše objavovala často spolu s predošlou bola rezignácia (napr. respondent 2, tabuľka č. 1: „Tak předtím asi dostal pětku, takže se to musí doučit. Vypadá zničeně, takže se to asi nedoučí.“; respondent 11, tabuľka č. 4: „... pohádali se, ten chlap je na ní nasranej, jí to mrzí a dopadne to tak, že ten chlap se k ní prostě nevrátí.“). Ďalej sa pomerne často v príbehoch jednalo o únik postavy z nepříjemnej, frustrujúcej situácie (napr. respondent 15, tabuľka č. 5: „Předtím se pohádaly, dcera se zavřela do pokoje, nelíbilo se jí, tak utekla.“); o zmierenie sa s takouto situáciou (napr. respondent 15, tabuľka č. 6 GF: „Hádají se, ten pán na ní řve... Ta paní se ho bojí, kouká na něj...Jak to dopadne, tak asi budou spolu se znova bavit.“); o agresivitu (napr. respondent 4, tabuľka č. 13MF: „...možná se hádali, měli spolu nějaké problémy, možná to, ta manželka toho manžela nějak, nějak mu ubližovala, nebo ho sekýrovala jakoby furt, ten manžel jí možná, jakoby nějak otrávil...“), alebo pasívnu agresivitu (napr. respondent 20, tabuľka č. 6BM: „/cítí/ asi vztek na toho druhýho. Myslí, že spolu v životě nepromluví.“); o pasivitu (napr. respondent 28, tabuľka 6BM: „Babička se s někým baví a říká jí nemilé

zprávy. Má v ruce kapesník, nejspíš pláče. Muž čeká, jak to dopadne.“), případne kombinovanú s prianím, aby sa situácia nejakým spôsobom vyriešila (napr. respondent 17, tabuľa č. 18GF: „*Předtím se asi s někým pohádala, anebo se něco stalo, protože pláče. A dopadne to tak, že to bude všechno dobrý, v pořádku. Cítí se smutně a myslí si, aby už to všechno bylo za ní.*“). Niektorí respondenti tiež žiadne copingové stratégie postavám neprisudzovali.

Popisovanie emócií a myšlienok

Z príbehov a hovoru respondentov bolo niekedy pozorovateľné, akým spôsobom zachádzajú s emóciami a myšlienkami postáv, prípadne svojimi, ako ich pretavujú do slov apod. Najčastejšie (vyše 23%) mávali respondenti ťažkosti s popisovaním či pomenovaním emócií a myšlienok u postáv³⁹ (napr. respondent 18, tabuľa č. 2: „*Já nevím, co si myslí, že se musí pořádně učit. Já nevím /pocity/, podle výrazu to nepoznám.*“; respondent 20, tabuľa č. 4: „*Ježíš Maria. Já fakt vůbec nevím /myšlenky/.*“), ich myšlienky a emócie zamieňali (napr. respondent 15, tabuľa č. 1: „*Myslí si, že je naštvanej.*“), prípadne postavám prisudzovali naprieč príbehom stále rovnaké emócie (napr. respondent 16, tabuľa č. 8BM: „*Ten kluk cítí nevím, určitě smutek...*“, tabuľa č. 13MF: „*On cítí, to je furt dokola, smutek, vztek, že jo...*“). Mohli by sme z toho usudzovať na nízku schopnosť respondenta „vcítiť“ sa do emócií druhých ľudí, pochopiť myšlienky druhých, alebo pochopiť situáciu druhého, čo môže súvisieť s nízkou mierou empatie či už emocionálnej, tak kognitívnej. Naopak medzi respondentmi boli traja takí, ktorí hovorili aj o vlastných emóciách, či už sprostredkovane-metaforickým popisom tabule, tzn. tabuľu nazvali emóciou (napr. respondent 19, tabuľa 10: „*Láska... Tak projevít si lásku z ničeho nic.*“), alebo priamo reflektovali, aké emócie v nich daná tabuľa vyvoláva (napr. respondent 25, tabuľa č 1: „*Tak ten obrázek ve mně vytváří takovej smutek z něčeho. Taková negativita.*“, tabuľa č. 3BM: „*Asi nějaký zklamání.*“).

³⁹ Prípadne jeden respondent mal tieto ťažkosti výlučne u postáv, ktoré podľa jeho rozprávania mali zažívať strach alebo úzkosť (respondent 4, napr. tabuľa 3BM: „*... manžel možná přišel domů opilej a zmlátil manželku...*“, kedy vôbec nezmienil emócie „manželky“).

10. Závěry

Ako je uvedené v kapitole „Empatia“ empatiu je pravdepodobne možné merať na škále, ktorá by mohla vypovedať o kvantitatívnych či kvalitatívnych odchýlkach empatie u jednotlivcov (viď. str. 24). Ako je podrobne priblížené v kapitole „*Metódy spracovania a analýza dát*“, za takúto škálu by zrejme mohol byť považovaný vyhodnocovací systém SCORS, konkrétne jeho prvých 5 subškál, ktorými boli vyhodnocované TAT protokoly 30 delikventných respondentov. Na výsledky hodnotení týchto subškál u respondentov bude teda v tejto kapitole nahliadané tak, že by mohli vypovedať o úrovni a kvalite vlastnosti či schopnosti empatie a s ňou súvisiacich pojmov a skrze túto perspektívu bude odpovedané na výskumné otázky tejto výskumnej štúdie.

10.1. Aká je úroveň empatie mladistvých delikventných chlapcov?

Priemerné hodnoty subškál „a.“, „b.“, a „e.“ (ktoré podľa zrovnania týchto subškál s empatiou v kapitole „*Metódy spracovania a analýza dát*“ môžu vypovedať o úrovni kognitívnej a emocionálnej zložky empatie) mladistvých delikventných respondentov pohybovali od 2,5 do 3,7 (viď. tab. 2) a najčastejšie boli v týchto subškálach respondentom prisudzované skóre 3 a 4 (viď. tab. 3). Vzhľadom k tomu, že hodnotiacia škála všetkých subškál je sedembodová, môžeme hovoriť o hodnotách týchto skóre pohybujúcich sa okolo stredu tejto škály. Mohlo by to vypovedať o celkovej úrovni empatie mladistvých delikventov ktorá nie je ani extrémne nízka, ani extrémne vysoká. Ako však bolo spomenuté na str. 39, o zdravých reakciách testovaného jedinca vypovedajú hodnoty skóre 6 a 7, pričom prítomnosť patológie naznačujú skóre 1 a 2. V takomto prípade vy získané výsledky mohli vypovedať o úrovni empatie u mladistvých delikventov, ktorá síce nie je patologická, ale tiež nie je v medziach „zdravej normy“, príp. sociálne prijateľná či žiadúca.

10.1.1. Aká je úroveň kognitívnej zložky empatie mladistvých delikventných chlapcov?

O kognitívnej zložke empatie by, podľa zrovnania subškál SCORS s empatiou v kapitole „*Metódy spracovania a analýza dát*“ mohli vypovedať subškály „a.“ a „e.“. Priemerné hodnoty skóre na týchto subškálach boli 2,5 a 3,7 (viď. tab. 2), pričom najčastejšie prisudzované hodnoty skóre respondentom na týchto škálach boli skóre 3 a 4 (viď. tab. 3). Tieto výsledky teda korešpondujú s výsledkami, ktoré sú odpoveďou na predošlú výskumnú otázku a mohli by sme teda hovoriť všeobecne o nepatologickej úrovni kognitívnej zložky

empatie, ktorá však nedosahuje úrovně zdravého, prijateľného, či žiadúceho fungovania tejto zložky u mladistvých delikventov.

10.1.2. Aká je úroveň emocionálnej zložky empatie mladistvých delikventných chlapcov?

Na základe zrovnania popísaného v kapitole „*Metódy spracovania a analýza dát*“ by bolo možné uvažovať o tom, že o emocionálnej úrovni empatie vypovedá v rámci systému SCORS subškála „b.“. Priemernou hodnotou skóre prisudzovaných respondentom je 3,4 (vd'. tab. 2) a najčastejšie pridelovaným skóre v tejto subškále bolo v rámci výskumnej skupiny skóre 4 (vid'. tab. 3). Výsledky výskumu by teda mohli svedčiť o nezreteľnosti či obmedzenosti afektívnych reprezentácií u väčšiny respondentov a rovnako, ako v prípade vyhodnotení predošlých dvoch výskumných otázok, o síce nepatologickej, ale zároveň stále nedosiahnutej zdravej, prijateľnej či žiadúcej úrovni emocionálnej stránky empatie.

10.1.3. Nakoľko egoistické či altruistické sú motívy mladistvých delikventných chlapcov?

Tendenciu delikventov k pohnútkam buď viac egoistickým, alebo viac altruistickým by, podľa zrovnania uvedeného v kapitole „*Metódy spracovania a analýza dát*“, mohla vyjadrovať v rámci SCORS subškála „c.“. Respondenti v tejto subškále dosiahli priemernú hodnotu skóre 2,5 (vid'. tab. 2), pričom najčastejšie prisudzovaným skóre v tejto subškále naprieč výskumnou skupinovou bolo skóre 1 (vid'. tab. 3)⁴⁰. Výsledky naznačujú, že väčšina respondentov vo svojich príbehoch vykazovala tendenciu sústreďovať sa primárne na vlastné potreby. Výnimočne respondenti tendovali k plytkosti vyjadrovaných vzťahov, čo by mohlo svedčiť o nezáujme o vzťahy a o potreby ako iných, tak svoje. Z výsledkov by sme mohli usudzovať na tendenciu mladistvých delikventov k egoizmu vo svojich motívoch.

10.1.4. Nakoľko sú mladiství delikventní chlapci súcitní?

V rámci systému SCORS (vyplýva zo zrovnania jeho subškál s empatiou v kapitole „*Metódy spracovania a analýza dát*“) by mohla byť úroveň súcitu respondentov vyjadrená pomocou subškály „d.“. Z výsledkov hodnotení tejto subškály v rámci výskumnej skupiny vychádza,

⁴⁰ Z perspektívy charakteru jednotlivých subškál SCORS sa javí tiež zaujímavým porovnanie hodnotení respondentov v subškálach „b.“ a „c.“, ktoré by mohlo vypovedať o reciprocite v zmysle „afektívna kvalita očakávaných vzťahov“ (tzn. očakávania od druhých v rámci ich emočného vkladu do vzťahu s respondentom) a „afektívna kvalita vyjadrovaných vzťahov“ (tzn. emočného vkladu do vzťahov zo strany respondenta). Tu sa z výsledkov výskumu javí, že delikventní mladiství majú vyššie očakávania od emočného vkladu druhých ľudí do vzťahu s nimi, než sú sami ochotní či schopní do týchto vzťahov emočnálne investovať.

že priemerným skóre mladistvých delikventov v tejto subškále je 2,1 (vid'. tab. 2) a najčastejšie prideľovaným je skóre 1 (vid'. tab. 3). Tieto výsledky by mohli vypovedať o tendencii mladistvých delikventov jednať bezohľadne, sebecky a agresívne s minimálnymi či nezrelými pocitmi viny. Mohli by sme hovoriť o všeobecne patologicky nízkej úrovni súcitu u týchto jedincov.

Prezentované výsledky by bolo možné zhrnúť do nasledujúcich tvrdení:

1. Kognitívna i emocionálna zložka empatie mladistvých delikventov nedosahuje úroveň „zdravého“, bežného, prijateľného či žiadúceho reagovania či fungovania, avšak sa nejaví, že by u nich tieto zložky boli patologické.
2. Motívy mladistvých delikventov v rámci ich sociálnych vzťahov sa javia byť na škále egoistické – altruistické viac egoistickými.
3. Úroveň súcitu prejavovaného mladistvými delikventmi sa javí byť patologicky nízka.

10.2. Aké sú osobnostné aspekty a javy prejavujúce sa pri tvorbe projektívnych príbehov mladistvých delikventných chlapcov?

Ako je z obsahovej analýzy (vid'. v kapitole „Metódy spracovania a analýza dát“) patrné, v každej z nadradených kategórií je prítomný istý jav, ktorý v tvorbe príbehov respondentami prevládal (vid'. tab. 4). Z obsahovej analýzy TAT protokolov respondentov by bolo teda možné usudzovať na nasledujúce javy:

1. Delikventní jedinci najčastejšie vo svojom hovore vykazujú známky neistoty a neochoty jednoznačne sa postaviť za svoje tvrdenia.
2. Často nemajú schopnosť, alebo potrebu svoju reč a zdelenia dostatočne štrukturovať, konkretizovať a zvýšiť tak pravdepodobnosť správneho pochopenia ich myšlienok poslucháčom. Prípadne môžu mať tendenciu týmto spôsobom unikať z pre nich nepríjemných situácií alebo sklony k impulzivite.
3. Mávajú tendenciu v rozprávaní rýchlo a bez vysvetlenia prechádzať k záverom a kroky k nim vedúce neuvádzať, čo taktiež prispieva k menšej miere zrozumiteľnosti a orientácie v príbehu, motívoch, myšlienkach a emóciách popisovaných postáv.
4. Témy, ktoré delikventní mladiství chlapci do konverzácie najčastejšie vnášajú a v hovore iniciujú, sú násilie, agresivita a konflikty.
5. Delikventní jedinci taktiež často hovoria spôsobom, z ktorého je možné usudzovať na ich externalizovanú príčinnú orientáciu v prípade, že sa jedná o isté negatívne javy, skutky- zbavujú sa zodpovednosti za svoje činy a vinu pripisujú vplyvom mimo ľudskú

vôľu, alebo iným osobám, prípadne vinu za ublíženie prisudzujú namiesto páchatel'a obeti.

6. Takisto môžeme hovoriť o tendencii delikventov vnímať seba a druhých ľudí tzv. „čiernobielo“, tzn. namiesto komplexu rôznych psychických vlastností im prisudzovať buď len pozitívne, alebo len negatívne, prípadne ich vnímať neutrálne, ako aj ich polarizovať, vnímať ich vzájomne protikladne. Mohlo by sa jednať o infantilný, detský spôsob premýšľania o sociálnom svete, ktorý býva častým v rozprávkach.
7. Najčastejšími copingovou stratégiou, ktorú zrejme delikventi využívajú, je snaha frustrujúcu situáciu vhodne vyriešiť, alebo rezignujú.
8. Taktiež môžeme hovoriť o často nízkej miere emocionálnej a kognitívnej empatie, ktorá sa prejavuje nízkou schopnosťou, alebo ochotou „vcítiť“ sa do druhých, zamýšľať sa nad ich perspektívou a pochopiť ich myslenie či situáciu.

Ako môžeme vidieť v tabuľke 4, vo výskumnom súbore nebol ani jeden respondent, ktorý by často vo svojej reči a rozprávaní príbehov vykazoval všetky tieto javy. U najväčšieho počtu z nich (11) boli prítomné 4. U jedného z respondentov kvalitatívna analýza jeho protokolu neukázala ani jeden z týchto javov. 15 respondentov sa, čo do počtu prítomných javov, nachádza v dolnej polovici (tzn. prítomnosť 0 – 4 javov) a 15 v hornej (tzn. prítomnosť 5 – 8 javov).

	Respondent:																													
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
Jav č. 1	X	X	X	X	X		X	X				X	X	X	X	X	X		X	X	X	X		X	X	X		X		X
Jav č. 2		X	X		X	X	X			X	X	X		X	X		X	X	X	X		X	X	X	X	X		X		X
Jav č. 3	X		X	X				X		X	X			X	X	X			X			X	X	X				X		
Jav č. 4	X	X	X									X			X				X					X				X	X	
Jav č. 5				X	X						X				X										X					
Jav č. 6				X								X		X	X												X			X
Jav č. 7		X			X			X	X	X	X	X	X	X	X					X			X		X	X				X
Jav č. 8													X	X	X	X	X			X					X					

Tabuľka 4: Výskyt najčastejších javov vyplývajúcich z obsahovej analýzy TAT protokolov u respondentov

11. Diskusia

Výsledky tejto výskumnej štúdie by na poli vedeckého zaoberania sa ľudskou empatiou mohli naznačovať jej celkové zníženie, tzn. zníženú úroveň ako kognitívnej, tak emocionálnej zložky tejto schopnosti či vlastnosti u mladistvých delikventov. Keďže samotný spôsob, akým boli v tomto výskume vyhodnocované TAT protokoly respondentov, tzn. vyhodnovací systém SCORS s jeho použitými subškálami, kde by u niektorých mohol byť istý predpoklad, že by mohli byť používané na zisťovanie úrovne ako emocionálnej, tak kognitívnej empatie a samotné separované hodnotenie týchto škál implicitne naznačuje, že je v danom výskume pripúšťaná možnosť nerovnováhy medzi týmito dvomi zložkami empatie. S takouto možnosťou vo svojej teórii pracuje taktiež Smith (2006), ktorého teoretická štúdia bola už v tejto práci prezentovaná (vid'. str. 28 – 31).

Ako už bolo vysvetlené, Smith (2006) vo svojej teórii navrhol 7 modelov, ktoré by mohli vysvetľovať vzťah kognitívnej a emocionálnej zložky empatie u človeka. Z evolučného hľadiska je však podľa autora len jediný z nich modelom vysvetľujúcim fungovanie týchto dvoch zložiek u ľudí- konkrétne ide o model, ktorý považuje kognitívnu a emocionálnu empatiu za oddeliteľné, ale za to komplementárne systémy⁴¹.

Smith (2006) ďalej predstavuje 4 hlavné poruchy empatie, z ktorých dve sú spôsobené nevyváženosťou kognitívnej a emocionálnej empatie, jedna celkovou zníženou úrovňou týchto dvoch zložiek a jedna ich celkovým zvýšením. Porucha, ktorá je spôsobená zvýšenou úrovňou kognitívnej empatie a zníženou úrovňou emocionálnej senzitivity (*emotional empathy deficit disorder*) by mohla byť, podľa autora, súčasťou disocálnej poruchy osobnosti. Týchto jedincov Smith popisuje ako promiskuitných, hedonistických, emocionálne

⁴¹ Ich komplementarita je zrejmá taktiež z popisu jednotlivých porúch empatie. Smith (2006) považuje poruchy spôsobené nevyváženosťou empatie (*empathy imbalance disorders*) za závažnejšie, ako tie, spôsobené všeobecným nedostatkom, alebo nadbytkom empatie (*general empathy deficit* a *general empathy surfeit*). Z jeho hypotéz je zrejmé, že negatívne dopady nadbytku jednej zo zložiek by mohlo zmierniť zvýšenie úrovne druhej (napr. nadbytok emocionálnej senzitivity u osôb trpiacich poruchou autistického spektra môže, okrem iného, u týchto jedincov spôsobovať vysokú mieru prejímajania emócií druhých, ale nízka úroveň kognitívnej empatie neumožňuje týmto jedincom uvedomovať si oddelenosť svojich emócií od emócií druhého, takže je pre nich takáto vysoká úroveň emocionálnej empatie zaťažujúca. V prípade, že by sa zvýšila úroveň kognitívnej empatie, dalo by sa hypoteticky uvažovať o tom, že by to pomohlo osobám trpiacim autizmom oddeľovať svoje emócie od emócií druhých a tým sa pri zachovanej emocionálnej senzitivite vyhnúť týmto prípadným neprijemným prežitkom.).

necitlivých jedincov rezistentných voči trestu so sklonom k častému klamaniu a nedostatkom pocitov viny za ublíženie druhým. Taktiež majú, podľa Smitha, dobré komunikačné schopnosti, pôsobia šarmantne a majú sklony k hodnovernej racionalizácii svojho správania. Títo jedinci majú teda zrejme blízko k správaniu, ktoré by sa dalo považovať za antisociálne, agresívne či delikventné, preto by sme mohli uvažovať o tom, že by mohla mať táto skupina ľudí podobné rysy osobnosti ako respondenti účastníci sa tejto výskumnej štúdie. Avšak výsledky štúdie prezentovanej v tejto práci značia, že by jej respondenti mohli disponovať ako zníženou emocionálnou, tak zníženou kognitívnou zložkou empatie (a nie ich nerovnováhou v prospech kognitívnej, ako sa domnieva Smith). Vzhľadom k faktu, že až 50% jedincov počas obdobia adolescencie jedná aspoň raz spôsobom, ktorý by sa dal považovať za istú formu rizikového správania (napr. vandalizmus, užívanie návykových látok), môže byť rizikové správanie v adolescencii považované za súčasť tohto vývinového obdobia. Takéto rizikové správanie vo väčšine prípadov nepretrváva po dosiahnutí dospelosti a spontánne sa vytráca. (Blatný, Jelínek a Sobotková, 2011) Smith (2006, str. 13) tvrdí, že „porucha (disociálna porucha osobnosti) je diagnostikovaná u dospelých (ale začína v detstve)“, čo môže byť vodítkom k tomu, prečo výsledky v tejto práci prezentovaného výskumu nepotvrdili (resp. potvrdili len čiastočne) teoretickú hypotézu Smitha. Respondentom tohto výskumu nemohla byť diagnostikovaná disociálna porucha osobnosti, keďže väčšina z nich v dobe výskumu nedosahovala dospelého veku, a napriek tomu, že sa táto porucha začína prejavovať už v mladšom veku, delikventné prejavy týchto jedincov mohli byť z veľkej časti spôsobené viacmenej prirodzenými prejavmi adolescentného rizikového správania a nie dispozíciou k disociálnej poruche osobnosti. Ďalšími možnosťami vysvetlenia toho, prečo respondenti nevykazovali zvýšenú úroveň kognitívnej empatie by mohli byť tie, ktoré predpokladá Smith (2006) keď tvrdí, že podceňovanie či podhodnocovanie kognitívnej empatie u jedincov s disociálnou poruchou osobnosti vo výskumoch môže prameniť jednak z toho, že jedinci s disociálnou poruchou osobnosti majú najvyššiu úroveň kognitívnej empatie sa vyhýbajú kriminálnemu správaniu, alebo dolapeniu (preto sa nedostanú do výskumných súborov štúdií); jednak z toho, že jedinci s disociálnou poruchou osobnosti môžu byť, z dôvodu ich nízkej úrovne emocionálnej

senzitivity, odolnejší voči vplyvu výskumníka; alebo z toho že sa rozhodnú neukázať plný rozsah svojej schopnosti kognitívnej empatie⁴².

Na druhú stranu by však prezentované výsledky mohli značiť všeobecne zníženú úroveň kognitívnej i emocionálnej empatie u delikventných mladistvých, ktorá však nedosahuje patologicky nízkych hodnôt. Takéto výstupy by mohli svedčiť o prítomnosti poruchy spôsobenej celkovým nedostatkom empatie (*general empathy deficit disorder*), ktorej dôsledky popisuje Smith (2006) ako nízku schopnosť porozumieť emóciám druhých a správne emocionálne na druhých reagovať, druhým na základe týchto potiaží neúmyselne ubližovať. Autor ďalej tvrdí, že by takáto porucha mohla byť súčasťou schizoidnej poruchy osobnosti. Týchto jedincov popisuje ako osoby neschopné zakúšať sociálnu vrelosť, alebo chovať hlboké interpersonálne city, pre ktoré je náročné chápať sociálne interakcie a dodržiavať spoločenské konvencie (čo sa u nich nedeje úmyselne). Takisto majú tendenciu nehovoriť o svojich myšlienkach a emóciách a niekedy môžu druhých zraňovať. S delikventnými respondentmi výskumu môžu mať títo jedinci spoločné práve prípadné porušovanie spoločenských konvencií a noriem (zrejme sa to však u delikventných jedincov nedeje zcela neúmyselne), zraňovanie druhých, prípadne nedostatočné pochopenie interpersonálnych situácií a neadekvátne reakcie v dôsledku zníženej emocionálnej a kognitívnej empatie.

Z týchto záverov by mohla vyplývať optimistickejšia prognóza pre mladistvých delikventov než v prípade, že by ich porucha empatie bola podobná tej, ktorá je súčasťou disocialej poruchy osobnosti, keďže Smith (2006) tvrdí, že správanie vyplývajúce z nerovnováhy empatie by mohlo byť viac problematické, ako to, ktoré je spojované s všeobecným nadbytkom, alebo nedostatkom empatie.

Ako je vysvetlené v poznámke č. 41, kognitívna empatia a emocionálna empatia sú podľa Smitha (2006) komplementárne systémy a terapeutické intervencie zamerané na empatiu by, zrejme, mali byť zamerané na oba tieto systémy, aby nedošlo k ich nerovnováhe. K rozvoju emocionálnej empatie, či emocionálnej senzitivity by mohol slúžiť napríklad SEL- program (*Social-Emotional Learning*, alebo sociálne- emocionálne učenie), ktoré sa zameriava na rozširovanie kompetencií jedinca, akými sú sebauvedomenie (tzn. práca s vlastnými emóciami a ich dopadom na jedinca), sebariadenie (resp. ovládanie vlastných emócií),

⁴² Aj keď posledná z možností sa môže javiť v danom výskume ako málo pravdepodobná vzhľadom k projektívnemu charakteru použitej testovej metódy.

sociálne cítenie (tzn. porozumieť etickým, sociálnym a morálnym normám⁴³), vzťahové schopnosti (ako schopnosť mať – naväzovať a udržovať – zdravé interpersonálne vzťahy), zodpovedné jednanie (správanie v súlade so sociálnymi, etickými normami a rešpektom k druhým). (Cooper, Davies, Elliot, Frey a Gresham, 2017) Podľa Smitha (2006) vyššia úroveň emocionálnej empatie motivuje ľudí k altruistickému a prosociálnemu správaniu. Aplikácia tejto intervenčnej metódy u mladistvých delkventov by taktiež teda mohla mať vplyv na posúvanie ich motívov v interpersonálnej komunikácii a vzťahoch od egoistických viac k altruistickým⁴⁴. Ako intervenciu pri znížení kognitívnej empatie by bolo možné použiť napríklad niektoré techniky využívané v rámci kognitívne- behaviorálnej terapie, ako napríklad sebainštruktáž⁴⁵, alebo kognitívna reštrukturalizácia⁴⁶. K zvyšovaniu empatie by mohli taktiež slúžiť napríklad nácviky a analýzy sociálnych situácií v rámci skupinovej psychoterapie.

11.1. Limity výskumu

Výsledky v tejto práci prezentovaného výskumu by však mohli byť ovplyvnené aj faktormi, ktoré neboli pri prezentácii výsledkov a ich interpretácii zohľadnené a mohli by daný výskum limitovať.

⁴³ Vzhľadom k vysvetleniu podobnosti medzi subškálou „d“ v systéme SCORS (zaoberajúcou sa vkladom do hndôt a morálnych štandardov jedincom) a schopnosťou súcitu jedinca, by rozširovanie tejo kompetencie v rámci SEL- programu mohlo prípadne napomáhať aj rozvoju súcitu u jedincov.

⁴⁴ Keďže výsledky výskumu prezentovaného v tejto práci naznačujú patologiky egoistickú úroveň týchto motívov u respondentov.

⁴⁵ Metóda spočíva v analýze a zmene vnútorného monológu jedinca v problematickej situácii. (Praško a kol., 2007) Používa sa často pri terapii osôb trpiacich úzkosťami, alebo obsedantne- kompuzívnou poruchou, ale zrejme by sa dala použiť aj v prípade zvyšovania citlivosti jedinca k situácii druhého, kedy by sa jedinec učil pozastavovať sa nad interpersonálnymi situáciami pri ich analýze by sa zameriaval a inštruoval na snahu správne rozpoznať myšlienky a emócie druhých, ako aj na ne adekvátne reagovať.

⁴⁶ Táto metóda sa zameriava na rozpoznanie a zmenu automatických negatívnych myšlienok, ktoré sa okrem negatívneho sebahodnotenia a negatívneho hodnotenia budúcnosti môžu zameriavať aj na negatívne hodnotenie svojho okolia a druhých. (Praško a kol., 2007) Jedinec by sa pri aplikácii tejto metódy mohol naučiť svoje negatívne myšlienky o druhých detekovať, zamyslieť sa nad nimi a pozmeniť ich tak, aby to v konečnom dôsledku zvyšovalo jeho citlivosť k potrebám druhých a spolu s emocionálnou senzitivitou motivovalo k prosociálnemu správaniu.

1. Vplyv umiestnenia respondentov v diagnostickom ústave pre mládež na ich ochotu spolupracovať – väčšina respondentov boli v dobe realizácie zberu dát umiestnení v diagnostickom ústave pre mládež a z praxe vyplýva, že pravdepodobne väčšina z nich proti svojej vôli. Aj keď všetci z nich s účasťou na výskume súhlasili, ich súhlas mohol odrážať aj fakt, že boli primárne oslovení zástupcom riaditeľa daného diagnostického ústavu, ktorý pre respondentov mohol znamenať autoritu, ktorej možno nechceli odporovať. Ich interpretácie tabúl TAT mohli teda odrážať napríklad skrytú neochotu podrobiť sa testovaniu.
2. Respondenti umiestnení v diagnostickom ústave pre mládež – fakt, že respondenti boli v dobe výskumu zverencami diagnostického ústavu pre mládež by taktiež mohol byť dôležitý z dôvodu, že v štúdiu neboli skúmaní delikventní jedinci, ktorí sa do podobných inštitúcií nedostanú napríklad z dôvodu, že sa dokážu lepšie vyhnúť dolapeniu, či trestu. Takíto jedinci by mohli vykazovať iné rysy a vlastnosti než takí, ktorí takto sankcionovaní sú.
3. Jednotnosť pohlavia respondentov – napriek tomu, že chlapci sa správajú delikventne a rizikovo častejšie, ako dievčatá, by výskum zahrňujúci obe pohlavia mohol poskytnúť výsledky komplexnejšie vystihujúce skúmané javy u delikventnej mládeže. O to viac vzhľadom k tomu, že hlavným skúmaným javom bola empatia, ktorej úroveň podľa rôznych autorov do istej miery typicky variuje v závislosti na pohlaví.
4. Nedostatočné skúsenosti výskumníka s použitými testovými a vyhodnocovacími metódami – ja, ako autorka štúdie, som v dobe realizácie výskumu- zberu a vyhodnocovania dát, mala s testovou metódou TAT minimálne skúsenosti a s vyhodnocovacím systémom SCORS žiadne. Napriek tomu, že som voľbu vyhodnocovacieho systému, postupy, aj výsledky konzultovala s osobami v tejto oblasti skúsenými nie je vylúčený negatívny vplyv mojich nedostatočných skúseností na získané výsledky.⁴⁷

⁴⁷ Z tohto dôvodu sú v prílohách k tejto práci uvedené jednotlivé kroky postupu ako vyhodnocovania TAT, tak obsahovej analýzy pre každého respondenta spolu s ich TAT protokolmi.

12. Záver

Táto diplomová práca bola zameraná na úroveň empatie u mladistvých delikventných chlapcov. V jej teoretickej časti som sa, okrem iného, pre účely práce zamerala aj na analýzu pojmu „empatia“, z ktorej vyplynulo aj to, že je vhodné sa na túto ľudskú schopnosť či vlastnosť vhodne dívať pomocou jej dvoch zložiek- emocionálnej a kognitívnej. Dáta od respondentov, ktorými boli delikventní mladiství chlapci umiestnení v diagnostickom ústave pre mládež, boli získavané pomocou Tématicko- apercepčného testu a vyhodnocované pomocou piatich subškál vyhodnocovacieho systému SCORS. Dve z týchto subškál boli použité na vyhodnotenie kognitívnej empatie respondentov, jedna na vyhodnotenie ich emocionálnej empatie, jedna slúžila k zisťovaniu motívov respondentov v interpersonálnej komunikácii a vzťahoch na škále egoizmus – altruizmus a jedna na skúmanie prítomnosti súcitu u respondentov. Ako podklad k odôvodneniu použitia daných subškál k hodnoteniu týchto javov slúžila taktiež analýza javu „empatia“ v teoretickej časti tejto práce. Výsledky poukázali na nízku, avšak nie patologickú úroveň ako kognitívnej, tak emocionálnej zložky empatie u respondentov, na ich prevládajúce egoistické motívy a na ich často nízku úroveň, alebo absenciu súcitu s druhými.

Obsahová analýza získaných TAT protokolov ukázala isté známky neistoty respondentov vo svojom prejave; nedostatočnú štruktúrovanosť a konkretizovanosť hovoru; rýchle preskakovanie k záverom príbehov bez popisu konkrétnych krokov k nim vedúcich; časté vnášanie tém násilia, konfliktu a agresie do svojho rozprávania; časté pripisovanie príčiny za svoje činy iným osobám, vplyvom mimo ľudskú vôľu, alebo samotným obetiam agresívneho správania; tendencie k „čiernobielemu“ vnímaniu ľudí; časté copingové stratégie respondentov založené na snahe situáciu vhodným, či prijateľným spôsobom vyriešiť, alebo na rezignácii; nízku schopnosť, snahu, či ochotu „vcitovať“ sa do emócií druhých, pochopiť ich myšlienky, perspektívu či situáciu, v ktorej sa nachádzajú.

Výsledky hodnotenia úrovne empatie u mladistvých delikventných chlapcov boli v práci taktiež porovnávané s výsledkami Smitha (2006), pričom bolo poukázané na podobnosť týchto výsledkov s poruchou spôsobenou všeobecným znížením úrovne empatie na základe čoho boli navrhnuté prípadné spôsoby therapeutickej intervencie a práce s mladistvými delikventnými chlapcami.

Aplikácia týchto zistení do praxe vyžaduje ďalšie výskumné štúdie zaoberajúce sa touto problematikou, ktorých cieľom by mohlo byť napríklad porovnať výsledky SCORS s inými,

už overenými, metódami zisťovania úrovne empatie a na základe týchto výsledkov potvrdiť vhodnosť použitia tohto systému k hodnoteniu empatie u testovaných osôb.

13. Zoznam použitých informačných zdrojov

BARNETT, Georgia; MANN, Ruth E. Empathy Deficits and Sexual Offending: A Model of Obstacles to Empathy. In. *Agression and Violent Behavior*. s. 228 – 239, No. 2, Vol. 18, 2013. ISSN: 1359-1789

BARON-COHEN, Simon. *Věda zla. Nová teorie lidské krutosti*. Brno: Emitos, 2014. ISBN: 978-80-87171-37-0

BLATNÝ, Marek; JELÍNEK, Martin; SOBOTKOVÁ, Veronika. Antisociální chování adolescentů a jeho vztah k dimenzím pětifaktového modelu osobnosti. In *Proceeding of the Conference on Social Processes and Personality*. s. 300 – 304, 2011. ISBN: 9789788086178

BUDA, Béla. *Empátia. A belelés lélektana*. Budapest: Urbis, 2006. ISBN: 9799639706063

COOPER, Greta; DAVIES, Michael D.; ELIOT, Stephen N.; FREY, Jennifer R.; GRASHAM, Frank. Development and Initial Validation of a Social Emotional Learning Assessment for Universal Screening. In *Journal of Applied Developmental Psychology*. s. 1 – 13 [online]. 2017 [cit. 10. 4. 2018]. DOI: 10.1016/j.appdev.2017.06.002. ISSN: 01933973

ČÁLEK, Oldřich; RŮŽIČKA, Jiří. *Výklad snů daseinsanalytickou metodou*. Praha: Triton, 2016. ISBN: 978-80-7553-041-7

ČÁP, David; LONEKOVÁ, Katarína; NAJBRTOVÁ, Kristina; ŠÍPEK, Jiří. *Projektivní metody v psychologické diagnostice*. Praha: Portál, 2017. ISBN: 978-80-262-1260-7

DADDS, Mark R.; PERRY, Yael; HAWES, David J.; MERZ, Sabine; RIDDELL, Alison C.; HAINES, Damien J.; SOLAK, Emel; ABEYGUNAWARDANE, Amali I. Attention to the eyes and fear-recognition deficits in child psychopathy. In *The British Journal of Psychiatry*. s. 280 – 281, No. 3, Vol. 189, 2006. ISSN: 00071250

DE SONNEVILLE, Leo; PLATJE, Evelien; SWAAB, Hannah; VAN GOOZEN, Stephanie; VAN ZONNEVELD, Lisette. Affective empathy, cognitive empathy and social attention in children at high risk of criminal behaviour. In *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*. s. 913 – 921, No. 8, Vol. 58, 2017. ISSN: 14697610

EISENBERG, Nancy; MILLER, Paul A. The Relation of Empathy to Aggressive and Externalizing/ Antisocial Behavior. In *Psychological Bulletin*. s. 324 – 344, No. 3, Vol. 103, 1988. ISSN: 0033 – 2909

FISCHER, Slavomil; ŠKODA, Jiří. Sociální patologie. Závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení. Praha: Grada, 2014. ISBN: 978-80-247-5046-0

FOWLER, Katherine A; LILIENFELD, Scott O. Psychopathy. In Salem Press Encyclopedia [online]. 2014. [cit. 26. 02. 2018]. Dostupné z: <http://eds.a.ebscohost.com/eds/detail/detail?vid=7&sid=d9f74d0f-e4c2-4e7c-9bfb-0b29f1d58228%40sessionmgr4010&bdata=Jmxhbmc9Y3Mmc2l0ZT1lZHMtbGl2ZSZzY29wZT1zaXRl#db=ers&AN=95343048>

GOLDMANN, Petr; SOUKUPOVÁ, Tereza. Zjišťování objektivních vztahů v Tématicko-apercepčním testu. In Rorschach a projektivní metody. Ročenka Česká společnosti pro Rorschacha a projektivní metody. s. 161 – 174, 2008.

GOLEMAN, Daniel. Práce s emoční inteligencí. Praha: Columbus, 2000. ISBN: 80-7249-017-6

HARTL, Pavel. Psychologický slovník. Praha: Nakladatelství Budka, 1994. ISBN: 80-90 15 49-0-5

JEDLIČKA, Richard; KLÍMA, Petr; KOŤA, Jaroslav; NĚMEC, Jiří; PILAŘ, Jiří. Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí. Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0

KOHUT, Heinz. Obnova self. Preložila: VOTÝPKOVÁ, Petra. Praha: Psychoanalytické nakladatelství, 1991.

LABÁTH, Vladimír a kol. Riziková mládež. Možnosti potenciálních zmien. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. ISBN 80-85850-66-4

LÁTALOVÁ, Klára. Agresivita v psychiatrii. Praha: Grada, 2013. ISBN: 978-80-247-4454-4

MARTÍNEK, Zdeněk; KAMENÍČKOVÁ, Petra. Agrese a agresivita u dětí a mládeže. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2007. ISBN: 80-86956-29-6

MATOUŠKOVÁ, Ingrid. Aplikovaná forenzní psychologie. Praha: Grada, 2013. ISBN: 978-80-247-4580-0

MATOUŠEK, Oldřich; MATOUŠKOVÁ, Andrea. Mládež a delikvence. Možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže. Praha: Portál, 2011. ISBN: 978-80-7367-825-8

- MEGREYA, Ahmed M. Emotional Intelligence and Criminal Behavior. In Journal of Forensic Science. s. 84 – 88, No. 1, Vol. 60, 2015. ISSN: 1556-4029
- MIOVSKÝ, Michal. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada, 2006. ISBN: 80-247-1362-4
- MLČÁK, Zdeněk; ZÁŠKODNÁ, Helena. Osobnostní aspekty prosociálního chování a empatie. Praha: Triton, 2009. ISBN: 978-80-7387-306-6
- MURRAY a kolektiv. Thematic Apperception Test. Manual. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1971.
- NOVOTNÝ, Petr. Epidemie delikvence. Liberec: Dialog, 2006. ISBN: 80-86761-45-2
- PFETSCH, Jan S. Empathic Skills and Cyberbullying: Relationship of Different Measures of Empathy to Cyberbullying in Comparison to Offline Bullying Among Young Adults. In The Journal of Genetic Psychology. s. 58 – 72, No. 1, Vol. 178, 2017. ISSN: 0022-1325
- POLICIE ČR. Mapa kriminality. [online]. 2018. [cit. 10. 04. 2018]. Dostupné z: <http://www.mapakriminality.cz/#tabulky>
- PRAŠKO, Ján; MOŽNÝ, Petr; ŠLEPECKÝ, Miloš a kol. Kognitivně behaviorální terapie psychických poruch. Praha: Triton, 2007. ISBN: 978-80-7254-865-1
- ROGERS, Carl Ransom. Způsob bytí. Praha: Portál, 1998. ISBN: 80-7178-233-5
- SAXE, Rebecca. How we read each other's mind (videozáznam z konference TEDGlobal 2009). [online]. 2009. [cit. 10. 04. 2018]. Dostupné z: http://www.ted.com/talks/rebecca_saxe_how_brains_make_moral_judgments.html
- SHAPIRO, Lawrence E. Emoční inteligence dítěte a její rozvoj. Praha: Portál, 2004. ISBN: 978-80-7367-648-3
- SLAMĚNÍK, Ivan; VÝROST, Jozef. Aplkovaná sociální psychologie I. Člověk a sociální instituce. Praha: Portál, 1998. ISBN: 80-7178-269-6
- SMITH, Adam. Cognitive Empathy and Emotional Empathy in Human Behavior and Evolution. In Psychological Records. s. 3 – 21, No. 1, Vol. 56, 2006. ISSN: 0033-2933
- TOMÁŠEK, Jan. Úvod do kriminologie: jak studovat zločin. Praha: Grada, 2010. ISBN: 978-80-247-2982-4
- VEČERKA, Kazimír; HOLAS, Jakub; ŠTĚCHOVÁ, Markéta; DIBLÍKOVÁ, Simona. Sociálně patologické jevy u dětí. Závěrečná zpráva z výzkumu. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000. ISBN: 80-86006-74-6

WEDLICOVÁ, Iva. Emoční inteligence. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2011.
ISBN: 978-80-7414-347-2

14. Přílohy

14.1. TAT protokoly respondentov

14.1.1. Respondent 1

1: (Pauza) Tak jako asi k tomu co bylo předtím. Tak podle mě klučina chtěl asi housle, protože se mu líbily. (Pauza) Pak podle mě ty housle dostal, ale uvědomil si, že na housle hrát neumí, takže z toho byl takovej zklamanej. (Pauza) Nevím, tak pak se asi na ty housle naučil hrát. (Pauza) (Co si myslel?) Myslel si, asi je zlkamanej, že ho nikdo nemůže naučit hrát na ty housle. Jinak už mě nic nenapadá.

2: Hm. (Pauza) To mně nic nenapadne. (Pauza) To asi nenapadne, nevím. Tak jediný, co mně napadlo tak bylo, že ta holka už odmalička byla zvyklá asi pracovat na poli. (Pauza) Podle mě pak dosáhla Nějakýho určitýho věku kdy musela začít chodit do školy. (Pauza) A asi byla zklamaná z toho, že nemohla pomoci nějak rodině. Podle mě to skončí asi tak, že nakonec se vykašle na školu a bude místo toho pracovat na tom poli, místo školy. (Pauza) Nějaký ty její pocity, nebo...? Nevím, tak asi je zklamaná. Asi všechno.

3BM: (Pauza) Tady by mně napadlo asi, že ze začátku začal tomu klukovi někdo lehce ubližovat, pak se to nějak asi stupňovalo a ten klučina jako měl strach. (Pauza) Buď mně napadá, jakože by to dopadlo tak, že se mu něco stalo anebo jako že se tomu dotyčným člověku postavil. To bude asi všechno. (Co se děje na tom obrázku?) Nevím, ten kluk má asi strach. To je asi všechno.

4: (Pauza) Ty bláho! (Pauza) Vypadá jak z nějakýho filmu. Tak mně by napadlo, že začala válka, muselo se chodit povinně na vojnu a že tamten chlap musel jít, ale ta jeho manželka ho tam jako nechtěla pustit, měla o něj strach. Podle mě to skončí tak, že ho ve válce zabijou. Podle mě mají oba dva strach z války. Asi všechno. (Co si myslí, co cítí?) Mají strach, jako o sebe asi.

6BM: (Pauza) Tak tady by mně napadlo, že ten chlap zjišťuje, že má nemocnou babičku. Chtěl by se o ní starat, jenže ona asi nemá zájem o to, aby se o ní někdo staral. A nakonec asi bude tý babičce tak zle, že radši tu pomoc od něj přijme. To je asi všechno. (Co se děje na tom obrázku?) Podle mě on přemýšlí, jak přesvědčit tu babičku, aby se o ní mohl starat. Má o ní strach. To je všechno.

6GF: (Pauza) Tak podle mně to je nějaká bohatá ženská, která asi není vdaná a furt má asi nějakí nápadníky. Podle mě je furt odmítá, ale podle mě to dopane tak, že podle mě si nakonec stejně nějakýho najde. To je asi všechno.

18BM: (Pauza) Tak tady podle mně to je nějakěj učitel, kterej vyučoval ve škole, ale podle mě se kvůli těm dětem asi zbláznil, že to všechno, že už to na něj bylo moc v tý škole a asi skončil v blázinci. (Co se děje na obrázku?) Nevím, asi si něco ten učitel představuje.

8BM: (Pauza) Tak podle mě tadyten klučina má furt nějakí vymyšlení sny, se mu furt zdá o něčem špatným a to, co s mu zdá, tak to zkusí jako udělat ve skutečnosti, ale podle mě to s ním nedopadne moc dobře, protože na to všechno přijdou co dělal a asi mu udělají to samý. (Co si myslí, co cítí?) Podle mě teďka sní, jakože je v tom snu. Asi všechno.

10: Tak to je podle mě nějakěj pár. Asi se, podle mě se vzali a jsou spolu šťastni a nechtěj se od sebe vůbec nějak odtrhnout a takhle budou asi žít do konce života. A podle mě na tom obrázku cejtí štěstí jeden z druhýho.

13MF: Tak tohle podle mě byli nějakí manželé a ten chlap pil a podle mě jednou zabil svojí ženu v opilosti. Podle mě si to nějak vyčítal a pak zabil sám sebe. A podle mě na tom obrázku lituje toho, co udělal.

18GF: (Pauza) Tak tady podle mě ta holčička žila u otce, ale ten jí ubližoval, tak si jí vzala do péče její matka. Podle mě se o ní starala a k tomu otci už nikdy nešla. Podle mě na tom obrázku je vidět ta starost, že ta matka se bojí o tu dceru. To je asi všechno.

5: (Pauza) Tak tohle podle mě byla nějaká bohatá ženská, kterou někdo chtěl asi vykrást a ten den co jí šli vykrást byla zrovna vzhůru, slyšela, že se někdo dostává do jejího domu, tak se šla podívat, co se děje a podle mě měla strach, tak radši utekla, aby se jí nic nestalo. Podle mě tady na tom obrázku má strach z těch zlodějů. Všechno.

14.1.2. Respondent 2

1: Tak předtím asi dostal pětku, takže se to musí doučit. Vypadá zničeně, takže se to asi nedoučí. (Co si myslí třeba, co cítí?) Že se to nikdy nenaucí, nebo že je to složitý.

2: Hm. Tak předtím bylo asi ráno, takže se všichni společně nasnídali, asi manžel šel pracovat na pole, manželka šla studovat. Vidím tam ještě starou paní, asi matku, tak ta zůstane doma. Tváří se všichni v pohodě. Prostě tak, jak by to mělo být. A skončí to tak, že se všichni vrátí domů a tam se navečeří. (Co si myslí, co cítí?) To nevím. Třeba že se jí bude stýskat. Nevím už.

3BM: (Pauza) To nevím, jestli je to žena nebo chlap. No tak vypadá to spíš jako žena, takže asi jí je špatně, protože buď se opila nebo snědla něco špatného, třeba prášek, se třeba předávkovala. V tuhle chvíli si ani nic nemyslí. Takže nevím, možná je mrtvá. Ale rozhodně to dopadne že umře. A pak se pořezala nůžkami. Takže sebevražda. Už nevím.

4: (Pauza). Mmm. Asi jeho manželka ho načapala s jinou. A on se teďkon rozhodl odejít a ona po něm chce vysvětlení proč. Ten chlap vypadá rozhodnutě, že odejde, cítí nezájem. A ta manželka úzkost asi, bych řekl. Dopadne to tak, že odejde.

6BM: Ten pán se asi chystá anebo je na pohřbu a ta babička vedle něj, ta si asi představuje, jak je pořád s ní, nejspíš ještě z dětství třeba. Cítí smutek. Dopadne to tak, že se opije, půjde domů a vyspí se z toho.

6FG: No tak ta paní šla nejdřív do restaurace, tam si sedla a ten pán se jí ptá, jestli si chce objednat nějaký pití. Dopadne to tak, že odmítne a ten pán se naštve a odejde. Ona cítila obavu a ten pán vztek. (A co si myslí?) Ten pán, že mu to nevyšlo a ta paní že jí otravujou samí divní pánové.

18BM: No ta ten pán umřel. Nejspíš ho někdo nese v dešti. Vypadá mladě, takže ho asi někdo zabil, nebo udělal něco špatného. Ten už si myslí, jak je v nebi. A dopadne to tak, že ho někde zahodí nebo odnesou na pohřeb.

8BM: Mm, ten malej školák asi potřebuje transplantaci, takže nejspíš jeho otec se nabídne, že mu dá ledvinu nebo co to je. Ten chlapec si myslí, že to přežil díky někomu, ale jeho táta tam umře. A to zjistí až potom, po tý operaci. A ten otec si myslí, že udělal dobře pro svého syna. A ten kluk si myslí co, co cítí? Bolest.

10: Dva staří, jak to říct, starý pár, kterej umírá u sebe. Nejspíš to čekali. A umírají oba zároveň, takže nebude taková ztráta. A mylí si, že jim to vyšlo, že umřeli po boku. (Co cítí?) Úlevu. A spokojenost.

13MF: Mm, ta paní je nejspíš prostitutka, kterou si zatáhl ten chlap do bytu, tam se s ní vyspal a potom jí zabil. Mmm, nejspíš, no, nevypadá, že by toho litoval, spíš jenom si oddechl, cítí provinění a myslí si, jak uteče pryč. (Jak to dopadne?) Nejspíš ho chytí a pověsí ho.

18GF: Matka drží v náručí mrtvou dceru. Mmmm. (Pauza.) Cítí, že jí bude chybět. A myslí si, co tady bez ní bude dělat. A dopadne to tak, že odjede pryč. A nejdřív pohřbí tu dceru. (Co byo předtím?) Spadla ze schodů. Na hlavu a nějak krvácení do mozku.

5: (Pauza) Ta paní nejspíš kouká, jestli přišel její manžel. Vařila, čekala ho s večerí. Cítí obavu, myslí si, že přijde zachvíli, ale nepřijde. Dopadne to tak, že ho bude čekat do rána, ale stejně nepřijde. (Co si myslí?) Že nepřijde.

14.1.3. Respondent 3

1: Kluk, klukovi jako nejde hraní na houslích tak, tak ho to mrzí no. Asi tak. (Co bylo předtím?) Jakože byl na nějaký soutěži a tam mu to nešlo. Myslí si, že je hloupej, že není na takovýdle , nebo jako.. Dopadne to tak, že to asi vzdá.

2: No (pauza) no tak to netuším. No tak jakože nějaký princezně se zalíbil nějaký chlap na poli, nějaký zemědělec no. No a tak no, nevím. (Co si myslí, co cítí?) Tak asi cítí jako smutek, že jako za ním nemůže, že si nejsou souzení. Dopadne to že se tajně budou scházet.

3BM: No (pauza) Je to kluk nebo holka? (To je na tobě.) Pohádala se třeba s manželem nebo s klukem. Ten jí uhodil, jí to vzalo a šla do koupelny. No. cítí smutek a nakonec se usmíří a bude to v pořádku.

4: Mmm. (pauza) Tak chlap jako brání svojí přítelkyni a ta přítelkyně ho drží, aby se neporval. No a předtím měl jako ten chlap nějak kecy na něj a to ho vyprovokovalo. A nakonec se asi porvou. Že ten si myslí asi jakože se popere.

6BM: Kluk je u soudu. S Babičkou řeší nějakou věc. No pak soud to rozhodne spravedlivě, jsou oba z toho zklamaní.

6GF: Tak chlap přijde opilej domů a manželka se ho jakože lekla, čekala na něj, že přijde jako brzo z tý práce. A pak se pohádají a vyříkají si to až jsou oba střízliví, ten manžel je střízlivej.

18BM: Tak chlap se utopil a záchranáři ho vytahují z vody. Neuměl plavat no. No, asi tak.

8BM: Někáký chlap vyšetřuje nějakou vraždu. Chlapovu pitvu. Měl u sebe stříelnou zbraň a snažil se zachránit, ale nezachránil se. No myslí si, že upadl do bezvědomí, ale myslí si, že to byla vražda.

10: Tak tanec na svý dceři svadbě. No jsou šťastní, že se jejich dcera oženila. No oženila, vdala. No a jsou šťastní. Dopadne to dobře, budou šťastní všichni.

13MF: Někáký chlap znásilnil mladou holku pak utíká, aby ho nepoznala. Předtím byli oba ožralí a oba udělali něco, co nechtěli a on se snaží utéct. A povede se mu to.

18GF: Tak nějaká paní drží svojí dceru v náručí a neví, co jí je. Neví, co se stalo, tak je z toho smutná a doufá, že to její dcera přežije. (Co bylo předtím a jak to dopadne?) No předtím

jí našla ležet u schodů, jak se nehejbe, tak jí pak vzala a zavolala nějakou pomoc a ty jí zkoušeli pomoci. Asi tak.

5: Paní uslyšela hluk v pokoji, tak se tam šla podívat, jestli tam není nějaký zloděj a zjistila, že jí zmizela televize. Musela volat policii a ta to začala řešit. (Co si myslí, co cítí?) No neví, co si o tom myslet. A cítí se nespravedlivě, že zrovna ona, třeba hodná (pauza) to jo.

14.1.4. Respondent 4

1: Co bylo předtím? (pauza) Já nevím, tak nějaký malej kluk se předtím, tak předtím chodil do školky teďka chce hrát asi na housle a potom se naučí hrát na housle a bude houslista. Vypadá smutně, možná má nějaký problémy doma třeba. (pauza) Vypadá, fakt se tváří smutně hodně, má takovej smutnej výraz, možná byl týranej.

2: To je z nějaký starý doby. Nějaká rodina, asi se nemají moc dobře, jsou z chudší oblasti, jako chudší rodiny. Tady je slečna mm, (pauza) slečna vypadá dobře, mmm (pauza) pán vypadá silně, takže musí makat na poli, orat, vydělávat peníze pro rodinu. Tohle bude asi jejich máma, ta dohlíží na to, jak maká ten pán. No a potom budou žít furt stejně, pán bude makat a vydělávat peníze aby uživil rodinu. a víc mě nenapada. Ten pán se cítí jakoby, mmm (pauza) jakoby důležitě, protože musí vydělávat, prostě musí makat tvrdě, aby uživil tu rodinu. Ta máma bude jakoby smutná, že žijou tak jak žijou a o tý slečně mě nějak nic nenapadá, nevím, co by mohla cítit. Ta slečna asi studuje. Fakt netuším.

3BM: To bude týraná žena. Předtím byla možná hnedka s manželem a manžel možná přišel domů opilej a zmlátil manželku. Ona si to vyčítá, protože většinou jsou ty ženy, si myslí většinou, že udělaly chybu ony a ve skutečnosti to tak většinou není. Manžel musí bejt určitě jakoby, jak to říct, zvíře, špatnej člověk, když tohle dokáže udělat ženě svojí. Může to dopadnout tak, že teďka máme víc možností, jakože ženě dojde, že takhle žít nechce a uteče od něj, nebo prostě jak jí ubližoval, tak jí jako rupne v kouli a ublíží manželovi nějak fyzicky, třeba ho bodne. Víc netuším.

4: Tak to bude pár. Buď manželé nebo jakoby partnerové. Ten pán vypadá jakoby že nebo, ono v tom obrázku to vypadá, že ta žena ho má ráda, dívá se na něj, objímá ho a ten pán kouká jinam, ani jí jakoby nedrží, nebo to není vidět, je takovej odtažitej, možná mu to nedělá dobře ten kontakt. Skončí to tak, že ty ženě třeba dojde, že to není ideální partner, nebo prostě bude furt taková jaká je a bude ráda, že má aspon někoho. Možná se vezmou, možná, nevím. Předtím to mohli bejt kamarádi, vypadá to, že to je ze starý doby taky, takže mohli

se potkat na ulici třeba, nebo na nějaký oslavě. Nebo se znali už odmalička třeba. A můžou to být vlastně jenom i kamarádi. Nemusí to být pár.

6BM: To vypadá na babičku a vnuka. Vypadá to, že ten pán má nějaký problém. Cítí se asi provinile nebo, přijde mi to tak, že udělal něco špatného. Mm,(pauza) ta babička možná předtím byla nějaká hádka, teďka vlastně se bojí, bojí se říct jeden druhému něco, cokoliv, je tam trapný ticho a může to dopadnout tak, že jeden z nich prostě přizná svoji chybu a společně se nějak usmíří, nebo se neusmíří a budou se jenom třeba zdravít a nebudou spolu jakoby mluvit a budou spolu mluvit jenom když to bude potřeba. Jo, ten , si myslím, jestliže to je fakt vnuk a ta babička, tak ten vnuk něco udělal , protože ten vnuk se tváří jakoby provinile, je mu to asi líto, teďka si možná říká, že to měl udělat asi jinak. Ta babička cítí naštvanost, taky jej jí to určitě líto, že se hádá s vnukem.

6GF: Řekl bych, že to nebude pár, že to bude dcera a syn. Mm, (pauza) ten pán se směje, takže třeba se tý slečně něco, něco jakoby stalo, něco vtipného nebo trapného, ona se cítí trapně, takže mu jakoby vysvětluje, že to tak nebylo. Ten táta do ní rejpe, předtím se mohlo stát třeba, třeba ji viděl s nějakým přítelem nebo s nějakým klukem, nebo myslí si, že to byl její přítel a byl to třeba jenom kamarád, ona mu to vysvětluje, že to byl jenom kamarád a on si myslí, že to byl její přítel a díky tomu jakoby do ní rejpe. A skončí to tak, že se třeba totálně pohádají, protože ta dcera to jakoby nevydrží to rejpaní, nebo si to ten táta nechá vysvětlit a přijme to. Teďka jak se cítí, tak ta ta, dejme tomu, že to je dcera, tak ta se cítí naštvaně, že do ní rejpe bezdůvodně, je jí to líto možná, spíš ten hněv a ten táta ten si z toho dělá srandu, ten se bude cejtit pobaveně, dělá mu to dobře že to, že si z ní dělá srandu. Je to všechno ze starých dob a vypadá to, že jsou jakoby z bohatší rodiny.

18BM: No, (pauza) tohle byl možná nějaký politik, netuším Možná to má znamenat jakoby že cítí úzkost, třeba řeší v hlavě nějaký problémy. Možná ho něco svazuje, možná řeší nějakou životní tragédii třeba, nějakou událost. (pauza) Předtím se mohlo stát třeba, že mu umřel někdo blízký, si myslím, že tomu moc nerozumím protože ten obrázek jakoby úzkost (pauza) jakoby úzkost no. Může to dopadnout tak, že se tu stalo něco fakt špatného a může se z toho třeba zbláznit, nebo si to v hlavě všechno přebere, jakoby, pak když se mu stalo něco hodně špatného, tak mu dojde, že život jde dál, že se s tím nedá nic dělat, že čas nevrátí.

8BM: (pauza) To mi přijde jakože to znázorňuje lidskou jakoby, jak jsou lidé zlí. Tady ti dva maníci budou nějakí teď nevím, jak to říct, nějakí psychopati třeba, řezou nožem do toho, do toho chudáka, jeden má svázané oči. Ukazuje to lidskou brutalitu, jak jsou lidi prostě, jak

jsou zlí. Prostě že chovaj se jako zvířata, ten druhej se na to dívá, asi se mu to líbí, ubližovat druhým. Takže ten, to vypadá na kluka, ale možná bude nějakej jakoby dospělejší, tak to bude nějakej, možná nějakej šéf, kterej to nařídil, aby ho řezali, možná měli tu ty dva něco mezi sebou a tenhle na to nemá na to, co mu leží ublížit, tak si najal tamty dva, aby udělali za něj tu špinavou práci. Teď ty pocity, tenhle se bude cejtit (pauza) že nemůže nic dělat, strach, strach bude cejtit určitě, strach o život, strach ze smrti, To nejde popsat co zažívá. Tyhle dva, to budou možná nějakí psychopati, ti budou cítit, těm to bude jedno, pro ně to je třeba normální, to dělají třeba už po nekolikátý. Dostanou určitě za to peníze za to, že to dělají, takže, nevím, možná radost z výdělků. A tenhle to bude jakoby, šéf těch dvou, co ho řezou, radost, že to nemusí dělat on, že to udělá někdo jinej možná je hrdej na to, co dělá, možná tohle bude největší krysa jako ze všech, co jsou na tom obrázku, protože nemá na to, aby to udělal sám, tak si musí někoho najít, aby to udělal za něj.

10: To bude dědeček s babičkou, kteří se mají i po tom, jak jsou spolu dlouho, tak se mají furt rádi, což je hezký. Cítí lásku, ta žena, babička, ta se cítí v bezpečí u toho dědy, ten děda je hrdej na to, že má koho chránit. Předtím jsou spolu určitě dlouho, možná se potkali jako mladí někde, na nějaký zábavě třeba. To skončí tak, že spolu umřou třeba (pauza) budou spolu až do smrti třeba, myslím, že jsou spolu tak dlouho, že by se od sebe nějak, jakoby rozejeli.

13MF: Tohle možná byli manželé, ten muž, možná se hádali, měli spolu nějaké problémy, možná to ta manželka toho manžela nějak, nějak mu ubližovala nebo ho sekýrovala jakoby furt, ten manžel jí možná jakoby nějak otrávil, dal jí nějakej jed do pití, ta žena to vypila a umřela. Jemu potom došlo co udělal, že to vlastně nebylo nejlepší řešení, chtěl by to asi vrátit zpátky a je mu to líto, je naštvanej sám na sebe, možná má jenom strach z trestu, protože je mu jasný, že se na to přijde, že to byl on. Ten ty pocity vlastně. Muž cítí takový smutek, lítost, hněv na sebe, je na sebe naštvanej, je teďka odpornej sám sobě možná, nemůže se podívat do zrcadla Ta žena ta už asi necítí nic, ale mě napadlo toto, takže ta žena to jakoby nevěděla že jo, že jí tam dal jed. Možná jí to dal do vody, ze to tam cítila, možná jí to všechno došlo, že jí otrávil, už bylo pozdě ale. Mohla cítit nenávist k tomu manželovi, hlavně tu nenávist a dopadne to tak, že ten manžel, že se na to určitě přijde, takže půjde do vězení, nebo jak to bejvá, došlo mu co udělal, tak se sám zastřelí, spáchá sebevraždu, nebo se z toho zblázní a půjde do blázince, do smrti.

18GF: Ta právěže matka drží bezvládný tělo svého syna, nebo nějakýho příbuznýho. Mohlo se stát, že mmm, (pauza) jsou tady schody, tak třeba předtím byla nějaká hádka a když to je

nepravděpodobný, když jsou příbuzní, ale ta matka, když se pohádali toho syna strčila ze schodů, tak spadnul a zlomil si vaz. Když to vděla nahoře, že leží dole, tak jí došlo co udělala, běžela dolů, vzala ho do náruče. Mmm, (pauza) co cítí, tak ta matka cítí určitě lítost, smutek, bezmocnost, hněv na sebe určitě taky, ten syn ten když se hádali třeba spolu tak ten cítí taky jakoby našťvanost, hněv na tu matku. Nevím co může cítit víc. A dopadne to tak, že, jako předtím, já si myslím, že ta žena, ta matka to psychicky neustojí, anebo spáchá sebevraždu nebo se z toho zblázní psychicky totálně a půjde do toho blázince. A když se nezblázní, tak to uhrá na nehodu, že spadnul syn, anebo jí to svědomí neovolí, se přizná a půjde do vězení taky.

5: Tak to bude matka a tohle bude syn, teda pokoj jejího dítěte třeba. Mmm, (pauza) ten syn dejme tomu tam bude dělat, třeba (smích) třeba tam bude dělat něco, co vadí tý matce, co nechce aby dělal, třeba bude kouřit nebo brát nějaké drogy, ho při tom přistihne. Vynadá mu určitě, možná ho vyhodí z domova. Teďka jak to dopadne, dopadne to tak, že ho vyhodí z domova, nebo bude dělat že to neviděla, přitom jí to bude štvát hrozně. Může ho poslat do pastáku, nebo na nějaký léčení. Ten syn si to uvědomí že tý matce takto ubližuje a přestane s tím. Nebo tý matce to ublíží tak, že se z toho může taky zbláznit, nebo ne přímo zbláznit, ale může jí to narušit psychicky. Ta matka cítí smutek, našťvanost na toho jakoby zlobícího syna, cítí bezmoc, ze začátku určitě neví, co se s tím má dělat, jak se to má řešit. No, myslím že všechno.

14.1.5. Respondent 5

1: Prostě kluk kterej měl rád nějaký housle prostě a měl rád nějakou hudbu prostě, tak skončil prostě sám a zůstali mu jenom ty housle prostě, asi jediný co ho bavilo v tom životě. (Co si myslí, co cítí?) Samotu, smutek. (Jak to dopadne?) Netuším, asi nevím, třeba se nějak vyšplhá s těma houslema nějak nahoru, bude třeba mít kariéru v něčem.

2: Lidi prostě, kteří musí za něco dřít, musej si vydělávat prostě na něco. Mají prostě potom vlastně svůj vlastní život díky tadytomu, že se starají o to pole vlastně, tadyto a ta holka nějak něco asi nějak od nich odtržena od těch lidí co jsou tam. Prostě skončí to asi tak prostě že si udělá svojí vlastní cestou. Odtržena od nich. Prostě nevím jsou asi spokojeni prostě, z tím nějak.

3BM: Prostě člověk, kterému nic nezbylo prostě, ztratil všechno co měl v životě. Má chuť dělat problémy, nebo ne problémy, prostě něco se sebou, vzdává už prostě svůj život nějak.

Asi vše nějak. Dopadne to asi tak prostě, že skončí někde taky, že ho vyhodí rodiče, třeba skončí taky v nějakým psychiatrickým léčení nebo něco takového.

4: Nějakí spokojeni manželé prostě. Nevím. Ten chlap asi prostě nějak se brání tomu aby byl s ní, chce odejít prostě nebo má určitě nějakou zlost v sobě ten člověk a přítelkyně prostě jenom drží, aby nic neudělal. Má třeba zlost na někoho tam, že by ho prostě zbil a jenom ta přítelkyně ho drží, aby neodběhl.

6BM: Prostě zjistil, že o něco přišel v životě, třeba o děti. Je z toho vlastně nějak psychicky zhroucenej, ale řekl, že se postaví skrz to nějak a to je vše. (Jak to dopadne?) Buď se vzdá všeho co mu v životě zbylo, anebo se postaví prostě na nohy zase a začne nový život.

6GF: Strach prostě ty ženský, cejtí třeba z toho chlapa, že ji mlátí tadyto, má z něj strašnej respekt. Dopadne to asi tak, že ho opustí ta žena, udá ho.

18BM: Člověk prostě kterýho prostě něco pořád drží někde v něčem, třeba v drogách, alkohole a nemůže z toho ven. A asi to dopadne tak, že ztratí život tímhle. Asi úplně na dně prostě. Nemůže z toho ven, do čeho spadl. Buď prostě se půjde léčit nějak anebo zůstane prostě troska.

8BM: Ten kluk vlastně, vidí jeden člověk vlastně bolest ostatních. A nemůže s tím udělat vůbec nic. Nevím, asi prostě se třeba toho člověka zastával tadyto, potom přišlo to, že se ho nemohl zastávat, prostě přišlo (pauza) zkusí mu, bude hledat možností jak mu pomoci tomu člověku, do poslední chvíle prostě než to půjde.

10: Lidi, kteří se mají rádi prostě. Nemůžou prostě bez sebe bejt. A něco je trápí taky asi. A něco přešli v životě. (Jak to dopadne?) No a tak pořád prostě ten život půjde dál.

13MF: Člověk prostě, kterej zratil třeba manželku nebo to a prostě ztratil i důvod žít s tím. Prostě už nemá další důvod žít. Dopadne to asi tak prostě, že ten člověk zůstane na ulici třeba, že se na všechno vysere, na práci, na tadyto prostě. Je na dně prostě, ztratil asi všechno co měl v tom životě.

18GF: Prostě matka, který umřelo dítě na rukou prostě. Teď to ta osoba lituje, že třeba za to mohla ona a už si s tím prostě neví rady. Prostě už taky nemá asi chuť žít, když ztratila toho nejbližšího syna. (Co bylo předtím a jak to dopadne?) Předtím mohlo bejt tak, že prostě matka, jak si ho ne všimla prostě tadyto, zaviňovala třeba, že to dítě začne dělat problémy, nemá se na koho spolehnout a dopadne to asi tak, že se ta matka asi zhroutí z toho nebo to.

5: Nevím třeba osoba která vešla do pokoje a viděla tam něco co nechtěla prostě, manžel kterej podvádí, mrtvou osobu nebo něco. (Co bylo předtím, jak to dopadne?) Nevím vůbec k tomu. Nevím vůbec.

14.1.6. Respondent 6

1: Tak je tam kluk, který se kouká na hudební nástroj a myslím že ho čistí. Před tím obrázkem ten kluk si vzal ten nástroj a dal si ho na stůl, teď se na něj kouká a pemyšlí, myslím, že ho začne čistit, pak ho uklidí. (Co si myslí, co cítí?) Tak ten kluk se na to kouká a myslím že ani neví. A má ten nástroj rád.

2: Tak vidí tam farmu, rodinu, nějakýho chlápka, který se stará o tu farmu a jeho holku, která o něm píše, jakože o životě a máma, která je těhotná a užívá si přírody. Ta jeho holka je smutná z toho, že ten její chlap se dře a mají nějakou starost o to, co si vytvořili. (Co bylo předtím a jak to dopadne?) Tak předtím chytl koně, odvádí si ho, postaví mu nějakou ohradu a máma, která se tváří z toho koně prostě že, něco mají. A dopadne to tak, že se narodí dítě, který bude po tátovi a budou žít šťastně až do smrti. (Co si myslí, co cítí?) No tak ta holka cítí lásku, má ráda toho svého muže a máma (smích) nosí v sobě dítě, který bude milovat. Mužů, já jsem to řekl úplně špatně, teď to chci změnit. Tak si myslím, že ten chlap byl táta a ta žena těhotná je jich máma. A ta holka je jejich dcera, která vidí svého tátu, že ho má ráda a že se dře. Je tam kůň a ona si myslí, že, má představu o tom, že se na něm svezou a že bude mít život jako její rodiče. Ta holka tam pozává na tý farmě hodně věcí, které jí zajímají, které ji baví a jsou to lidi, kteří mají rádi přírodu. A mají se hodně rádi.

3BM: Tak je tam holka, nebo žena, která brečí a je smutná. Asi z toho, že jí vyhodili z práce. Nebo jí někdo umřel. To je asi všechno. (Co bylo předtím a jak to dopadne?) Předtím bylo (pauza) šla do práce, tam jí v polovině vyhodili, dostala málo peněz, neví co s ní bude, tak jde domů třeba utahaná, už toho má dost, tak si sedne a brečí. Potom se sebere, udělá si čaj, popřemýšlí a půjde skusit něco vymyslet.

4: Tak je tam starší pán s nějakou dospívající ženou, jsou doma a ta žena ho asi podvedla. Ten chlap zapřeně kouká na toho druhýho a vyhuzuje ho ven. Jsou doma a ta holka ho drží a má ho ráda. Předtím bylo to, že ten chlap šel ven, přišel z práce a uviděl to tam, zrovna ona vylézá ze sprchy a tohle se stalo. Potom se najedli, její muž to řeší, nakonec to vyřeší a žijou dál. No ten chlap jí má rád, mrzí ho to, že jeho žena mu takovou věc udělala, nechce toho nechat. Ta žena je dobrá, ale myslím, že ho má radši toho svého chlapa, ale přemýšlí tak, že stejně udělá tu samou chybu. Celkem jí to je jedno.

6BM: Tak je tam chlápek, kterej vyrostl slušně a jeho maminka, která měla uspořádaný život, muže který umřel a teďko smutí. Maminka to nedává najevo, přemýšlí jak udělat peníze. Její syn dostává sílu a asi půjde do práce. To je všechno. (A co bylo předtím?) Předtím jeho maminka seděla v kuchyni, brečela, syn přišel bez peněz, lituje toho, přemýšlí, že půjde zase ven.

6GF: Co to je tohle? (pauza) Tam nějaká žena, která se líčí v nějaký hospodě, chlápek s fajfkou, žena, která si ráda užívá a ten chlápek se jí ptá na něco, to nevím na co. Ta žena na něj překvapeně kouká. (Co bylo předtím a jak to dopadne?) Předtím přišla ta žena, sedla si, nalíčila se, pak přišel ten chlápek a začal se jí ptát. Potom si ten chlápek sednul, přišla ta žena, obsloužila ho a dál už nevím

18BM: Je tam nějaký mrtvej chlápek, nebo ne mrtvej, ožralej, opilej a vytahujou ho asi ven. Předtím bylo to, že měl špatnou náladu, šel se vožrat, přišel domů, tam ležel na zemi, přišla záchranná služba, vytahujou ho ven. Pak se probere a půjde dál.

8BM: Tak je tam nemocnice kde leží zraněný, zraněná osoba a nějaký malej kluk , asi to bude jeho syn, dál už nevím. (Tak co bylo předtím a jak to dopadne?) Tak předtím se stalo to, že dostal mrtvici a ten jeho syn zavolal záchranku. Dopadlo to tak, že to dopadlo dobře, chlápek je v nemocnici a syn je doma. No ten syn je utahaný, zničený z toho, že vidí jak jeho táta operujou , jeho táta o sobě neví.

10: Tam je starší pár, kterej se má rád. Předtím se stalo to, že ten starší pán přišel domů z práce, starší žena mu upekla koláče, potom šli spát a žili dál až do smrti.

13MF: Tak je tam chlapec, kterej po práci šel do hospody, potkal tam nějakou ženu, která si chtěla užít, tak s ní šel a pobavil se s ní, tak šel k ní domů, pomilovali se, ráno vstal, uvědomil si, co tam dělá, šel domů.

18GF: Co to je? No tak je tam nějaká, nějakí dvě paní tam jsou, ta druhá asi umřela. Na nějakou nemoc. Předtím se stalo to, že se napila studený vody, potom umřela. Druhá přišla dolu po schodech, všimla si, že tam leží, tak jí zvedla, teďko brečí. Přišla pohřbová služba, odvezla si jí. Ta druhá paní brečí v kuchyni a je na zbláznění.

5: Tak je to nějaký byt, nějaká sousedka, která jde po schodech za svojí kamarádkou, která není doma. (Co bylo předtím a jak to dopadne?) Hm. No, předtím ta žena se vykoukala, nalíčila, chtěla jít za kamarádkou. Kamarádka není doma, potom se sebere, jde zpátky domů.

14.1.7. Respondent 7

1: Mám říkat co tam vidím.. Tak tam vidím kluka, jak sedí, má na stole housle, nějakéj takovej, ubrus. No, vidím na něm, že je zamyšlenej, myslím si, že by se chtěl naučit na ty housle. A dál nevím. (Co cítí?) Myslím že dobře. Myslí si, že se to nenaucí, z to je těžký a cítil by, že by se to moch naučit. Dál nevím.

2: Vdim tam nějakou paní v šatech, má v ruce nějaký dvě knížky, kouká se na stranu, tam vidím druhou paní jak tam je opřená u stromů, má na hlavě šátek, nějaký šaty, kouká se rovně, myslím, že na něho myslí nebo přemýšlí. Tam vidím nějakýho chlapa v pultěle, má u sebe koně, vidím tam dva baráky, nějaký pole nebo co to je. Pak u těch domečků vidím dalšího koně a nějakýho pána. Pak tam vidím přírodu. No a dál nevím. (Co bylo předtím?) Tam byla ta paní potom byla ta druhá paní s tím šátkem, naposled byl ten druhej pán s tím koněm. No pak tam byla ta příroda. To je asi všechno. Myslím si, že to doapdne dobře. No dál nevím. (Co si myslí, co cítí?) Myslí si, že je něco špatný a něco dobrý, no a dál nevím.

3BM: Vidím tam nějakou paní jak sedí na zemi, má ruku na posteli a hlavu skloněnou dole. Myslím si, že ji něco trápí, nebo se něco stalo a cítím, že ji něco rozhodilo nebo něco. Myslím si, že něco udělala špatně. No a to je všechno. (Jak to dopadne? Myslím si, že to dopadne dobře. Nevím.

4: Vidím tam nějakýho pána s nějakou paní, ta paní ho drží. Pak tam vidím vedle další paní na posteli jak tam sedí. Ta paní, co toho pána drží si myslím, že mu chce něco vysvětlit. Jsou v baráku. Myslím si, že ten pán ,že ho to nějak moc nezajímá. No ta paní jak vidím, tak ho má ráda a miluje ho. Myslím, si že mu chce něco vysvětlit. Dál nevím. (Co si myslí, co cítí?)To taky nevím. (A jak to dopadne?) A pak, taky nevím. Jo pak ho chytla a myslím si, že ho chtěla začít líbat nebo něco, chtěla mu to nějak vysvětlit nebo něco. No a nevím dál.

6BM:Vidím tam nějakou staou paní, nějakýho mladšího pána, ten pán je oblečenej v nějakým kabátu, pod sebou má kravatu a košili, je učesanej, kouká se dolů, drží v ruce asi klobouk. Ta paní se kouká z okna. Myslím si, že něco drží v ruce a vidím na ní, že je zamyšlená, jako kdyby se něco stalo. Myslím si, že ten chlap něco proved, ta paní asi ví, co čeká, no. Ted'ko můžu říct, co cejtí? Myslím, že ta paní cejtí, že ten chlap něco udělal špatně, ten chlap, na tom chlapů vidím, že něčeho lituje, že je takovej smutnej a že ho něco rozhodilo. No, dál nevím. Co bude pak? Že ho něco čeká, že se už možná neuvidí až za dlouhou dobu. No a dál nevím.

6GF: Vidím nějakou paní jak sedí, má na sobě šaty nebo co to je, kouká se na nějakýho chlapa, ten chlap se kouká na ní, kouří, má fajfku v puse, je oblečen a učesan. Ta paní je docela slušně učesaná, má náušnice, je u ní nějaký stoleček nebo co to je. No, ten pán jí něco říká, myslím, že něco hroznýho. Myslím si, že tu paní to překvapilo nebo něco. A co cejtím? Že ta paní cejtí něco špatnýho a ten chlap to chce nějak namluvit, že to bude dobrý. Že ať čeká nebo něco, že se musí asi rozloučit. Jsou asi v nějaký skále, nebo tam vidím nějaký kameny. No a dál nevím. (Jak to dopadne?) Tak půl na půl.

18BM: Vidím tam nějakýho chlapa, myslím si, že je ožralej, že poslouchá hudbu nebo něco, má na sobě nějaký kabát, pod tím kabátem má košili a kravatu, má na sobě nějaký kalhoty, vidím tam pásek. Zezadu ho někdo drží a myslím si, že mu něco říká někdo. Cejtím, myslím si, že něco chce a myslím si, že to dopadne dobře. No a dál nevím. (Co bylo předtím?) Myslím si, že byl ožralej nebo něco. Co bylo pak, že se chtěl z toho nějak dostat nebo co. Dál nevím.

8BM: Vidím tam nějaký dva nebo tři, vidím tam tři kluky, vidím tam pana dotkora. Jeden kluk tam leží nebo chlap. Myslím si, že ho chce operovat. Myslím si, že tomu chlapovi co leží se něco stalo. Myslím si, že ty dva kluci čekají, jak to bude všechno už dobrý no a čekají na to, jak ten pan doktor ošetří a pustí ho. Pak tam vidím tužku, ten pan doktor má asi nůž nebo něco v ruce. Ten kluk má na sobě kravatu a myslím si, že to, je celý oblečený v saku. Vidím tam lampu nebo co to je, okno tam vidím. No a cejtím, že něco dopadlo špatně, ale bude to dobrý, vidím na tom klukovi, že má nějaký nateklý oko, že tam má asi mono, moncla. Co se stalo předtím, asi se přáli nebo po sobě stříleli, toho jednoho chlapa střelili na břicho, nebo tam má něco špatnýho ten doktor mu to chce nějak vyšetřit, vytáhnout to. Cejtím ten kluk nebo chlap u toho doktora, vidím na něm, že ten pán, co leží ten mu chce říct, že tadyto jen tak nenechá. Ten malej kluk si není jistej a neví co má dělat. To je všechno, nevím dál.

10: Vidím tam nějakýho pána, jak nějaký paní dává pusku nebo jí něco šeptá do ucha. Ta paní ho drží, má ruku na jeho těle. No, myslím si, že se mají rádi, cítím, že se něco stalo, ale je to dobrý, že už se toho nějak zbavili nebo něco. Jsou šťastní. No, co bylo pak, něco se asi stalo, teďkon to je dobrý. A ta paní si myslím, že by mu chtěla namlouvat, že to bude dobrý, že nechce, aby už se něco takovýho dělo Ten pán je rád, že se něco udobřilo, že jak to dobře dopadlo. Myslím si, že to je asi jeho máma. Nebo babička. Ta babička nebo máma ho má strašně ráda. Ten pán myslím, že také. Nebo si myslím, že ty paní se něco stalo, nebo se něco dozvěděla hroznýho. Dál nevím. To je všechno. (Co bude pak?) Myslím, že to bude dobrý.

13MF: Vidím tam nějakou ženskou jak leží, je přikrytá, má hlavu na polštáře, je jak bez podprsenky. No, je tam nějaký chlap, je oblečen, má ruku před oči, myslím si, že vstával nebo něco. Myslím si, že někam chce jít, vidím tam stůl, na tom stole jsou dvě knížky lampička, je tam židle u toho stolu. Na zdi je nějaký obraz namalované s nějakým domečkem, u toho domečku je nějaká příroda. Cejtím, že jsou spolu ženatí, že něco spolu měli. (Co bylo předtím?) Tak si myslím, že spolu leželi a měli to spolu, no, ta paní cejtím, že přemýšlí co bude no a ten pan cejtím, že musí něco dělat. (Co bylo pak?) ... To nevím. Co bylo pak, myslím si, že odešel.

18GF: Vidím tam nějakou paní se svoji dcerou, jsou asi na nějaký chodbě nebo baráku, vidím tam schody nebo zábradlí. Cejtím, že se něco stalo tý holce, vidím na tý paní že jak kdyby brečela, že ji chce pomoci, co bylo předtím, asi se ji něco stalo, co bylo pak ji ta paní pomohla. A myslím si, že dopadne i dobře i špatně. To je všechno. Tak ta paní cítí a myslí si, že je to s ní špatný a cítí, že to nedopadne dobře. No, dál nevím.

5: Vidím tam nějakou paní jak otevřela dveře, myslím, že na někoho volá, nebo někomu chce něco říct. Vidím tam stůl, nějaký květináč, tam jsou kytky, tam je lampička, tam vidím asi nějakou skříň nebo co to je, za tou skříní je nějaká polička, v ty poličce jsou knížky. Cejtím, že ta paní někam odchází, nebo někam že už jde, že to někomu říká. No, cejtím, že někam pospíchá, nebo že už musí jít. Myslím si, že ta paní cítí, aby to stihla, aby nepřišla pozdě, no. (Co bylo předtím?) Mm, byla asi někde, přišla někomu asi něco říct a odešla. No, to je všechno.

14.1.8. Respondent 8

1: No, takže je tu kluk, kterej dostal někdy dřív housle a teď jakože přemejšlí, jako se na ty housle třeba hraje a představuje si, jak to bude v dospělosti, že na ně bude umět třeba hrát, že se tím bude i živit. No, přijde mi takovej jakože smutnej, že přemejšlí nad něčím. (Co bylo předtím a jak to dopadne?) Předtím jakože si je přál ty housle, že si je přál, že je dostal a i tak mu něco chybí. Bude slavněj, bude hrát někde v muzikálu, bude si tím vydělávat

2: Takže to je nějaká farma, no to je nějaká rodina na který je asi matka, dcera a syn. Ta dcera jde někam jakože studovat, ten syn tam je na poli s koněm a bude něco dělat a ta matka je těhotná, je spokojena s tou rodinou. (A co bylo předtím a jak to dopadne?) No dřív to bylo všechno jakože jiný, že chtěla ty děti, aby nebyla sama na tu farmu tam, chtěla, aby se její dcear potom vyučila, chtěla toho syna právě, aby se on staral o tu farmu a ona si mohla jakože dát tu pauzu. A v budoucnu vlastně ona vystuduje, přestane mít zájem o tu rodinu,

ten její syn zůstane na tý farmě a bude se snažit furt dál jakože rozvíjet na ty farmě vlastně i po tom, co ta jeho matka zemře. (A co si myslí, co cítí?) No ten syn je jakože spokojenej, asi tak, matka vypadá jakože je ráda, že má ty děti, že je spokojená a ta dcera, že se jí do toho moc nechce, do toho studování, ale prostě do toho jde

3BM: (Pauza) No to je nějaká sedící žena, asi se kvůli něčemu trápí, protože vlastně má takovou polohu že jakože brečí asi anebo tak nějak. (Jak to bylo předtím a jak to dopadne?) Předtím se stalo něco hroznýho, třeba jí zemřela matka nebo tak a ona je z toho teď jakože smutná. No a v budoucnu se z toho jakože dostane a bude žít dál v pohodě. Bez ty matky nebo takhle.

4: To je pár, někde spolu tančí. Jsou spolu na plese někde a jsou jakože spolu šťastní. Mmm, předtím plesem vlastně spolu žili už a jsou spolu třeba od střední, on vypadá nějak jakože našťavaně a ona jakože nechápe. (Smích) A skončí to tak, že spolu nebudou, že každéj si půjde vlastní cestou kvůli nějakým překážkám z toho plesu.

6BM: To je matka se synem nejspíš, kteří stojej u nějakýho stolu a ta matka nejspíš tam někde uklízí, dělá jakože uklízečku a on se oblíkl, aby mohl jít někam do světa, nebo někam si shánět práci, protože jsou chudí. No jinak on vypadá smutně, nejspíš kvůli tomu, že nemají ty peníze, kvůli tomu, že předtím se stalo něco, okradli je nejspíš, jim umřel táta, děda. Dopadne to tak, že mu umře máma, on se z toho zblázní, stane se z něj alkoholik, začne brát drogy a zemře.

6GF: Mmm, to je nějaký chlap, kterej viděl někde nějakou ženu někde v baru, tam se k ní jakože nahnul a zčal s ní mluvit, začal jí nabízet nějakou práci, jakože nejspíš dobrou práci, práci prostitutky a ona na něj kouká překvapeně, uraženě a všechno to začalo tím, že ona šla do toho klubu za zábavou a on tam šel s tím, že tam ten večer najde nějakou holku. Přijde tam jakože nenápadně, chlap s dýmkou a skončí to tak, že ta holka vlastně skončí špatně, že bude týraná, že se bude prodávat a skoční špatně, bude nemocná kvůli tomu a tomu chlapovi to bude úplně jedno a bude hledat další holky. Ooo no ona si myslí, že jí chce na to jenom, aby se prodávala a je překvapená a našťavaná a on je jakože šťastnej, že našel tu hoku, pro kterou si tam šel.

18BM: To je nějaký znazornění muže, kterej padá dozadu a něco ho jakože drží zezadu, něco mu pomáhá, aby nespádnul na nějaký dno, aby se sebral a vzpamatoval se a nevzdal to všechno. Protože se předtím stalo, třeba umřela mu manželka, přišel o práci, o bydlení a

ztratil chuť žít a tak se chtěl zabít a ty ruce znázorňují, že ho něco drží, aby šel dál a zkusil to znovu. On vypadá prostě mrtvě. A dopadne to tak, že to stejně udělá a zemře. (Posměch)

8BM: Mmm, to je nějaký kluk, kterej maluje obraz, na tom obraze maluje nějaký tři chlapi, kteří, ne, dva chlpi kteří chtějí rozrezt nějakou nejspíš ženskou, je to nejspíš mrtvá ženská a oni se chtějí podívat jakože jak zemřela, protože jí zabilo dřív něco hrozného, nebo spíš záhadného a oni nevědí, jak zemřela. Vypadají obadva jakože nějak překvapeně. Ten kluk se tváří jakože mu je všechno jedno, nebo jakože pyšně, a přitom mu to je jedno. No a ten obraz skončí tak, že vlastně ona bude rozřezána, oni to stejně nezistěj jak zemřela, on ten obraz vyhodí a bude malovat další. (Co si myslí a co cítí?) Myslí si, že umí malovat a cítí jakože, no je na sebe pyšnej a je namyšlenej.

10: Tak to je přítel s přítelkyní, kteří se setkali po dlouhý době a jsou šťastní, že jsou spolu. Nejspíš ten chlap přišel z nějaký armády, prostě kde se bojovalo, prostě přišel domů, ona je šťastná a on taky, protože vlastně přežil tu válku a můžou být spolu a můžou spolu vychovávat děti a vypadají šťastně obadva, že jsou spolu vlastně a skončí to dobře, protože budus spolu žít a vychovávat děti a umřou spolu.

13MF: To je nějaký chlap, zavraždil mladou dívku, kterou, se kterou se noc předtím vyspal a nechtěl, aby se to dozvěděla jeho přítelkyně protože s ní má děti a její otec je mafián a potom by ho zabil. On to udělal v opilosti to, že se s ní vyspal a ráno jí musel zabít, aby se to nedostalo ven, aby to nikdo nezjistil. On se cítí jakože našťvaně sám na sebe, ospale a že má kocovinu, ona je prostě mrtvá. A skončí to tak, že se to stejně převalí, on skončí ve vězení a v tom vězení zemře, protože tam bude mít ten její otec lidí a ti ho tam zabijou.

18GF: To je matka s dítětem a nese ho do postele, protože je pozdě a její přítel se s někým hádá, ona je z toho smutná a nechce, aby se to dítě jakože bálo, tak ho jde odnést do tý postele aby spalo a nejspíš ta matka bude muset opustit to dítě kvůli tomu jejímu přítelovi, protože ten její přítel udělal nějakou blbost, někoho zabil a teď se to vlasrne řeší. Skončí to tak, že to dítě skončí jako sirotek a ta matka s tím otcem vypadnou někam pryč a to dítě nechají žít samotný.

5: Mmm, to je nějaká dáma, nebo no dáma, která přišla domů podívat se jestli má doma děti, protože udělaly nějaký problém a ona je za to chce seřvat, jenomže oni doma nejsou, takže je našťvaná, cejtí zlost a nějakou jakože nějaký podvod, že ty děti něco slíbili a nedodrželi to. A vlastně ty děti ona najde, potrestá je a opakovat se to nebude, protože z tý matky mají ty děti strach.

14.1.9. Respondent 9

1: (Pauza) Takže mám začít co bylo? (Třeba.) Takže ten chlapec měl sestru, která mu hrávala na housle před spaním. Potom jednoho dne sestra umřela a chlapec si jí ztělesnil do houslí. Celý hodiny tráví tím, že sedí u stolu a kouká na ty housle. Jednoho dne se z toho chlapec zblázní. Jeho rodiče nevěděli co s ním je. Po pár dnech našli housle a o pár metrů dále jeho mrtvé tělo. (Co cítí, co si myslí?) Cítí smutek a nechápe, jak se to mohlo stat. Proč zrovna jeho sestra. Že se s tím nedokáže vyrovnat. A nenávisť k ostatním.

2: (Dlouhá pauza) Nevím, nenapadne mi nic. (Zkus ještě popřemýšlet) Tak byl jednou farmář, který měl velmi krásnou dceru, krásnou manželku a a sluhu. Teď nevím, jak se říká těm pomocníkům na těch farmách. Sluhovi se jeho dcera líbila a dával jí to najevo. Chvilku se nechala dobývat, ale nakonec mu podlehla. Když si toho otec všiml jeho poslal pryč a jí poslal studovat. On jí stále hledá, ale marně. Cítí smutek, nespravedlivost a sebelítost. (Jak to dopadne?) Umře sám.

3BM: (Pauza) Je jedenáct hodin večer. A Irena sedí ve svém pokoji, její rodiče odjeli na víkend k přátelům. Volá jí kamarád a ona ho okamžitě zve k sobě domů. Přijde s flaškou a ještě s něčím, čím jí chce překvapit. Po pár hodinách je Irena ožralá a chlapec vytahuje buchnu a pobízí, aby si dala s ním. V tom stavu nepřemýšlí a udělá to. Zezačátku se jí zdá, že je všechno fajn, pak jí chlapec oznámí, že musí jít, že už takhle jde pozdě domů. Říká jí, že jí tu ještě něco nechá, kdyby si chtěla dát znova. Po pár desítkách minut co odchází začíná mít Irena špatnou náladu, tak si dává další dávku, pak další a ta už se jí stává osudnou. Pomalu umírá na předávkování. Cítí se opuštěna a cítí sebelítost. (A co si myslí?) Myslí si, že život nemá cenu.

4: (Pauza) Karl pracuje jako horník a jeho plat není zrovna vysoký. Doma má dvě děti a manželku, o které se patrně nemůže postarat. Ale rodina ho má ráda, tak se snaží s penězi vyjít. Jeho manželka dělá co se dá, ale jednoho dne Karl přijde o práci, marně hledá jinou. Jednoho dne se vydal do lesa a vidí osobu sedět v houští. Svačí nebo obědvá. Je to starší muž, ve věku kolem 48. Ptá se ho: “Co tu děláte pane?” Muž mlčí. Po chvíli si ho všimne, Karlovi dojde, že má vážné problémy se sluchem. Takže zvýší hlas a ptá seho znova. Muž mu říká, že tohle je jeho les a že přemýšlí, kde začít kácet. Chvilí na sebe koukají a Karl povídá, že má doma dvě děti a manželku a přišel o práci, že nutně potřebuje sehnat novou. Stařík mu navrhuje, že by si něco mohl přivydělat u něj. Karl se vrací večer domů, manželka mu říká, že už je to s penězi špatně, ale on přece nemůže zklamat svoji rodinu, tak jí

oznamuje, že má možnost si přivydělat kácením v lese.(Co si myslí a cítí?) Rodina se cejtí šťastná a plan naděje. Myslí si, že konec je nový začátek.

6BM: (Pauza) Jsou tři hodiny odpoledne a paní Salajová uklízí ve svém velkém baráku. Pohlédne z okna a v dálce vidí přijíždět starší vůz. Po chvíli vůz staví u jejího baráku a vystupuje z něj mladší muž ve věku tak kolem 20 let. Jde ke dveřím. Zaklepe. Páni jde otevřít a ptá se ho, co se děje. On jí říká, že pro ní má špatný zprávy. Že dnes ve 12 hodin nešťastnou náhodou zemřel její manžel cestou do práce. Cítí smutek, neštěstí a agresi. Myslí si, že sama na všechno nestačí. O pár dní později se koná pohřeb. Jde vidět, že postarší paní to nezvládá. Po pohřbu odjede zpátky domů, o několik minut později přijíždí k domu její dcera. Bez klepání vchází do baráku. Postarší paní má na tváři úsměv, po pár letech opět vidí svojí dceru. Ta jí oznamuje, že konečně udělala školu a že teď chvíli bude bydlet u ní. Páni cítí smutek a zároveň je šťastná, že má dceru zpátky doma. Dcera všem slibuje, že se o ní postará. Konec.

6GF: Kolik jich ještě bude? (Ještě pár) Už mi nic nenapadá moc. (Pauza) Lily je divadelní zpěvačka, teda herečka a dnes večer má svou premiéru. Všechno jde podle plánu, všechno je perfektní, akorát ona sama je z toho všeho nervózní. Vi, že musí podat všechno, co v ní je. Nastupuje na jeviště a všechno je perfektní. Lidé tleskají, ona se cítí šťastná. To, že to takhle dobře přednesla jí zajišťuje postup výš. Všichni kdo jí věřili oslavují. Nádherný výkon, říkají všichni. Konečně si splnila svůj sen. Vystupovat před tolika lidma. A uspět. Cítí radost a přemýšlí, co bude dál. Dává si přihlášku na uměleckou školu. Po pár měsících do ní nastupuje.

18BM: (Pauza) Úspěšný manažer Tony se pozdě večer vrací z práce domů. Je krásná noc, tak se rozhoduje, že domů dojde pěšky. Jde pomalu a užívá si jarní vánek. Prochází ulicema a vchází do parku. Sahá do kapsy, vytahuje cigaretu a zapaluje si. Pokračuje. Pomalu si vykračuje parkem, najednou něco zaslechne ve tmě. Nechápatě kouká za sebe. Cítí strach. Najdenou ho něco popadne zezadu a švihne s ním o zem. Druhý den policie nachází jeho bezvládné tělo. (Co si myslí?) Že měl víc času trávit s manželkou a ne v práci a teď toho lituje.

8BM: (Pauza) George je 17 letý chlapec, který v autonehodě přišel o rodinu. Strávil dva roky na psychiatrii. Nyní se žíví trošku neobvyklou práci. Prodává lidské orgány na černém trhu. Společně se svými kumpány napadají po večerech bezmocné lidí. Předem než je napadnou je pár dní sledují. Když zjistí, že ten člověk nikoho nezajímá vyhlídnou si ho a v pravou

chvíli si ho vemou na sál. Připoutají ho ke stolu a zaživa do něj řežou. Každý orgán má na černém trhu velkou cenu. Proto George musel na svojí stranu dostat pár zkušených doktorů. Cítí (pauza) nespravedlnost vůči rodičům. Myslí si, že za to co dělá můžou oni. (Jak to dopadne?) Georgovi se pár let vede, ale nakonec ho stejně policie doapadne. Odsuzují ho na doživotí. Po pár letech se oběsí v cele.

10: (Dlouhá pauza) Nevím. (Pauza) Netuším. (Zkus to.) Je krásný nedělný večer a postarší pár se v klidu dívá na televizi. Muž je úspěšný vědec, jenž pracuje na vyvoji zbraní. Jeho žena je s ním jenom kvůli penězům. Iba sedí a v klidu pozorují svůj oblíbený pořad. To ale ještě nevědí, co se bude dít. U baráku stává černá dodávka, vystupují z ní 4 lidi, pomalu jdou k baráku, nakoukávají do oken a přemýšlí, jak se dostat dovnitř. Po chvíli jeden vlezá do baráku oknem do ložnice. Zbytek ho následuje. Teď už stojí v chodbě a pozorují starého muže. On ještě nic neví a v klidu se kouká na televizi. Jeden z mužů vstoupí do dveří a nahlas povídá: “To máme dnes krásný večer.” Muž a žena se na něj vystrašeně podívají a řvou na něj, co si to dovoluje bez dovolení vlézt někomu do baráku. Muž se na ně podívá a celý to pochopí. V hlavě si řekne, že jsou tu jenom kvůli těm zbraním. Už rovnou jim říká, že jim nic nedá. V tu chvíli začne peklo. Dostává ránu a padá na hlavu. Má zlomený nos a jeho manželka křičí. Po chvíli jí jeden z mužů utiší, začne jí dusit. Po chvíli ji pustí na zem a nechá tam tělo ležet. Muže přivážou k židli a začnou z něj dostávat informace, v tom strachu jim všechno říká. Najednou jeden muž oznámí, že už jim je k ničemu. Odvážou ho a jeho ženu táhnou do sklepa. Tam je položí vedle sebe a muže zastřelí. Přikrejou je dekou, co ležela na polici. Muži v klidu odchází z baráku. Cítí radost, že to z něj dostali. Necítí žádnou lítost Po pár týdnech oznámí jejich firma, že vyvinuli novou technologii.

13MF: (Pauza) Tak jo, můžem. Osm hodin ráno, Steve vstává, jako obvykle do práce. Jeho přítelkyně ještě stále spí, tak se jde nachystat do koupelny, upraví se a namíří si to do kuchyně, v klidu se nasnídá a odchází. Čtyři hodiny odpoledne, Steve se vrací z práce, sedá si k televizi až do deseti hodin. Poté jde spát. Ráno vstává v osm hodin, nachystá se nasnídá a jde do práce, když přijde z práce dojde mu, že tenhle život ho nebaví. Ještě ten den podá šéfovi papír o ukončení pracovní neví, dohody, vrací se domů, jeho přítelkyně furt stále leží, to ho také nebaví a tak se s ní začne hádat, končí to tím, že jí vyhazuje z bytu. Přemýšlí o životě. Hned druhý den si začne hledat práci. Cítí se šťastnější a konečně dělá to, co ho baví, přemýšlí o založení firmy. Myslí, že je to dobrý začátek.

18GF: Neděle večer. Matka vchází k dceři do pokoje, ptá se jí, jestli se učila na zítra do školy, dcera poslouchá písničky a nevnímá jí. Matka jde k ní blíž a sundává jí sluchátka z

uší, Dcera na ní, co dělá, nasraným hlasem. Matka na ní vyjede, jak se to k ní chová. Začnou se hodně hádat. Dcera vychází z pokoje a matka hned za ní, zastaví se na chodbě a začnou na sebe řvát. Nasraná matka do dceři strká, ta padá ze schodů. Dole zůstane ležet bez phybu. Matka zbíhá dolů, trošku jí zvedne ze země a kouká se jí do očí. Krvácí. Položí ji a běží zavolat záchranku. Po pár hodinách se doví, že bylo pozdě. Cítí se na dně. Myslí, že se s tím v životě nevyrovná. A neví, jestli to psychicky zvládne.

5: Manžel odjíždí do práce a nechává ženu s malým dítětem doma. Žena dítě položí do postýlky a začne ho uspávat. Po chvíli dítě usne spokojeně, matka jde dolů do kuchyně, plánuje, že manželovi uvaří večeři. Najednou zaslechne nahoře divnej zvuk, jde pomalu po schodech nahoru, zastaví se v chodbě, přiloží hlavu ke dveřím a poslouchá, co se děje v pokoji. Najednou uslyší hlasité bouchnutí, vtrhne do pokoje, dítě nikde a okno otevřené dokořán. Seběhne dolu a vybíhá ven. Marně se snaží najít osobu, která unesla její dítě. Nahlašuje to na policii. Druhý den s manželem vyvěšují všude plakáty, všichni dělají co můžou, cítí smutek. A nakonec policisté zadrží muže jenom kvůli obyčejné pokutě a na zadním sedadle poznají malý dítě, jenž bylo uneseno. Všechno nakonec dobře dopadlo. A máma dítěte si myslí, že může bejt ráda, že to takto dopadlo a že už nikdy nenechá svoje dítě bez dozoru.

14.1.10. Respondent 10

1: Tak to je zajímavý obrázek. Řekl bych, že ten kluk si chtěl zahrát na ty housle a nemohl, protože byli nějak poničené nebo na to neumí, proto je zklamaný. Přemýšlí nad tím, jak by to mohl dát dohromady, aby si mohl zahrát. To je všechno co mě napadá, když se na ten obrázek podívám. (A co bylo předtím a jak to dopadne?) Co bylo předtím. Tak předtím bylo asi to, že si chtěl na ty housle zahrát, že jo a zjistil, že to neumí. A dopadne to tak, že si na ně nezahraje, protože to neumí. Myslí si, že je to určitě škoda no a cítí se zklamaně, že si nemůže zahrát, že jo, na ty housle. A dál už nevím.

2: Tak jsou na nějakém poli, že jo, to je jasný. Vypadá to, že ta, tadytuta holka nebo, je zamilovaná do toho chlapa, ale neví o tom jako ten chlap, že se to ještě nedozvěděl no a mezitím je tady další žena, nevím, jestli je to máma nebo jeho přítelkyně. Vypadá to, že to bude asi přítelkyně, protože je těhotná. Tady nějaký pole, vypadá to, že bude asi nějaký zemědělec, co je asi logický, že jo. No a ta holka je vlastně zklamaná, protože se do něj zamilovala, ale ví, že on už čeká dítě s druhou a ví, že už je to ztracený a že u něj už nemá šanci. Je smutná, že jo, ale zároveň je to i veselý, protože kdyby to řekla dřív, tak by se

možná změnila i ta daná situace. A ve svý podstatě si za to může sama a prakticky to nemohla vědět. A dopadne to tak, že bude žít smutně až dokonce života, pokavad' si nenajde nějakýho nápaditýho mladíka. No a bude asi žít s tím, že se s tím bude muset smířit. A nechá mladého a nápaditého zemědělce spokojeně žít s jeho přítelkyní a dítětem. No a to' vše.

3BM: (Pauza) Napadají mi tři věci. Buď je ta dívka smutná a brečí na tý lavičce, nebo použila nějakej alkohol a je opilá, anebo je zavražděna, ale to je spíš jen nebo, vypadá to, že ta holka je smutná, že se dozvěděla něco špatnýho a tak brečí. Vypadá to, že je to nějaká venkovní lavička, většinou takové bývají po akcích, takže to spíš bude nějakej rozchod. Je pravda, že jsou tam nějaký klíče na zemi nebo něco, což by mohlo znamenat, že jí i vyhodil její přítel z domu nebo rodina, ale spíše přítel. Co bude dělat to neví, že jo. No. To je asi všechno. (Co si myslí?) No myslela si, že to bude v pohodě s tím jejím přítelem nebo chlapem, že bude žít i nadále spokojeně, ale pak jí vlastně, pak se dozvěděla tu špatnou zprávu, proto je u tý lavičky zkroucená a nejspíš brečí. Cítí se špatně že jo, protože ho milovala natolik, že nevěděla co dělá a neuvědomovala si okolnosti a byla natolik zaslepena tou láskou k němu a tak se neorientovala v těch daných věcech a docílilo to k tomu, že brečí v parku nebo na ulici zkroucená na lavičce a cítí se špatně. A to je všechno

4: Na tomto obrázku vidím muže a ženu stojící v nějaký místnosti u okna se záclonou a nějaké nástěnky a vypadá to tak, že žena chce nejspíš políbit či obejmout toho muže, ale muž se od ní odtrhává. Může to znamenat cokoliv, třeba že je věrný svý milý a s touto se chodil jenom milovat nebo něco a také to může být naopak, že se jenom kouká za sebe, jestli je někdo neruší, kdežto žena se stále snaží přitáhnout k sobě toho mladýho muže, který se spíš odtahuje, než by přistoupil na její stranu a moch si užívat, tak radši bude nadále věrný své rodině a manželce. Ale může to být i naopak, můžu se mýlit, nemusí mít žádnou rodinu a není si jist, jestli může být s tou ženou nebo ne, jestli je to ta pravá nebo ne. Přemýšlí and tím, jak z toho asi, jak se z toho vyvarovat, aby v tom nebyl třeba až po uši, anebo přemýšlí nad tím, jestli má zůstat se svou důveryhodnou rodinu nebo se vrátit zpět k ženě, nebo žena která je na obrázku si ho chce vzít jenom pro sebe a muž, který je od ní oddělen hlavou a půlkou těla ji vysvětluje, že to takhle nejde, že už takhle žít nemůže ve lžích a v nenávisti, že by ho pak jeho roidna odhodila. A tak se loučí a s jeho milenkou, se kterou se za zády jeho rodiny užíval a ta milenka to nechce, asi bych řekl, že jí to nevádí, je v tváři taková usměvavá, za to ten muž má smutný, ale drsný výraz aby to nevypadalo, že mu na tom záleží. Ten muž se cítí provinile, uznává, že to takhle asi nemělo bejt, je mu z toho všeho zle co provedl, kdežto žena ta se cítí jako kdyby jí to bylo jedno, kdyby jí na tom nezáleželo a je jí

jedno co bude, jak to bude pokračovat dál, jestli se mu rozhodí vztah nebo ne, kdežto muž přemýšlí, jak to bude dál, jestli mu ta jeho rodina dokáže odpustit nebo ne. Hlavou mu probíhá tolik myšlenek, že neví, co má dělat, jak se z toho má vybruslit. Jestli teda má zůstat s tou milenkou nebo s rodinou, kdežto ženě je to nejspíš jedno, ta jenom kouká a tak laskavě se usmívá, jak kdyby říkala “pojd’ se mnou, vykašli se na ně” nebo “bud’ se mnou a s nima, nikdo se to nedozví”. (povzdych) A to je asi všechno. (A jak to dopadne?) Dopadne to tak, že muž vypadá dost přesvědčivě a proto se vrátí ke své rodině a žena povede dál svůj hodně společenský život s jinejma mužema, je dost možné, že i tu s tím chlapem.

6BM: Na tomto obrázku vidím starší pohlednou dámu a mladého muže jak stojí v nějaké místnosti u okna se závěsem. Obadva tak smutně koukají, asi smutný a zároveň i nenávislný pohled ve tváři. Řekl bych, že ta žena, která stojí k oknu bude matka toho mladého muže a něco se jim stalo, nejspíš úmrtí v rodině otce nebo někoho důležitějšího. Stále tomu nevěří. I když smutní nad případem, který se stal, tak přemýšlí i nad tím jak a kdo to mohl způsobit a jestli to může být i náhlá smrt, třeba infarkt, nebo zastavní srdce. Tomu mladému muži se mihají hlavou tolik myšlenek, kdo to mohl způsobit, touží po pomstě, kdežto ta starší dáma má vykulenější oči, vypadá to, jak kdyby to nan í doléhalo, jakoby náynaky šílenství. V ruce drží nějakou bílou šátek a muž má v ruce nějakou pásek nebo něco na ten způsob, cítí se z toho špatně a zároveň i našťavaně, touží po pomstě. Ve své podstatě vlastně je to jakoby běžný případ v rodině, kdy se stane buď nějaká vražda nebo úmrtí v rodině. V tomo případě bych to sázal na obě dvě věci, buď úmrtí v rodině, nebo mladý muž někoho zabil nechtěnou náhodou. Mladý muž se cítí velmi provinile, ale také přemýšlí nad tím, jak by se z toho dalo vyklouzat. Přitom starší žena nechápe, oč se jedná a kde by se to v mladém synovi vzalo a prohání to, šílení nezvládá nad sebou své myšlení a nechce tomu uvěřit. Dopadne to tak, že mladý muž se nejspíš z toho teda, dopadne to tak, že mladý muž skončí nejspíš ve vězení, pokavaď někoho zavraždil a starší žena se z toho bude nejspíš dost těžko dostávat. Přinejhorším by mohla skončit na psychiatrické léčebně nebo v domově duchodců. Tot’ vše

6GF: Na tomto obrázku vidíme mladou hezkou pohlednou dámu se starším pánem. Jsou v nějaké místnosti sedící na gauči, vedle sebe mají nějakou šperkovnici. Dáma je velice slušně a pěkně oblečená, řekl bych že spíše slavnostně, kdežto muž má na sobě černé oblečení, řekl bych, že sako s dlouhou fajfkou v puse. Vypadá to, že žena nebo dáma na někoho čekala, ale ten muž jí řekl něco nelichotivého a proto má takový jakoby zkažený výraz ve tváři. Tato žena nejspíš čekala asi na svého milého, či na nějakou rych, hm, či na nějakou povzbuzující zprávu. Kdežto tento starší pán má na své tváři zákeřný výraz. Vypadá to, že něco zákeřného

řekl té ženě, která vypadá zstrašeně a úzkostně. Kdežto tento pán má zákeřný uměvavý výraz ve své tváři. Vypadá to, že ho to vůbec neštve ba nopak, cítí se radostně, že někomu uškodil, kdežto tato žena se cítí velice zaražně, neví, co si o tom má myslet. Nechápvavě tak kouká na toho staršího pána, kdežto ten pán má už dopředu naplánováno co si o tom může myslet. No jasněže, dyť se raduje, to je vidět. Kdežto ta dáma neví, co má dělat, neví, jak to bude dál, zda se jedná fakt o tom, že čekala na svého milého nebo o nějakou dobrou zprávu. Dopadne to tak, že žena z toho bude asi v koncích a muž, jenž jeho radost mu dopřála zákeřně někomu uškodit se vyplnila a cítí se o to lépe, radostněji než normálně. Dopadne to tak, že muž, který na to vypadá, bude v klidu žít s následky, které způsobil, aniž by ho trápilo jeho, jak se to říká, jeho charakter. Kdežto žena bude dále přemýšlet nad tím, zda je to pravda nebo ne, jestli neměla čekat na tom místě delší dobu, než čekala. Toť vše.

18BM. Ty vole, co to je, kurva? No, takže na tomto obrázku je vidět postava muže v černé místnosti, která vlastně ta postava dá se říct, že by se rozpouštěla nějak na miliony mikročástic. Má na sobě černej vrch od saka, bílou košili a černé kalhoty a vypadá to, jako kdyby byl mrtvý. Tento muž na sobě má mnoho rukou, které hp různě drží, jakoby ho tahaly do nějaké propasti. Jeho tvář je smutná, ale zároveň i spokojená, vypadá to, že s žil krásným životem do té doby, než ho něco nebo někdo zabil, ale vypadá to spíš, že ho spíš zabíjí nějaká černá síla, protože není to normalní, aby se jen tak z ničeho nic někdo začal rozpouštět. Vypadá to, že před smrtí podle tváře bych řekl, že se cítil velice spokojeně a nevěděl, anebo možnáže měl naplánováno, jak to bude dál, ale nepočítal s tím, že ho někdo nebo něco zabije. A to je vše o tutom obrázku, nevím co dál říct. (Jak to dopadne?) Tak to je těžké říci, no. Tak dopadne to tak, že zemře a teď je jen otázkou času jestli, zda má nějakou rodinu nebo nemá, která na to dříve nebo později přijde, jestli byl jejich člen jejich rodný zabít nebo ne. Také se to tomu muži může zdát, že se rozkládá a může se stát, že se probudí a jeho život půjde nadále takhle spokojeně jako předtím, ale taky nemusí. Ale já říkám, že to doapadne tak, že byl zavražděn, samozřejmě ve snu a že se probudí a jeho život půjde dál spokojeně a sladce jako předtím, tak jak by každej život měl fungovat. A to je vše.

18BM: Aha, jeste lepší. Na tomto obrázku je více postav, jsou v nějaké tmné místnosti, kde je hodně světel. Jedna postava, vlastně žena, je otočená čelem ke mně, drží nějakou zbraň v ruce, další zbylé tři postavy jsou přesně za ní. Jedna z těch postav leží na lehátku, vypadá to, že byla zastřelena. Za tou postavou ležící na lehátu jsou další dvě, jsou to nějakí doktoři, kteří mají ruce nějaký nůž či skalpel a nejspíš se snaží vyndat tu kulku postřeleného z břicha. Vypadá to, že ta žena je spokojena, že mohla někomu ublížit. Řekl bych, že držela v sobě

hodně velké hněv, že jí někdo furt ubližoval, dělal naschvály a tím, jak, že si vystřelila do toho muže, třeba to bylo omylem, se jí strašně ulevilo, že někomu ublížia a myslím si, že tím, jak ona zmáčkla spoušť, že se to z ní dostalo, všechnen ten hněv ven. Je dost možný, že ten muž žije a ze ti dva chlapi co jsou za tou ženou jsou buď doktoři a snaží se tomu chlapovi pomoci a zároveň i komplikové té ženy a nechtějí, aby se dostala do problémů a tak se snaží zachránit toho muže, který byl postřelen. Ta žena se cítí dobře. Vše. Ten chlap, který leží na tom lehátku je smutný a cítí bolest, strašně se vzpírá, má natáhlí ruce všechno. Ti dva chlapi, kteří ho operují, jeden se těžce směje, má obtáhlý usměv, ten druhý vypadá spíš, že by chtěl nadávat, má strašnej pohled ve výrazu. Ty oči a prostě ten výraz v jeho tváři je úplně agresivní, jak kdyby chtěl fakt nadávat, ale kdežto ten druhý vypadá na to, že by si to spíš užíval, než aby prožíval tu bolest s tím pacientem. Směje se, vypadá, že je mu to asi fakt jedno, řekl bych, že v této situaci se cítí šťastně, že se někomu něco stalo. Kdežto jediný ten chlap, který má naštvanej výraz vypadá jako spolehlivej chlap a ví, do čeho se pouští, že jestli to neudělá správně, tak že stejně tak, jak tu žnu, tak i jeho by mohli zavřít za pokus o vraždu, jelikož ta žena vystřelila a ten muž se jí podle mýho zaslíbil, že jí s tím pomůže a řekl bych, že jakékoli špatnej zákrok a ten muž by mohl řinejlepším ztratit buď několik set, no set, několik kilo krve, přinejlepším, přinejhorším by mohl umřít a ten, kerej ho operuje by mohl skončit za mřížema. Kdežto tomu poslednímu chlapovi je to jedno, protože drží jenom lucernu v ruce a ví, že v tom nemá namočení prsty, ví, že se mu nemůže nic stát a proto má takto zákeřný úsměv na své tváři. Řekl bych, že všichni tři se cítí, žena se cítí úzkostlivě a zároveň šťastně, že si mohla ulevit, ten muž, který operuje, se cítí naštvaně, že si to vzal na své triko a že žena vystřelila. Řekl bych, že to je nejspíš jeho dcera, protože ten chlap vypadá, že je z těch tří nejstarší. A ten třetí, který drží tu lucernu nebo nějakou lampu je z toho nejvíc šťastný, protože ví, že v tom nemá namočení prsty a ví, že je mu to celkem jedno. Tuta akce dopadne přinejlepším dobře, když ten doktor bude mít dobré ruce a udělá to tak, aby z toho nebyl problém. Řekl bych, že žena už nrjspíš ví, jak to dopadne, čeká přinejhorším, že by mohla skončit ve vězení. Muž se snaží svůj šťastný konec domyslet tou operací. A jedinej, kterej z toho vyvázne se, mmm, s čistým štítem je ten třetí, který drží tu lampu. Protože ví, že v tom není namočeněj a ví, že mu nemá kdo dokázat, že tam s nima byl a toť nejspíš vše.

10: Na tutom obrázku jsou dvě postavy, řekl bych, že matka a syn, vypadá to, že ten syn klečí, má zvedlou levou ruku, vypadá to, že se nejspíš modlí k Bohu, protože ta matka vypadá, jako kdyby byla nad ním, jako kdyby byla po smrti a dává mu pusu na čelo. Ten syn má nespokojený výraz na tváři, řekl bych, že se mu dařilo do té doby, kým tam byla matka.

Má na tváři smutnej výraz a modlá se ke své mámě, je mu úzko, neví, co dělat, kdežto duch jeho mámi, který se nejspíš zjevil po té modlitbě dává pusou na tvář svého syna. Je spokojená a čistá duše, ta tvář jeho matky se směje, vypadá, že je spokojená, že konečně našla to, co potřebovala, že našla nejspíš ten klid. Vypadá to, že ten syn žádá o prosbu, aby ten duch jeho matky mu pomáhal nadále i po smrti. Chlap se cítí velice úzkostlivě, neví, co si o tom má myslet, jestli to zvládne ten život nebo ne. Kdežto ta matka si myslí, že má velice šikovného syna. (Jak to dopadne?) Duch jeho mámi se vrátí zpět do nebe a syn přinejlepším to zvládne, přinejhorším to s ním dopadne, že buď začne užítkovat alkohol nebo i jiné omamné látky, nebo spáchá sebevraždu.

13MF: Cože? Na tomto obrázku jsou dvě postavy v jedné místnosti, je to už krející si tvář a žena, která leží na posteli přikrytá peřinou jenom do pŕlky pasu a vypadá to, že spolu měli sex. Mladý muž si kreje tvář, napadá mě tolik věcí, buď vlastně jsou to milenci a měli spolu sex, nebo je to vrah a zabil tu ženu a pak ji a pak si s ní užil, nebo je to násilník, že se vloupal k někomu do domu, nebo ke kemukoliv, může to být jeho kamarádka, může to být jeho nadřízená a vloupal se do domu a znásilnil maldou dámu. Pani má takovej jakoby mrtvěj prostě pohyb, vypadá to všechno zvadlé a ten muž, který si kreje tu tvář vypadá, jako kdyby ho fotil někdo, například policisté přímo u případu. Takže bych sázel na to, že se vloupal do bytu nebo do baráku ve chvíli, kdy ta žena spala a nevěděla, že se do toho bytu někdo vloupala. Muž to využil. Tam ho napadl ten nápad ji zabít. Nevím, co si ten muž myslí a co cítí, jelikož má zakrytou tvář, tak do něj nevidím, žena si už nejspíš myslet nic nemůže, řekl bych, že počítala s tím, že její život dopadne nějak příjemně a myslím, že se cítila velice skvěle, že byla i šťastná, jelikož byla i mladá. Kdežto ten muž se cítí, že tu ženu kteoru zabil velice moc miloval, ale ona už ho několikrát v životě odmítla a tak muž nadále žil smutným a zklamaným životem, ale jedna věc ho drtila že chtěl svůj život strávit s tou dívkou a když zjistil, že udělal takovýdle krok, který způsobil, nejspíš tedy znásilnil, přinejlepším znásilnil a odešel, přinejhorším znásilnil a zabil nebo naopak a odešel. (Jak to doapdne?) On, pokavaď ho nechytí tak se nejspíše přizná. Pokavaď ho nedostanou policisté nebo někdo jiný. Toť vše.

18GF: Takže na obrázku máme dvě postavy, vypadá to, že to jsou ženy, ta jedna je teda stoprocentně žena, jsou v nějaký místnosti u schodů, nejspíš je to matka se synem nebo s dcerou. Matka drží, řekněme, že je to dcera, matka drží dceru v náručí s plačícím obličejem. Matka se cítí velice smutně. Neví, co se děje s jejím synem či dcerou, cítí se velice zklamaně, myslí si, že je to nějakej výpadek, myslí si, že se to ani nestalo, kdežto realita je opačná. Já

nejspíš sbych usoudil, že matka zabila to dítě, jelikož k tomu byla nucena, anebo na tom byla psychicky špatně. Vypadá totiž v její tváři že to chtěla udělat. Matka jen tak, sprostředkovaně, zabila své dítě, důvody k tomu uohla mít různé, třeba že to dítě neposlouchalo, nebo že to finančně nezvládala atd atd atd. Ve své podstatě bych řekl, že ta matka se cítí provinile, ale zároveň i radostně, řekl bych že sama neví, dopředu jak to dopadne a řekl bych, že ji trápí svědomí a že chce mít hezkou budoucnost a proto se nechá dovézt na policejní stanici a tam se přizná. Myslí na to, aby její život byl i nadále pěkný, i když podle mého názoru se s tím nedá vyrovnat, podle mě se s tím nevyrovná, že zabila někoho sobě bližšího. Jestli má ona nějaký rozum, tak se sama nezabije, a nechá se dolapit policií. Toť vše.

5: Takže na tomto obrázku máme ženu středního věku. (pauza) Stojí mezi dveří a kouká se do místnosti kde stojí lampa. Tato žena má zaskočený a vystrašený výraz ve tváři, řekl bych, že slyšela něco, co slyšet nechtěla a mohlo by to ohrozit její život. Tato žena se v této situaci cítí neuspokojeně a má strach, neví, co bude dál. Přemáhá a poslouchá dále za dveřmi jestli neuslyší něco, co by jí mohlo třeba něco naznačit nebo pomoci. Řekl bych, že poslouchala a zaslechla, jak se jí tam někdo vloupá. Má strach, protože neví, jestli je osoba nebezpečná, nebo je to někdo z rodiny, kdo si zaponěl klíče. Má strach o sebe, o svoji rodinu, o majetek, ale zároveň cítí se zklamaně, má strach, neví, jak to bude dál, neví jestli přežije, jestli se z toho dostane zdravá, neví vůbec nic. Řekl bych, přál bych, aby to té mladé, no mladé, ženě vyšlo. Těžký na mou představivost.

14.1.11. Respondent 11

1: Tak nevím, kluk je po škole a nebaví ho to. To je asi všechno. Jo, co bylo předtím, nevím, zlobil, tak proto zůstal po škole. Dopadne to tak, že nevím, třeba na ty hosle začne hrát a pustí ho domů potom. No je nasranej, protože je léto a měl být u vody.

2: Takže, holka jde od přítele, protože byli jezdit na koni a teď už se musí domů učit, ale to se jí nechce. To je všechno. No, dopadne to tak, že uteče z baráku za ním. (Co cítí?) Smutek, nechce se jí pryč.

3BM: Byl vožralej, byl chlastat, neví kde je. Bude spát až do rána. Cejtí, že je mu špatně.

4: Tak to nevím, fakt nevím. (pauza) Vůbec nevím, fakt nevím. (pauza) Já nevím, pohádali se, ten chap je na ní nasranej, jí to mrzí a dopadne to tak, že ten chlap se k ní prostě nevrátí.

6BM: Ty vole, to jsou obrázky, fakt. Ten chlap se pohádá s tou paní a do toho přišel táta a on ho uhodí a teď leží na zemi. A teď toho lituje. A dopadne to tak, že mu odpustí a bude to všechno v pohodě. Prostě mu ruply nervy.

6GF: Ženská sedí někde v kavárně a přijde nějaký neznámý chlap a začne jí říct, že vypadá jak nějaká jeho známá. Dopadne to tak, ženská mu dá facku a chlap odejde. (Co bylo předtím?) On pila kafe a kouřil. Nevím, to je všechno

18BM: Totálně ožralej chlap a kamarádi ho vlečou domů. No a nevím, co k tomu říct dál. (Co si myslí, co cítí?) To fakt nevím. Předtím byl v klubu, bral drogy, proto je takhle v hajzlu a dopadne to tak, že se probudí na záchytce protože kamarádi se na něj vyserou

8BM: (Vzdych) No, dva kluci byli venku, jeden spadnul z kola a proto je na operaci a ten kamarád na něj čeká. Dopadne to tak, že se uzdraví, budou chodit spolu na kolo dál.

10: Tak, manželé se vidí po dlouhý době protože ten chlap byl na pracovní cestě. No a to je všechno. (Jak to dopadne?) No dobře, budou spolu prostě furt odteďka.

13MF: No, tak ten ji šukal a jde za svoji manželkou teďka. A dopadne to tak, že jeho manželka na to přijde

18GF: Tak, ta holka spadla ze schodů a maminka ji zvedla a teďka zjišťuje, jestli je v bezvědomí. Dopadne to tak, že holčička skončí v nemocnici s lehkým otřesem mozku.

5: Mmm. Ženská slyší někoho v obýváku v noci, tak se tam jde podívat a byl to jenom vítr, protože zapoměla zavřít okno když šla spát. A dopadne to tak, že ho zavře a jde spát dál.

14.1.12. Respondent 12

1: Nešlo mu hrát na housle. Je zklamanej. Je tam prostě kluk smutnej koukající na housle. A asi se bude snažit naučit se na ně hrát. (Co si myslí?) Jestli se vůbec někdy naučí hrát na housle.

2: Mmm. To je větší trošku. (Píska si) Tahle holka si četla knížky (ukazuje na „holku“), šla se projít ven a myslela na to, co se prostě psalo v těch knížkách. Nevím, přemýšlela o svém životě. Co bude dál ještě, co? No nevím, co bude dál.

3BM: (Smiech) Tak tohle, je to holka, nebo kluk? Holka asi, tak jo, asi je zklamaná, že ji nějaký její přítel odkopl. No, je hodně zklamaná, bojí se toho, jestli se k ní vůbec vrátí a přemýšlí nad sebevraždou. (Jak to dopadne?) Nakonec na něj úplně zapomene a bude všechno v pohodě, nevím. Většinou to tak bejvá.

4: Tak tyhle dva jsou po svadbe. Přemýšlím (ticho) nad tím vztahem, co bude dál, kolik budou mít dětí. Obadva jsou asi šťastní a nakonec se rozejdou a nic nebude.

6BM: Hm, takže tady asi někdo umřel. Umřel asi, asi někdo z rodiny nějaký brácha nebo sestra. Teď jsou smutní, přemýšlí, jak bez toho člověka doáží žít a dopadne to tak, že nakonec to budou muset prostě nějak přežít. A jsou hodně zklamáni.

6GF: Mmm, tenhle pán oslovuje ženu, jestli s ním nechce jít třeba na rande, žena se lekla, vůbec nečekala, že ji osloví takovýto muž a váhala, jestli říct ano nebo ne, protože ho nezná, tak nevěděla. Řekla mu ne, pan odešel a nechal ženu být. (Co si myslí?) No, že to je asi pěkný blb. A to je asi všechno.

18BM: Tenhle pán byl asi po kalbě. Váší se někde. Nemůže chodit, přemýšlí, jestli se z toho někdy dostane, což asi jo. Nebo si asi přeje, aby se z toho už dostal. Přemýšlí, jak se co nejdřív dostat domů, nakonec vstane ráno celý mokrej, půjde domů, vysprchuje se a půjde si lehnout. A myslí, si, že je to úplně ožrala.

8BM: Takže tenhle kluk střílil asi pistolí nějakého pána do břicha. Teď toho pána operují a kluk asi očividně, tomu to asi očividně líto není, je spíš rád. Cítí se frajersky, nemá žádnou lítost a je mu jedno jak to bude dál. Bude to tak, že pán nakonec umře a on si půjde sednout.

10: Takže těmhle dvěma se narodilo mimčo. Jsou rádi, že mají miminko, protože na něj dlouho čekali, oba si myslí, jak se o miminko starat, aby mělo všechno, aby bylo šťastný. Dopadne to tak, že miminko bude šťastný, vyroste z něj chlapeček, fotbalista a budou šťastná rodinka.

13MF: (Píska si) Mmm, tihle jsou asi po velké noci, očividně měli těžkou soulož večer. Ta žena vůbec neznala to typa a ten típek vůbec neznal tu ženu. Spolu dali pár panáků, pokec a nakonec skončili v posteli. Frajer se ráno probudil, vůbec nevěděl, co se stalo, myslel si, že je frajer, že tam měl takovou kočku. A dopadne to tak, že ženská se probudí, nebude vůbec o ničem vědět, vypadne z bytu a bude si myslet jaká je to blbka, že udělala tohle.

18GF: Ta holčička asi spadla ze schodů. Její maminka slyšela velkou ránu, šla se podívat ke schodům a viděla tam svoji dceru už mrtvou. Tak se na ní podívala, řekla si co bude dělat, jestli bude žít nebo ne. A skončí to tak, že dívka to nakonec přežije, ale s těžkýma následkama a maminka je moc ráda, ale i nerada, protože má těžký následky. Tenhle obrázek, jsem trošku trrr, odbil, nevím, teď jsem řekl, úplně nesmysl, hrozný nesmysl jsem řekl. Jsem z toho úplně vykořeněnej, asi to nechám takhle

5: Mmm, tahle paní se šla kouknout asi do obývacího pokoje, protože slyšela nějaký divný zvuky, tak se šla podívat, jestli tam někdo není, myslela si, že je tam nějaký zloděj, žádný zloděj tam nebyl, tak zavřela dveře, zhasla a šla se zpátky vyspat.

14.1.13. Respondent 13

1. Tak mám říct, co si o tom myslím. Nevím, zamýšlím se nad tím, co si o tom (pauza). Nevím, je smutnej, že to má rozbitý. Možná cítí smutek no a dál nevím. Nic mě nenapadá. Nevím, třeba hrál na housle a spadly mu, nebo mu praskla struna a nemá náhradní, tak proto je smutnej. (Jak to dopadne?) Jo, táta mu koupí novou strunu nebo mu koupí nové housle.

2. (Pauza) Tak jsou na poli, chlap orá, nevím co dělá. Asi máma ty holky pozoruje svého muže, nebo nevím. Vypadá, že je těhotná a že je šťastná. Ta holka má knížky v ruce, tak asi bude číst, nebo psát nějaký deník, nevím. Asi je hodně zamýšlená ta dívka. Víc nevím. Tak předtím byla asi doma a ráno vyšli ven. Chlap šel teda orat, nevím, žena mu potom přinesla jídlo asi a teď ho pozoruje a ta dívka asi vyšla na čerstvý vzduch, možná šla něco malovat, nebo (pauza). (A jak to dopadne?) Chlap doorá, půjde domů, ta jeho žena, nebo kdo to je, půjde s ním a ta holka bude do večera venku a bude psát, nebo číst nebo kreslit, pak se vrátí domů. (A co si ty osoby myslí?) Nevím. Tak ten chlap by mohl myslet na to, že by si koupil další pole, že to jeho je malý. Ta jeho manželka přemýšlí nad tím, až bude mít to dítě a ta jejich dcera asi přemýšlí nad nějakým klukem, nebo nevím.

3BM: (Pauza) Sedí, je smutná. Mám říct důvody, proč je smutná? Nevím, dal jí někdo konec, pohádala se s tátou, všechno se u ní, vztahy se hroutí u ní doma, cítí se na dně, nebo já nevím. (A jak to dopadne?) Všechno se napraví. Když bude chtít. (A co si myslí) Teďka asi vzpomíná na ty hezký chvíle, co byly předtím, možná toho lituje co se stalo, je smutná ze všeho.

3. Nevím, ten chlap je asi na tu svoji uražený, něco se dozvěděl od někoho o ní a ona mu to vymlouvá a on neví, komu věřit. (Jak to dopadne?) Zůstanou spolu, nevím. Dá jí asi ještě šanci jednu. (A co cítí?) Ten chlap cítí zklamání a je naštvanej na ní, neví komu věřit, tak je z toho takovej divnej a ta holka je naštvaná z toho, že věří někomu jinému a nevěří jí. Že věří pověřám.

6BM: Tak to je asi jeho babička a oznamuje jí nějakou smutnou událost. Obadva nad tím přemýšlejí a babička cejtí asi v něm zklamání, ta a je to jeho matka, teď jsem to popletl, je to jeho matka a cejtí v něm zklamání, když už je takto dospelý. Nebudou se spolu asi chvíli bavit, ale syn to bude chtít asi napravit u své matky. (A co bylo předtím?) Udělal nějakou

chybu, slíbil něco matce a teď ji zklamal. Nějakej asi její sen, jako v čem by mohl pracovat nebo jak by se mohl živit.

6GF: (Pauza) Tak asi ženská vylekaná z nějakýho chlapa. (Pauza) Ten chlap po ní něco chce. (Co bylo předtím) Tak asi si povídala s někým a on ji vyrušil v tom. (A jak to dopadne?) Každěj půjde svoji cestou. Už fakt nevím.

18BM: (Pauza) Asi chlap kterej hraje nějaký divadlo. Má takovoudle roli, že se má tohde stát. (Co bylo předtím?) Začlo divadlo. Ještě to nějak nacvičovali to divadlo. (A jak to dopadlo?) Skončilo divadlo. (smiech) Prožívá tu roli nějak, odevzdává se tomu, já nevím, prožívá tu svoji roli.

8BM: Nevím, tak kluk, kterej před očima vidí furt něco špatnýho, dějou se mu, objevujou se mu různý hnusný obrazy. Krádeže, zabíjení, pitvání lidí. (Co bylo předtím?) Měl špatný vztahy a fantazii od mala a viděl doma, jak se rodiče furt hádají a násilí viděl od mala, tak asi to tam nějak představuje. (Jak to dopadne?) Chlapec to bude chtít změnit ve svém životě, řekne si, že takhle to nejde, když je tak malej a má to takto odmala a je něco příčinou, třeba hádky jeho rodičů. Tak to bude chtít udělat jinak ve svém životě.

10: Nevím, tak táta a máma a cejtí smutek. Cítí, že už jsou zase bez něj a jsou sami. Že ho vychovávali a doapdlo to špatně. (A co bylo předtím?) Umřel im syn třeba. Jsou z toho zklamaní, smutní, že přišli o svýho jedinýho syna. (Jak o dopadne?) Pořád budou smutní, budou chodit do práce, ale pořád budou myslet na svýho syna, budou si vyčítat, co mohli udělat líp.

13MF: Tak kluk co byl někde v baru, odešel z baru úplně sfetovanej, ožralej a po cestě vzal nějakou holku, tam ji znásilnil a zabil a teďka se probudil a neví, o co jde. (Jak to dopadne?) Chlapec přemýšlí, co udělal, co se stalo, vůbec nic si nepamatuje, jenom vidí tu mrtvou dívku na posteli. A pak se i sám zabije.

18GF: (Pauza) Máma, která drží dceru nebo syna v náručí a ví, že svoje dítě má nemocný, tak je vystrašená, protože to její dítě nedýchá a cítí smutek v sobě. Bolest. (Co bylo předtím?) Když se to dítě narodilo, tak mělo poruchu srdce no a to její dítě se někdy neprobouzelo, léčili to doktoři, ale doktoři nepomáhali. Ale matka pro něj dělala všechno poslední, první a poslední. (A jak to dopadne?) Dítě ji umře v náručí a cítí velkou bolest, nenávisť, smutek.

5: Aši nějaká macecha, nebo nevím co to je a hledá to dítě a potřebuje pomoc, ale je to špatná macecha, je hnusná, zlá. (Co bylo předtím?) Měla přetvářku na ty děti před tím jejich tátou, potom když nebyl táta doma, tak byla hnuná na ně, mlátila je a furt si na ne něco vymýšlela,

chtěla poštvat toho tátu proti vlastním dětem. (A jak to dopadne?) Děti tátu přesvědčí a vyžene macechu.

14.1.14. Respondent 14

1: Asi nějakého kluka, kterýho nebaví hrát. A jak to skončí? To vůbec nevím, kluk, který nechce hrát asi na husle a dopadne o tak asi, že stejně bude muset hrát. A předtím mu o tom asi dál táta nebo učitel. (Co si myslí, co cítí?) Asi se mu chce brečet. Asi ho to moc nebaví si myslím.

2: (Pauza) Jo, tady je asi nějaká studentka, která jde do školy, je zamilovaná; do toho farmáře a nemůže se s ním (pauza), protože tam stojí její máma, jestli je to její máma, ale asi je, no asi jo. A dopadne to tak, že zas pojedou do školy. (Co bylo předtím) Předtím? Tyjo, to vůbec nevím. (A co si myslí, co cítí?) Nevím. Chce se jí asi brečet, asi je z toho nešťastná.

3BM: (Pauza) Tyjo. Já nevím, tak asi usla na lavici. Asi dostala zaracha, pak usla na lavici a skončí to tak, že bude spát dál. No asi si nemyslí nic když spí. Nevím, co říct k tadytomu obrázku vůbec.

4: Asi chce někoho zmlátit ten chlpek, ta paní mu v tom brání, protože předtím do ní asi někdo dělal a skončí to tak, že ho stejně rozbije, že mu v tom nezabrání. Jo a co cejtí, co, že to, zlost asi (A co si myslí?) Co si myslí? To nevím vůbec co si myslí.

6BM: (Pauza) (vzdych) Tady je vlastně, to je asi jeho matka, vyhazuje ho z domu, on má na ní zlost. Dopadne to tak, že stejně, že odejde a nevím, co si myslí, bohužel. Předtím se asi pohádali nějak.

6GF: (Pauza) Tyjo. Ten pán ji asi k něčemu navádí, k čemu ona nechce. Dopadne to tak, že to stejně bude muset dělat. (A co si myslí a co bylo předtím?) To nevím. (Ani to nezkusíš vymyslet?) Mm.

18BM: (Pauza) (vzdych) Tyjo, tady nevím vůbec nic, si nedokážu pod tím obrázkem nic představit. (Zkus to, máš čas.) Asi ho chce někdo okrást, asi někam zatáhnout. Hm, asi jo. Dopadne to tak, že ho okradou stejně, ho zbijou asi.

8BM: (Pauza) (vzdych) (Pauza) Tyjo, co to je? Nevím, asi se nepohodli někdo, tak ho střelili do břicha. Tamti ho chtějí operovat. Dopadne to tak asi, že on umře. Mmm, a to je všechno.

10: Ty se asi mají rádi, mmm, se loučej asi, no nevím, co k ním mám říct. (Co bylo předtím?) Předtím asi, asi on jede do války si myslím, že šli na nádraží. (A jak to dopadne?) Že už se nevrátí.

13MF: Tady to vypadá, že ji asi zabil. Znásilnil a zabil. Předtím ji někde zbalil, v nějakým baru třeba nebo tak, jak to dopadne to netuším. Fakt nevím, jak to dopadne, jako zabil ji, tohle, ale..

18GF: (Pauza) (smích) Tady nevím vůbec, co si představit. Asi že to je nějaká psychicky narušená osoba, že ji už (pauza) asi její máma svoji dceru uškrtla. (Co bylo předtím?) Předtím sešli ze schodů. (A jak to celé dopadne?) Nevím, asi ji zavrou tu mámu.

5: Tady paní něco potřebovala, tak se šla podívat, jestli tu ta osoba, po který to chce, jestli je v tý místnosti a ta tam byla anebo nebyla, nevím, ale ji při něčem vyrušila, přišla nevhod a dopadne to tak, že odejde nepořízena.

14.1.15. Respondent 15

1: Mám říkat co tam je, co tam na tom vidím? Kluka, kterej se na něco dívá. (Co bylo předtím?) Jak jako předtím? (Co si myslíš, co bylo předtím, než ten obrázek nastal?) Nevím. (Co ti napadne třeba?) Tam má nějaký hrací ten. (Co si myslíš, co mohlo být předtím?) Jo, Smutnej. (A co mohlo následovat?) Někdo ho zmlátil? (mračí sa na to) (pauza) Já nevím, (A co si třeba myslí?) Co si myslí ten kluk? Je naštvanej třeba. (pauza) Někdo mu rozbil ten, ten stroj a kvůli tomu je naštvanej, nebo já nevím.

2: Mám jako říct, co tam vidím? Nějakou, nějaký dvě paní a nějakýho pána s koněm. Ten pán tam dělá něco s tím koněm na poli, ta paní drží v ruce knížku nebo co to je, ta druhá paní kouká, přemejšlí. (Co bylo předtím?) Předtím? (Pauza) Zmlátila ji? (Pauza) (A jak to dopadne?) Jak to dopadne? (Pauza) Tak nevím, ta paní půjde do vězení za to, že ji zmlátila. (Co si myslí a co cítí?) Co si myslí? (Pauza) Je našt... mrzí ji to. Já už nevím.

3BM: (Pauza) Je smutná. Něco se jí stalo. Někdo jí asi zmlátil, nebo něco udělal. Má modřiny na sobě. Jak to dopadne? Smutně, půjde asi do nemocnice, aby ji vyléčili. (A ještě co si myslí?) Ona co si myslí? Je naštvaná, myslí si třeba, že kdo jí to udělal je asi hloupej nebo tak.

4: (Pauza) Ten pán chce odejít a ona ho drží, aby neodešel. Ta paní si třeba myslí, že už jí třeba nemá rád a proto chce odejít. (Co bylo předtím?) Pohádali se třeba, proto chce odejít. Jsou naštvaní obadva. Ten pán chce odejít a ta paní nechce aby odešel. (Pauza) (Jak to dopadne?) Smutně, dopadne to smutně, asi se rozejdou, rozvedou teda.

6BM: (Pauza) Tady jsou nějakí smutní. Asi se pohádali, tak se spolu nebavěj. Předtím tam bylo asi nějaká, nějaká hádka, tak se pohádali, teďko se spolu nebavěj a jsou naštvaní. Mám

ještě něco k tou říct? (Jak to dopadne?) Jak to dopadne? Třeba to dopadne, že se domluvěj a půjdou spolu bydlet, anebo třeba že půjdou pryč budou bydlet každý spolu, sám.

6GF: Hádají se, ten pán na ní řve. Něco, nebo něco ji říká důležitýho, tak poslouchá. Ta paní se ho bojí, kouká na něj. (Pauza) Mám říct jak to dopadne? Jak to dopadne, tak asi budou spolu se znova bavit. Mám ještě něco říct? (Co bylo předtím?) Předtím třeba ta paní byla někde a tomu pánovi se to nelíbilo, proto se třeba pohádali.

18BM: Pána někdo drží. Třeba někam chtěl jít, nebo byl opilej. Mám ještě říct co tam bylo? Tak třeba nějaká to, opil se. Teďko mám říct, co tam vidím? (Ano, nebo jak to dopadne?) Jak to dopadne? Dopadne to dobře, třeba budou spolu zase nebo tak.

8BM: Jsou tam dva chlapi, jeden leží, něco mu tam dělají na břicho. Ten kluk je smutnej, ten je otočenej, ten kouká pryč. Asi řežou mu břicho nebo něco. Mám ještě říct, jak to dopadne, nebo? Dopadne to asi špatně, asi ho zabijou, nebo nějak. (Pauza) (A ještě co bylo předtím?) Co bylo předtím? Předtím asi nějaká hádka, dlužil mu peníze nebo něco.

10: (Pauza) Mají se rádi. Něco mu třeba vysvětluje, drží, aby neodešel. Co bylo předtím? Tak se asi pohádali kvůli nějaký kravině, nebo blbosti teda, pohádali. (A jak to dopadne?) Jak to dopadne? Dobře, anebo smutně. Jak to dopadne? Dopadne to třeba (pauza) budou spolu, budou spolu.

13MF: (Pauza) Oni se pohádali, on ji asi zmlátil nebo zabil, tak asi ji zabil, teďkon je z toho nějakěj hotovej, smutnej, lituje toho, mám říct co se stane? Půjde do vězení, předtím byla asi nějaká hádka, něco udělala ta paní, co se mu třeba nelíbilo, tak ji zabil. Půjde do vězení.

18GF: (Pauza) Pohádali se a máma ji zmlátila, teďkon ji drží, zmlátila ji. Předtím bylo asi nějaká hádka, nebo neposlechla něco, tak ji zmlátila. Dostane asi podmínku, nebo něco, nebo půjde do vězení, za to že ji zmlátila. Modřiny má na sobě ta holka a drží ji za vlasy. Co ještě mám říct, jak to dopadne? Jak to dopadne? Ta holka se odstěhuje a bude bydlet sama, máma přijde z vězení, bude bydlet taky sama.

5: Kouká, jestli tam někdo není, nebo kouká, jestli tam je její dcera, nikoho tam nevidí, asi utekla, tak je z toho vyšílená, kouká. Předtím se asi pohádali, dcera se zavřela do pokoje, nelíbilo se jí, tak utekla. Máma se tam za ní přišla podívat a už tam není. Tak ji asi půjde hledat.

14.1.16. Respondent 16

1: Kluk, kterej čte knížku asi, nebo co to je. (Co bylo předtím a jak to dopadne?) Co bylo předtím? To nevím. Tak předtím, já nevím, třeba se s někým pohádal nebo něco. (A jak to dopadne?) To nevím, asi se sním jakože smíří, nebo (pauza) a ještě? (Ještě co si myslí a co cítí?) Cítí smutek asi a to první bylo? (Co si myslí?) Že život je na hovno asi.

2: Tak to nevím, co mám říct o tom. (Něco zkus vymyslet, máš času kolik chceš.) Já fakt nevím. Tak asi pracujou, že jo. (Tak co bylo třeba předtím?) Předtím? Předtím bylo asi, předtím, to nevím. Nevím. Co mohlo bejt předtím? Tak třeba já nevím, fakt, že ne. (Co ti napadne?) Úplná blbost mě napadne. Že byli doma předtím. (A co bylo potom?) Si zašli na pivko asi. To je divný tadyto. (A co si myslí, co cítí?) Co cítí? Tak to nevím, tak ta holka si asi myslí, že nevím, co si může myslet. To fakt nevím. Nevím (Ani nikoho z toho obrázku nevíš?) Mm.

3BM: Co vidím? Holku, holku? Je to holka? (To nevím.) Holku, která nejspíš asi brečí. Třeba se s někým pohádala a co cítí? Vztek, smutek, to je asi všechno. (Co si myslí?) Co si myslí? (Pauza) Tak to nevím, co si může myslet, nevím, co si myslí. (A jak to dopadne?) Dopadne to tak, (smích) já nevím, scho, jakože vzchopí se a začne odznova, nejspíš.

4: Vidím pár nejspíš, že ta holka něco říká, ale on ji vůbec neposlouchá. Předtím mohlo bejt že ho třebas nějak naštvála nebo něco a co bylo potom? Třeba se rozešli. (A co si myslí, co cítí?) Ta holka si myslí, že ho může oblbnout a on si myslí, že nevím, že mu jenom lže a co cítí? Ten kuk vztek třeba a ona nevím, co by mohla cejtít, nevím.

6BM: Takže vidím chlapa a starou paní, ta by mohla bejt babička a on, synovec se to říká, ne? Nebo vnuk, vnuk vnuk. A vypadá to, že jsou na pohřbu. Určitě budou cítit smutek. Předtím třebas bylo, že stářím mohl někdo umřít. A potom, potom nevím, tak chvilku se z toho budou dostávat, že jo a pak nevím.

6GF: Tak to nevím. Nevím. (Zkus.) To fakt nevím tohleto. (Máš na to času kolik chceš, zkus popřemýšlet, co ti napadne.) Tak možná, že to je uklízečka a šéf, já melu úplný blbosti. (Nic nejsou blbosti.) On se ji snaží přesvědčit o něčem a ona mu jakože pořád nevěří. Tak třebas předtím bylo, že, tak předtím mohlo bejt, že on ji říkal, jak ji strašně miluje a pak ho třebas načapala s nějakou jinou ženskou a od té doby mu nevěří, myslí si, že je to kretén a cítí, cítí smutek a vztek a potom bylo, potom bylo, že ona už mu nevěří.

18BM: Tak to nevím, tadyto, fakt. Tak se vožral, já nevím vůbec, a třeba nemůže, není schopnej nic jakože vnímat, tak ho někdo drží zezadu. Potom ho třebas odvede domů a už

nevím. (Co si myslí, co cítí?) Co si myslí? Jako myslí si, ať ten stav už skončí a co cítí? Tak to nevím co cítí. V tom stavu asi nic.

8BM: Tak to bude nějaká operace, třebaš tadyten kluk, to je jeho máma, co tam leží, předtím třebaš bylo, že nevím , nevím, co mohlo bejt předtím. (Zkus.) Třebaš ten kluk cítí nevím, určitě smutek. (A co bude potom?) Nevím. (Zkus popřemýšlet, co mohlo být předtím a jak to může dopdnout?) Tak určitě se uzdraví jakože, takže to dopadne dobře a předtím třebaš ji někdo zbil.

10: (Pauza) Buzny asi, nevím fakt. Nevím, třebaš předtím mohlo bejt, že se to styděli říct a co bylo potom? Že si to všechno řekli a nevím a asi byli spolu. A co cítěj? Lásku k sobě, asi.

13MF: Třebaš, tenhle fakt nevím tadyto. Třebaš to je pár, ten chlápek přišel z práce, pak našel tu ženskou mrtvou a asi předtím třebaš mohlo bejt, že ji někdo otrávil. On cítí, to je furt dokola, smutek, vztek, že jo a dopadlo to tak, že, že z něj třebaš byl ochlasta a už se třebaš nezamiloval do nikoho jinýho.

18GF: (Pauza) Tak to nevím tadyto. Tak to třeba, že nevím, ji, že ji škrtí, ale nevím, co to je, třebaš kámošky, nebo a že, že ji zradila třeba v tom, že ji přebila, nebo jakože ji svedla může, Potom bylo, že si to takhle jakože ji, že ji škrtila a jakože si to vyříkaly. Ta cítí vztek a ta druhá nevím, co může cítit. (Jak to dopadne?) Dopadne to tak, že, že zase spolu budou jako ty dva a ji vůbec nebudou řešit.

5: Tak, (Pauza) nevím. Určitě někoho sleduje. Třeba nevím, koho by mohla sledovat. (Zkus, nebo co bylo předtím, co potom?) Předtím, že šla po schodeh třeba, uslyšela nějaký hlasy, třebaš to může bejt její dcera s kámoškou, tak tam koukla a cítí nevím, pff, (pauza). (A jak to dopadne?) Dopadne to, že ji ta dcera uvidí a pohádají se, zdrhne třeba z domu. A pak ona bude cítit, jak se to říká, třeba, nevím jak to říct (tak to třeba popiš), že, já fakt nevím.

14.1.17. Respondent 17

1: Tak vidím kluka, který si neví rady. (Co bylo předtím?) Aši předtím zkoušel hrát, nešlo mu to, je z toho smutnej a neví si z toho rady. (Pauza) No, (pauza) a dál nevím. (Tak jak to dopadne?) Určitě na to přijde, že mu to půjde. (A co si myslí, co cítí?) Cítí, asi smutek cítí. Nevím dál.

2: Vidím nějaký lidi, co jsou na poli. (Pauza) Předtím asi nějaká holka šla ze školy nebo odněkad. Nejakěj pán je tam s koněm, tak dělá na tom poli asi nějakou zeměděličinu. Potom je tam nějaká starší paní, která je opřená o strom, ta teď odpočívá, taky předtím měla nějakou

práci. (Pauza) A co bude dál? (Pauza) Už nevím, co bude dál. (Zkus něco vymyslet, máš čas) Nevím, asi všichni půjdou do chatky tam a budou spolu něco dělat. (A co si myslí, co cítí?) No, jsou asi spokojeni hodně. A nevím, co si myslej.

3BM: Je to nějaká holka, která je opřená o křeslo a je smutná. Předtím se asi pohádala s někým, teď brečí. No a dál určitě pak přestane plakat a vše se vyřeší. A teďkon se cítí smutně. A dál nevím. (A co si myslí?) Že ten svět je teďkon hroznej.

4: Je tam paní s pánem, vypadají, že jsou šťastní. No, (pauza) předtím asi byli, měli večeri nebo já nevím, večereli, jsou tu spolu a dál si asi sednou a budou si povídat u krbu. A cítěj se obadva spokojeně. A myslej si, že se mají rádi.

6BM: Je tam starší paní s nějakým svým vnukem nebo synem. Jsou smutní. Předtím asi jim někdo umřel, jsou teďkon smutní. A dál budou řešit co bude dál, pohřeb a takhle asi. Cítěj se smutně a myslej na toho, kdo umřel, kdo byl.

6GF: Nějakej pán s paní. Předtím asi něco řešili, se na sebe dívaj. Dál to budou furt řešit. A obadva se cejtíli tak napůl dobře i špatně. A myslej nevím, na co myslej.

18BM: To je nějakej pán a zezadu ho držej ruce. Předtím asi někam spadnul a teď ho vytahujou. Teď asi se budou snažit rozdejchat nebo něco. A cítí se asi smutně no. A nevím, na co myslej. To bude asi všechno. (A jak to dopadne?) Dopadne to určitě dobře, probudí se a bude žít dobře.

8BM: To je nějakej kluk a asi operační sál. Kluk jesmutej, asi předtím se stalo, že jeho maminka šla na operaci. Dopadne to asi tak, že operace skončí a všechno bude v pořádku. Kluk se cítí asi dobře a myslí na to, aby ta operace už skončila.

10: Jsou tam dva pánové, objímají se. Předtím si asi říkali, jak se mají rádi, teď se objímají. A dopadne to asi tak, že se budou mít rádi a budou furt kamarádi. Cítí se obadva dobře a myslej na to, jak se mají rádi.

13MF: Tak tam pán s nějakou paní, co leží na posteli. Předtím asi vstávali, pán se oblíkl a půdě do práce asi. Cítěj se spokojeně a myslej si, že dobře spali. (A jak to dpadne?) Dopadne, že půjde do práce a ona bude spát.

18GF: To je nějaká paní a drží v ruce dítě. Předtím se asi s někým pohádala, anebo se něco stalo, protože pláče. A dopadne to tak, že to bude všechno dobrý, v pořádku. Cítí se smutně a myslí si, aby už to všechno bylo za ní.

5: To je nějaká co kouká do dveří. Předtím asi šla pro syna, teď kouká do pokoje, nikdo tam není asi. Dopadne to tak, že zavře dveře a půjde do kuchyně zpátky. Cítí se dobře a myslí na to, kde by mohl bejt.

14.1.18. Respondent 18

1: Kluk, co se nudí ve škole. (Co bylo předtím?) Předtím? Já nevím, asi hrá na housle, nebo se učí. (Jak to dopadne?) Mu to nešlo. (Co cítí a co si myslí?) Je znuďenej, že ho to nebaví.

2: Prostě, že jde do školy nebo něco takovýho. A a nevím, cosi myslí? (Tak popřemýšlej, máš čas.) Že se musí pořádně učit. Já nevím, podle výrazu to nepoznám. (Tak třeba jak se cítí?) Nervózně. (A co předcházelo tomu obrázku a jak to dopadne?) Půjde do školy. (A předím?) To já nevím. (Zkus něco vymyslet.) Mně nic nenapadá.

3BM: (Pokyvuje hlavou) Takže co dělal? Chlastal. No. A nevím, co si může myslet když spí. (Tak chlastal, to bylo předtím, tak co je teď?) Kocovina. Nebo spíš spánek a pak kocovina. (A co cítí?) Šoufl, blbě od žaludku. Z vlastních zkušeností. (Smiech)

4: Pocit? Nebo co si myslí? Že ho miluje. No a něco mu řekla a on se na ní naštvál. (A jak todopadne?) Se usmíří. (A co si myslí?) Podle toho, co mu řekla. Já nevím. (Pauza) Já nevim, mně nic nenapadá,

6BM: A to mám říkat jeho nebo ji? (Oba třeba.) Tahle vypadá jako kdyby viděla ducha. A tomu se něco stalo. Ta si myslí: „Sakra, co to tam je?“. A tenheten si myslí: „Mně je to všechno jedno.“ No a dopadne to, že ta babička dostane infarkt. (A co bylo předtím?) Předtím uviděla toho ducha. (A co si myslí, co cítí?) Cítí strach. (A co si myslí?) Mmm, ať to jde pryč.

6GF: Kolik toho ještě bude? (Ne moc.) Si myslí, co to je za dědulu. Pocit vyděšení. A co má být teď? (Teď co bylo předtím, co je na obrázku a jak to dopadne?) Jo, předtím bylo že přišel, se lekla a skončí to, že prostě odjede.

18BM: (Pokyvuje hlavou, špúlí pery) Tak to nevím. Ruce má tady a tady jsou nějaký jiný. Možná ho masíruje. Jemu se to líbí. No, myslí si: „to je fajn“ a skončí to, že ho nebudou bolet záda. (Co bylo předtím?) Předtím k němu někdo přišel a prostě ho začal masírovat.

8BM: Prostě ten kluk má na stole otce a myslí si, ať to dobře dopadne. No a potom to dopadlo dobře a předtím, asi ho bolelo břicho. (A co cítí?) Cítí strach.

10: Cítí lásku. No (pauza), myslí si, jak ho miluje, předtím že prostě se sešli a potom šli spolu do cukrárny. (A co se děje na tom obrázku?) Objímají se.

13MF: Tak k tomudle bych se radši nevyjádřoval. Radši ne. No prostě předtím si s ní užil no, myslí si, jak to bylo fajn No a potom prostě, jak bych to řekl, prostě si utírá pot, jak se u toho zapotil a jaký je borec. (A jak to dopadne?) Dopadne to, že se udělá. Taky z vlastních zkušeností.

18GF: Cítí smutek. Předtím asi nějaká nemoc. No, myslí si, co je to za zasranej život. A konec, to dítě umře. (A co je na tom obrázku?) No, jak drží někoho v náruči a brečí.

5: No, cítí se překvapeně. No, myslí si, co tam dělá. Předtím otevře dveře a potom tam načapá manžela s přítelkyní, nebo s nějakou ženskou. (A jak to dopadne?) No, najde tam svýho může s nějakou ženskou. (A co je teda na tom obrázku?) Otevře dveře a kouká do místnosti.

14.1.19. Respondent 19

1: Jako co s tím mám udělat? (Řekni, co vidíš na obrázku.) Nuda, nechť k učení. Deprese třeba. (Atak co bylo předtím?) Třeba dostal těžký úkol třeba ve škole a nedaří se mu vyřešit. (A jak to dopadne?) Ho to přestane bavit za chvíli, anebo se někoho zeptá třeba, kdo by mu poradil. (A ještě co si myslí a co cítí?) Špatně prostě.

2: (Pauza) Já nevím tak asi práce nějaká nebo na farmě nebo nevím. Jsou rozhádaní, pohádání. (Pauza) Že se pohádali prostě a spolu nemluví teď. (Pauza) (Jak to dopadne?) Že chvíli spolu nebudou mluvit, nevím, třeba den a pak se usmíří. (Co si myslí a co cítí?) Špatně se cítí.

3BM: (Pauza) Já nevím, třeba deprese tohle. Že se ji něco nepovedlo, nebo jemu nebo tak. Zklamání, smutek. Nevím, třeba byla opilá. Co bylo předtím, jo? Třeba, něco se ji nepovedlo třeba, neví jak dál. A co bude následovat, že, že se vybrečí a pak se půjde svěřit, nebo si to nechá pro sebe. Cítí smutek. (A co si myslí?) Co si myslí? Že udělala špatně něco.

4: Nevím, že ten pán je naštvanej. A nechce vůbec s tou přítelkyní mluvit, třeba, kvůli nevěře. (Pauza) Já nevím. (Tak co bylo předtím?) Hádky prostě. (A jak to dopadne?) Že s ní ten pán nechce mluvit. Já nevím.

6BM: (Pauza) Tak jsou na sebe naštvaní. Pohádali se. (Pauza) (Tak třeba co tomu předcházelo?) Třeba, že ten pán si nesplnil povinnosti nějaký. A kvůli tomu je ta babička naštvaná, nebo... (A jak to dopadne?) Vyjasní si to mezi sebou, usmíří se.

6GF: Třeba že jí vyhrožuje? (Pauza) Nebo že ji vypráví nějaký příběh? Nebo že ji vylekal třeba. (Pauza) (Co bylo předtím?) (Pauza) Že nic, že k ní prostě přišel, to, řekl jí to. (Pauza)

(A jak to dopadne?) Budou o tom spolu hovořit a (pauza) prostě budou spolu o tom hovořit a pak si budou dělat to, co dělali předtím.

18BM: (Pauza) Že ho někdo drží třeba. Nebo že ho ošahává (posměch). Nebo že ho stahuje. (Pauza) Nebo masáž třeba. (Smiech) (Pauza) (Co se dělo předtím?) Třeba šel domů a kolaboval nebo padal a někdo ho chytil. (Pauza) (A jak to dopadne?) Že ho buď okrade nebo že zavolá záchranku.

8BM: (Pauza) Tak mučení třeba. Nebo operace. (Pauza) Je tam, protože jim třeba dlužil peníze. Nebo že je nějak nemocnej. (Pauza) (A jak to dopadne?) Že ho uzdraví, anebo, že mu způsobí nějaký zranění kvůli těm penězům.

10: (Pauza) Láska. Obejmutí. Svěřování. (Pauza) (Tak co tomu předcházelo?) Tak projevit si lásku z ničeho nic. (Pauza) (A co bude potom?) (Pauza) Buď nic, anebo předehra.

13MF: (Pauza) On třeba šel zkontrolovat svoji sestru večer když spala. A viděl ji prostě nahou, tak si tam dal tu ruku. (Pauza) (A jak to dopadne?) Že ji přikryje a odejde.

18GF: (Pauza) Že ji třeba umírá dcera. Nebo že napadení. (Pauza) Předcházela tomu nějaká hádka. Zdravotní stav. (Pauza) A zavolá doktora.

5: Slyšela něco v pokoji a šla se tam podívat, co se tam děje. Možno někoho špehuje, prostě. (Co tomu předcházelo?) Že slyšela nějaký hluk. A dopadne to tak, že zase odejde.

14.1.20. Respondent 20

1: Jakože mám říkat? (Říkej co tam vidíš) Kluk, co sedí u houslí. A asi nad něčím přemejšlí nebo nevím. A jako co k tomu mám říct? (Co bylo předtím?) Asi na ty housle hrál. (A jak to dopadne) Asi se naučí nějakou písničku a bude hrát znova. Nevím. (Co si myslí, co cítí?) Nervozitu, že se tu písničku nenaučí.

2: Jakože zase co tam vidím? Asi nějakou farmu nebo něco. Co se tam dělo, nevím, třeba obdělávali pole. (Pauza) Třeba pojedou na koni ten chlap. A jakože co teď nebo? (Co si myslí, co cítí?) Že je horko. To je všechno.

3BM: Vidím nějakého člověka, co sedí asi na zemi asi opřený o postel. Asi tak. Nevím, třeba jeto nějaký dítě co dostalo prostě na prdel od táty. A dítě se bude to, že bude mít třeba nějaký trest. No, asi cítí bolest a strach. Všechno.

4: Asi nějaký pár. Akorát vůbec nevím, co by se tam mohlo dít. (Pauza) Fakt vůbec nevím. (Tak co mohlo být předtím?) Nevím, byli třeba někde na procházce. A jdou domů. A co

cítěj? (Pauza) Lásku třeba k sobě? (A co si myslí?) Ježíš Maria. (Pauza) Já fakt vůbec nevím. Nevím vůbec. (Dobře a jak to může dopadnout?) Asi tím, že ji doprovodí domů.

6BM: Asi mámu se synem. Nevím, co se mohlo stát třeba se pohádali. Bude se dít to, že se ten syn urazí a odejde. A ještě co cítěj? Asi vztek na toho druhýho. (A co si myslí?) Mmm, myslí, že už spolu v životě nepromluví.

6GF: Zase asi nějaký pár. (Pauza) Hmm, tak stalo se tam, (pauza) nevím, že se třeba koukala na televizi a on ji nějak vyděsil nebo něco. Bude se dít to, že odejde ten chlap a nechá ji koukat na tělku. A na co myslí. (Pauza) Se prostě lekla, no tak nevím. A to je všechno.

18BM: (Pauza) Asi nějaká vražda se tam stala. A bude se dít to, že odklidí to tělo. A myslí na to, strach, aby ho nechytli třeba. (A co je teda konkrétně na tom obrázku?) Mrtvola asi, jak ji někdo drží prostě někde.

8BM: Nějakou operaci asi vidím. Asi toho operovanýho někdo postřelil třeba. No a oni mu vyndají tu kulku a to, (pauza) no a myslej na to, že nechtěj, aby umřel. (Jak to dopadne?) Vyndají tu kulku a on přežije. (A co cítí?) Bolest.

10: Asi byli na nějakým rande. (Pauza) Bude se dít to, že půjdou domů. (Co je na obrázku?) Ženská jak objímá chlapa nějakýho. A bude se dít to asi, že půjdou domů. Nevím a třeba myslej na to, že ta večere byla dobrá.

13MF: Nevím tak stalo se tam třeba, že ji znásilnil. Bude se dít to, že odejde pryč. No a že asi myslí na to, aby na něj nepřišli. No a na obrázku vidím ležet ženskou a chlapa jak stojí. (Co cítí?) strach, aby ho nechytli.

18GF: Vidím tam dvě ženský, jedna jak drží tu druhou v náručí. A stalo se to, že tam ta ženská omdlela. A stane se to, že se ji nějak bude snažit vzkřísit jakože. No a myslí na to, že třeba doufá, aby se přebrala.

5: (Pauza) Vidím nějakou ženskou, co stojí mezi dveřma otevřenejma. (Pauza) A šla třeba svý dceři říct, aby šla třeba pomoct vařit. No a stane se to, že ta dcera s ní půjde. A myslí na to, jakože, aby to jídlo bylo dobrý.

14.1.21. Respondent 21

1: (Pauza) Můžu to říkat? No ten kluk asi dostal kytaru, jakože dárek. No a nevím, jakoby co dál k tomu mám říct. (Tak co vidíš na obrázku?) Nevím, je zamyšlenej, asi neví, jak na ni má hrát. No. Nebo ji má možná zničenou. A to je asi všechno. (A jak to dopadne?) Nevím,

asi se na ní časem naučí hrát. (A co si třeba myslí a cítí?) Tak myslí si, že to třeba nedokáže na ní hrát a cítí smutek, že mu to nejde. Už nevím, co k tomu mám říct jakoby.

2: (Pauza) Pfff, mladá holka chce studovat, jakoby, ale její rodiče nemají jakoby peníze na to, aby zaplatili školu. Nevím no. Proto její táta, nebo kdo to je, dře s koněm na poli. No a ona studuje v domácnosti, protože nemají na tu školu, že jo. No, to je všechno. (Co byl třeba předtím?) Nevím, no tak třeba, že měli úmrtí v rodině a museli zaplatit poheby a nevystačili jim peníze na tu školu. (A jak to dopadne?) Po čase se tam ta holka na tu školu dostane. (Pauza) (Co si myslí, co cítí?) Smutek. Nevím. No už nevím, co k tomu mám říct.

3BM: To vypadá, jako kdyby moc, jakoby se prostě přepil a usnul na lavičce. No má prostě kocovinu, cejtí se blbě. No. Předtím se třeba s ní rozešel jakoby kluk, protože to je asi holka a ona to zakončila tím, že se prostě opila do kóma a takhle dopadla. (Jak to dopadne?) Nevím, tak probudí se a půjde asi domů. Fakt nevím. (A co si myslí, co cítí?) Kocovinu prostě, je jí špatně. No. Už nevím, co k tomu mám říct.

4: (Pauza) Mmm, to vypadá, jako kdyby se ten chlap na něco díval a ona mu říkala, ať jde, že to nemá... No jo, on se chtěl porvata ona mu říkala, že to nemá cenu, ať jdou pryč. No, on cítí vztek a ona se bojí nejspíš. No a předtím bylo, že třeba ho urážel ten chlap jakoby a chtěl ho sundat a ona ho zastavila. A dopadne to tak, že půjdou prostě domů a nebudou si ho všímat toho chlapa.

6BM: To vypadá, že prostě to je máma a syn a že jim právě umřel otec a jsou na pohřbu. Obadva cítě smutek a předtím to bylo, že prostě umřel na rakovinu. A dopadne to tak, že prostě odejdou domů po tom pohřbu.

6GF: To vypadá, jako kdyby prostě jeli ve vlaku a ta žena si sedla na jeho místo a on jí říká, že to je jeho místo ať prostě odejde. Ten chlap cejtí vztek a ta žena nevím, no, ta je asi v pohodě prostě, normálně. A předtím bylo, že byl třeba plnej vlak a ona si neměla kam sednout, tak si sedla tam a on přišel jako poslední a říkal jí, že tohle je jeho místo, ať jde pryč. A dopadne to tak, že ta žena si prostě bude muset stoupnout a stát místo toho, aby prostě seděla.

18BM: To vypadá jako kdyby ho prostě nějaký duch chytil a snažil se ho prostě zatáhnout do zdi jakoby. Ten chlap se bojí, neví co má dělat. Nevím. Předtím se stalo, že třeba někoho zabil a teďkon se ten duch jde pomstít tím, že ho taky zabije. On cítí strach. A dopadne to tak, že ho nakonec stejně zabije.

8BM: To vypadá, že prostě je chlap na operaci, vedle toho stojí jeho syn. No, on necejtí nic a ten syn cejtí prostě smutek asi. No a předtím se stalo prostě, že ho třeba srazilo auto a teď skončil prostě v nemocnici. A dopadne to tak, že ho nakonec zachráněj.

10: To vypadá, jako kdyby otec a dcera se neviděli prostě, jakoby ten její otec byl ve válce a přežil tu válku, našli se, jakoby po dlouhý době. A obadva cítí radost. A předtím se stalo, že prostě její, když byla malá, tak její otec odešel do války třeba a teď se vrátil třeba po patnácti letech. A dopadne to tak, že prostě půjdou domů.

13MG: Hm, hm. To vypadá akoby že chlap moc pil včera večer třeba a ráno se probudil s cizí ženou v posteli a si říká, co jsem to udělal a jemu z toho nanic a ta žena tam jen tak leží. A dopadne to tak, třeba to, že se vrátí ke své ženě a že ji to nebude radši ani říkat, že ji podvedl.

18GF: To vypadá, jako kdyby ta malá holka měla noční můry tak seběhla ty schody a máma ji chytila co tady dělá, poslala ji zpátky nahoru jakoby. Ta holka je vyděšená a ta máma je starostlivá a unavená. A předtím bylo to, že koukala třeba na horor jakoby sama a pak se prostě bála usnout. A dopadne o tak prostě, že bude spát s tou mámou v posteli.

5: To vypadá, jako kdyby prostě nějaká babička kontrolovala něco, třeba vnuka, jestli dělá domácí úkoly třeba, nebo volá na něj, že je večer, ať jde na večeři. A cítí se ustaraně a předtím bylo, že prostě dělala večeři tomu vnukovi a on šel do pokoje zatím a ona pak pro něj přišla a říká, že už je večeře a potom bude, že kluk půjde na tu večeři.

14.1.22. Respondent 22

1: To je nějaký malý chlapec, asi je ve škole a přemýšlí a má tam tužku, asi tužku nebo co je to? Je to tužka? Ne, to je blbost, to vypadá jako housle. Papírek. A všechno ne? Přemýšlí. (Co bylo předtím?) Si myslím, že to bude nějaký jakože hudebník, že z něho vyrostl nějaký hudebník, když má jako housle. (A jak to dopadne?) Já si myslím jenom, že bude prostě nějaký hudebník, nebo jakože zpěvák, nebo jak se to řekne, ten člověk, co hraje na nástroj, na hudební stroj. Teďkon třeba přemýšlí, jakou skladbu by mohl napsat. (A co si myslá a co cítí?) Já si myslím, že se cítí utrápeně, že přemýšlí, jakože neví, jak dál. (A co si myslí?) Mmm, myslí, jak by mohla bejt ta písnička třeba.

2: Práce na zahradě. Tadyta holka je asi nějaká studentka. A tadyto bude asi mamka. A asi říká synovi, co by měl dělat jakože na té zahradě. Jakože vedoucí, nebo šéfová jakože, nebo jakože, jak bych to řekl, šéfová jakože. Si myslím, že to je studentka. A pracant. (ukazuje prstem). Syn, jakože co pracuje na zahradě. (Tak co bylo předtím?) Že to byla studentka,

mamka a syn co pracuje na zahradě (ukazuej pstom). A kůň jakože tahá ty jakože ty těžký věci, ne? Tak jakože ty věci, co jsou na zahradě, jakože tady ty nevím jak bych to řekl, jakože tadyty, ten vozejk jakoby. (Co si myslíš, že se dělo předtím?) Předtím se dělo, že ten chlapec jakože normálně pracoval a mamka taky určitě pracovala, nebo jakože pomáhala a jakože ten syn si odpočinul, že jakože jak pracoval, tak už nemohl, tak si šel na chvílku sednout. Mamka si taky šla odpočinut a kůň taky. Ta dcera dělala furt to stejný, takže se učila jakože. (No a jak to dopadne?) Mmm, že začnou zase pracovat, kromě ty holky. (A co si myslíš, co cítí?) Mmm a pak něco zasaděj na pole, na tý zahrádce, nějaký brambory, kytky, tydlety blbosti. A si myslím, že se mamka cítí jakože unaveně, že má i zavřené oči. Ta holka se určitě cítí, že jakože, taky, že jakože docela unaveně, jakože se furt učí takhle. A ten syn má energii určitě, protože stíhá ještě ukazovat takhle, tak asi má energii.

3BM: To je holka, nebo kluk? (Co si myslíš ty?) Já si myslím, že to je holka, že se trápí. Asi se jí něco jakože stalo, problém jakože doma, jakože s rodinou s rodičema. Ona je nešťastná. A neví jak to vyřešit. Tak si přinesla asi nůž a asi se začla řezat, nebo jakože ty třináctky, jak se řežou, že? Tak se taky začala řezat, nevěděla jak na to, tak se taky začala řezat. Určitě brečí. A jestli se pořezala, tak jí určitě taky teče krev, nebo jestli si něco udělala. To js asi všechno. (A jak to dopadne?) Mmm, já si myslím, že to dopadlo zase špatně. Že se zase trápí. Neví, jak dál. Zase se pořezala. Anebo se zastřelila? Anebo si počká, až ji bude 18, aby mohla odejít z baráku, aby měla klid. (Co si myslíš?) Já si myslím, že neví, jak to vyřešit určitě to zkoušela jakože víckrát se snažit, ale zatím se jí to nedaří. Je smutná. Čeká na osmnáctiny. To je asi všechno.

4: To je nějaký zamilovaný pár, asi se jakože, s někým jakože se pohádali, třeba s rodičema se pohádali. Ten kluk je naštvanej. Má nervy. A ta holka ho brání, jakože aby se mu nic nestalo. Hm, to je asi všechno (A jak o dopadne??) Já si myslím, že ten kluk se neporve, nebo jak bych to řekl, že se pak uklidní kvůli tý holce, ty přítelkyni nebo. Ta holka se cítí nešťastně a ten kluk nervózně. Nervy. Hm, to je asi všechno.

6BM: Tak vidím asi syn a mamka, jakože babička. Asi se pohádali. Ten kluk se nějak mračí. A ta paní, jakože ta babička je nešťastná. Že se pohádala se synem. To je asi všechno. (Tak co bylo předtím a jak to dopadne?) Mmm, já si myslím, že to dopadne, místo toho aby udělal gentlemanské chování, tak odejde z baráku, místo aby se jakože omluvil takhle, tak odejde z toho baráku a bouchne se dveřma. Babička bude nešťastná. Bude smutná, zároveň bude brečet a pak ten kluk se pak uvědomí, že udělal chybu a pak třeba po týdnu, po týdnu přijde se omluvit. A pak si uvědomí, že udělal chybu sám třeba. To je asi všechno.

6GF: Nějakej pán. Postrašil nějakou ženskou. Asi v nějakém baru nebo prostě někde na kávě. Ona byla s přítelem a ten přítel šel na záchod, třeba, nebo si šel něco koupit a najednou se objevil třeba její bejvalej a ona se lekla. Ten muž má v puse doutníka. Ona se ho lekla, že když se spolu jakože rozešli, tak nikdy neví, co by se mohlo stát, že po rozchodu. Když udělá konec ta holka, že jakože aby ten kluk ji něco neudělal takhle. Tak je asi nešťastná. Anebo to je její přítel a přišel se zeptat, že co by chtěla, anebo ji přišel říct, že tam je tadyto co měla ráda. Asi všechno (Jak to dopadne?) Mmm, tak jestli to bude její přítel, tak si prostě sednou na skleničku a popovídají si. A jestli to nebude její přítel, tak se ho lekla. To je asi všechno. A cítí se nešťastná.

18BM: Asi nějakej vožralej kluk, chlapec ožralej. Nemůže, jakože spadl. Ani se nemůže postavit na nohy. Tak ho asi nějakí kamarádi ho držejí, nebo kamarád ho drží. On je totálně ožralej. Nebo spal. A přišli kámoši, nebo spolubydlíci a vzbudili ho. A on když spal, tak ho odvedli někam na party asi a on byl furt ospalej, nemohl otevřít ani oči. (A co bylo předtím?) Předtím by moho bejt, že spal a oni ho pak jakože vzali. Anebo šel z práce a z práce šel rovnou jakože někam si dát nějakou skleničku vína nebo takhle třeba do baru, do hospody. Místo aby si dal jedno pivečko, jedno pivko, tak si dal asi víc a točí se mu hlava. A nemůže se zvednout, spíš nemůže chodit. Kamarádi ho pomáhají, kamarádi mu pomáhá asi odtáhnout do auta. To je asi všechno.

8BM: Asi nějaká policajtko, co trefila nějakého kluka, jakože zastřelila. A jsou v nemocnici a operujou ho, jakože operace. A ten jakože první doktor, to je další doktor ten doktor se jenom kouká a jeden jakože už, jakože řeže, že jak bych to řekl, že už mu tak jakože operuje. Toho kluka určitě uspali, aby to necejtíl. To je asi všechno. (Jak to dopadne?) Dpadne to tak, že, nebo to bude jžkoze jeho přítelkyně. A asi se pohádali. A ona ho zastřelí. A asi zavolala sanitku a začali operovat, odvezli si ho a začali operovat. Ta holka přišla za nima se dozvědět, že jakože jak to vypadá. To je asi všechno (A jak to teda skončí?) Skončí to tak, že tomu klukovi se něco stane, tak na 50% přežije a na 50% ne a ta holka je nešťastná. Si ho spletla se zvířetem. To je asi všechno.

10: Tady vidím nějaký šťastný pár. Mají se rádi, asi si něco řekli, že si zavřou oči. Nebo přinesl ten kluk nějaké překvapení, řekl ty paní, ať si zavře a že si zavře, jakože si zavřeli oba oči a dal jí nějaký dárek. Hm, to je všechno. (A co bylo předtím?) Předtím, asi se hádali a pak po nějakých dnech se dali dohromady, že se omluvili, takhle, že se dali dohromady a pak už hádky nebyly. Anebo si jí vzal za ženu. A říkají si, že jsou šťastní. A to je asi všechno.

13MF: Hm, tady nějaká přítelkyně jeho. Asi vstal, vstával, no, ta žena ještě spí, ten pán asi přišel, odchází do práce, jakože brzy ráno Je furt ospalej. Chce se mu spát. A odejde asi do práce, nebo prostě někam. A ta žena má asi ještě čas na spánek, ona ještě spí. Vypadá to jak ta žena, jako když nic na sobě nemá (ukazuje na tabuľu), asi něco měli, intimní život. Hm, to je všechno. (A co bylo předtím?) Hm, předtím by mohlo bejt, že ten pán přišel z práce pozdě večer, ta jeho žena chtěla asi nějak překvapit, tak si nic na sebe nevzala. Místo aby na něho čekala, tak usla. A ten chlapec přišel z práce a když ji viděl jakože tak se otočil a zavřel si oči a přikryl si ruce. Je docela hodně unavený, tak si šel hned spát. To je asi všechno.

18GF: Asi nějakí sousedi, nějaká holka a nějaký kluk. Asi se moc nemuseli, spíš ten kluk ji nemusel. Třeba ji nechtěl. Když ji potkal na chodbě v baráku, tak se naštvál, začal ji škrtit. Ona je nešťastná. To je asi všechno. (Jak to dopadne?) Dopadne to tak, že ten kluk ji něco udělá, když ji něco udělá, tak místo aby ji pomohl, tak odejde domů, nebo jakože uteče. Anebo nějaký prostě obyčejnej kluk, co se dostal do baráku i když tam nebydlí a začal ji prostě znásilňovat, jakože ošahávat. Přikryl ji jakože oči, aby neviděla, kdo to je. Vypadá to jak nějaký pachatel podle oblečení. To je asi všechno.

5: To je nějaká mamka, asi přišla někam do pokoje, syna, dcery a kouká se jestli přišel třeba že školy nebo z venku. Kouká se, jestli náhodou nepřišel. Když třeba měl přijít v šest hodin a mamka se šla podívat přesně v šest hodin, jestli už je doma a on třeba v šest hodin nebyl doma, aby si to ověřila, jestli přišel, přišla domů, anebo mu dala najíst, nebo to je kuchyň. To je asi všechno (A co bylo předtím, jak to dopadne?) Hmm, asi to dopadne špatně. Vypadá to, že je naštvaná. Hm, to je asi všechno (A co bylo předtím?) Anebo čeká na návštěvu, že je nešťastná? Že do té doby nepřišel nebo nepřišla a asi má hodinky jenom v kuchyni nebo v pokoji. Hodiny. Tak se šla podívat na čas a furt tady nejsou. To je asi všechno a cejtí se trápeně.

14.1.23. Respondent 23

1: (Pauza) No, takže, tomu klukovi se asi rozbili housle a teď je z toho smutnej. (Co bylo předtím?) Hrál na ně a praskla struna. A teď je z toho smutnej a přemýšlí, jak to opravit. (Jak to dopadne?) Nepovede se mu to. (Co si myslí?) A myslí si, jakto má opravit, protože neví, nic ho nenapadá.

2: (Prekvapení výraz) Nechápu, co se tam děje. Tak tady asi chlap orá pole, tady ta, tak ta přemejšlí, nějaká zamýšlená a tadyta ženská je to taková ta, jako „já jsem tady nejlepší“. No a, no ten chlap orá pole, vytýhl koně a začal orat pole. Tady ty dvě čekají, až to doorá.

(Pauza) A nic nevím. (A co bylo předtím?) No, orali pole, ne, on oral pole, já nevím. (A tak jak to dopadne?) Dopadne to tak, že to doorá, uklidí koně a všichni zalezou do baráku. (A co si ty osoby myslí a co cítí?) Tadyta je nějaká zamýšlená, jakože ji něco třeba nesedí v hlavě, jakože ji něco vrtá hlavou, tadyta je namyšlená, to je na ní vidět a tenhle chlap je pracovitej, ten je, jak to mám říct, pracuje na tom, aby měl třeba jídlo nebo tak.

3BM: Tak, to je kluk, kterej, kterýho někdo zbil a teď je opřenej, zmlácenej a všechno ho bolí. A brečí u toho. A je to ve škole a tam ho šikanujou a dostal prostě přez hubu, všichni odešli, on se z toho sám vyhrabe a zas bude dělat, že se nic nestalo. (A co si myslí, jak se cítí?) Hodně špatně. Je jako smutnej a nevím.

4: (Pauza) To je asi nějakej doktor, to je sestřička a on udělal nějaký rozhodnutí a sestřička mu v tom chce zabránit. On vypadá úplně děsivě, asi ješnavanej a chce udělat něco špatnýho, sestřička se mu to snaží rozmluvit a povede se ji to. (A co bylo předtím?) Toho doktora něco strašně rozčílilo. (A co si osoby myslí a co cítí?) Takže doktor je naštvanej a chce si jít za tím, co chce udělat a sestřička je taková, že se mu to snaží rozmluvit, snaží se mu v tom prostě zabránit.

6BM: To je asi nějakej vnuk a to je babička. A babička je naštvaná na vnuka a on je to, on se stydí a snaží se ji omluvit. Babička je uražená. A začalo to tím, že on přišel domů, něco oznámil babičce, babička se urzaila, odeš laa on se jí teď snaží omluvit a skončí to tím, že on odejde a babička to bude muset rozdejchat.

6GF: Co to je, to nechápu, No tadyta paní je vyděšená z tadytoho chlapa. To je takovej ten, nějakej obchodník bohatej, nějakej mafián. A přišel zezadu k tý paní a ta se lekla. Něco jí řekne a zas odejde. A ten pán má nějaký špatný ty, že chce udělat něco špatnýho. Nevím jak se to říká, úmysly. A ta paní je úplně vyděšená.

18BM: Ten pán asi omdlel a někdo ho chytil, někdo o hodně menší než je on a zavolali záchranku a ta ho odveze na Bulovku a tam ho to, vylécej nebo to, tam mu pomůžou. A ten pán necítí nic, protože omdlel. (A co bylo předtím?) Šel po ulici večer v davu lidí a najednou zkolaboval. Nic mi už nenapadá.

8BM: (Pauza) Tendle chlap postřelil tadytou puškou, nebo co to je, tadytoho a tadyto to je teď jakoby takový to, co se děje někde jinde a to je operace, protože je vážně poto, poraněn. A operace nedopadne dobře a muž na sále zemře. A tenhle ten se cítí spokojen se svým úkolem zabít toho člověka a doktoři ti jsou vydešení a snaží se pomoci jak jen jde.

10: (Pauza) Takže to jsou ty, to je manželský pár a pohádali se a teď se dali to, teď se usmířili a teď půjdou na oběd, protože se musej nějak odreagovat. A jsou šťastní, protože se usmířili.

13MF: To je někde na bytě a žena vážně nemocná ležela v posteli a zemřela a manžel přišel domů a objevil ji tam mrtvou a teď je z toho strašně špatnej a spáchá sebevraždu, skočí z pátého patra panelového domu.

18GF: To je máma s dcerou a dcera přišla domů a naštvála mámu, tak ji máma začala škrtit a dopadne to tak, že ji uskrtní a pak spáchá sebevraždu, protože neunesla svou vinu. No a dcera je úplně vydešená, strašně moc a máma má úplně vražednej výraz.

5: Žena přišla do kuchyně a viděla něco, co ji, co nečekala a teď je z toho úplně, já neumím mluvit vůbec, no a něco ji to, překvapilo a teď tam úplně kouká udiveně a za chvíli se rozhodne vejít dovnitř a podívá se na to zblízka. (Co bylo předtím,) Jo, ona otevřela dveře a viděla tu kytku na tom stole a ta ji překvapila a přijde, a půjde si k ní čichnout.

14.1.24. Respondent 24

1: Vlastně tadyto vypadá, že je to jakoby, že ten kluk, že ty housle ho nebavěj, je takovej znuděnej nebo unavenej. To je asi všechno. (Co bylo předtím?) No, tak dejme tomu, tyjo, nevím. Nic mě k tomu nenapadá. (Zkus popřemýšlet.) Tak třeba nevím, tak třeba měl někoho, kdo s ním na ty housle hrál a teďka, když je sám, tak ho to nebaví. (Jak to dopadne?) Pokud nenajde nikoho, s kým by mohl hrát, tak na ty housle přestane hrát. Ho to o nebaví samotnýho, tak prostě přestane. (Co si myslí, co cítí?) No, jakoby nudu a osamělost dejme tomu. Že ho to prostě nabaví samotnýho.

2: (Pauza) Tyjo.(Pauza) Tyjo, vůbec nevím. (Zkus, určitě ti něco napadne.) (Pauza) (Tak co tam na tom obrázku vidíš?) Dvě ženy a chlapa, který vypadá, že něco hází, zahazuje, nebo tak něco. Vlastně tadyty dva měli spojitost mezi sebou, tak to může vypadat tak, že ona mu něco dala a pak se pohádali, protože ona stojí opodál a on to zahazuje. Tadyto je taková spíš jenom kolemjdoucí. No, nevím. Z toho obrázku vyzařuje takovej jakoby smutek. (Jak by to mohlo dopadnout?) Nevím, mohlo by to dopadnout happy endem, že by se mohli usmířit ti dva. A vodjet na tom bílým koni. (A co si teda myslí a co cítí?) Tadyta, co jenom prochází, ta jenom kouká, jakoby nevím, jak to říct. No, každopádně, tadyty dva jsou na sebe jakoby naštvání, nebo v tu chvíli jsou na sebe naštvání. A tadyta vypadá, jako by ji to bylo jenom, kolemjdoucí, jenom prochází okolo.

3BM: Ježišmaria. Tohle mi přijde teda celkem sftěný. Jako předávkování člověka něčím, prostě jak sedí. Hm. Nevím prostě, asi (pauza) co tomu přecházelo, jo? Tak nevím, tohle mi

přijde jako zdrogovanéj člověk, předcházelo tomu, že těch drog tam měl málo, pak si dal nadměrnou dávku a prostě ho to složilo. No a dopadnout to může tak, že buď ho najdou a někdo mu zavolá sanitku, anebo umře. Ale byl bych spíš, že ho někdo najde a odvezou ho do nemocnice. (Co si myslí, co cítí?) Co si myslí? Že je mu strašně špatně, může si myslet jakoby, že mu je strasně blbě. Jo, možná to, jak to přepískl, no, ale... Anebo taky nemusí myslet na nic, jakoby pod tím vlivem něčeho. to je asi všechno tak nějak.

4: V tomhle vidím jakoby takovou hádku s tím, že chl p chce odejít a to, jakoby ta ženská ho uklidňuje ať neodchází, že to tak nemyslela. Předcházet tomu mohl nějak, že se nějak nepohodli, že se nedohodli na něčem. No a dopadnout to může tak, že buď se ten chlap zklidní, anebo odejde a že nějakou chvíli si to nechá jakoby srovnávat v hlavě. (Co si myslí, co cítí?) Ta ženská se teďka cejtí jakoby dejme tomu, jakoby lítost, s tím že jakoby že si říká, jakoby, že ta hádka byla zbytečná a ten chlap jakoby pociťuje dejme tomu zlost a že chce odejít prostě, utíct od problémů.

6BM: No tady to vypadá, že zjistili nějakou smutnou zprávu, jsou takoví smutní. Prostě zjistili nějakou zprávu a přemýšlí o tom, co se stalo jakoby a co bylo špatně. (Co tomu předcházelo?) No, to právě nevím, co tomu předcházelo. Nevím, tak předcházelo tomu, že někdo jim zavolal a přišel a řekl jim tu špatnou zprávu, tak je to jakoby rozhodilo. No a dopadnout to může tak, že buď se to všechno urovná, že jako zase to bude všechno v pohodě, anebo to bude všechno stejný a smutný dál. S tím, že je to po čase stejně přejde. Ne, že by na to zapomněli, ale že se s tím smíří jakoby.

6GF: Taky bych to viděl tak, že ona je taková, jakoby udivená, například, přišel někdo na návštěvu a překvapil ji, že přišel. Předcházelo tomu jakoby neočekávaná návštěva, takový překvapení. A skončit to mohlo tak, že si jakoby sedli a povídali si, že se jakoby dlouho neviděli. Takovej prostě dejme tomu, že ona je udivená a on přišel s úsměvem na tváři, že z nich vyzařuje taková jakoby radost dejme tomu.

18BM: Tohleto vypadá, že jako něco ho pohlcuje, s tím, že jakoby přestává zvládat práci, že prostě... nebo že se uzavírá do sebe. Předcházet tomu mohl nějak, třeba stres v práci nebo tak něco prostě. Taková nepohoda doma, v práci asi. Skončit to mohlo tak, že buď se z toho dostal jakoby, že v práci to začalo bejt lepší i doma to začalo bejt lepší. Nebo to bude zůstat všechno při tom samým. A to je asi všechno.

8BM: (Pauza) Zajímavej obrázek. Může to vypadat tak, jakoby, že prostě tak dejme tomu že, ona si vzpomene na to, že ji dělali nějaký zákrok, který se nepovedl, nebo tak prostě. No

a předcházet tomu mohlo, že ji to někdo připomněl, nebo ji někdo vyprávěl svůj zážitek něčeho takového, tak si vzpomněla na tohle. A dopadnout to může tak, že ji to třeba úplně rozhodí, když si na to vzpomene, anebo že to bude v pohodě, že je s tím smířená a že vzpomínka na to ji už ani nevadí. A cítí tak nějak asi jakoby, že v tu chvíli, že si připomene, co cítila v tu chvíli, když ji to dělali, že to je jenom takové na chvíli, že kdyby se změnilo téma rozhovoru, tak na to nebude myslet furt, že už ji to, jakoby ani nevadí, nebo jemu.

10: Tak to vypadá jako zamilovanéj pár. Kterej prostě se objímají nebo tak něco. No a předcházet tomu mohlo to, že nevím, tak třeba, tak mohl ji třeba požádat o ruku nebo nevím, něco takovýho, nějaká takováhle událost nebo tak něco. Prostě nějaká radostná zpráva s tím, jakoby, co podrží ten jejich vztah jakoby. A skončit to mohlo tak, že to šli spolu oslavit, třeba zašli někam na večeři nebo tak něco. Prostě jako jenom ve dvou.

13MF: (Smiech) Tady to vypadá tak, že ten chlapík se zvedá třeba do práce, nevím prostě třeba po dlouhý době, nebo spíš po dlouhý noci a že je takovej unavenej a že se mu moc do ty práce nechce. Předcházet tomu mohl třeba nějaký večírek, ze kterýho přišli pozdě, tak proto je třeba tak unavenej. No a vlastně dopadnout to může tak, že do tý práce stejně šel a byl unavenej a nefungoval na sto procent, jako každéj jinej den. No, prostě taková únava, no.

18GF: Tyjo, nevím. Dejme tomu, že to vypadá tak, že to je nějaká starší paní, že to je nějaká její vnučka nebo dcera, to je jedno. Jak jsou ty schody mi to nedá myslet na to, že třeba z těch schodů spadla a ona ji zvedá. No a prostě jakoby ona doufá, že je s ní všechno v pohodě. No a co tomu předcházelo mi vůbec nenapadá, co tomu mohlo předcházet. No a dopadnout to mohlo tak, že ji třeba odvezla do nemocnice, že ji pomohla takhle. To je tak asi všechno.

5: Tady to vypadá, že prostě někam odchází, prostě nakoukne do bytu, zkontroluje, jestli je všechno v pohodě. Anebo když tak koukám na ten její výraz, prostě před něčím nebo před někým utíká, prostě takovej strach by tomohl být. Předcházet tomu mohlo, že bych se přiklonil spíš k tý první variantě, tak pospíchá, na rychlo všechno zkontroluje a zavře dveře a odejde. No a nevím, doapdnout to mohlo tak, že pospíchala do práce, tak jako spěchala, tak stihla přijít včas do tý práce. No to je asi všechno.

14.1.25. Respondent 25

1: Tak ten obrázek ve mně vytváří takovej smutek z něčeho. Taková negativita. Asi tak no. Vidím tam chlapce, housle a nějakou podložku, jakože obrus. (Co bylo předtím?) Tak asi se těšil na nové housle nebo tak a podle mě se mu nějak porouchaly a je z toho smutný. (A jakto

dopadne?) Asi podle mě tak, že dostane nový. Anebo žádný. (Co si myslí, co cítit?) Smutek, těšil se na něco co ho překvapilo a zároveň když se to rozbilo, tak takovej smutek.

2: Tak vidím jakože prostě nějaká rodina. Která má farmu, nějaký dobytek. No a působí to na mě jakože dobrým dojdmem. Asi tak. (Co tomu přecházelo?) Asi nějaký neshody, protože se dívá každý někam jinam. No a podle mě asi to, že si to pak nějak vyjasní a budou žít v pohodě. (A co si myslí, co cítí?) Tak asi ta žena, co je tady cítí jakože prostě cítí zklamání od toho asi přítele nebo nevím, že ji nepodporoval v tom a ta tahle, tenhle člověk, si myslí, že je víc.

3BM: Asi nějaký zklamání. Podle mě asi tak ze vztahu s nějakým partnerem. No, (pauza) asi nečekalacto, co chtěla čekat nebo že slyšet a nějak ji to zklamalo tak, že ji to trápí asi. (A jak to dopadne?) Dopadne to asi podle mě, že se bude trápit, dokud ji to jakože to, dokud to nepřejde. (A co si myslí?) Že poznala zklamání od člověka, od kterého to nečekala a že s tím musí žít a přijdou nové příležitosti.

4: Určitě nějaký pár. Kterí jakože asi tancovali. Na a podle mě ta ženská chce zjistit, jakože co ho trápí toho přítele. No a podle mě asi ten člověk nebo ten přítel nechce sdělit, nebo prostě se s ní jakože podělit o ten svůj ten, pocit, nebo jakože rozhodnutí, takovej nejistej. (Co bylo předtím?) Předtím? Asi určitě nějaký tanec podle mě. No a poznala asi na tom svým příteli, že se něco děje, tak to chtěla zjistit, ale ten muž ji to neřekl. (A jak to dopadne?) Asi podle mě, že ten muž ji to řekne, nebo prostě co se mu děje a že to nějak vyřešej.

6BM: Asi matka se synem mi to připadá. A podle mě asi syn chce něco udělat, jakože něco, co se samozřejmě ty paní starší nelíbí. No určitě mu chce dát nějaký rady a oba se cejtí takový smutní, že muselo dojít k hádce. Předtím asi bylo to, že prostě nějaká asi oslava, protože jsou ve společenským, nebo rodinná večere. No a pak ji řekl nějakou novinu, která se ji nelíbila a asi tak no. (A jak to dopadne?) Dopadne to tak, že asi ta matka se s tím smíří nebo tak, no a toho chlapce to bude nějakou dobu trápit no, asi tak.

6GF: Tyjo. Asi že nějaký pán obtěžuje slečnu nebo paní. No a vyplývá z toho, že ta paní nemá zájem. No a ten pán se před ní akorát ztrapňuje. (Co bylo předtím?) No tak asi se chtěl na něco zeptat a začít konverzovat a podle mě ho ta dáma nějak odmítla, že jakoby s ním nechtěla konverzovat. Asi tak. (A jak to dopadne?) No a dopadne to tak, že si oba odsednou někam, nebo ta paní odejde pryč, aby ji ten pán neobtěžoval.

18BM: Tyjo. Tak podle mě to jakože nějaký člověk se odhodlá jakože skončit se svým životem. No a tady jsou ruce žejo. Buď ho ty ruce tam jsou, je tam nějaká osoba, která mu

chce k tomu pomoci, anebo mu chce zachránit život a prostě rozmluvit mu to. A asi předtím, asi určitě pil nějaký drink nebo alkohol, protože vypadá nešťastně a pak se rozhodl, že jakože chce skočit asi podle mě. (A jak to dopadne?) Dopadne to tak asi, že mu to ten druhý člověk asi rozmluví a sleze z něčeho, na čem stojí.

8BM: Tak vidím tam nějaký členy, dva tam jsou, tři, čtyři. Asi nějakí vandalové nebo tak. Jeden tam drží nůž a asi se saží probodnout toho třetího člověka. A asi ten první se na to dívá a ten chlapec že prostě asi to vidí a ignoruje to asi podle mě. No skončí to tak, že ho asi rozříznou, nebo zabijou a asi se to bude vyšetřovat. (A co bylo předtím?) Asi nějaký to, jak se tomu říká, nějaký asi únos nebo vytipovanej člověk na únos a chtěli něco, co on jim nedal, tak umřel násilnou smrtí.

10: To jsou asi dvě ženy, nebo ne? Dvě ženy. Podle mě asi matka s dcerou. No podle mě měly neshody až do té doby, než se jakoby to všechno urovnalo. Podle mě, na mě to vplývá to, že všechny vztahy, co mezi sebou měli jsou jakoby pryč a že začínají znovu. (A jak to dopadne?) Asi to dopadne tím, že prostě se budou obě navzájem respektovat a no asi tak no.

13MF: Mmm. Tak asi nějaký sss..., nějaký týpek, člověk, nevím, tak asi člověk, kterej si užil s nějakou ženou. Určitě předtím to bylo tím, že se seznámili nějak v baru, nějak pili ten drink a pak skončili u něj. Měli spolu něco, pak se probudil, asi ho bolela hlava po alkoholu. (A jak to dopadne?) Asi tak, že spolu asi začnou chodit nebo prostě budovat společnej život. Budou mít buď rodinu, anebo je to jenom nějaká milenka na užití.

18GF: Asi nějaká smrt. Asi, myslím si, podle mě, že buď dcera té matky, co ji drží. Vidí smrt svojí dcery nebo dítěte a je z toho nešťastná podle mě. Asi ten člověk umírá na nějakou nemoc nebo prostě, no a matka je z toho nešťastná. (Co bylo předtím?) Předtím to nevím, asi o by tam mohlo bejt. Neshody podle mě. Ted jakože toho lituje, že ji to nemohla říct. (A jak to dopadne?) Asi tou smrtí, že zemře na tu nemoc.

5: Nějaká paní, která asi kontroluje nějaký pokoj. Nebo matka dítěte. No a asi je jenom zvědavá, jestli to... No a předtím asi podle mě, jakože byla taková, nebyla ve své kůži, že se potřebovala přesvědčit, jestli tam je nebo ne. (A jak to dopadne?) Prostě tak, že zavře ty dveře a půjde s presvědčením do kuchyně.

14.1.26. Respondent 26

1: Tak je tady kluk a má tam housle, má je rozbitý. Přemýšlí u toho, co s tím udělá. Chce je opravit určitě. Jo, je to tak, nebo ne? Má je rozbitý, nebo ne? Ale řekl bych, že je má rozbitý. No. (Co bylo předtím?) Předtím, (pauza) že asi na ně chtěl hrát. (A jak to dopadne?) Jak to

dopadne? Dopadne to tak, že si ty housle opraví a pak na ně bude hrát. (A co cítí?) Nesokojenost... spokojenost, spokojenost.

2: Ježíš. Mužů mluvit? Tak je to nějaký pole, tam pán tady s koněm tam je, zřejmě tam chce asi pracovat, jakože tam něco asi dělá. Je tam, tak jakoby naproti němu, nebo za ním je holka s knihou. Ta přemýšlí, já nevím, třeba přemýšlí, jakou by si knihu dále přečetla. Tam je opřená druhá holka nebo ženská, která odpočívá, že už jako dopracovala, že už nemůže prostě. Místo toho tam je ten pán, kterej tam odpracuje za ní. No, dál nevím. (Co bylo předtím?) Předtím bylo, že tam byl ten pán, který kopal, jakoby okopával si tu zahrádku nebo pole a dal koňovi najíst a nic víc. (A jak to dopadne?) Dopadne to tak, že se všichni shodnou na to samým. (A co si myslí, co cítí?) Co cítí? Ten chlap nebo ty ženy? (Všichni.) Všichni? Tak smutní jsou, já nevím, cítí, že je to asi nebaví, že musí každěj den makat. Že je toho tady hodně toho pole nebo ty zahrady.

3BM: Je mu, je mu prostě nějakěj opit..., nějakěj ožralej nebo asi nějak tak. Je mu blbě určitě prostě, to jde vidět. A neví, co dělat. (Co bylo předtím a jak to dopadne?) Předtím bylo to, že tam ležel. Že tam ležel a ani se neprobudil a dopadne to tak, že tam bude ležet dál zřejmě. (A co cítí, co si myslí?) Myslí si, že mu někdo ublížil a jako, jakoby ještě dopadne to tak, že tam leží, že si myší, že mu někdo ublížil, že mu prostě někdo ublížil, že se mu to nelíbí prostě, že se rozhodl, že tam bude prostě takhle tam ležet.

4: Ježíš. Tak to je... Takže je tam pán se ženou. Jsou manželé sto procent. A na tu ženu někdo něco řekl, nebo něco udělal a jemu se to nelíbilo, tak se na toho člověka otočil a... (pauza). No a cítí to, že ty ženě někdo ublížil. Předtím, že ji někdo oslovil blbě a ta žena ho prostě odlákává, aby se na to vykašlal. A cítí prostě, že ji někdo chce prostě ublížit, nebo ji špatně oslovil, jakoby špatně oslovil, že ji někdo chtěl špatně oslovit. (A jak to dopadne?) Jo. Dopadne to tak, že ten člověk dá pokoj ty ženský, ten chlap řekne, že jako to chápe, otočí se a pojedou dál. Řekněme, že tam tančili, tak budou dál tančit.

6BM: (Pauza) No a tady je máma syn. Máma se tam dívá z okna, syn tam kouká do země. Zdá se, že se něco stalo, tak jsou obadva smutní. Že mu asi umřel tatínek, jemu, tomu synovi. A něco se mu nelíbí. A ta mamka se bojí. (A co si myslí?) Co si myslí? Si myslí, že to, že ten táta neumřel na nějakou nemoc, ale že ho jakoby někdo zabil. (Jak to odpadne?) Jak to dopadne? Dopadne to tak, že ten její syn na všechno přijde, No, dopadne to takhe a potom si promluvěj a tak. A to je asi všechno.

6GF: To je nějaký pán v hodně zakouřený místnosti, kterej něco říká ženský nějaký. Ta se na něho otočila a tak si, povídá si s ním. Myslí si, že to není dobrej nápad, tím pádem odchází. A dál nevím už. (Co bylo předtím?) Předtím? Že ji oslovil a ty ženský se to nelíbilo, že takhe, že cizí ženu jakože osloví. (A jak to dopadne?) Dopadne to tak, že odejde z tý, z toho podniku.

18BM: Tak to jo, no. Co se tady mohlo.. To nechápu. Tohle fakt nechápu, co se tady mohlo. (Co ti napadne?) Tomu člověku chce někdo pomoci, asi se mu něco stalo, asi je slepej, tak ho někdo zezadu tak chytí a řekne mu, že co se děje, tak mu řekne, že se ztratil, tak mu pomůže dostat na to místo, ten člověk slepej cítí, že ten pán co mu chce pomoci je prostě jakože hodnej a že je rád, že mu pomohl. Cítí. A předtím bylo to, že ho oslovil, že mu pomohl nějaký pán, že nevěděl kam má jít, že se ztratil.

8BM: Únos mladýho kluka, kterému chtěj rozpárat břicho a chtěj orgány podle mě jako, co jakože, že chtěj ty orgány prodat někam. Tím pádem automaticky ji zabijou žejo a jim se tam bude ve snu ten kluk, kerýho zabili, se jim bude zdát a oni z toho budou celí zmagořeni, prostě se zblázněj. A cítí to, že na to místo neměl vůbec chodit, že to byla past. A předtím bylo to, že ho prostě chtěli zabít.

10: Tady je pán s paní objímají se, mají se rádi podle mě. A zřejmě někam jdou. Cítí, obadva cítěj to, že obadva k sobě cítěj lásku, tak, no. Předtím bylo to, že se objímali a že asi někam zřejmě jdou. (Jak to dopadne?) Jak to dopadne? Jo. Dopadne to tak, že obadva, manželka i muž, že jsou rádi, nebo, no, že jsou rádi, že se nic nestalo ani jednomu z nich.

13MF: Tak to jo, no. C. (Pauza) Tady je pán se ženou, zřejmě v posteli jak se milovali a potom ráno se vzbudil a oblíkl se a chtěl jít a šel do práce, žena furt ležela, spala, tak se probudil a no a šel do tý práce. Cítil to, že udělal dobrou věc a předtím bylo, že, že se (pauza) že se ráno prostě vzbudil a šel do ty práce. Dopadne to tak, že potom spolu byli.

18GF: Tady se něco stalo. Synovi, nebo, no synovi se něco stalo, zřejmě se bouchl o zábradlí když šel že schodů. Mamka okamžitě přiběhla a chytla ho do náruče a on už byl mrtev tak začala brečet. Tak zavolala záchranku a ta ho odvezla a cítila to, že měla jít s ním, neměla ho pouštět sama. A dopadlo to tak, že prostě ji umřel její syn a ona se pak z toho psychicky zbláznila, že zhroutila. A předtím bylo, že šel prostě sám a že se mu něco stalo.

5: Tady je žena, které se kouká, jestli někdo nevykrádá její byt, tak se tak nakoukla, Se tam něco stalo, tam spadla váza, nebo něco spadlo na zem, ale potom přišla na to, že to byl pes tak to bylo v pohodě, ale cítila prostě furt, že tam v tom baráku někdo je, tak to šla

zkontrolovat znovu, a tam byl zloděj. Zavolala policajty a odvezli si ho. Předtím bylo to, že tam něco hodně boucho, tak se šla podívat a dopadlo to tak, že si ho odvezli, dala dokopy vsetko a cítila to, že fakt udělala dobrou věc, že se tam šla podívat ještě znovu.

14.1.27. Respondent 27

1: Tatínek dal svému synovi úkol, aby se začal učit na housle. Akorát že jeho syna to nebavilo. No tak furt u toho seděla, koukal na to no. (Jak to dopadne?) No že nakonec po několika měsících se na to naučil hrát.

2: No tak nevím. (Pauza) Ale to fakt nevím tohleto vůbec. (Pauza) To už mě nic nenapadne na tohleto. (Pauza) Jé, už možná bych věděl. (Pauza) No takže tatínka dcera dostala ze školy úkol si přečíst knížku, akorát že tatínek doma měl návštěvu, tak poslal dceru si to přečíst ven na čerstvej vzduch, někam do přírody. (Pauza) No tak si to přečetla a šla domů. (Co si postavy myslí a co cítí?) Že ten chlap už je unavenej z tý práce. A odvádí koně. Protože mu jeho maminka řekla, ať už se jde najíst a dodělá to zejtra.

3 BM: Jo už vím asi. (Pauza) Mojí mamince odešel táta na vojnu a maminka nevěděla, co má dělat, pořád brečela, ani spát nemohla. A nakonec se vrátil. No, to je všechno.

4: Manželka přemlouvá manžela, aby neodcházel, že ho miluje a udělala by pro něj všechno, ať s ní zůstane. Ať se uklidní a jde si lehnout. Tak se z toho vyspal a bylo to zase dobrý. (Co si postavy myslí a co cítí?) Otec je smutnej, a maminka má strach, že odejde. Už jsem úplně zblblej z toho. Naštvanej no, já řekl smutnej?.

Kolik to bude ještě prosimvás? Já: už moc ne, jen pár tabulí.

6 BM: Tak maminka řekla synovi, aby se nad sebou vzpamatoval, zamyslel, našel si práci a vykašlal se na blbosti ve škole a začal žít podle sebe.? Provokoval učitele tím, že nenosil domácí úkoly, houpal se věčně na židli, házel po spolužácích propisky a podobně. Tak mu řekla, aby začal žít podle sebe. Aby si našel práci, holku a pořídil si byt, aby se usadil.

6 GF: Manžel vybafnul na maminku, která kouká na televizi, a ta se lekla a málem tatínkovi dala facku. Tatínek jí řekl, ať se uklidní, já jsem zezáčátku mluvil o manželovi že jo? Hm, tak teď je to tatínek. Tatínek jí řekl, že se omlouvá a že ať se uklidní a že hm...

18 BM: Tatínka kamarád byl v hospodě a zničehonic dostal infarkt. Začal padat na záda a tatínek ho chytil, zavolal záchranku, odvezli ho a nakonec se z toho dostal nějak.

8 BM: Tak tohle fakt nemůžu vědět. (Pauza) Mýho kamaráda kamarád dostal slepák, tak jsme ho okamžitě odvezli do nemocnice a tam ho operovali a nakonec se z toho dostal. (Jak

se ty postavy cítí a co si myslí?) Kamarád je rozrušený, a ten operovaný je rád, že už to má za sebou.

10: mojí mamince umřel děda, začala brečet, a v tu chvíli k ní přišel tatínek, ptal se jí, co se děje, maminka mu to řekla a tatínek jí uklidňoval.

13 MF: Kamarád ráno vstával do práce, jenže se mu vůbec nechtělo a bylo mu nějak špatně, tak zůstal doma.

18 GF: Mý kamarádky sestra zakopla na schodech a zlomila si nohu. Kamarádka k němu přišla, opřela jí o zábradlí, vzala telefon a zavolala tatínkovi, ať jí odveze do nemocnice. Tak jí odvezli do nemocnice, dali jí sádku a bude to dobrý.

5: Maminka přišla domů, a slyšela rány, tak nakoukla do obývacího pokoje, a tam nikdo nebyl. No tak šla do kuchyně a tam taky nikdo, tak si řekla, že se jí to asi zdálo.

14.1.28. Respondent 28

1: Ten kluk, přijde mi nějaký zklamaný. Určitě ho něco trápí. Má rozbitý housle. Nejspíš se zase s někým pohádal a teď sedí a přemýšlí, jak to bude dál nebo jak to udělá. (latence) Nebo sedí a chce se naučit sloku. Ale asi se to nenaučí, jak se tak na něj koukám. Nejspíš se to učí a chce si jít někam zahrát.

2: Ta žena jde do nějakýho knihkupectví. Ten muž s tím koněm nejspíš orá pole. Ta žena, co tam stojí se opírá o strom. Je asi těhotná. Buď se vyhřívá na sluníčku neb někoho očima vyhledává. Ta s těma knížkami půjde domů, chlap doorá pole a ta třetí to nejspíš nedá a půjde taky domů.

3BM: Tak chlapec se asi s někým pohádal předtím. Teď sedí v pokoji, opírá se o postel, truceje, asi je nejspíš moc naštvanej. Má vedle sebe klíče. Přemejšlí, že uteče z domu. Nebo nejspíš zůstane doma a bude se zlobit. Anebo leží sfetovaný a nemůže se zvednout.

4: Nejspíš ten chlap s tou ženou byly někde v baru. Podle toho chlapova výrazu není šťastnej ale naštvanej. Žena, podle výrazu, ho uklidňuje. Chlap nejspíš bránil tu ženu nebo sebe. Dopadlo to dobře. Ženská ho dokázala uklidnit, vzít ho domů a tam si to asi nějak vysvětlili.

6BM: Muž a babička stará. Nejspíš přišli do nějaký místnosti, kde se něco stalo. Nejspíš tam někdo umřel, protože babička má vyděšený výraz a chlap zahořklý. Místo toho, aby měl klobouk ho má dolu. Přemejšlím, co bude dál. Babička se s někým baví a říká jí nemilé správy. Má v ruce kapesník, nejspíš pláče. Muž čeká, jak to dopadne. Dopadne to tak, že babičku odvezou domů. Ten muž je z kriminálky a vyšetří ten případ.

6GF: Ta žena nejspíš sedí v obýváku, asi kouká na televizi. Nejspíš asi něco doma rozbila nebo něco špatné někomu řekla, co říkat neměla. Ten muž za ní přišel s tím, že od ní chce vysvětlení, co se to stalo, že se mu to nelíbí a chce, aby to hned napravila. Žena podivně kouká, že co se to děje, že ona za to nemůže a muž kouká, že za to může. Pokuřuje fajfku. Nejspíš se s ní asi nebude hádat, otočí se a půjde pryč.

18BM: Tadyten muž asi byl někde, kde neměl být. Má roztáhnuté ruce, vypadá to, že letěl dozadu a někdo ho chytil. Ruce ho chytily a anebo mu pomohly, nebo ho víc uzemnilly. (Pauza) No a nejspíš je ten chlap mrtvej.

8BM: Tady jsou 4 chlapi v nemocnici. 2 operují jednoho. Nejspíš toho, koho operují byl někde zraněn anebo se zranil sám. Ten 4. jenom kouká se špatným výrazem. Podle jeho výrazu asi chce, aby se ta operace nepovedla a chce se někomu pomstít. Ten, co ho operuje vypadá, že ho chce zachránit za každou cenu. Ten, co jen přihlíží vidí, že to nemá cenu, že už ho nezachrání. A ten poslední, co kouká zle, je rád, že to nepřežije, že se mu to povedlo a ten, co přihlíží a neoperuje, ten z toho bude velmi nešťastný.

10: To vypadá na muže a ženu. Vypadá to, že je obadva něco trápí. Oba mají zavřené oči, takže se asi předtím stalo něco špatného. Nejspíš se modlí. Ona je o něj opřená a drží ho za srdce. Muž má hlavu blízko při její uchu, takže jí nejspíš něco šeptá. Chce jí uklidnit a říct jí, že bude všechno dobrý. Dopadne to tak, že žena s mužem půjdou v klidu domů.

13MF: Muž s ženou jsou v jednom pokoji. Ta žena je mrtvá, nejspíš nahá. Ten muž pláče, utírá si slzy, nejspíš se předtím něco stalo, oni se pohádali. Ten muž jí nejspíš zabil. Teď si uvědomil, že jí zabil a lituje toho až teďka. Nejspíš si v tu chvíli neuvědomil, co dělá, asi to i nechtěl udělat, ale přišel na to už pozdě. Ženu jenom přikryl dekou, utřel si slzy a utekl od toho bytu. (Pauza) A nejspíš utekl o svého bytu, kde se zamknul a neustále se mu přehrávala v hlavě situace, kterou udělal. Čím dál tím víc toho litovala a pak vstal a šel se přiznat na policejní stanici. Oni ho obvinili z vraždy prvního stupně a šel do basy na 5 let.

18GF: Matka svoje dítě drží kolem krku. Matka pláče, Její dítě, podle toho jak stojí, nejspíš umírá. Předtím se asi hodně pohádali, matka zaútočila nejspíš moc surově. Dcera to nesnesla, neustála. Bylo to pro ní moc brutální, takže umírá. Matka jí levou rukou drží za vlasy, v očích má smutek a pláč. Nejspíš lituje, co udělala, ale vidí, že dcera umírá, ona s tím nic neudělá. Matka je z toho psychicky zdrcená, nejspíš na sebe zavolala policii a dceři záchranku, i když je pozdě. Matka za to šla do vězení a dcera zemřela a měla pohřeb.

5: Todlencto vypadá, že matka otevírá pokoj od svého syna. Ten její syn asi dělal bordel v pokoji, že se tak dívá. Ona se ho ptá: „Co děláš za bordel?“. Syn jí odpověděl nějak upřímnou a souvislou větou. Jeho matku to zadrclo. Zavřela dveře od jeho pokoje a šla zpátky do kuchyně vařit guláš.

14.1.29. Respondent 29

1: To jsou housle? Vypadá jak todlecto. Přemejšším. Co se stalo předtím jako, mám říct? Můžu říct cokoli? I když to bude kravina? Chlapec dostal od dědečka housle k Vánocům, rozbalil dárek, byl z toho zklamaný, šel do obchodu, vyměnil housle, dostal za to prachy a koupil si za to gandžu. (Smiech) Nevím.

2: To vypadá jak ta, reklama na Mroža. Ten chlap, vypadá jak reklama na Mrože, že jo. To nevím, fakt ne. Kolik bude obrázků? Jak se jmenoval ten, co měl Šimíka? (K: Klidně mluv nahlas, co ti napadne.) Úplně? I když to budou hovna? Aaa, ne! (Smiech) Nevím. Nevím už. To je moc úchylný ale. (Smiech) Striptér na koňu přijel do vesnice, uviděl tam krásnou slečnu s culíkem a starou bábu nějakou, no dvě, dvě tydle, těhotnou paní a chtějí todlecto, že jo, chtěl se s nima seznámit. Tak oni ho provedli po vesnici a víte jak to dopadne. Skončili spolu u paní doma, že jo. V posteli. Trojka. Pak jel domů. A ještě striptýz jim tam udělal. (K: Co si mysleli, co cítili?) Že je to úchyl, zezačátku a on cítil, cítil tlaky tam dole. (Smích) Jak kdybych byl skouřenej, já jsem nikdy nekouřil trávu.

3BM: To je holka nebo chlap? Holka, chlap. Pán byl na diskotéce, přišel domů, tam se vožral jako hovado a jak to dopadne nevím ty jo, nevím. Pardon slečno. (Jak se cítili?) Bylo mu blbě. Bylo mu blbě. Si myslel, že to, hovado, se zas vožral. Ne, pardon, já nevím, fakt. Aby jste nebyla na mě naštvaná. Já vás nechci naštvat, že jo. Nechci vám udělat problém, zavařit vám vaši práci, že jo. (Neuděláš mi problém, říkala jsem ti, že není žádná správná ani špatná odpověď.)

4: No jo, tady vidím, že pán zbohatnul, že jo, a pni za ním hnedka přišla: „Hele Franto, ty jo, koupil bys mi nové boty, že jo.“. Pán šel, že jo a říkal, že ne, ne, ne, ne, ne. Pak to, pak nakonec že jo, ona ho překecala, tak šli spolu do obchodu a tam jí to koupil, pak to dopadlo, že jo, celkově. A měl z toho blbej pocit, že jo, na druhou stranu dobře, že měl klid, měl klid od ní, že jo. Takhle vám to stačí? (Ano, jde ti to dobře.) Jo, jsem šikovnej, a postiženej trochu.

6BM: (Smiech) Nic úchylnýho, hele. Slečna, víte, hovado. Aby jste z toho neměla moc průšvih. (K: Nebudu, nemůžu mít průšvih z toho, co řekneš ty.) Já z toho budu mít průšvih,

sem přijdou. A vy to nebudete pouštět dole tam? (K: Ne, nikomu to tady pouštět nebudu.) To fakt nevím. Fakt nevím. Ted' něco z mého rána. To fakt nevím. Možná. Maminka si pozvala její syna, že jo, že má rychle přijít, že má pro něj špatnou zprávu. Synáček přišel k ní, ona mu oznámila, že se něco stalo bráchovi jeho, že jo, pak jakože je problém s jeho bratrem, nevěděli co, pak se to dozvěděla, byli oba smutní z toho, že nevědí co, že jo. Pak najednou zazvonil telefon a zjistili, že jich brácha je teplouš. (Jak se cítili, co si mysleli?) Brácha se ohnul po mejdlo a paní má syna gaye, to pochopila. (Smiech) Kolik jich ještě bude?

6GF: Pán, pán přišel za paní do baru, že jo, měl, gandžu kouřil. a paní se na něj podívala a jakože co to má že jo a on říká, že gandžu, se na něj koukala takhle, že jo, vyvaleně, jestli jí dá taky prda, že jo, tak se zhulili oba dva a dopadlo to tak, že oba viděli všude šmouly a todlecto a cejtli se přitom vesele.

18BM: (Smiech) Pán si jede, pán si jede po parku, že jo, a zachvilku k němu přijde druhý a začne ho znásilňovat. Začne ho vojíždět, že jo. A dopadlo to tak, že ten druhý měl natrhlou prdel. (Smiech) Bylo mu blbě z toho. Cejtli se blbě, ten teplouš v klidu, že jo. Jemu se to líbilo, to byl náš učitel matiky. (Smiech)

8BM: Hm, toš, tak to nevím. Kluk si dělal na operačním sálu selfie. Mně už nic nenapadá. Proč si tu selfie dělal? Líbilo se mu, nikdy neviděl jak se někdo jako řezal, líbilo se mu to, bylo to dobrý pozadí a mmmm, ještě duckface tam moch udělat, že jo. A dopadlo to tak, že ho pak našli a vyhodili ho z nemocnice. A on brečel a musel to smazat, že jo. Vyhodili ho, že jako tam nemá co dělat. A měl z toho blběj pocit, že musel smazat fotku, selfie, mě by hodně lajků na Facebook-u, že jo.

10: No fuj! Počkat, ne, ted' vážně, todle je paní nebo pán? (To já nevím.) Víte! Asi pán, no tak to vypadá divně ale, že jo. Že ten jeden tomu druhému todlecto, se kojej navzájem, že jo. Chápete. Přišli k sobě, začali se prohrabávat, ošahávat, teploušové taky, že jo. Můžu tam říct jméno toho pana učitele? Ruda tady, že jo, na desítce nahoře, nahoře zkusit, v rohu. Ten druhý, to je druhý pan učitel, jak se jmenuje, Jirka, Jirka, pan učitel Jirka, pelikán, prosím, jo, Jirka je teplouš. Oni spolu todle, že jo, přišel ředitel a dopadlo to tak, že je oba profackoval a on mě z toho dobřej pocit, že zjistil, že jsou teploušové.

13MF: Tady pán šel k paní, že jo, tam souložili, pán pak vstal, volala mu manželka, že jo, kde je. On jakože je na služební cestě a ona jakože potřebuje pomoct, on říká, že nemůže a on si myslel, že ho načapala, že jo, si oddych, ty jo, spocenej celej, že jo. Takže stará mu na

nic nepřišla, že jo a moch si vesele špásovat dál. Bez legrace, to na základce měli dva učitelé spolu milostný románek, jako učitel a učitelka. Ten učitel, to byl hajzl, ten učitel, on šel pak do školy na kole, ho srazil autobus. (Smiech) Šestka, si jí pamatuju doteď, jsem to viděl totiž.

18GF: Prosím, přišla jedna slečna, jedna ženská k druhý na návštěvu, šli po schodech a začaly lesbické hrátky, pak šly nahoru, špásovaly, načapal jich při tom starej a měla průšvih a měla z toho blbej pocit.

5: To je ta pani jak načapala ty dva, svýho syna s přítelkyní souložit a přidala se k nim. Užili si to všichni, všem se to líbilo. Incest, zábava pro celou rodinu. (Co tomu předcházelo?) Slyšela tam nějaké divné zvuky. Chápete. Všichni cejtli pohodičku, klídeček, všem se to líbilo, akorát ta maminka, ta se nějak, incest, že jo, zábava po celou rodinu, jak říkám. Ne, pardon, já jsem nevěděl, že jo, co mám říct.

14.1.30. Respondent 30

1: Takže, to je kluk, kterej dostal asi housle nejspíš a asi ho to nějak moc nechytlo. Asi nechce bejt asi zrovna kluk, kterej bude asi hrát na housle, asi nechce dělat v kapele. (Jak to dopadne?) Jak to dopadne? No, nejspíš se na to vykašle. Rodiče budou asi dost zklamání, že kupovali zbytečnou věc.

2: Takže, tohlencto je slečna asi z farmy, která vyrůstá, podle toho, co drží ty učebnice, no, ty knihy, tak by asi nejspíš chtěla do školy a ta její matka nebo co to je, asi, vypadá, že na to asi moc nebude, takže asi se jí nesplní sen. (A co si myslí, co cítí?) Co si myslí? Myslím, že cejtí docela lítost, asi že jí máma nevěří.

3BM: (Smiech) Jéžiš. Tak to bude asi nejspíš nějaký chlapec, kterému se stalo asi něco špatnýho, já nevím, možná dostal sekec od táty, asi kvůli něčemu špatnému co provedl a dopadne to asi tak, že se poučí ze svýho, ze svých chyb. Bude se to snažit napravit. (Jak se ceítí, co si myslí?) No, teď se cejtí asi docela blbě, asi brečí, cejtí se naštvanej asi na celý svět.

4: (Smiech) Jéžišmarja. No, tak si žena, jéj, to nevím, co bych k tomu řekl. Tak asi podezírá svého manžela z nevěry, nevím, podle toho, co jí, tak hrozne probodává tím pohledem, tak asi jí podváděl no. Asi to dopadne tak, že se asi rozejdou nebo rozvedou.

6BM: Hmm, tak. Tady se asi ten muž dozvěděl asi nějakou špatnou zprávu od své babičky nebo matky nebo kdo to je. Asi možná o nějakým úmrtí nebo takhle, něco takovýho, podle toho výrazu. A nevím, jak to dopadne, asi to dopadne nějak smutně, no. Netuším.

6GF: Tady asi pán chce něco naznačit slečně, nevím, o co se jedná (smiech), ale dopadne to asi nějak tak, že z toho možná vyvrcholí možná nějaká hádka nebo nějaký docela dlouhý rozhovor, nějaký podezírání. (Co si myslí, co cítí?) Ta žena vypadá na to, že je docela zaskočená. Ten muž se směje, takže asi ví, o co se jedná. Nějakí přímí důkazy.

18BM: Jáj, tak to vypadá na nějakého opilého chlapa, kterýho nějaký asi jeho známý nebo někdo ho vede domů. Ten člověk si asi myslí, ať už konečně leží v posteli, že už mu asi je pěkně špatně. Vyvrcholí to asi tak, že se ráno probudí s pěknou ko..., s pěknou opicí.

8BM: (Smiech) No, tak to vpadá asi, asi na nějakou, nejspíš operaci matky, to bude asi nějaký její syn, kterež z toho vypadá docela zaskočeně a myslím, že se cejtí asi docela špatně, docela psychicky na dně a doufám, že to nevyvrcholí tak, že ta matka umře. (K: A co bylo předtím?) Předtím? Matce nebylo asi moc dobře, asi nějakí problémy se zdravím. Netuším.

10: Jé, tak tohleto vypadá na nějakej starší pár, co nejspíš asi tancuje. Vypadá to, že se cejtěj asi docela zamilovaně a vyvrcholí to asi tak, že spolu šťastně odejdou domů a stráví spolu zbytek života.

13MF: No, tak tohlencto vypadá, nějakaj pár, kdy asi v noci něco proběhlo. Muž se vzbudil, jako asi nejspíš, klasicky, utíká pryč, možná jednorázovka nebo možná musí jít do práce, netuším. Cejtí se asi docela ospale. Asi se netěší na, co bude muset proběhnout za celej den.

18GF: Tak, tohlencto vypadá asi že matka odnáší dítě spát, asi usla na gauči nebo někde jinde. S tím, že se cejtí asi trochu blbě, že musí tahat zase dítě nahoru po schodech. Vyvrcholí to asi tak, že odnese konečně dítě a půjde si zpátky sednout k televizi.

5: No, tak nejspíš někdo zvoní u dveří, slečna asi běží se rychle podívat, kdo to byl, cejtí se asi trochu vylekaně. Dopadne to asi tak, že otevře dveře a konečně uvidí, kdo to je.

14.2. Prítomnosť kategórií obsahovej analýzy u jednotlivých respondentov

Stípeč1	1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 2 2 2 2 2 2 2 2 2 2 3																												
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
NEISTOTA, ASI, TŘEBA, PODLE MĚ, VIAC ZÁVEROV	X	X	X	X	X		X	X			X	X	X	X	X	X		X	X	X	X		X	X	X		X		X
ŠOKOVAŤ, PREDVÁDZAŤ KONTROVERZNÉ TÉMY, VÝSMECH																													X
AMORÁLNOSŤ BEZOHLADNOSŤ, NESVEDOMIE, ZRADA, ĽAHOSTAJNOSŤ, POSTAVY SA NECHOVAJÚ PODĽA PRAVIDIEL, KTORÉ ALE RESPONDENT POZNÁ																													X

FANTÁZIA, ISTOTA						X	X												
PROZAICKÉ ROZPRÁVANIE						X													
PROZAICKÉ ROZPRÁVANIE + NESPRÁVNY VÝZNAM SLOV, ↓ SLOVNÁ ZÁSoba, ↓ VYBAVOVANI E SLOV Z PAMÄTI						X							X	X					
REPETITÍVNOS Ť						X													
ODBRZDENOS Ť, VULGARIZMY, ODBIEHANIE OD TÉMY, IMPULZIVITA						X	X											X	
PRÍBEH↑ NEŽ OBRAZ						X													

SEPARÁCIA/ PROTIKLADNO SŤ POSTÁV, DOMINANCIA VS. SUBMISIVITA			X							X		X									X			X
POSTAVY POLARIZOVAN É / NEUTRÁLNE- ROZPRÁVKOID NOSŤ											X													
PRIDÁVANIE POSTÁV							X																	
PREDCHÁDZA NIE KONFLIKTOM/ LÚTOSŤ, UZMIERENIE														X										
NEADEKVÁTNE REAKCIE/ AGRESIVITA→ PRÍP. VRAŽDA→ LÚTOSŤ→ PRIZNANIE															X									X
COPING= ÚNIK		X									X	X				X						X		X

UNÁHLENÉ NEPODROBNÉ VYRIEŠENIE/ ZÁVERY + PRÍP. PREKAZENIE PLÁNOV POSTÁV	X	X	X															X		X																X		X	X		
COPING= REZIGNÁCIA		X								X	X											X														X			X		
COPING= AGRESIVITA				X	X																																		X		
COPING= SNAHA VHODNE VYRIEŠIŤ				X				X	X	X	X	X	X					X				X																		X	
COPING= ZMIERENIE SA SO SIT.										X		X																													
COPING= PASIVITA																																									X
COPING= PASIVITA + PRIANIE, ABY SA SIT. VYRIEŠILA																																									X

COPING= PASÍVNA AFRESIVITA																			X																					X	
COPING= ŽIADNA																				X		X																			
KONFLIKT → PAS. AGRES. → ZMIERENIE																					X																				
SNAHA UKONČIŤ NEŠTASTE																			X																						
DESKRIPTÍVA, DETAILNOSŤ- PROBLÉM DISTRIBÚCIE POZORNOSTI, ANALÝZA DETAILOV= STRATÉGIA TVORBY DEJA						X		X																																	
PREVAŽNE NEGATÍVNE EMÓCIE POSTÁV	X								X										X																						

NEPRIMERANÝ OPTIMIZMUS	X	X			X													X		X			
TRAGICKÉ ZÁVERY					X																		
POVRCHNOSŤ/ PLYTKOSŤ PRÍBEHOV, POPIERANIE IDENTIFIKÁCIE																		X					
VEDOMÝ ZDROJ EMÓCIÍ POSTÁV A SITUÁCIÍ			X	X	X															X		X	
TABUĽA= PRIZNANÉ EMÓCIE			X									X						X					
KONTEXT= KOMPLEXNÝ			X																				
KONTEXT= ČASOVO ŠIROKÝ					X																		
KONTEXT= ÚZKY/ BEZPROSTRED NÝ				X							X												

PRELÍNANIE MEDZI SKUTOČNOSŤOU A PRÍBEHOM, PRÍBEHOM IDENTIFIKÁCIA, ZVYŠOVANIE SEBAISTOTY			X								X						X	X
ODUSZUDZOVANIE ISTEJ SKUPINY ĽUDÍ																		X
AMBIVALENTNÉ ZÁVERY			X															
KOLÍSAVÉ SEBAHODNOTENIE, PO ROZPRÁVANÍ OSPRAVEDLŇOVANIE-IMPULZIVITA, HANBA (+ NEPRIAME POMENOVÁVANIE SEXU)			X X		X													X

INFANTILNOSŤ , IDEALIZÁCIA SEBA A OTCOVSKÉJ POSTAVY V PRÍBEHOCH																		X	
DISKONTINUIT A, NEADEKVÁTNE E POŽIADAVKY OD POSTÁV																		X	
KOMPLEXNOS Ť EMÓCIÍ, EMÓCIE + MYŠ.		X																	
SUBMISÍVNE POSTAVY- EM. SMÚTOK, HNEV								X											
VYNECHÁVAN IE POSTÁV	X																		

NEIZOLOVANO SŤ SITUACÍÍ- TRVALOSŤ (NÁSLEDKOV)	X			X					X																				
NEUVÁDZANIE DO PRÍBEHU, NEDESKRIPTÍV A-ZDIELANÉ VNÍMANIE, ↓ MOTIVÁCIA OBJASNIŤ PRÍBEH				X								X																	
TÉMA= AGRESIVITA, NÁSILIE	X		X	X			X	X	X			X	X						X										
TÉMA- SMRŤ		X					X	X	X		X										X							X	X
TÉMA= KONFLIKT			X				X		X		X	X	X		X			X	X	X									X
TÉMA- KONFLIKT S AUTORITOU				X							X							X		X									
TÉMA- STRATA				X																									
TÉMA- STRACH				X																									
TÉMA- BEZMOC				X					X																				
TÉMA- ZÚFALSTVO				X																									

TÉMA- SMÚTOK				X																
TÉMA- EÚTOSŤ				X																
TÉMA- DOMINANCIA				X			X	X										X		
TÉMA- OPUSTENOSŤ				X																
TÉMA- SKLAMANIE				X													X			
TÉMA- STRATA DôVERY/ NEDôVERA								X												X
TÉMA- STAROSŤ											X	X								
TÉMA- PREDCHÁDZA NIE KONFLIKTOM												X								
TÉMA- SAMOVRAŽDA															X					
TÉMA- TREST																	X			
TÉMA- POMOC																		X		
TÉMA- HOMOSEXUAL ITA																				X
TÉMA- SEX																				X
TÉMA- NEVERA																				X

NEJASNOSTI A ZMENY (ZÁVERY, PRÍČINY, POSTAVY, VZŤAHY, ZÁMERY) A VŠEOBECNOSŤ (NEJAKÝ)- ↓ MOTIVÁCIA/ SCHOPNOSŤ ŠTRUKTUROV AŤ A ROZVÍJAŤ, TENDENCIA UNIKÁŤ, ASOCIÁCIE, IMPULZIVITA, NEISTOTA	X	X		X	X	X		X	X	X		X	X	X	X		X	X	X	X	X		X	X
--	---	---	--	---	---	---	--	---	---	---	--	---	---	---	---	--	---	---	---	---	---	--	---	---

14.3. Obsahová analýza a hodnotenie SCORS jednotlivých respondentov

14.3.1. Respondent 1

Vo výpovediach respondenta sa často objavujú slová ako „asi“ a „podľa mňa“, z čoho by bolo možné usudzovať na istú neistotu respondenta vo svojich výpovediach, tzv. nechce ísť s „kožou na trh“ a necháva priestor aj pre iné interpretácie tabule.

V príbehoch sa u postáv často objavuje frustrácia (napr. sklamanie, strach, výčitky svedomia, prepracovanosť apod.). Najčastejšou copingovou stratégiou postáv je únik zo situácie (utečie, už tam nikdy nepôjde, zabije sa), alebo rýchle vyriešenie situácie bez podrobnejšieho popisu krokov riešenia respondentom. S tým je spojený aj v niektorých príbehoch prítomný neprimeraný optimizmus (postava sa z ničoho nič naučí hrať na husle, nájde si partnera apod.)

Respondent na kartách taktiež niekedy „nevidí“, resp. nepopisuje niektoré postavy (zameriava sa len na niektorú z vyobrazených- úplne ich vynechá, alebo zahrnie do istej kategórie, napr. „rodina“, „druzí“, „jiní“ apod.). *nevidí niektoré postavy + neprimeraný optimizmus= poprenie (Cramerová)

Výpovede majú taktiež často trvalý charakter, napr. „furt“, „do konce života“, „nikdy“, apod. Najčastejšou témou, ktorú respondent do príbehov vnáša, je násilie, napr. vražda, ubližovanie apod.

	1	2	3BM	4	6GF	6BM	18BM	8BM	10	13MF	18GF	5	Σ	Ø
A	3	1	2	3	2	3	3	2	3	3	3	3	31	2,5
B	3	3	1	4	4	5	2	1	4	1	5	2	35	2,9
C	2	1	1	5	1	5	2	1	5	1	5	1	30	2,5
D	-	3	1	3	-	4	-	1	-	2	1	1	16	2
E	5	5	4	2	5	5	5	3	5	5	5	5	54	4,5

14.3.2. Respondent 2

Vo výpovediach respondenta sa často objavujú slová ako „asi“ a „nejspíš“, z čoho by bolo možné usudzovať na istú neistotu respondenta vo svojich výpovediach, tzv. nechce ísť s „kožou na trh“ a necháva priestor aj pre iné interpretácie tabule. Nasvedčuje tomu taktiež fakt, že niekedy uvádza dva možné závery príbehu.

V príbehoch môžeme taktiež často nájsť rôzne nejasnosti, ako nejasné závery (napr. tabuľa č. 5, kedy manžel nepríde domov, ale respondent neuvádza dôvod), nejasné príčiny udalostí (napr. popis tabule č. 6GF, kde nie je jasné, prečo žena muža odmietne, alebo tabuľa č. 13MF, kde respondent neobjasňuje motív vraždy). Respondent rýchlo preskakuje k záveru príbehu bez predošlého podrobnejšieho popisu krokov, ktoré tomuto záveru vedú. Tento spôsob rozprávania príbehu by bolo možné interpretovať aj ako snaha rýchlo uniknúť z nepríjemnej testovej situácie, alebo ako nedostatočnú motiváciu respondenta k rozvíjaniu príbehov. Copingovými stratégiami postáv taktiež často býva únik zo situácie, alebo rezignácia.

Často vnášanou témou do príbehov je smrť, ktorá väčšinou v (druhých) postavách vyvoláva isté pocity, napr. samovražda, vražda (vyvoláva vo vrahovi pocit úľavy), nehoda (vyvoláva

v druhej postave pocit osamotenosti), zdieľaná- spoločná smrť (vyvoláva pocit úľavy a spokojnosti v umierajúcich postavách) atď.

	1	2	3BM	4	6GF	6BM	18BM	8BM	10	13MF	18GF	5	Σ	∅
A	2	3	2	3	3	2	3	2	3	2	3	1	29	2,4
B	-	4	-	3	3	4	1	4	4	1	3	3	30	3
C	-	3	-	1	1	2	1	5	6	1	1	5	26	2,6
D	-	-	-	1	3	-	1	4	-	1	-	-	10	2
E	3	4	3	5	5	3	2	5	5	3	2	2	42	3,5

14.3.3. Respondent 3

Vo výpovediach respondenta sa často objavujú slová ako „asi“ a „tak asi“, z čoho by bolo možné usudzovať na istú neistotu respondenta vo svojich výpovediach, tzv. nechce ísť s „kožou na trh“ a necháva priestor aj pre iné interpretácie tabule.

Respondentovo rozprávanie príbehov je často nejasné- nie je zrejماً príčina spúšťajúca udalosti, nie je jasný počet postáv a ktoré postavy popisuje, v príbehoch nebýva jasný záver, resp. nedôjde k ich rozuzleniu. Tieto fakty môžeme interpretovať tak, že buď respondent necíti potrebu príbehy jasne štrukturovať, má snahu rýchlo uniknúť z nepríjemnej testovej situácie, alebo má nedostatočnú motiváciu k rozvíjaniu príbehov. S tým môžu tiež korešpondovať neprimerane optimistické závery príbehov, ktoré bývajú rýchle bez podrobnejšieho popisu krokov riešenia. Táto stratégia by mohla taktiež poukazovať na tendenciu respondenta unikáť z testovej situácie. Postavy v príbehoch taktiež zo situácií unikajú bez výrazného nesenia zodpovednosti za svoje jednanie.

Najčastejšími témami respondentom vnášanými do príbehov sú konflikty a násilie.

	1	2	3BM	4	6GF	6BM	18BM	8BM	10	13MF	18GF	5	Σ	∅
A	3	1	2	3	3	2	2	1	1	3	3	1	25	2,1
B	-	4	4	5	4	3	4	4	4	3	3	1	39	3,5
C	-	1	1	1	1	2	2	1	3	1	5	1	19	1,7

D	-	-	1	3	2	2	-	2	-	1	-	1	12	1,7
E	5	4	2	3	2	2	2	2	5	5	2	5	38	3,2

14.3.4. Respondent 4

Vo výpovediach respondenta sa často objavujú slová ako „asi“ a „nejspíš“, „řekl bych“, z čoho by bolo možné usudzovať na istú neistotu respondenta vo svojich výpovediach, tzv. nechce ísť s „kožou na trh“ a necháva priestor aj pre iné interpretácie tabule. Nasvedčuje tomu taktiež fakt, že niekedy uvádza dva alebo viac možných záverov príbehu.

Respondent reflektuje, že na situácie či emócie postáv usudzuje z ich mimiky, alebo gestiky (napr. tabuľa č. 1: „Vypadá, fakt se tváří smutně hodně, má takovej smutnej výraz, možná byl týranej.“) Tabule niekedy charakterizuje emóciou, ktorú v ňom vyvolávajú- metaforicky. Príbehy respondent často zasadzuje do individuálnych historických a socioekonomických kontextov vyobrazených postáv. Taktiež do príbehov zvykne zahrňovať svoje všeobecné poznatky a predstavy o fungovaní ľudskej psychiky (napr. „jak to většinou bejvá“).

V príbehoch respondenta sú postavy často rozdeľované na dominantné a submisívne. Postavy, ktoré v príbehoch jednú násilne a toto násilie im prináša pozitívne pocity, sú respondentom odsudzované, dehumanizované (napr. „zvíře“, „krysa“). V príbehoch vystupujú taktiež postavy, ktoré síce jednú násilne, ale respondent ich vo svojich výpovediach nesúdi- takými sú tí, ktorí sa takto správajú napríklad náhodne, unikajú tým zo svojej nešťastnej situácie, alebo sa mstia. Copingovou stratégiou postáv v príbehoch teda často býva agresivita. Postavy, ktoré sú obeťami sa páchatelovi buď pomstia, alebo zo situácie unikajú. Postavy, ktoré v príbehoch spáchajú zločin (násilný), bývajú vo výpovedi respondenta nejakým spôsobom potrestaní (napr. väzenie, šialenstvo, samovražda).

Respondent má taktiež ťažkosti s popisovaním emócií u postáv, ktoré zrejme zažívajú strach, alebo úzkosť, napr. na karte č. 8BM: „To nejde popsát, co zažívá.“. Inak sú však emócie postáv popisované precízne, do hĺbky, prepojené s ich myšlienkami.

Najčastejšou témou, ktorú respondent do príbehov vnáša, je násilie, napr. vražda, ubližovanie apod. a konflikt a autoritou.

	1	2	3BM	4	6GF	6BM	18BM	8BM	10	13MF	18GF	5	Σ	∅
A	5	4	5	5	5	5	5	5	3	6	6	5	64	5,3

B	1	4	1	3	3	5	-	1	4	1	1	4	30	2,7
C	1	5	1	2	1	4	-	2	6	1	1	1	25	2,3
D	-	-	1	-	2	3	-	1	-	2	2	3	14	2
E	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	60	5

14.3.5. Respondent 5

Vo výpovediach respondenta sa často objavujú slová ako „asi“ a „nevím“, z čoho by bolo možné usudzovať na istú neistotu respondenta vo svojich výpovediach, tzv. nechce ísť s „kožou na trh“ a necháva priestor aj pre iné interpretácie karty.

Respondent tiež v hovore často používa slovo „prostě“, ktoré však, ako sa zdá, iba vyplňuje vety bez ohľadu na svoj skutočný význam. Môžeme tu hovoriť o zvyku, alebo „jazykovom tiku“ respondenta a príčinou tohto javu by mohla byť tenzia respondenta vyvolaná testovou situáciou alebo tabuľami.

Respondent tabule a postavy vopred málo popisuje, tzn., že do príbehu „skáče“ bez dostatočného uvedenia do príbehu, kontextu. V príbehoch môžeme taktiež často nájsť rôzne nejasnosti a neurčitosti- nejasné príčiny vzniku udalostí, nejasný obsah príbehu, neurčitosť postavy (napr. „ta osoba“, „ten človek“, postaví sa skrz to nějak“, „nějaké problémy“). Môžeme tu hovoriť o tendencii vyhýbať sa konkrétnym zdeliam o konkrétnej charakteristike postáv a príbehu- rozprávanie sa často vyznačuje všeobecnosťou. Výpovede majú taktiež často trvalý charakter, napr. „ztratil všechno v živote“, „jediný, co ho kdy bavilo v tom živote“ apod. Popisované udalosti teda podľa respondenta majú dlhotrvajúce následky- nie sú izolované.

V príbehoch respondent často popisuje udalosti tak, že sa postavám dejú bez ich vlastného zavinenia, napr. „spadl do toho“, alebo „za to mohla ona (iná postava)“. Najčastejšou copingovou stratégiou postáv je agresivita (aktívna, alebo pasívna), rezignácia, alebo snaha situáciu vyriešiť.

Najčastejšou témou, ktorú respondent do príbehov vnáša, je strata, strach, bezmocnosť, zúfalstvo.

1	2	3BM	4	6GF	6BM	18BM	8BM	10	13MF	18GF	5	Σ	∅
----------	----------	------------	----------	------------	------------	-------------	------------	-----------	-------------	-------------	----------	----------	----------

A	3	3	2	3	3	2	1	1	2	2	3	1	26	2,2
B	3	4	3	5	1	4	3	4	5	3	5	1	41	3,4
C	1	1	1	1	1	5	1	4	5	2	1	1	24	2
D	-	-	-	2	1	-	1	5	-	-	2	1	12	2
E	5	3	3	3	4	2	4	3	5	4	4	2	42	3,5

14.3.6. Respondent 6

Respondent často popisuje dej príbehov ako bezprostredný sled udalostí bez širšieho kontextu (napr. tabuľa č. 1: „vzal nástroj – položil ho na stôl – vyčistil – nástroj uklidil“). V príbehoch respondenta sa často objavujú zmeny v priebehu rozprávania, rôzne nejasnosti v kauzalite, postavách atď. Tento jav by bolo možné interpretovať buď ako neistotu respondenta vo svojom rozprávaní, alebo impulzivitu- príbehy tvorí na základe momentálnych asociácií bez predošlého premyslenia príbehu vopred. Príbehy sú taktiež málo emočne nabité- respondent popisuje sled udalostí jednoducho, bez emócií alebo hodnotení. Môže s tým súvisieť aj fakt, že respondent používa slovné spojenia ako „jít dál“, alebo „žít svůj život dál“, čo môže znamenať, že situácie popisované v príbehoch nemajú vplyv na ďalší život postáv. Čo sa týka vzťahov medzi postavami, v príbehoch respondenta často nie sú jasné (napr. tabuľa č. 18GF: „nějaké dvě paní“).

V prípade, že je v príbehu vyjadrení sexuálny kontext, respondent ho verbalizuje nepriamo, napr. „tabuľa číslo 13MF: „uvědomil si co tam dělá“, alebo 6GF: „žena, která si ráda užívá“). Môžeme z toho usudzovať na to, že sa respondent hanbí sex priamo pomenovať.

Najčastejšou copingovou stratégiou postáv v príbehoch tohto respondenta je snaha situáciu vyriešiť, alebo rezignácia. Najčastejšou témou, ktorú respondent do príbehov vnáša je smútok a ľútosť, aj keď bolo v prípade tohto respondenta je náročnejšie nájsť spoločné témy, keďže bolo z príbehov ťažšie ich nosnú tému určiť.

	1	2	3BM	4	6GF	6BM	18BM	8BM	10	13MF	18GF	5	Σ	Ø
A	1	3	3	5	3	4	2	3	2	3	3	1	33	2,8
B	-	4	2	5	4	5	4	4	4	4	4	4	44	4

C	-	5	2	5	3	5	1	3	5	3	5	1	38	3,5
D	-	-	-	1	-	5	-	-	-	2	-	-	8	2,7
E	2	5	4	5	2	4	2	5	2	2	2	2	37	3,1

14.3.7. Respondent 7

Vo výpovediach respondenta sa často objavujú slová ako „asi“ a „myslím si“, z čoho by bolo možné usudzovať na istú neistotu respondenta vo svojich výpovediach, tzv. nechce ísť s „kožou na trh“ a necháva priestor aj pre iné interpretácie karty. Respondent sa v rozprávaní príbehov veľmi zameriava na detaily a príbehy sú z veľkej časti deskriptívou obrazu na tabuli, s nízkou tendenciou k interpretáciám obsahu tabúl, k tvorbe zápletiiek apod. Z tohto javu by sa dalo uvažovať o schopnosti respondenta rozdeľovať pozornosť medzi rôzne impulzy. Každopádne analýza obrazu do detailov bude zrejme jeho stratégiou k usudzovaniu na možný dej príbehu. Respondent reflektuje, že na situácie či emócie postáv usudzuje prevažne z vizuálnych vnemov („vidím tam“), alebo skrz vlastné emócie („cítim“).

V rozprávaní respondenta môžeme hovoriť o tendencii vyhýbať sa konkrétnym zdeliam o konkrétnej charakteristike postáv a príbehu („něco“, „nějaký“ atď! - rozprávanie sa často vyznačuje všeobecnosťou. Tento fakt môžeme interpretovať tak, že buď respondent necíti potrebu príbehy jasne štrukturovať, alebo má nedostatočnú motiváciu k rozvíjaniu príbehov.

V prípade, že je v príbehu vyjadrení sexuálny kontext, respondent ho verbalizuje nepriamo, napr. tabuľa číslo 13MF: „měli to spolu“.

Záveru príbehov respondenta mávajú ambivalentný charakter („dopadne to dobre i špatně“).

	1	2	3BM	4	6GF	6BM	18BM	8BM	10	13MF	18GF	5	Σ	∅
A	1	3	2	3	3	3	2	3	2	2	3	2	29	2,4
B	-	-	-	4	4	2	4	2	5	4	5	4	34	3,8
C	-	4	-	1	4	2	3	2	5	3	5	2	31	3,1
D	-	-	-	-	-	4	-	1	-	-	-	-	5	2,5
E	4	2	4	4	4	4	3	3	2	2	4	2	38	3,2

14.3.8. Respondent 8

Vo výpovediach respondenta sa často objavujú slová ako „asi“ a „treba“, z čoho by bolo možné usudzovať na istú neistotu respondenta vo svojich výpovediach, tzv. nechce ísť s „kožou na trh“ a necháva priestor aj pre iné interpretácie karty.

Respondent tiež v hovore často používa slovo „jakože“, ktoré však, ako sa zdá, iba vyplňuje vety bez ohľadu na svoj skutočný význam. Môžeme tu hovoriť o zvyku, alebo „jazykovom tiku“ respondenta. . Môžeme tu hovoriť o zvyku, alebo „jazykovom tiku“ respondenta a príčinou tohto javu by mohla byť tenzia respondenta vyvolaná testovou situáciou alebo tabuľami.

Príbehy popisované respondentom často siahajú do vzdialenej minulosti a budúcnosti a používa slovné spojenia ako „jít dál“, alebo „žít dál“, čo môže znamenať, že situácie popisované v príbehoch nemajú vplyv na ďalší život postáv.

Postavy sa zvyknú správať bezohľadne a ľahostajne k druhým, často iné postavy zrádzajú bez výrazných výčitiek svedomia.

V niektorých príbehoch respondenta je prítomný neprimeraný optimizmus, alebo naopak tragický, nešťastný záver príbehu.

Najčastejšou copingovou stratégiou postáv je snaha situáciu vyriešiť, alebo rezignácia.

Najčastejšími témami, ktoré respondent do príbehov vnáša sú smrť (často je to smrť ženskej postavy, po ktorej niekedy nasleduje smrť postavy mužskej), násilie konflikt a dominancia.

	1	2	3BM	4	6GF	6BM	18BM	8BM	10	13MF	18GF	5	Σ	Ø
A	2	4	2	3	3	3	1	3	2	3	4	3	33	2,8
B	-	5	4	5	1	4	4	4	4	2	5	2	40	3,6
C	-	4	5	2	3	4	1	1	4	1	2	1	28	2,5
D	-	3	-	-	1	3	2	-	-	1	2	3	15	2,1
E	5	5	5	4	4	5	5	4	5	5	4	4	55	4,6

14.3.9. Respondent 9

Respondentove príbehy sú vopred dobre premyslené a dramaticky prerozprávane- vymýšľa si mená postáv, časy udalostí, „jedného dne se stalo“, „našli housle a o pár metrů dál mrtvé tělo“ apod.) Môžeme usudzovať na to, že má respondent rozvinutú fantáziu, ktorú pri rozprávaní príbehov využíva. Respondent vykazuje istotu vo svojom rozprávaní a pomerne širokú slovnú zásobu. Takýto spôsob rozprávania môže znamenať respondentovu vysokú mieru motivácie a snahy dobre splniť zadanú úlohu, alebo sa „predviesť“, zvyšovať si sebavedomie apod. Respondent sa však primárne sústreďuje na príbeh a menej na obraz na tabuli.

Do príbehov respondenta sú pridávané postavy nevyobrazené na tabuliach. Hlavná postava príbehu však často nakoniec zostáva v nešťastnej situácii osamotená.

Najčastejšími copingovými stratégiami postáv príbehov je rezignácia, únik do fantázie, alebo snaha situáciu vyriešiť, zmeniť.

Najčastejšími témami, ktoré respondent do príbehov vnáša je smrť (ktorá býva sčasti zavinením danej postavy a sčasti súhrou okolností) a opustenosť.

	1	2	3BM	4	6GF	6BM	18BM	8BM	10	13MF	18GF	5	Σ	∅
A	3	3	3	4	2	3	2	2	3	2	3	2	32	2,7
B	3	5	1	4	4	5	1	4	1	3	2	5	38	3,2
C	1	5	3	5	3	5	2	2	3	3	1	4	37	3,1
D	-	4	1	5	-	-	2	1	1	3	2	3	22	2,4
E	4	4	4	5	5	4	4	4	5	5	4	5	53	4,4

14.3.10. Respondent 10

Respondent sa pri rozprávaní príbehov evidentne snaží používať pre bežný hovor neobvyklé, sofistikovanejšie výrazy (napr. „nápaditý mladík“, „věrný svý milý“), ale slová často používa nesprávne, s nesprávnym významom. Takýto spôsob rozprávania môže znamenať respondentovu vysokú mieru motivácie a snahy dobre splniť zadanú úlohu, alebo sa „predviesť“, zvyšovať si sebavedomie apod. Počas rozprávania príbehov navyše niekoľkokrát opakuje tie isté deje (v jednom príbehu niekoľkokrát zopakuje to isté).

Respondent sa v rozprávaní príbehov často zameriava na detaily, ktoré však neprepojuje so samotným príbehom. V príbehoch respondenta sa často objavujú zmeny v priebehu rozprávania, rôzne nejasnosti v kauzalite, postavách atď. Tento jav by bolo možné interpretovať buď ako neistotu respondenta vo svojom rozprávaní, alebo impulzivitu- príbehy tvorí na základe momentálnych asociácií bez predošlého premyslenia príbehu vopred. Respondent reflektuje, že na situácie či emócie postáv usudzuje z ich mimiky. V príbehoch môžeme taktiež často nájsť rôzne nejasnosti, ako nejasné príčiny udalostí, alebo ich skutočnú podstatu. Tieto fakty môžeme interpretovať tak, že buď respondent necíti potrebu (alebo nie je schopný) príbehy jasne štrukturovať, alebo má nedostatočnú motiváciu k zmysluplnému rozvíjaniu príbehov. Respondent často nahlas verbalizuje svoje prvé dojmy z tabúl, napr. „Cože?!“, alebo „Ty vole, co to, kurva, je?!“.

Najčastejšími copingvými stratégiami postáv sú zmierenie sa so svojou situáciou (ľahostajná rezignácia) alebo snaha situáciu vyriešiť. Častejšie sú však postavy zmierené so svojim osudom- nesnažia sa svoju situáciu zlepšiť, aj keď sú nešťastné. Postavy správajúce sa násilne a neohľaduplne sú respondentom „vyviňované“ („napr. tabuľa č. 18GF: „matka zabila to dieťa, jelikož k tomu bola nucená... to dieťa neposlouchalo, alebo že to finančne nezvládala“).

Postavy často prežívajú úzkosť, smútok a neistotu.

Najčastejšími témami, ktoré respondent do príbehov vnáša, je násilie, smrť a sklamanie.

	1	2	3BM	4	6GF	6BM	18BM	8BM	10	13MF	18GF	5	Σ	Ø
A	1	3	2	4	4	3	1	4	3	3	4	2	34	2,8
B	-	4	2	4	1	4	2	5	5	3	2	1	33	3
C	-	5	5	1	2	2	1	2	1	1	1	1	22	2
D	-	4	1	2	1	1	-	1	-	1	1	-	12	1,5
E	4	5	3	3	3	3	3	4	3	3	3	4	41	3,4

14.3.11. Respondent 11

Príbehy rozprávané respondentom sú krátke a často uvádza, že nevie, čo by mal o tabuli (ďalej) povedať. Respondent vo svojom hovore používa vulgarizmy a často kritizuje testovú

situáciu- vzdychá, „Ty vole, to jsou obrázky, fakt!“ apod. Z toho môžeme usudzovať na respondentovu bezprostrednosť, impulzivitu, alebo ľahostajnosť k mienke zadávateľa testu. Príbehy sú taktiež málo emočne nabité- respondent popisuje sled udalostí a postavy jednoducho, bez emócií alebo hodnotení (keď emócie popisuje, tak len tie negatívne). Mohli by sme z toho usudzovať, že respondent popiera svoje emócie, hlbšie sa nad rozprávanými situáciami nezamýšľa, alebo si je neistý.

Najčastejšími copingovými stratégiami postáv sú rezignácia alebo snaha situáciu vyriešiť.

Najčastejšími témami, ktoré respondent do príbehov vnáša, je násilie (fyzické) a konflikt, aj keď bolo v prípade tohto respondenta náročnejšie nájsť spoločné témy, keďže bolo z príbehov ťažšie ich nosnú tému určiť.

	1	2	3BM	4	6GF	6BM	18BM	8BM	10	13MF	18GF	5	Σ	Ø
A	1	2	1	3	2	3	1	2	3	3	3	1	25	2,1
B	4	4	-	2	2	5	2	4	4	4	4	-	35	3,5
C	1	2	-	1	1	1	2	3	3	2	3	-	19	1,9
D	1	1	-	1	1	2	1	-	-	1	-	-	8	1,1
E	4	5	4	4	3	4	4	4	5	4	4	5	50	4,2

14.3.12. Respondent 12

Vo výpovediach respondenta sa často objavujú slová ako „asi“ a „třeba“, z čoho by bolo možné usudzovať na istú neistotu respondenta vo svojich výpovediach, tzv. nechce ísť s „kožou na trh“ a necháva priestor aj pre iné interpretácie karty.

Respondent tiež v hovore často používa slovo „prostě“, ktoré však, ako sa zdá, iba vyplňuje vety bez ohľadu na svoj skutočný význam. Môžeme tu hovoriť o zvyku, alebo „jazykovom tiku“ respondenta. . Môžeme tu hovoriť o zvyku, alebo „jazykovom tiku“ respondenta a príčinou tohto javu by mohla byť tenzia respondenta vyvolaná testovou situáciou alebo tabuľami. Pri rozprávaní si respondent niekedy píska. Mohlo by to značiť jeho uvoľnenosť v priebehu testovej situácie. Závbery uvádzaných príbehov niekedy prinášajú zvrat, radikálne ukončia to, čo postavy v príbehu budovali, bez uvedenia konkrétnych krokov, ktoré k takémuto záveru viedli (napr. tabuľa č. 4: „obadva jsou asi šťastní a nakonec se rozejdou a nic nebude“).

U postáv uvádzaných v príbehoch sa rôzne strieda vysoké a nízke sebahodnotenie, mienka postavy o sebe. Čo sa týka vzťahov medzi postavami, v príbehoch respondenta často nie sú jasné, alebo postavy samotné sú nedostatočne charakterizované. Môžeme tu hovoriť o tendencii vyhýbať sa konkrétnym zdeleniam o konkrétnej charakteristike postáv a príbehu- rozprávanie sa často vyznačuje všeobecnosťou.

Najčastejšími copingovými stratégiami postáv je snaha situáciu vyriešiť, alebo zmierenie sa so svojou situáciou.

Najčastejšou témou, ktorú respondent do príbehov vnáša, je bezmocnosť, aj keď bolo v prípade tohto respondenta náročnejšie nájsť spoločné témy, keďže bolo z príbehov ťažšie ich nosnú tému určiť.

	1	2	3BM	4	6GF	6BM	18BM	8BM	10	13MF	18GF	5	Σ	Ø
A	2	1	3	2	3	1	1	3	2	3	3	2	26	2,2
B	-	-	1	5	3	4	-	4	4	4	4	1	30	3,3
C	-	-	1	3	1	3	-	1	5	3	5	1	23	2,6
D	-	-	-	-	3	-	-	1	-	3	-	-	7	2,3
E	4	3	4	3	4	4	5	4	5	3	3	4	48	4

14.3.13. Respondent 13

Vo výpovediach respondenta sa často objavujú slová ako „asi“ a „nevím“, z čoho by bolo možné usudzovať na istú neistotu respondenta vo svojich výpovediach, tzv. nechce ísť s „kožou na trh“ a necháva priestor aj pre iné interpretácie karty.

V príbehoch respondent zvykne popisovať situácie, ktoré sa skutočne nedejú- popisuje príbeh ako divadelnú hru, obsah fantazijných myšlienok, alebo je príbeh nápadne rozprávkový.

Respondent v príbehoch často popisuje postavy separovane (napr. tabuľa č. 2, kde popisuje dve postavy ako manželský pár a jednu úplne nezávisle na tomto páre). Niekedy sa jedná o postavy rodičia verzus ich dieťa (napr. tabuľa č. 8BM, alebo 10).

Najčastejšou copingovou stratégiou postáv je snaha situáciu vyriešiť.

Najčastejšou témou, ktorú respondent do príbehov vnáša, je smrť, aj keď bolo v prípade tohto respondenta náročnejšie nájsť spoločné témy, keďže bolo z príbehov ťažšie ich nosnú tému určiť

	1	2	3BM	4	6GF	6BM	18BM	8BM	10	13MF	18GF	5	Σ	∅
A	3	3	2	3	3	3	2	2	2	2	3	3	31	2,6
B	4	4	2	2	3	3	-	2	4	4	4	1	33	3
C	3	3	1	1	2	1	2	2	4	1	5	2	27	2,3
D	-	-	-	3	-	3	-	-	-	1	5	1	13	2,6
E	5	5	4	4	3	5	4	4	4	4	4	4	50	4,2

14.3.14. Respondent 14

Vo výpovediach respondenta sa často objavujú slová ako „asi“ a „nevím“, z čoho by bolo možné usudzovať na istú neistotu respondenta vo svojich výpovediach, príp. nechce ísť s „kožou na trh“ a necháva priestor aj pre iné interpretácie karty.

V príbehoch respondenta je často jedna z postáv dominantná, autoritatívna a iná sa takejto postave nakoniec podriaďuje bez toho, aby respondent vo svojom príbehu reflektoval dôvod (napr. „stejnak to bude muset udělat“). Respondent máva taktiež ťažkosti s popisovaním emócií u postáv. Postavy su často nedostatočne charakterizované- k ich označeniu používa len zámená, príp. postavyvôbec neoznačuje . Tieto fakty môžeme interpretovať tak, že buď respondent necíti potrebu (alebo nie je schopný) príbehy jasne štrukturovať, má snahu rýchlo uniknúť z nepríjemnej testovej situácie, alebo má nedostatočnú motiváciu k rozvíjaniu príbehov. Postavy, ktoré sú v roli obetí bývajú pasívne- nebránia sa (napr. tabuľa č. 13MF). Najčastejšou copingovou stratégiou postáv je rezignácia a zmierenie sa so svojou situáciou. Najčastejšími témami, ktoré respondent do príbehov vnáša, je násilie, napr. vražda, ubližovanie; dominancia a konflikt (vrátane konfliktu s autoritou).

	1	2	3BM	4	6GF	6BM	18BM	8BM	10	13MF	18GF	5	Σ	∅
A	2	2	2	2	3	3	2	2	2	2	2	2	26	2,2
B	2	4	2	2	2	2	1	1	5	4	1	4	30	2,5

C	2	3	2	1	3	1	1	1	5	1	1	3	24	2
D	-	-	-	1	1	1	1	1	-	1	1	-	7	1
E	3	4	2	4	2	4	2	4	4	2	3	3	37	3,1

14.3.15. Respondent 15

Vo výpovediach respondenta sa často objavujú slová ako „asi“ a „třeba“, alebo si overuje, o čom má hovoriť. Z toho by bolo možné usudzovať na istú neistotu respondenta vo svojich výpovediach, tzv. nechce ísť s „kožou na trh“ a necháva priestor aj pre iné interpretácie karty.

Respondent sa vo svojom hovore vyhýba vulgarizmom.

V príbehoch respondenta sú postavy často rozdeľované na dominantné a submisívne. Dominantné postavy jednú násilne, ale submisívne postavy sa v príbehoch provokáciou a nevhodným správaním pričinia k tomu, aby sa k nim dominantné postavy správali agresívne. Tieto submisívne postavy potom na agresívne správanie mierené voči nim reagujú smútkom a nahnevanosťou.

Respondent zamieňa myšlienky a emócie postáv- „myslí si, že je naštvanej“.

Respondent uvádza dva druhy záverov príbehu: „být spolu“/ „bydlet spolu“ a „rozejít se“/ „nebydlet spolu- konflikt postavy vyriešia odpustením/ zabudnutím/ zostávajú spolu, alebo sa definitívne rozchádzajú. Popisované udalosti teda podľa respondenta majú dlhotrvajúce následky- nie sú izolované. Tieto závery nastávajú v rozprávaní náhle- bez uvedenia konkrétnych krokov, ktoré nemu postavy viedli.

V príbehoch môžeme taktiež často nájsť rôzne nejasnosti, ako nejasné závery. Čo sa týka vzťahov medzi postavami, v príbehoch respondenta často nie sú jasné. Postavy sú často nedostatočne charakterizované, napr. „ten pán“, „někdo“. Tieto fakty môžeme interpretovať tak, že buď respondent necíti potrebu (alebo nie je schopný) príbehy jasne štrukturovať, má snahu rýchlo uniknúť z nepríjemnej testovej situácie, alebo má nedostatočnú motiváciu k rozvíjaniu príbehov. Môžeme tu hovoriť o tendencii vyhýbať sa konkrétnym zdeliam o konkrétnej charakteristike postáv a príbehu- rozprávanie sa často vyznačuje všeobecnosťou.

Najčastejšou copingovou stratégiou postáv je únik zo situácie, alebo zotrvanie v situácii (zrejme s intenciou situáciu vyriešiť).

Najčastejšími témami, ktoré respondent do príbehov vnáša, je násilie, príp. agresivita ako fyzická, verbálna, alebo pasívna, napr. „zmlátil“, pohádali sa“, „zabil“ apod., konflikt, dominancia.

	1	2	3BM	4	6GF	6BM	18BM	8BM	10	13MF	18GF	5	Σ	Ø
A	2	3	2	3	3	1	2	3	2	3	3	3	30	2,5
B	1	1	1	3	2	3	4	1	5	1	1	2	25	2,1
C	1	1	1	1	2	1	2	2	2	1	1	4	19	1,6
D	1	1	1	1	1	1	-	1	3	2	1	2	15	1,4
E	3	2	5	4	4	3	3	4	4	5	5	5	47	3,9

14.3.16. Respondent 16

Vo výpovediach respondenta sa často objavujú frázy ako „nevím“ a „melu úplný blbosti“, z čoho by bolo možné usudzovať na istú neistotu respondenta vo svojich výpovediach, na jeho nízku sebadôveru.

Respondent má taktiež ťažkosti s popisovaním emócií a myšlienok u postáv, ktoré nie sú identifikačnými. Mohli by sme z toho usudzovať na nízku schopnosť respondenta „vcítiť“ sa do emócií druhých ľudí, pochopiť myšlienky druhých, alebo pochopiť situáciu druhého. Často sa tiež opakujú tie isté emócie postáv, čo respondent reflektuje- „smutek“, „to je furt dokola smutek, vztek, že jo“.

Postavy v príbehoch respondenta sú často výrazne polarizované- buď výrazne kladné, záporné, alebo neutrálne. Postavy teda nie sú charakterizované komplexom kladných i záporných vlastností. Takáto polarizácia je podobná postavám z rozprávkového príbehov.

Najčastejšou copingovou stratégiou postáv je únik zo situácie (príp. separácia od postavy zapríčiňujúcej frustráciu), rezignácia alebo snaha situáciu vyriešiť.

Najčastejšími témami, ktoré respondent do príbehov vnáša sú konflikt a strata dôvery.

	1	2	3BM	4	6GF	6BM	18BM	8BM	10	13MF	18GF	5	Σ	∅
A	2	1	2	3	2	2	2	2	3	2	3	2	26	2,2
B	4	4	4	1	2	4	4	1	5	1	1	2	35	2,9
C	2	3	2	1	2	3	1	4	5	1	1	1	26	2,2
D	3	-	-	1	2	-	-	-	-	1	1	-	8	1,6
E	3	2	3	4	5	5	4	4	4	3	3	2	42	3,5

14.3.17. Respondent 17

Vo výpovediach respondenta sa často objavujú slová ako „asi“ a „podľa mňa“, z čoho by bolo možné usudzovať na istú neistotu respondenta vo svojich výpovediach, tzv. nechce ísť s „kožou na trh“ a necháva priestor aj pre iné interpretácie karty. Oproti tomu si býva respondent istý šťastnými závermi príbehov, napr. tabuľa č. 1: „určite na to príjde, že mu to pôjde“, alebo tabuľa č. 18BM: „dopadne to určite dobre“.

Respondent často popisuje dej príbehov ako bezprostredný sled udalostí bez širšieho kontextu.

V príbehoch môžeme taktiež často nájsť rôzne nejasnosti, ako, nejasné príčiny udalostí, postavy su často nedostatočne charakterizované, napr. „nějaký pán“, vzťahy medzi postavami, napr. „nějaký pán spaní“. Tieto fakty môžeme interpretovať tak, že buď respondent necíti potrebu (alebo nie je schopný) príbehy jasne štrukturovať, má snahu rýchlo uniknúť z nepríjemnej testovej situácie, alebo má nedostatočnú motiváciu k rozvíjaniu príbehov. Môžeme tu hovoriť o tendencii vyhýbať sa konkrétnym zdeleniam o konkrétnej charakteristike postáv a príbehu- rozprávanie sa často vyznačuje všeobecnosťou.

Respondent má taktiež ťažkosti s popisovaním emócií a myšlienok u postáv. Mohli by sme z toho usudzovať na nízku schopnosť respondenta „vcítiť“ sa do emócií druhých ľudí, pochopiť myšlienky druhých, alebo pochopiť situáciu druhého.

Najčastejšou copingovou stratégiou postáv je ich pasivita s práním, aby sa ich situácia zlepšila.

1	2	3BM	4	6GF	6BM	18BM	8BM	10	13MF	18GF	5	Σ	∅
---	---	-----	---	-----	-----	------	-----	----	------	------	---	---	---

A	1	3	2	3	3	3	3	1	3	3	1	2	28	2,3
B	-	4	2	4	4	4	4	4	4	4	2	4	40	3,6
C	-	3	1	4	3	3	3	4	5	3	2	3	34	3,1
D	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
E	5	2	4	1	3	5	4	3	4	4	3	4	43	3,6

14.3.18 Respondent 18

Postavy v príbehoch respondenta sú často nedostatočne charakterizované, napr. „ta“, „tenhleten“. Z tohto dôvodu z rozprávania niekedy nie je jasné, o ktorej postave respondent zrovna hovorí. Respondent taktiež vynecháva popis diania na obraze tabule. Mohli by sme uvažovať o tom, že implicitne očakáva, že osoba zadávajúca test vidí na tabuli to isté, ako on, príp. na nedostatočnú motiváciu objasniť zadávateľovi testu príbeh.

Respondent má taktiež ťažkosti s popisovaním emócií u postáv, príp. pocity „pretavuje“ do priamej reči. Mohli by sme z toho usudzovať na nízku schopnosť respondenta „vcítiť“ sa do emócií druhých ľudí, príp. tieto emócie pomenovať.

Respondent v niektorých príbehoch zmieňuje, že u deja sa inšpiruje vlastnou skúsenosťou.

Respondent nepopisuje žiadne copingové stratégie postáv- buď k riešeniu frustrujúcej situácie v príbehu vôbec nedôjde, alebo dôjde, ale stratégia nie je popísaná.

	1	2	3BM	4	6GF	6BM	18BM	8BM	10	13MF	18GF	5	Σ	ø
A	1	1	1	3	1	2	3	3	2	1	2	2	22	1,8
B	-	-	-	2	3	3	4	4	4	4	3	1	28	3,1
C	-	-	-	2	1	1	3	5	4	3	5	2	26	2,8
D	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	1	4	2
E	3	2	4	4	2	3	3	3	4	3	3	2	36	3

14.3.19. Respondent 19

Respondent často uvádza, že nevie, čo by mal o tabuli (ďalej) povedať. Nasvedčuje tomu taktiež fakt, že niekedy uvádza dva alebo viac možných záverov príbehu.

Karty niekedy charakterizuje emóciou- metaforicky.

V príbehoch môžeme taktiež často nájsť rôzne nejasnosti. Postavy su často nedostatočne charakterizované (napr. „oni“, „jí“, „jeho“), čo sa týka vzťahov medzi postavami, v príbehoch respondenta často nie sú jasné. V príbehoch môžeme pozorovať nejasné príčiny udalostí, resp. nejasné príčiny konfliktov. Respondent taktiež nepopisuje proces riešenia situácie/ problému, iba konečný stav. . Tieto fakty môžeme interpretovať tak, že buď respondent necíti potrebu (alebo nie je schopný) príbehy jasne štrukturovať, má snahu rýchlo uniknúť z neprijemnej testovej situácie, alebo má nedostatočnú motiváciu k rozvíjaniu príbehov.

Respondent má často tendenciu štrukturovať príbeh ako konflikt » postavy spolu nehovoria (pasívna agresia) » dôjde k uzmierneniu postáv.

Najčastejšou témou, ktorú respondent do príbehov vnáša, je konflikt.

	1	2	3BM	4	6GF	6BM	18BM	8BM	10	13MF	18GF	5	Σ	Ø
A	2	3	2	2	3	3	3	2	1	3	2	2	28	2,3
B	4	2	4	1	4	4	4	4	4	4	2	4	41	3,4
C	3	2	2	1	3	1	3	3	5	5	4	2	34	2,8
D	-	3	-	1	-	2	3	3	-	-	-	-	12	2,4
E	4	3	3	3	2	4	3	3	3	4	2	3	37	3,1

14.3.20. Respondent 20

Vo výpovediach respondenta sa často objavuje slovo ako „asi“, z čoho by bolo možné usudzovať na istú neistotu respondenta vo svojich výpovediach, tzv. nechce ísť s „kožou na trh“ a necháva priestor aj pre iné interpretácie karty.

Príbehy rozprávané respondentom sú krátke a často uvádza, že nevie, čo by mal o tabuli (ďalej) povedať.

V príbehoch môžeme taktiež často nájsť rôzne nejasnosti, ako nedostatočné charakterizovanie postáv („nějaký“, „oni“), ich vzťahov a nejasné príčiny udalostí. Tieto fakty môžeme interpretovať tak, že buď respondent necíti potrebu (alebo nie je schopný) príbehy jasne štrukturovať, má snahu rýchlo uniknúť z nepríjemnej testovej situácie, alebo má nedostatočnú motiváciu k rozvíjaniu príbehov.

Respondent má taktiež ťažkosti s popisovaním emócií a myšlienok u postáv, alebo zamieňa myšlienky a emócie postáv- „a myslí na to, strach“. Mohli by sme z toho usudzovať na nízku schopnosť respondenta „vcítiť“ sa do emócií druhých ľudí, pochopiť myšlienky druhých, alebo pochopiť situáciu druhého. Prípadne tieto myšlienky a emócie pomenovať.

Postavám príbehov, ktoré nejakým spôsobom ublížili inej postave respondent prisudzuje strach z dolapenia. U postáv, ktoré sú v príbehoch obeťami respondent nepopisuje žiadne duševné stavy, procesy, ani žiadne činy.

Najčastejšími copingovými stratégiami postáv je únik zo situácie, snaha situáciu vyriešiť, pasívna agresia, alebo postavám žiadne neprisudzuje.

Najčastejšími témami, ktoré respondent do príbehov vnáša, sú konflikt s autoritou a starosť o druhého, aj keď bolo v prípade tohto respondenta náročnejšie nájsť spoločné témy, keďže je z príbehov ťažšie ich nosnú tému určiť.

	1	2	3BM	4	6GF	6BM	18BM	8BM	10	13MF	18GF	5	Σ	∅
A	1	2	3	3	3	3	2	3	2	1	2	3	28	2,3
B	-	4	2	4	4	2	2	5	4	4	4	4	39	3,5
C	-	3	1	5	2	1	1	2	3	1	4	3	26	2,4
D	-	-	3	-	-	1	1	-	-	1	-	-	6	1,5
E	4	2	4	5	4	4	4	4	5	4	4	5	49	4,1

14.3.21. Respondent 21

Vo výpovediach respondenta sa často objavujú slová ako „asi“ a „treba“, z čoho by bolo možné usudzovať na istú neistotu respondenta vo svojich výpovediach, tzv. nechce ísť s „kožou na trh“ a necháva priestor aj pre iné interpretácie karty. Často uvádza, že nevie, čo by mal o tabuli (ďalej) povedať.

Respondent tiež v hovore často používa slová „prostě“ a „jakoby“, ktorými však, ako sa zdá, iba vyplňuje vety bez ohľadu na ich skutočný význam. Môžeme tu hovoriť o zvyku, alebo „jazykovom tiku“ respondenta a príčinou tohto javu by mohla byť tenzia respondenta vyvolaná testovou situáciou alebo tabuľami.

Postavy často za svoju nemorálnosť, alebo nedodržanie pravidiel nesú následky. Naopak však postavy, ktoré za svoju nepriaznivú situáciu (šťasti, alebo vôbec) nemôžu sa nakoniec dočkajú optimistického záveru. Z tohto trendu by bolo možné usudzovať na respondentov zmysel pre spravodlivosť.

Najčastejšími témami, ktoré respondent do príbehov vnáša, sú starosť o druhého a predchádzanie konfliktom.

	1	2	3BM	4	6GF	6BM	18BM	8BM	10	13MF	18GF	5	Σ	ø
A	2	2	2	4	3	3	3	2	3	2	3	3	32	2,7
B	4	6	2	5	3	4	1	4	4	4	4	6	47	3,9
C	2	2	1	4	2	4	1	3	5	2	5	3	34	2,8
D	-	4	-	3	4	-	1	-	-	3	-	-	15	3
E	4	4	5	4	5	5	4	4	4	4	5	5	53	4,4

14.3.22. Respondent 22

Vo výpovediach respondenta sa často objavuje slovo ako „asi“, z čoho by bolo možné usudzovať na istú neistotu respondenta vo svojich výpovediach, tzv. nechce ísť s „kožou na trh“ a necháva priestor aj pre iné interpretácie karty.

Respondent tiež v hovore často používa slová „prostě“ a „jakože“, ktoré však, ako sa zdá, iba vyplňujú vety bez ohľadu na ich skutočný význam. Môžeme tu hovoriť o zvyku, alebo „jazykovom tiku“ respondenta a príčinou tohto javu by mohla byť tenzia respondenta vyvolaná testovou situáciou alebo tabuľami.

V príbehoch respondenta sa často objavujú zmeny v priebehu rozprávania, rôzne nejasnosti v kauzalite, postavách atď. Tento jav by bolo možné interpretovať buď ako neistotu respondenta vo svojom rozprávaní, alebo impulzivitu- príbehy tvorí na základe momentálnych asociácií bez predošlého premyslenia príbehu vopred.

Respondent slová často používa nesprávne, s nesprávnym významom, v nesprávnom spojení, prípadne namiesto použitia správneho slova udáva príklady. Postavy v príbehoch predchádzajú konfliktom, alebo sa po konflikte postavy zmieria, konflikt urovnajú, pociťujú ľútosť, alebo priznajú svoju chybu. Priebeh konfliktu respondent popisuje ako konfliktné vzplanutie » doba na ukludnenie » uzmierenie.

Respondent zvykne reflektovať, že by sa postavy mali zachovať inak, ako sa nakoniec správajú (napr. tabuľka č. 6BM: „místo toho, aby udělal gentlemanské chování, tak odejde z baráku“). Postavy taktiež v niektorých príbehoch reagujú neadekvátnou agresivitou, napr. tabuľka č. 18GF: „ Asi se moc nemuseli. Spíš ten kluk jí nemusel. Třeba jí nechtěl. Když jí potkal na chodbě v baráku, tak se naštvál, začal jí škrtil.“.

Najčastejšou témou, ktorú respondent do príbehov vnáša, je konflikt, príp. 19 konflikt s autoritou.

	1	2	3BM	4	6GF	6BM	18BM	8BM	10	13MF	18GF	5	Σ	Ø
A	1	3	2	4	3	4	2	3	3	3	3	2	33	2,8
B	-	4	2	5	1	4	5	2	5	4	3	2	37	3,4
C	-	3	1	2	3	2	3	1	4	3	1	5	28	2,5
D	-	-	2	3	-	3	2	2	3	-	1	-	16	2,3
E	4	5	4	4	4	5	4	3	5	3	3	4	48	4

14.3.23. Respondent 23

V príbehoch môžeme taktiež často nájsť rôzne nejasnosti, ako nejasné závery nejasné príčiny udalostí a vzťahy medzi postavami. Tieto fakty môžeme interpretovať tak, že buď respondent necíti potrebu (alebo nie je schopný) príbehy jasne štrukturovať, má snahu rýchlo uniknúť z nepríjemnej testovej situácie, alebo má nedostatočnú motiváciu k rozvíjaniu príbehov

Respondent má taktiež niekedy potiaž so spomenutím si na správne slovo, napr. tabuľka č. 8BM: „protože je vážně poto, poraněn“. Najčastejšími copingovými stratégiami postáv sú snaha situáciu vyriešiť, alebo rezignácia.

Najčastejšou témou, ktorú respondent do príbehov vnáša, je agresivita a , samovražda.

	1	2	3BM	4	6GF	6BM	18BM	8BM	10	13MF	18GF	5	Σ	ø
A	1	3	2	3	3	3	3	3	3	3	3	1	31	2,6
B	-	3	1	4	4	3	6	5	5	4	2	4	41	3,7
C	-	3	1	2	1	2	3	3	3	4	1	2	25	2,3
D	-	-	1	2	1	3	-	1	3	-	1	-	12	1,7
E	5	3	4	4	3	4	5	3	4	5	3	4	47	3,9

14.3.24. Respondent 24

Respondent často uvádza dva možné záverov príbehu- jeden je šťastný a druhý nie. Bolo by z toho možné usudzovať na istú neistotu respondenta vo svojich výpovediach. Tieto závery sú taktiež často závislé na externých vplyvoch (okolnosti príbehu, iné postavy), tzn. nie je v moci postavy samotnej ovplyvniť to, ako sa príbeh skončí. Tu by bolo možné uvažovať o externom *locus of control* respondenta, prípadne o jeho tendencii zbavovať sa zodpovednosti za svoje činy. V niektorých záveroch je prítomný taktiež neprimeraný optimizmus často istým spôsobom kompenzovaný druhou, nešťastnou, variantou záveru. Závery nastávajú v rozprávaní náhle- bez uvedenia konkrétnych krokov, ktoré nemu postavy viedli.

Respondent tiež v hovore často používa slová „jakože“, „jakoby“ a „prostě“, ktoré však, ako sa zdá, iba vyplňujú vety bez ohľadu na ich skutočný význam. Môžeme tu hovoriť o zvyku, alebo „jazykovom tiku“ respondenta a príčinou tohto javu by mohla byť tenzia respondenta vyvolaná testovou situáciou alebo tabuľami.

Respondent vo svojom rozprávaní často používa slovné spojenia ako „dejme tomu“, „tak treba“, môže to byť“. Môže z toho vyvstávať otázka, nakoľko je rozprávanie povrchné (ponorenie do príbehu môže byť plytké), príp. nakoľko sa respondent svoju identifikáciu s postavami a príbehmi snaží zakrývať.

Najčastejšou témou, ktorú respondent do príbehov vnáša, je konflikt, ale témy príbehov respondenta sa vo všeobecnosti veľmi neopakujú.

V príbehoch môžeme taktiež často nájsť rôzne nejasnosti, ako nejasné príčiny udalostí, postáv, napr. „on“, „tadyta“, vzťahy medzi postavami, v príbehoch respondenta často nie sú

vôbec zmieňované. Tieto fakty môžeme interpretovať tak, že buď respondent necíti potrebu (alebo nie je schopný) príbehy jasne štrukturovať, má snahu rýchlo uniknúť z nepríjemnej testovej situácie, alebo má nedostatočnú motiváciu k rozvíjaniu príbehov.

	1	2	3BM	4	6GF	6BM	18BM	8BM	10	13MF	18GF	5	Σ	Ø
A	2	3	1	3	2	3	1	1	3	1	2	1	23	1,9
B	4	4	4	2	4	4	-	4	4	-	4	2	38	3,8
C	3	1	2	1	3	3	-	3	5	-	5	2	28	2,8
D	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	5	-	7	2,3
E	4	3	4	3	4	3	3	3	5	5	4	4	45	3,8

14.3.25. Respondent 25

Vo výpovediach respondenta sa často objavujú slová ako „asi“ a „podľa mňa“, z čoho by bolo možné usudzovať na istú neistotu respondenta vo svojich výpovediach, tzv. nechce ísť s „kožou na trh“ a necháva priestor aj pre iné interpretácie karty.

Respondent tiež v hovore často používa slová „prostě“ a „jakože“, ktoré však, ako sa zdá, iba vyplňujú vety bez ohľadu na ich skutočný význam. Môžeme tu hovoriť o zvyku, alebo „jazykovom tiku“ respondenta a príčinou tohto javu by mohla byť tenzia respondenta vyvolaná testovou situáciou alebo tabuľami.

V príbehoch môžeme taktiež často nájsť nejasné príčiny udalostí a konfliktov. Môžeme tu hovoriť o tendencii vyhýbať sa konkrétnym zdeleniam o konkrétnej charakteristike postáv a príbehu.

Respondent má taktiež ťažkosti s popisovaním myšlienok u postáv. Mohli by sme z toho usudzovať na nízku schopnosť respondenta pochopiť myšlienky druhých, alebo pochopiť ich situáciu.

Respondent niekedy reflektuje, aké pocity v ňom tabuľa vyvoláva, napr. „působí to na mňa“, alebo „taková negativita“.

Rozprávanie respondenta je často mäťúce vďaka skladbe viet, vsúvaniu a vynechávaniu slov apod. (napr. tabuľa č. 4: „No a podľa mňa, asi ten člověk nebo ten přítel nechce sdělit, nebo prostě se s ní jakože podělit o ten svůj ten, pocit, nebo jakože rozhodnutí, takovej nejistej.“).

Najčastejšími copingovými stratégiami postáv sú únik zo situácie a v prípade neistoty snaha situáciu vyriešiť tým, že sa postava v niečo uistí.

Najčastejšími témami, ktoré respondent do príbehov vnáša, sú konflikt s autoritou a sklamanie.

	1	2	3BM	4	6GF	6BM	18BM	8BM	10	13MF	18GF	5	Σ	Ø
A	1	3	1	3	3	3	2	3	3	3	3	1	29	2,4
B	4	4	2	4	3	3	4	1	4	4	4	4	41	3,4
C	3	2	1	3	1	2	2	2	3	3	4	3	29	2,4
D	-	-	-	-	3	-	2	1	-	3	5	-	14	2,8
E	4	3	3	3	4	3	3	4	3	3	4	3	40	3,3

14.3.26. Respondent 26

Vo výpovediach respondenta sa často objavujú slová ako „asi“ a „podľa mňa“ a rôzne otázky k tabuliam a k úlohe, z čoho by bolo možné usudzovať na istú neistotu respondenta vo svojich výpovediach, tzv. nechce ísť s „kožou na trh“ a necháva priestor aj pre iné interpretácie karty.

Respondent tiež v hovore často používa slová „prostě“ a „jakože“, ktoré však, ako sa zdá, iba vyplňujú vety bez ohľadu na ich skutočný význam. Môžeme tu hovoriť o zvyku, alebo „jazykovom tiku“ respondenta a príčinou tohto javu by mohla byť tenzia respondenta vyvolaná testovou situáciou alebo tabuľami.

V príbehoch môžeme taktiež často nájsť rôzne nejasnosti, ako nejasné závery (nenaväzujú priamo na príbeh a jeho zápletku- sú príliš všeobecné), nedostatočné charakterizovanie postáv a nejasné vzťahy medzi nimi, nejasné zámery a motívy postáv. Tieto fakty môžeme interpretovať tak, že buď respondent necíti potrebu (alebo nie je schopný) príbehy jasne štrukturovať, má snahu rýchlo uniknúť z nepríjemnej testovej situácie, alebo má nedostatočnú motiváciu k rozvíjaniu príbehov. Môžeme tu hovoriť o tendencii vyhýbať sa konkrétnym zdeliam o konkrétnej charakteristike postáv a príbehu- rozprávanie sa často vyznačuje všeobecnosťou.

Najčastejšími copingovými stratégiami postáv sú snaha situáciu vyriešiť a rezignácia.

Najčastejšími témami, ktoré respondent do príbehov vnáša, sú smrť a trest.

	1	2	3BM	4	6GF	6BM	18BM	8BM	10	13MF	18GF	5	Σ	ø
A	1	3	1	2	1	2	3	3	3	2	1	1	23	1,9
B	-	4	1	3	3	1	4	1	4	4	3	1	29	2,6
C	-	3	2	3	2	3	3	2	5	3	4	2	32	2,9
D	-	-	-	3	3	-	5	1	-	-	4	2	18	3
E	4	3	2	3	4	3	4	4	2	2	3	4	38	3,2

14.3.27. Respondent 27

Príbehy rozprávané respondentom sú krátke a často uvádza, že nevie, čo by mal o tabuli (ďalej) povedať.. Následne verbalizuje, že mu niečo napadlo- „jo, už vím“, „už bych možná věděl“.

Často v príbehoch prítomný neprimeraný optimizmus a závery nastávajú v rozprávaní náhle- bez uvedenia konkrétnych krokov, ktoré nemu postavy viedli.

V príbehoch respondenta sú postavy často rozdeľované na dominantné (mužské a rodičovské) a submisívne, pričom tie dominantné riadia činnosť druhých.

Vzťahy medzi postavami a charakteristiky postáv v príbehoch uvádzané sú často komplikované- „mýho kamaráda kamarád“, „mý kamarádky sestra“. Do príbehov taktiež vkladá spjitosti so sebou, alebo s inými reálnymi osobami, ktoré pozná- „můj tatínek“, „tatínka kamarád“. Zrejme by sme mohli usudzovať na silnú a priznanú (reflektovanú) identifikáciu s postavami a príbehom. Môže to znamenať, že sa respondent vedome inšpiruje udalosťami z vlastného života, alebo sprostredkovanými. Mohlo by to pridávať na sebaistote repodnenta v jeho rozprávaní.

V prípade, že respondent hovorí o manželskom páre, začne ich v priebehu príbehu oslovovať „maminka“ a „tatínek“. Postava „tatínka“, alebo respondenta samotného býva často heroická- pomáha druhým v ťažkostiach.

V deji príbehu môžeme často pozorovať nedostatočnú kontinuitu (napríklad zmena pohlavia postavy v priebehu rozprávania príbehu na tabuli č. 18 GF) neadekvátne požiadavky na postavy vzhľadom k ich veku (napr. v príbehu z tabule č. 6BM, kedy matka požaduje od

syna, ktorý „dělá ve škole blbosti, houpe se na židli, nenosí domácí úkoly“, aby si „našel práci, pořídil byt, aby se usadil“).

Najčastejšími témami, ktoré respondent do príbehov vnáša, sú dominancia a pomoc.

	1	2	3BM	4	6GF	6BM	18BM	8BM	10	13MF	18GF	5	Σ	∅
A	3	2	2	3	3	1	3	2	3	1	3	1	27	2,3
B	3	4	4	4	4	4	4	4	4	-	4	-	39	3,9
C	3	3	4	1	3	2	4	4	5	-	4	-	33	3,3
D	2	-	-	3	-	2	5	5	5	3	5	-	30	3,8
E	4	3	4	3	5	3	4	4	4	4	4	4	46	3,8

14.3.28. Respondent 28

Vo výpovediach respondenta sa často objavujú slová ako „asi“ a „nejspíš“, z čoho by bolo možné usudzovať na istú neistotu respondenta vo svojich výpovediach, tzv. nechce ísť s „kožou na trh“ a necháva priestor aj pre iné interpretácie karty.

V príbehoch respondenta sa často objavujú zmeny v priebehu rozprávania, rôzne nejasnosti v kauzalite, postavách atď. Tento jav by bolo možné interpretovať buď ako neistotu respondenta vo svojom rozprávaní, neistotu, alebo impulzivitu- príbehy tvorí na základe momentálnych asociácií bez predošlého premyslenia príbehu vopred.

V príbehoch môžeme taktiež často nájsť rôzne nejasnosti, ako nejasné príčiny udalostí a konfliktov, nejasné charakteristiky postáv a vzťahov medzi nimi, nejasné príčiny úmrtí nejasné závery (závery nastávajú v rozprávaní náhle- bez uvedenia konkrétnych krokov, ktoré nemu postavy viedli).. Tieto fakty môžeme interpretovať tak, že buď respondent necíti potrebu (alebo nie je schopný) príbehy jasne štrukturovať, má snahu rýchlo uniknúť z nepríjemnej testovej situácie, alebo má nedostatočnú motiváciu k rozvíjaniu príbehov. Môžeme tu hovoriť o tendencii vyhýbať sa konkrétnym zdeliam o konkrétnej charakteristike postáv a príbehu- rozprávanie sa často vyznačuje všeobecnosťou.

Respondent reflektuje, že na situácie či emócie postáv usudzuje z ich mimiky, alebo z detailov obrazov.

Postavy taktiež v niektorých príbehoch reagujú neadekvátne a v prípade konfliktu neadekvátne agresívne (napr. tabuľa č 18GF, kde matka po hádke s dcérou svoju dcéru zabije). Takáto agresivita ústi v príbehoch do vraždy, ľútosti nad svojim činom a nakoniec dochádza k priznaniu.

Najčastejšími copingovými stratégiami postáv sú únik zo situácie, agresivita (aj pasívna agresia) a pasivita.

Najčastejšími témami, ktoré respondent do príbehov vnáša, je konflikt a smrť.

	1	2	3BM	4	6GF	6BM	18BM	8BM	10	13MF	18GF	5	Σ	Ø
A	1	3	2	3	3	3	1	3	3	2	3	3	30	2,5
B	2	-	2	4	3	4	-	5	5	2	2	3	32	3,2
C	2	-	1	2	2	3	-	3	5	1	1	2	22	2,2
D	-	-	3	3	3	-	-	-	5	3	3	-	20	3,3
E	3	2	4	4	4	4	2	4	4	4	4	3	42	3,5

14.3.29. Respondent 29

Respondent uvádza, že nevie, čo by mal o tabuli (ďalej) povedať.

Respondent tiež v hovore často používa slovné spojenie „že jo“, ktoré však, ako sa zdá, iba vyplňuje vety bez ohľadu na svoj skutočný význam. Môžeme tu hovoriť o zvyku, alebo „jazykovom tiku“ respondenta a príčinou tohto javu by mohla byť tenzia respondenta vyvolaná testovou situáciou alebo tabuľami.

Respondent vo svojich príbehoch taktiež hovorí o kontroverzných témach ako incest, drogy, jednorázové sexuálne pomery, alebo sex medzi viacerými osobami. Môžeme z toho usudzovať na jeho snahu šokovať, predvádzať sa, prípadne na hypomanické správanie. Postavy sa taktiež často správajú amorálne, bezohľadne, sebecky bez pocitov viny.

Respondent taktiež často náhle odbieha od témy, čo by mohlo byť spôsobené napríklad jeho impulzívitou, alebo poruchou pozornosti.

Respondent do príbehov často vnáša infantilný a výsmešný humor, pričom je možné, že týmto spôsobom odbúrava tenziu.

Do príbehov taktiež vkladá spojitosti so sebou, alebo s inými reálnymi osobami, ktoré pozná, príp.sa v niektorých príbehoch zmieňuje, že u deja sa inšpiruje vlastnou skúsenosťou. Týmto spôsobom sa zvykne „mstit“ alebo posmievať reálnym ľuďom posmeškami škodoradosťou, alebo agresivitou v príbehu (napr. tabuľa č. 10: „začali se prohrabávat, ošahávat, teploušové taky, že jo. Můžu tam říct jméno toho pana učitele? Ruda tady, že jo“). K takémuto posmechu často využíva tému mužskej homosexuality, ktorú v príbehoch odsudzuje. Ženskú homosexualitu nehodnotí.

V priebehu rozprávania respondent sa respondent niekedy ospravedlňuje za svoje výroky, čo by ohlo znamenať zahanbenie sa nad príbehom, napríklad v dôsledku jeho impulzívneho rozprávania bez predošlého premyslenia- „omlouvám se, nevěděl jsem, co mám říct“.

Najčastejšími témami, ktoré respondent do príbehov vnáša sú už zmieňovaná homosexualita, sex a nevera.

	1	2	3BM	4	6GF	6BM	18BM	8BM	10	13MF	18GF	5	Σ	Ø
A	2	2	1	3	3	3	3	1	3	3	2	3	29	2,4
B	4	4	-	3	4	4	1	2	4	4	4	4	38	3,5
C	2	3	-	3	3	3	2	1	1	2	2	3	25	2,3
D	1	-	-	1	-	-	1	1	1	1	1	1	8	1
E	4	3	3	3	4	2	3	4	4	5	3	3	41	3,4

14.3.30. Respondent 30

Vo výpovediach respondenta sa často objavujú slová ako „asi“ a „nejsíš“, z čoho by bolo možné usudzovať na istú neistotu respondenta vo svojich výpovediach, tzv. nechce ísť s „kožou na trh“ a necháva priestor aj pre iné interpretácie karty.

V príbehoch môžeme taktiež často nájsť rôzne nejasnosti, ako nejasné závery, nejasné príčiny udalostí. Čo sa týka vzťahov medzi postavami, v príbehoch respondenta často nie sú jasné. Postavy sú často nedostatočne charakterizované. Tieto fakty môžeme interpretovať tak, že buď respondent necíti potrebu (alebo nie je schopný) príbehy jasne štrukturovať, má snahu rýchlo uniknúť z nepríjemnej testovej situácie, alebo má nedostatočnú motiváciu k rozvíjaniu príbehov. Môžeme tu hovoriť o tendencii vyhýbať sa konkrétnym zdeliam

o konkrétnej charakteristike postáv a príbehu- rozprávanie sa často vyznačuje všeobecnosťou.

Respondent reflektuje, že na situácie či emócie postáv usudzuje z ich mimiky.

Často sa v príbehoch jedná o postavy rodič verzus ich dieťa, kde ide o konflikt záujmov, napr. na tabuli č. 3BM: „možná dostal sekec od táty, asi kvôli něčemu špatnému co provedl“.

Najčastejšími copingovými stratégiami postáv sú rezignácia alebo snaha situáciu vyriešiť.

Najčastejšou témou respondentom vnášanou do príbehov je nedôvera.

	1	2	3BM	4	6GF	6BM	18BM	8BM	10	13MF	18GF	5	Σ	Ø
A	3	2	2	3	3	2	2	3	3	1	2	2	28	2,3
B	3	2	2	2	4	4	4	4	4	3	4	2	38	3,2
C	2	2	2	1	2	3	2	5	5	2	4	3	33	2,8
D	3	1	3	1	2	-	-	-	-	1	-	-	11	1,8
E	5	4	4	4	3	3	5	4	4	4	4	3	47	3,9